

PRIEKŠVĀRDS

RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centra (IVPC) sagatavotais sestais zinātniskais žurnāls iznāk RTU 160. jubilejas gadā un ir veltīts šai nozīmīgajai gadskārtai. RTU, senākā tehniskā augstskola Baltijas guberņās, attīstījusies no privātas augstskolas 19. gadsimtā līdz starptautiski atzītai valsts augstskolai 21. gadsimtā. Notikusi vairākkārtēja mācībspēku un studentu paaudžu maiņa, mainījies un pilnveidojies studiju process un programmas. Zinātnieki turpina izziņāt augstskolas dzīvi, atklājot novitātes, interesantus un mazāk zināmus faktus senākos un ne tik senos tās pāstāvēšanas periodos.

Zinātniskajā žurnālā publicēti septiņi zinātniskie raksti, un to autori ziņojuši par tiem RTU starptautiskajās zinātniskajās konferencēs. Pētījumu autori ir Latvijas un Igaunijas zinātnieki, zinātņu vēsturnieki un augstskolu mācībspēki, kuri žurnāla lasītājus iepazīstina ar akadēmiskās dzīves aspektiem, tendencēm studiju programmās un RTU priekšteča, Rīgas Politehniskā institūta (RPI), absolventu un mācībspēka dzīvesdarbību.

Žurnālu ievada Latvijas Universitātes (LU) profesora, Valsts valodas centra direktora Māra Baltiņa arhīvu dokumentos un bibliotēku krājumos balstīts pētījums par aktuāliem akadēmiskās dzīves aspektiem – *venia legendi* un privātdocenta statusu Latvijas Universitātē (1919–1944), minot arī RPI absolventus un mācībspēkus. Tas ir 2021. gadā RTU IVPC zinātniskajā žurnālā publicētā pētījuma par *venia legendi* un privātdocenta statusu pasaulē un Rīgas Politehnikumā (RP) līdz 19. gadsimta beigām turpinājums.

Nākamie divi pētījumi ir par RTU priekšteča – RPI – absolventu dzīvesdarbību un veikumu Igaunijā un Latvijā. Igaunijas arhitektūras vēsturniece profesore Karina Hallas-Murula (*Karin Hallas-Murula*) pētījumā akcentējusi pazīstamo igauņu arhitektu Eižena Habermana (*Eugen Habermann*; 1884–1944) un Herberta Johansona (*Herbert Johanson*; 1884–1964) projektēto ēku galvenās iezīmes, to vietu mūsdienu arhitektūrā. Abi arhitekti 20. gadsimta sākumā absolvējuši RPI, bijuši Igaunijas Arhitektu savienības dibinātāji (1921) un tās priekšsēdētāji. Latvijā viņu veikums līdz šim bijis maz zināms, un RTU 160. gadu jubilejas gadā atkal varam pārlicināties, ka senākās tehniskās augstskolas Latvijā un Baltijas guberņās absolventi ir devuši nozīmīgu ieguldījumu vairāku valstu, tostarp Igaunijas, arhitektūrā.

Vēsturnieks madonietis Indulis Zvirgzdiņš izpētījis novadnieka, RPI Lauksaimniecības nodaļas absolventa (1908) Pētera Sauleskalna (1876–1975) pedagoģisko darbību lauksaimniecības vidusskolās Priekuļos un Malnavā, politisko darbību, pārstāvot Latviešu zemnieku savienību, Tautas padomē un Latvijas Satversmes sapulcē.

LU pētniece Svetlana Kovaļčuka vairākus gadus pētījusi un meklējusi jaunus datus par elektrotehnikas speciālistu Nikolaju Ozmidovu (*Николай Озмидов*; 1850–1938), kurš strādāja par mācībspēku RP / RPI (1884–1918). Inženiera N. Ozmidova dzīve saistīta ar Šveici, Krieviju un Latviju, un publicētā pētījuma autore izcēlusi būtisko katrā no profesora dzīves posmiem, kā arī ieskicējusi viņa dzimtas turpinātāju gaitas.

Jau ceturto gadu RTU IVPC zinātniskajā žurnālā tiek publicēts raksts par kādu laikabiedru, augstskolas absolventu. Šoreiz tas ir inženieris un orientierists Rodrigo Slaviņš. LU lektore Ērika Lanka un inženieris, orientierists, RPI absolvents (1964) Arno Līcis intervēja R. Slaviņu un ieklausījās arī viņa laikabiedru vērtējumā par bijušo Latvijas Orientēšanās federācijas prezidentu (1965–1982; 1986–1999). Orientēšanās sportā R. Slaviņš sasniedzis izcilus rezultātus 20. gadsimta otrajā pusē, izcīnot godalgotas vietas, un turpina ar šo sporta veidu nodarboties joprojām, piedaloties veterānu orientēšanās sporta sacensībās ne tikai Latvijā, bet arī ārpus tās. Pētījumu, tāpat kā citus šajā krājumā publicētos rakstus, papildina bagātīgs fotomateriāls.

RTU vēsture cieši saistīta ne tikai ar inženierzinātņu, bet arī kultūras vēsturi, kas augstskolai seko līdz kopš 19. gadsimta otrās puses un nu nonākusi arī 21. gadsimtā. Viens no Latvijas tradicionālajiem materiāliem ar dažādu lietojumu ir koks. Neraugoties uz dažādu jaunu instrumentu ienākšanu sadzīvē, darbā un studijās, joprojām tiek lietoti tradicionālie kokapstrādes rokas instrumenti, un tiem ir sava loma dizainā. Par to runā sestā pētījuma par tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma piemēru produktu dizaina studijās autori, RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes Dizaina tehnoloģiju institūta mācībspēki Ilze Gūtmane, Silvija Kukle, Jānis Kalniņš, Inga Zotova un Artūrs Ķīsis.

RTU jaunāko studiju programmu vidū ir E-tehnoloģiju un humanitāro zinātņu fakultātes maģistra studiju programma «Digitālās humanitārās zinātnes», ko sāka realizēt 2018. gadā, un tā jau iegājusi ne tikai fakultātes, bet arī RTU un Latvijas augstskolu vēsturē. Par tās pirmsākumiem nesenajā pagātnē pētījumu veikušas LU vadošā pētniece Sanita Reinsone, RTU profesore Marina Platonova, asociētā profesore Tatjana Smirnova un lektore un pētniece Zane Seņko.

Pētījumi par studiju programmām zinātniskajā žurnālā tiek publicēti pirmo reizi, un tā ir laikmeta nozīmīga liecība.

2021. un 2022. gadā mūžībā devušies RPI / RTU mācībspēki – Vera Brunere, Pēteris Broks, Vladimirs Čuvičins, Juris Emsiņš, Sandra Dreiberģa, Valdis Kampars, Olga Maksimova, Vadims Ņikitins, Inta Pelčere, Mihails Pudžs, Dmitrijs Puriševs, Rolands Rikards, Francis Sudnieks, Viktors Valgums, Inta Vītiņa, kā arī RTU Goda doktors Jānis Bubenko, ilggadējā darbiniece, Intelektuālā īpašuma aizsardzības daļas bijusī vadītāja Māra Baltvilka, RTU vīru kora «Gaudeamus» dibinātājs un ilggadējs vadītājs, Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku Goda virsdiriģents, profesors un komponists Edgars Račevskis, RTU absolvente, RTU Studentu parlamenta prezidente (2005–2007) Liene Aleksandra Batāre un RTU Inženierzinātņu vidusskolas ģeogrāfijas skolotāja Agra Lipsberģa. Žurnālā lasāmi viņu nekroloģi.

Zinātnisko rakstu krājumu noslēdz RTU 2021./2022. studiju gada nozīmīgāko notikumu hronoloģija (01.09.2021–31.08.2022).

Galvenā redaktore asociētā profesore *Dr. psych.* Airisa Šteinberģa

FOREWORD

The sixth volume of the scientific journal issued by RTU Research Centre for Engineering History (RCEH) is published in the year of 160th Anniversary of RTU and is dedicated to this important anniversary. RTU, the oldest technical university in the Baltic Governorates, has developed from a private university in the 19th century to an internationally recognized state university in the 21st century. Several generations of faculty and students have changed; the study process and programs have also changed and improved. Scientists continue learning about the life of the university, discovering novelties, interesting and less known facts about the oldest and not so ancient periods of its existence.

Seven scientific articles have been published in the scientific journal, reflecting the results of research their authors reported at the international scientific conferences organized by RTU. The authors of the studies are Latvian and Estonian scientists, historians of science, and academic staff of the universities, who introduce the journal's readers to the aspects of academic life, trends in the development of the study programs, and the lifestyle of graduates and faculty of RTU's predecessor, Riga Polytechnic Institute (RPI).

The journal opens with the research by *Māris Baltiņš*, Professor of the University of Latvia (UL), Director of the State Language Centre. Based on the archival documents and library collections, the paper reports on the topical aspects of academic life – *venia legendi* and the status of a *Private Docent* at the University of Latvia (1919–1944), also mentioning RPI graduates and faculty. It is a continuation of the study published in 2021 in the scientific journal of RTU RCEH on *venia legendi* and the status of *Private Docent* in the world and at Riga Polytechnicum (RP) until the end of the 19th century.

The next two articles are dedicated to the life and contribution of the graduates of RTU's predecessor – RPI – in Estonia and Latvia. In her research, Estonian architectural historian Professor Karin Hallas-Murula emphasized the main features of the buildings designed by well-known Estonian architects Eugen Habermann (1884–1944) and Herbert Johanson (1884–1964) and reflects on their place in the modern architecture. Both architects graduated from RPI at the beginning of the 20th century and were the founders of the Estonian Association of Architects (1921) and its chairmen. Their achievements have been little known in Latvia until now, and in the year of 160th anniversary of RTU,

we can once again confirm that the graduates of the oldest technical university in Latvia and the Baltic Governorates have made a significant contribution to the architecture of several countries, including Estonia.

A historian from *Madona*, *Indulis Zvirgzdiņš*, has researched the pedagogical activities of *Pēteris Sauleskalns* (1876–1975), a graduate (1908) of the Department of Agriculture of RPI, in the agricultural secondary schools in *Priekule* and *Malnava*, as well as his political activities, representing the Latvian Farmers' Union, the People's Council and the Constitutional Assembly of Latvia.

A UL Researcher *Svetlana Kovaļčuka* has been researching and looking for new data about a specialist in electrical engineering *Nikolai Ozmidoff* (*Николай Озмидов*; 1850–1938), who worked as a member of academic staff at RP / RPI (1884–1918) for several years. Engineer N. Ozmidoff's life was connected with Switzerland, Russia, and Latvia, and the author of this study has highlighted essential aspects in each of the phases of the professor's life, as well as outlined the progress of his family's successors.

For the fourth year in a row, an article about our contemporary – a graduate of the university – has been published in the scientific journal of RTU RCEH. This time it is an engineer and orienteer *Rodrigo Slaviņš*. A UL Lecturer *Ērika Lanka* and an engineer, orienteer, RPI graduate (1964) *Arno Līcis* interviewed *R. Slaviņš* and listened to the memories of his contemporaries on the former President of the Latvian Orienteering Federation (1965–1982; 1986–1999). In the second half of the 20th century, *R. Slaviņš* achieved excellent results in orienteering gaining prize-winning places. He continues practicing this sport today, participating in veteran orienteering sports competitions not only in Latvia but also abroad. The study, like other articles published in this collection, is supplemented with rich photographic material.

The history of RTU is closely related not only to the history of engineering but also to the history of culture, which has always been part of university life from the second half of the 19th century until the 21st century. Wood is one of Latvia's traditional materials characterized by the versatility of its uses. Despite the introduction of various new tools into home, work, and study, traditional woodworking hand tools are still used today and play their role in design. The authors of the sixth article *Ilze Gūtmane*, *Silvija Kukle*, *Jānis Kalniņš*, *Inga Zotova*, and *Artūrs Ķisis* in detail discuss the use of traditional woodworking hand tools in product design studies at the Institute of Design Technologies of RTU Faculty of Materials Science and Applied Chemistry.

The Master's study program «Digital Humanities» implemented by the Faculty of E-Learning Technologies and Humanities is among the newest study programs offered by RTU. It was launched in 2018 and

has already become part of the history of not only the faculty but also RTU and Latvian universities. The research on its recent origins has been carried out by the Leading Researcher of the UL *Sanita Reinsone*, RTU Professor *Marina Platonova*, Associate Professor *Tatjana Smirnova*, and Lecturer and researcher *Zane Seņko*. Research on a study program is published for the first time in the scientific journal, and it is a significant testimony of the age.

Academic year 2021/2022 brought mournful messages – *Vera Brunere*, *Pēteris Broks*, *Vladimirs Čuvičins*, *Juris Emsiņš*, *Sandra Dreiberģa*, *Valdis Kampars*, *Olga Maksimova*, *Vadims Ņikitins*, *Inta Pelčere*, *Mihails Pudžs*, *Dmitrijs Puriševs*, *Rolands Rikards*, *Francis Sudnieks*, *Viktors Valgums*, *Inta Vītiņa*, as well as an Honorary Doctor of RTU *Jānis Bubenko*, a long-term employee, the Head of the previous RTU Intellectual Property Protection Unit *Māra Baltvilka*, the founder and long-time Head of the RTU Men's Choir «*Gaudeamus*», Honorary Chief Conductor of the Nationwide Latvian Song and Dance Festival *Edgars Račevskis*, an RTU graduate, President of RTU Student Parliament (2005–2007) *Liene Aleksandra Batare*, and a geography teacher of RTU Engineering High School *Agra Lipsberģa* passed away. Their obituaries are also published in the scientific journal.

This issue of the journal is concluded with the chronology of the key events that happened at Riga Technical University in academic year 2021/2022 (1 Sept 2021–31 Aug 2022).

Editor-in-Chief Associate Professor *Dr. psych. Airisa Šteinberģa*

DAŽI AGRĀK AKTUĀLI AKADĒMISKĀS DZĪVES ASPEKTI: *VENIA LEGENDI* UN PRIVĀTDOCENTA STATUSS LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ (1919–1944)

MĀRIS BALTIŅŠ*

Valsts valodas centrs
Latvijas Universitāte

Kopsavilkums. Rakstā atspoguļoti autora pētījuma par *venia legendi* (tiesības lasīt lekcijas augstskolā) un privātdocenta statusu Latvijas Universitātē (LU) rezultāti. Jēdzienu «privātdocents» pasaulē lietoja jau 18. gadsimtā, un tas joprojām sastopams Vācijā, Austrijā un Šveicē. Latvijā tas tika ieviests 19. gadsimta 60. gados pirmajā augstskolā – Rīgas Politehnikumā. Apzīmējumu «privātdocents» un jēdzienu «*venia legendi*» Latvijā lietoja līdz Otrā pasaules kara beigām. Pētījumā autors ar piemēriem skaidrojis to lietošanu LU starpkaru laikā un Otrā pasaules kara laikā, balstoties arhīva dokumentu un bibliotēku krājumu izpētē. Tajā sniegts pārskats par augstskolas privātdocentiem un to darbību no 1919. līdz 1944. gadam.

Atslēgas vārdi: *venia legendi*, privātdocenta statuss, habilitācija, Latvijas Universitāte.

Ievads

Raksta autors, pētot augstākās izglītības vēsturi Latvijā, pievērsies akadēmisko tradīciju izpētei. To pirmsākumi meklējami augstskolās pasaulē, bet, runājot par jēdzienu «*venia legendi*» jeb tiesībām lasīt lekcijas augstskolā un privātdocenta statusu, runājam par akadēmisko tradīciju veidošanos Eiropas kultūrtelpā. To ietekmējusi Vācijas universitātēs iedibinātā kārtība, un tas būtiski ietekmējis arī augstākās izglītības institucionālo ietvaru Krievijas impērijā un arī Latvijā, tostarp senākajā augstskolā Latvijā – Rīgas Politehnikumā, kas darbu

* Korespondējošais autors.

E-pasts: maris.baltins@vvc.gov.lv

© 2022 Māris Baltiņš. Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.

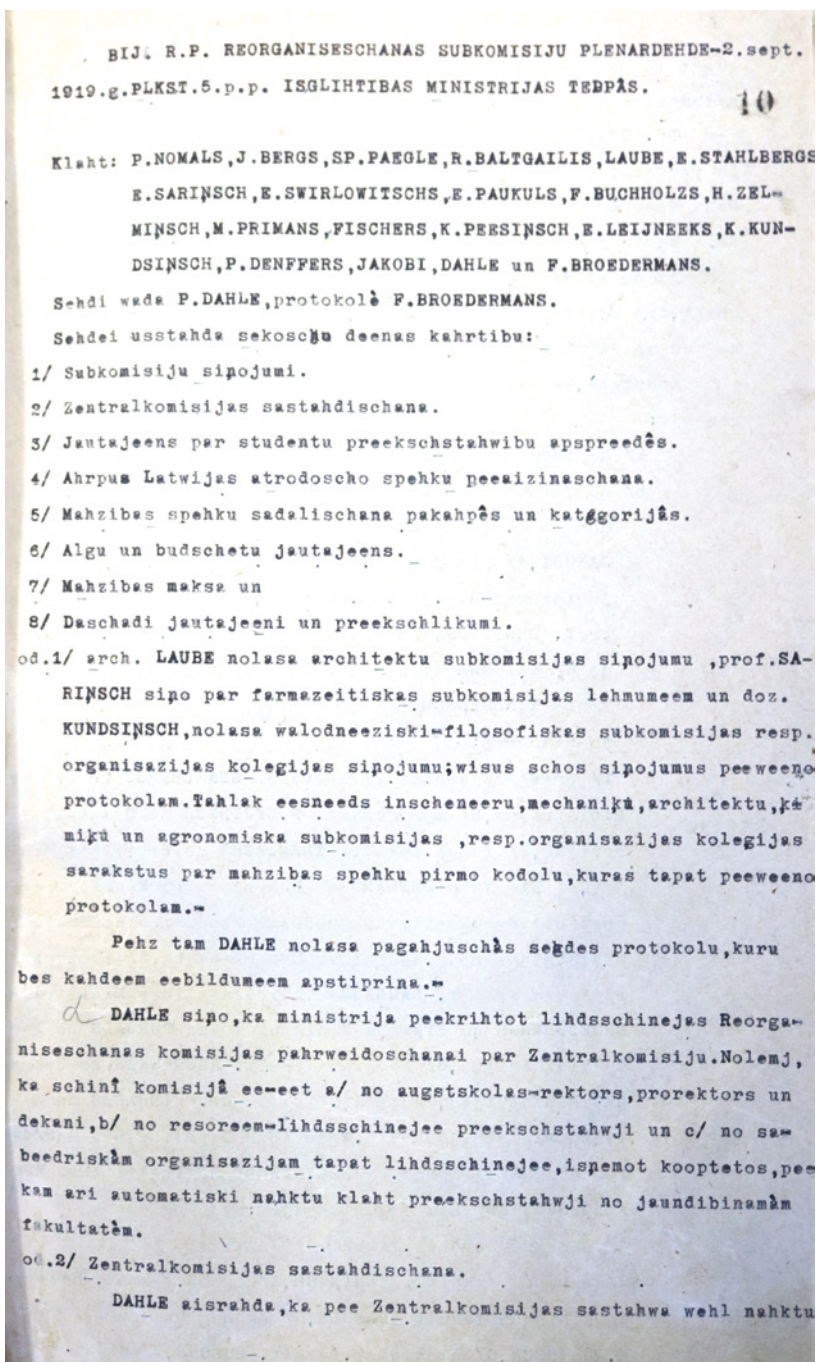
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

sāka 1862. gadā un patlaban pazīstama kā Rīgas Tehniskā universitāte. Pētījums par *venia legendi* un privātdocenta statusa pirmsākumiem pasaulē un to ieviešanu un lietošanu Rīgas Politehnikumā (1862–1896) publicēts žurnāla «Inženierzinātņu un augstskolu vēsture» 5. numurā 2021. gadā [1]. Abus minētos jēdzienus Latvijā lietoja līdz Otrā pasaules kara beigām. Ņemot vērā to, ka šo jēdzienu nereti pārprot, autors ir izpētījis to lietojumu LU (līdz 1923 – Latvijas Augstskolā (LA); LU – 1923–1940; 1941–1942; Latvijas Valsts universitātē (LVU) – 1940–1941; Universitātē Rīgā – 1942–1944). Te tika veidots savs privātdocentūras modelis. Patlaban Latvijā apzīmējums «privātdocents» un jēdziens «*venia legendi*» sastopams vien atskatos par augstskolu darbību un tradīcijām 19. un 20. gadsimtā, un tie uzskatāmi par vēsturisku reāliju. Tikai dažās Eiropas valstīs (Austrijā, Vācijā un Šveicē) minētās tradīcijas ir saglabājušās, un privātdocenti joprojām ir reāla mācībspēku grupa.

Privātdocenti Latvijas Universitātē: institūta izveide un tālākā attīstība

Doma, ka jaunveidojamajā nacionālajā augstskolā būs nepieciešami privātdocenti, izskanēja jau Latvijas Augstskolas Organizācijas padomes 1919. gada 2. septembra sēdē, kad tika lemts par mācībspēku iedalīšanu vairākās kategorijās, tomēr tobrīd lēmums netika pieņemts [2]. Par privātdocentu 1919./1920. akadēmiskajā gadā uzskatīja vienīgi Pēteri Sņikeru (1875–1944) (Medicīnas fakultāte), kurš šo statusu bija ieguvis Tērbatas Universitātē 1917. gadā un vēl nebija sācis mācību darbu [3]. Tikai 1920. gada pavasarī no jauna tika aktualizēts jautājums par mācībspēku piesaisti augstskolai uz brīva līguma pamata, to attiecinot uz personām, kas saņem pilnu algu citā darbā [4].

Pēc Medicīnas fakultātes dekāna Roberta Krimberga (1874–1941) ierosmes 1920. gada 4. oktobrī Dekānu padomē tika pārrunāta iespēja dažus studiju priekšmetus uzticēt privātdocentiem, kuri, nebūdami katedru vadītāji, saņemtu par to atlīdzību, bet Kārlis Kundziņš (1883–1967) lūdza precizēt, ka šis statuss būtu obligāti saistāms ar *venia legendi* piešķiršanu. Nākamajā sēdē, 11. oktobrī, tika precizēts, ka kandidātiem jānolasa divas parauglekcijas [5; 85.–89. lp.]. Pirmie privātdocenti tika ievēlēti 1920./1921. akadēmiskajā gadā, turklāt vairāki pretendenti (piemēram, mākslas zinātnieks Filips Šveinfurts (*Philipp Schweinfurt*; 1887–1954)), kurus fakultāte bija izvirzījusi par privātdocentiem, Organizācijas padomē tika apstiprināti par docentiem. Jāuzsver, ka līdz 1923. gada pavasarim privātdocenta tiesības ieguvušās personas lielākoties bija ārštata mācībspēki, kas docēja tikai dažas stundas nedēļā.

1. attēls. Latvijas Augstskolas Organizācijas padomes sēdes protokola
fragments (02.09.1919).

Saeimas 1923. gada 23. marta sēdē apstiprinātajā Latvijas Universitātes Satversmē privātdocenta statusam veltīti IV nodaļas «Mācības personāls un zinātniski pedagoģiskais papildu personāls» četri panti [6]:

- «67. Bez mācības spēkiem, kas stāv tieši Universitātes algā, uz attiecīgu lūgumu, pie lekciju lasīšanas var pielaist arī privātdocentus.
68. Kandidātus uz paraug lekcijas izrauga fakultāte: ievēlēšana notiek Universitātes padomē ar vairāk kā pusi no klātesošo balsīm. Uzprivātdocentiem attiecināmi 60. un 61. pantā paredzētie noteikumi par zinātnisko grādu.
69. Privātdocentiem fakultātes var uzticēt arī mācības plānā paredzēto obligatorisko priekšmetu lasīšanu. Tādā gadījumā viņi saņem no Universitātes attiecīgu atalgojumu.
70. Privātdocenti, kas, izņemot slimības un zinātnisku komandējumu gadījumus, 2 semestrus no vietas nav lasījuši lekcijas, zaudē privātdocenta tituli».

Pārmaiņas privātdocentu nodarbināšanas praksē iezīmēja rektora (1923–1925) Jāņa Ruberta (1874–1934) paustais 1923. gada 1. oktobra Dekānu padomes sēdē, aicinot vairāk vērības pievērst privātdocentūrai saistībā ar asistentiem – «kārtība būtu šāda: asistents, kas atzīts par paaugstināšanas cienīgu, iesniedz fakultātei rakstu *pro venia legendi*. Ja fakultāte rakstu pieņem, asistentam pēc vienas vai divu mēģinājuma lekciju nolasīšanas (viena par paša izvēlētu, otra par fakultātes uzdotu tēmu pēc fakultātes ieskatiem) piešķirama privātdocentūra. [...] Ja parādās vajadzīgās pedagoģiskās spējas, tad, vakancei atklājoties, pēc zināma laika var ievēlēt par docentu, resp. profesoru» [7; 118.–119. lpp.]. Dažas nedēļas vēlāk Universitātes Padomē par privātdocentu tika apstiprināts Ķīmiņas fakultātes lektors un asistents Alfrēds Petrikalns (1887–1948). Kad par šādu privātdocentu izvirzīšanas kārtību 1924. gada sākumā notika diskusija Universitātes Padomē, Mehānikas fakultātes pārstāvis to principā atbalstīja attiecībā uz teorētiskajiem priekšmetiem un esošo asistentu avansēšanu, bet vienlaikus uzsvēra, ka speciālajos priekšmetos ievēlami kandidāti, kas ilgstoši strādājuši praktiskā darbā [8; 179.–184. lpp.].

Pirmajā LU darbības pārskatā, kas aptver piecus akadēmiskos gadus (līdz 1923./1924. akadēmiskā gada beigām), ietverti tikai divu fakultāšu (Matemātikas un dabas zinātņu un Mehānikas) habilitācijas noteikumi, savukārt doktora grāda iegūšanas nosacījumi aprakstīti lielākai daļai fakultāšu, kaut gan to piemērošana bija mazāk aktuāla par privātdocenta statusa piešķiršanu. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes nolikumā uzsvērts, ka habilitācijas darbam jābūt «ar patstāvīga pētījuma raksturu» un jāuzrāda «jaunu pētījumu rezultāti vai arī jaunu metožu pielietošana», tādēļ nevar iesniegt ne referējošus

vai kritiskus darbus, ne mācību grāmatas, ja vien tajās nav iekļauti oriģināli autora dati. Šajā nolikumā abu parauglekciju tematus ierosina pats pretendents, bet fakultāte to, kura būs jānolasa, paziņo 15 minūtes pirms sēdes, turklāt, ja tā netiek atzīta par pietiekami labu, tad pašam no jauna jāierosina divi temati [9; 221.–261. lpp.].

Mehānikas fakultāte prasīja, lai habilitācijas raksts būtu patstāvīga rakstura, pieļaujot, ka tehniskos priekšmetos tas var būt arī pilnīgi izstrādāts projekts, taču papildu nosacījums privātdocentūras iegūšanai ir vismaz piecu gadu sekmīga darbība specialitātē. Nekādi formāli eksāmeni netika prasīti, bet pieļauta iespēja, ka darba vērtēšanas komisija var pārbaudīt pretendentu kolokvija veidā [9; 83.–119. lpp.]. Savukārt Medicīnas fakultātes pārskatā iekļauts īss skaidrojums, ka privātdocentūru var iegūt tikai personas ar *Dr. med.* grādu, kurām jāiesniedz vērtēšanai savi zinātniskie darbi (nevis konkrēts habilitācijas darbs) un jānolasa divas parauglekcijas [9; 176.–209. lpp.].

Līdz kopīga nolikuma pieņemšanai daudzas ar privātdocentūras piešķiršanu saistītās lietas nācās izskatīt individuāli, piemērojot lēmumu konkrētam gadījumam. Piemēram, 1925. gada rudenī lūgumu par privātdocenta tiesību piešķiršanu bija iesniedzis Medicīnas fakultātes vecākais asistents Jānis Miķelsons (1888–1952), lūdzot uzskatīt viņa nule aizstāvēto medicīnas doktora disertāciju par *venia legendi* darbu [7; 231.–233. lp.]. Kaut gan lēmums bija labvēlīgs, tika panākta vienošanās, ka nepieciešams nolikums par habilitācijas rakstu, lai šādu iespēju turpmāk izslēgtu. Dekānu padome 1925. gada rudenī puda viedokli, ka «profesoru, docentu un privātdocentu titulus Latvijā var lietot tikai personas, kas šos amatus faktiski ieņēmušas vai ieņem Latvijas valsts augstskolās» [7; 234.–236. lp.]. Praksē tomēr atsevišķas personas (tostarp neirologs *Dr. med.* Hermanis Īdelsons (1869–1944) un filozofijas vēsturnieks Marks Vaintrobs (1895–1941)) publikācijās lietoja savu Krievijas universitātēs iegūto privātdocenta nosaukumu.

Habilitācijas noteikumu projektu izstrādāja Ķīmijas fakultātes docētāji, un tas 1925. gada decembrī tika nosūtīts pārējām fakultātēm izskatīšanai [7; 237.–239. lp.]. Lai tuvinātu paustos viedokļus, 1927. gada 17. janvārī tika izveidota saskaņošanas komisija R. Krimberga vadībā (locekļi Roberts Akmentiņš (1880–1956), Pauls Denfers (*Paul von Denffer*; 1871–1959) un Ludvigs Kundziņš (1855–1940)) [7; 279.–280. lp.]. Habilitācijas noteikumi Universitātes padomē tika apstiprināti 1927. gada 4. maijā [8; 23.–27. lp.].

Nolikuma 3. pantā definēts, ka habilitācijas darbam jābūt ar patstāvīga pētījuma raksturu (tehniskajās disciplīnās par darbu *pro venia legendi* var atzīt arī zinātniski tehnisku projektu vai mākslas darbu, kam pievienots teorētisks skaidrojums). Fakultātei iesniegtā darba izvērtēšanai tiek organizēta trīs cilvēku komisija, kurai savs

atzinums jādod vēlākais trīs mēnešu laikā (4. pants), bet Fakultātes padome, noklausījusies komisijas ziņojumu, balso, vai darbs atzīstams par pietiekamu *pro venia legendi* (5. pants), tātad darba aizstāvēšana (pretstatā doktora disertācijai) netiek paredzēta. Pozitīva balsojuma gadījumā fakultāte nosaka pretendenta parauglekcijas laiku un tematu (6. pants), kam jānotiek divu nedēļu laikā, šāda lekcija ilgst 45 minūtes, pēc tās var uzdot jautājumus gan par lekciju, gan par habilitācijas darbu (7. pants). Ja fakultātes padome atzīst par nepieciešamu, tad tā var lūgt pretendentu nākamajā sēdē nolasīt otru lekciju pēc paša izvēlēta temata. Lēmumu par privātdocenta tiesību piešķiršanu fakultāte pieņem, aizklāti balsojot, ar vienkāršu balsu vairākumu.

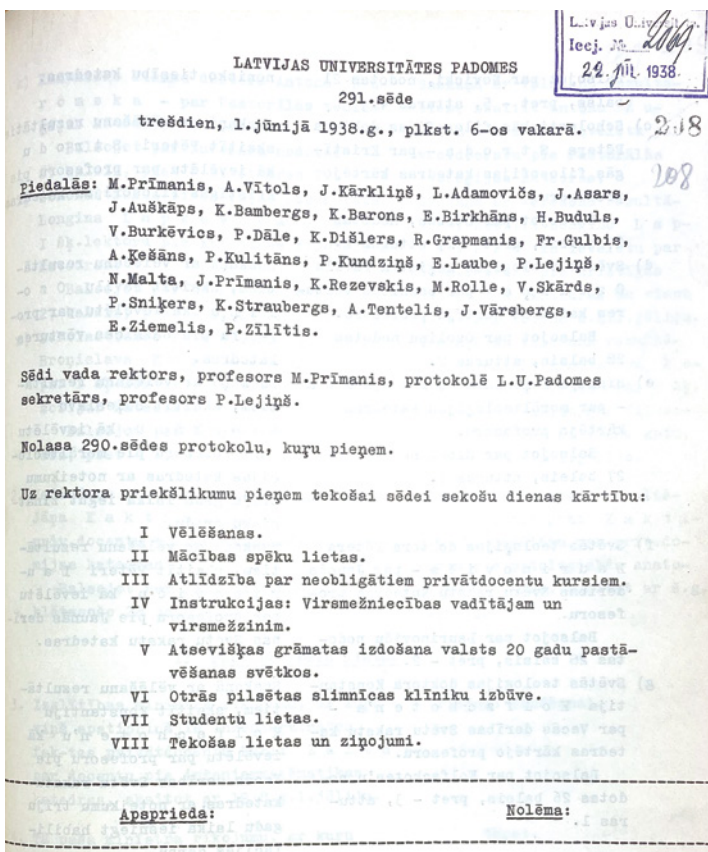
Lai arī vairums privātdocentu lasīja neobligātos kursus, tomēr daudzos gadījumos fakultātes vecāko mācībspēku pārliecīgas noslodzes dēļ viņiem uzdeva lasīt arī būtiskus pamatpriekšmetus, bez kuriem studijas nemaz nebija īsti iedomājamas. Piemēram, Matemātikas un dabas zinātņu fakultāte paredzēja, ka 1928./1929. akadēmiskajā gadā Kārlis Ābele (1896–1961), Pauls Galenieks (1891–1962), Marģeris Gūtmanis (1885–1959), Arvīds Lūsis (1900–1969), Marija Tilmāne (1889–1975), Nikolajs fon Tranzē (*Nikolai von Transehe*; 1886–1969) un Aleksandrs Zāmelis (1897–1943) docēs obligātos kursus, par to saņemot atalgojumu pēc docentu tarifa [10; 125.–131. lp.].

Pēc analogijas ar Krievijas un Vācijas universitātēm arī LU privātdocenti netika uzskatīti par pilntiesīgiem fakultātes locekļiem (tādi bija tikai štata profesori un docenti) [10; 196.–201. lp.], tomēr LU Satversme paredzēja ārštata mācībspēku (tostarp arī privātdocentu) pārstāvniecību gan Universitātes padomē (viena persona no visiem ārštata profesoriem, docentiem, privātdocentiem un lektoriem), gan arī fakultāšu padomēs (kopā no ārštata mācībspēkiem un asistentiem viens delegāts, ja to kopskaits ir no 1 līdz 10, divi – ja viņu skaits pārsniedz 10) [6].

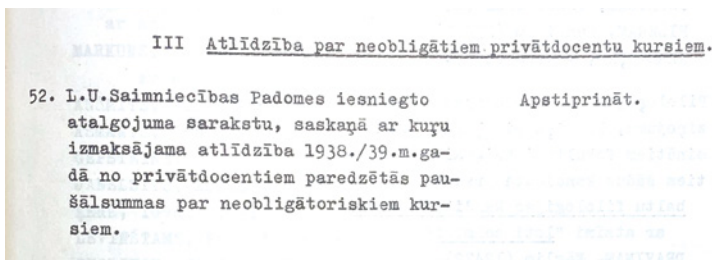
Atalgojums par privātdocentu veikto mācību darbu lielā mērā bija atkarīgs no augstskolas finansiālajām iespējām, tādēļ ekonomiskās krīzes laikā (no 1929. līdz 1933. gadam) tas krasi samazinājās. Turpretim pēc valsts ekonomiskā stāvokļa uzlabošanās 1936./1937. akadēmiskajā gadā privātdocentu kursu apmaksai universitātes budžetā tika paredzēti Ls 18 000 sadalīšanai fakultātēm atbilstoši šādiem principiem: «Atalgot obligātos un izvēles kursus, bet atsevišķos gadījumos arī neobligātos kursus, kuru vēlamība būtu pietiekoši motivēta. Konkrētos priekšlikumus izlemt nākamā semestra sākumā, vadoties no tāda paša summas sadalījuma principa, lai katrai fakultātei būtu iespējams atalgot vienu šādu privātdocenta kursu, nosakot atalgojuma apmēru – pēc docentu vai asistentu normas – atkarībā no kandidāta materiālā stāvokļa» [11; 33.–39. lp.].

1939. gada nogalē, kad Otrā pasaules kara dēļ samazinājās pieejamo līdzekļu apjoms, tika nolemts pārtraukt izmaksāt atlīdzību par neobligātiem privātdocentu kursiem abos 1940. gada semestros, to neattiecinot vienīgi uz Frici Blumbahu (1864–1949) (sk. 1. tabulu 18.–20. lpp), kam tas bija būtisks iztikas avots, un psihiatru Verneru Krauli (1904–1944) [12; 134.–141. lp.].

Daži agrāk aktuāli akadēmiskās dzīves aspekti: *venia legendi* un privātdocenta statuss Latvijas Universitātē (1919–1944)

2. attēls. LU padomes 291. sēdes protokola titullapa un 52. punkts (1938).

1. tabula

Titulārie (īpašie) privātdocenti Latvijas Universitātē

Nr.	Vārds, uzvārds	Fakultāte	Nozare vai docētais kurss	Ievēlēšanas datums	Piezīmes
1.	Pēteris Sniķers (1875–1944)	Medicīnas	Nedocēja, piedalījās Medicīnas fakultātes izveidē	Bijis fakultātes subkomisijā no 28.08.1919	Statuss 1919./1920. akad. g. noteikts atbilstoši 1917. gadā iegūtajai privātdocentūrai Tērbatas Universitātē; privātdocents līdz 1921. gadam, tad docents, kopš 1923. gada – profesors.
2.	Kārlis fon Lēviss of Menārs (<i>Karl von Löwis of Menar</i> ; 1855–1930)	Filoloģijas un filozofijas	Arheoloģija, vēstures palīgdisciplīnas	05.10.1921	Persona bez pabeigtas akadēmiskās izglītības, bet ar nopelniem pētniecībā, darbojies līdz 01.07.1925.
3.	Andrejs Skuja (1866–1950)	Medicīnas	«Iekšējās slimības»	12.10.1921	Mācībspēku trūkuma dēļ amats viņam piedāvāts kā Rīgas 1. pilsētas slimnīcas nodaļas vadītājam, darbojies līdz 1938. gada beigām; 25.05.1925. akceptēts <i>pro venia legendi</i> darbs «Septiskas slimības un viņu ārstēšana».
4.	Kurts Hahs (<i>Kurt Hach</i> ; 1881–1964)	Medicīnas	«Iekšējās slimības»	12.10.1921	Mācībspēku trūkuma dēļ amats viņam piedāvāts kā Rīgas 1. pilsētas slimnīcas nodaļas vadītājam; docējis tikai 1921./1922. akad. g., formāli skaitījies līdz 1922. gada beigām.
5.	Ivans Ostromislenskis (<i>Иван Остроумьсленский</i> ; <i>Ivan Ostromislensky</i> ; 1880–1939)	Ķīmijas	«Chemoterapeitiskie preparāti» un «Kaučuka sintēze»	16.11.1921	Vairāku Maskavas augstskolu docētājs; docējis bez atalgojuma, atbrīvots ar 01.07.1922. (izceļojis uz ASV).

6.	Nikolajs Ozmidovs (<i>Nikolai von Ozmidoff</i> ; 1850–1938)	Mehānikas	«Teorētiskie elektrotehnikas pamati» (neobligāts kurss)	22.12.1922	Pensionēts RPI profesors; nav pierādījumu, ka docējis. Tika virzīts ievēšanai trīs gadus docēt krievu valodā, bet bija vecāks par 70 gadiem un bija jānoskaidro, vai privātdocenta amats skaitās valsts dienestā.
7.	Gustavs Reinharde (1868–1937)	Medicīnas	Speciāli kursi par dažādām acu slimībām	17.01.1923	Darbojies fakultātes subkomisijā un LA Organizācijas padomē; līdz tam bijis oftalmoloģijas stundu docents, bet pēc prof. J. Ruberta pārtraukšanas un kļūšanas par katedras vadītāju tajā citas profesora vai docenta vakances nebija; ievēlēšana par privātdocentu precizēja viņa statusu LU.
8.	Anatolijs Ugrjumovs (<i>Анатолій Угрюмов</i> ; 1872–1929)	Tautsaimniecības un tiesību zinātņu	«Militārās krimināltiesības»	17.10.1923	No 1920. līdz 1923. gadam strādājis Latvijas Kara tiesu pārvaldē, pēc tam Tieslietu ministrijā; atalgojums pēc jaunākā docenta likmes; docējis līdz savai nāvei 25.09.1929.
9.	Nikolajs Kohanovskis (<i>Николай Кохановский</i> ; 1870–1966)	Tautsaimniecības un tiesību zinātņu	«Tautsaimniecības teorija» un «Tautsaimniecības zinātnes vēsture»	23.01.1924	Bijušais Tālo Austrumu Universitātes profesors; atalgojums pēc profesora likmes; docējis līdz 1929. gada pavasarim, nepārvēlēts, jo nespēja pāriet uz lekciju lasīšanu valodā.
10.	Boriss Vipers (<i>Борис Випер</i> ; 1888–1967)	Arhitektūras / Filoloģijas un filozofijas	Docējis dažādus mākslas vēstures un teorijas kursus	08.10.1924	Bijušais Maskavas Universitātes mācībspēks; kopš 1924. gada docēja arī Latvijas Mākslas akadēmijā; paralēli docēja arī Filoloģijas un filozofijas fakultātē, uz kuru pārgāja 1930. gadā, kopš 1931. gada LU štata docents, no 1932. gada – profesors.

Daži agrāk aktuāli akadēmiskās dzīves aspekti: *venia legendi* un privātdocenta statuss Latvijas Universitātē (1919–1944)

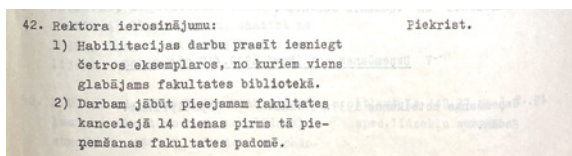
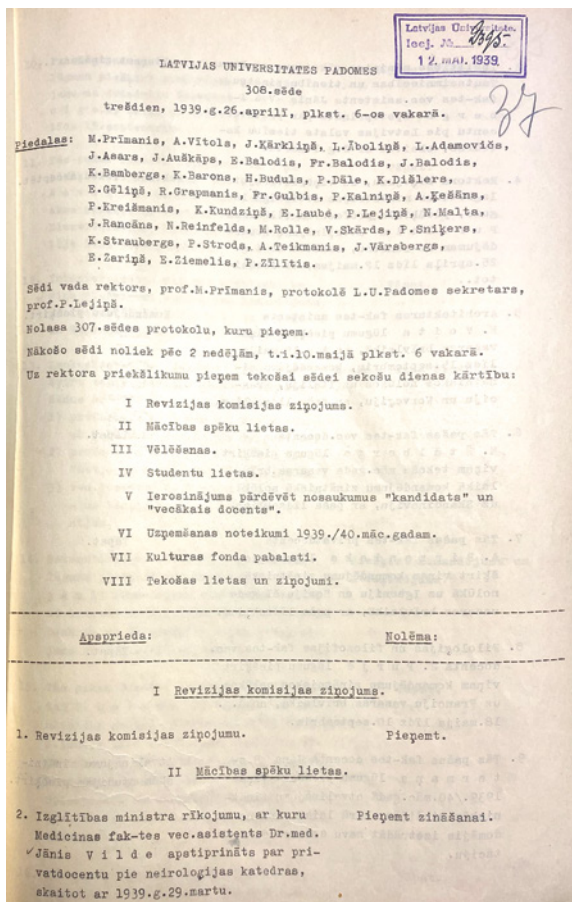
11.	Aleksandrs Krugļevskis (Александр Крулевский; 1886–1964)	Tautsaimniecības un tiesību zinātņu	Docējis kriminālpolitikas un krimināltiesību teorijas kursus	22.10.1924	Bijušais Tomskas Universitātes profesors; atalgojums pēc ārštata profesora likmes; privātdocenta statusā līdz 1940. gadam, kā arī no 1941. līdz 1944. gadam; profesors 1940./1941. akad. gadā un no 1944. līdz 1948. gadam.
12.	Ādams Ērleins (Adam Öhrlein; 1892–1935)	Medicīnas	Docējis dažādus ortodontijas un zobu protezēšanas kursus	05.11.1925	Heidelbergas Universitātes privātdocents, pēc atsauksmes par darbiem aicināts uz LU; docējis līdz savai nāvei 11.08.1935.
13.	Eižens Vēbers (Eugen Weber; 1875–1947)	Medicīnas	Rentģenoloģija	14.12.1927	Bijušais Kijevas Universitātes profesors; docēja obligāto rentģenoloģijas kursu kā privātdocents līdz 1939. gadam, no 1940. līdz 1944. gadam – profesors.
14.	Pauls Sakss (1878–1966)	Teoloģijas	Pareizticīgo baznīcas mūzika un dziedāšana	02.02.1938	Latvijas Konservatorijas profesors; uzaicināts docēt 1937./1938. akad. gadā atvērtajā Teoloģijas fakultātes Pareizticīgas teoloģijas nodaļā.
15.	Fricis Blumbahs (1864–1949)	Matemātikas un dabas zinātņu	Speciāliem un izvēles kursiem fizikā	24.05.1939	Pēc atgriešanās no Apvienotās Karalistes 1939. gada pavasarī apstiprināts ar četrām apmaksātām lekciju stundām nedēļā; privātdocents līdz 1944. gadam, pēc tam – LVU profesors no 1944. līdz 1949. gadam.

Uz privātdocentūras piešķiršanu dažādās fakultātēs savu iespaidu joprojām atstāja Krievijas impērijas laikā iedibinātās tradīcijas, tādēļ vairākās t. s. «vecajās» universitātes fakultātēs (it īpaši Filoloģijas un filozofijas un Tautsaimniecības un tiesību zinātņu) habilitācijas pretendentiem tika noteikti daudzi grūti eksāmeni, kas vismaz daļēji bija salīdzināmi ar maģistra grāda pretendentu eksāmeniem. Šādas tradīcijas mazāk tika ievērotas Matemātikas un dabas zinātņu fakultātē, kurā galveno vērību veltīja iesniegtā darba novitātei, kā arī tehniskajās fakultātēs. Savukārt Medicīnas fakultāte pieturējās pie tās pašas kārtības kā cara laikos, ka privātdocentūru var iegūt tikai personas ar doktora grādu, kuras jau iepriekš izturējušas smagus un ilgstošus eksāmenus [13].

Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāte nolēma, ka, sākot no 1938./1939. akadēmiskā gada, privātdocentūra tiks piešķirta tikai pretendentiem, kas gan iesnieguši darbu *pro venia legendi*, gan izturējuši mutiskos doktora pārbaudījumus, savukārt personām, kas jau izturējušas habilitācijai nepieciešamos eksāmenus, tos neprasis atkārtot pirms doktora grāda iegūšanas [11; 208.–217. lp.]. Šis lēmums novērsa nepieciešamību pēc divkāršiem eksāmeniem, bet radīja situāciju, ka fakultātes akceptēts habilitācijas darbs vien vēl neļāva kļūt par privātdocentu. Tādēļ šai fakultātē akceptēto habilitācijas darbu bija vairāk par privātdocenta statusu ieguvušo personu skaitu [14].

Ilgstoši LU nebija noteikta kārtība, kā *pro venia legendi* darbi, no kuriem daudzi tika iesniegti rokrakstā dažos eksemplāros, uzglabājami bibliotēkā un padarāmi pieejami visiem interesentiem. Pēc analogijas ar 1937. gadā noteiktajām prasībām par doktora disertācijām [15], Universitātes padome 1939. gada 26. aprīlī pēc rektora ierosinājuma akceptēja, ka habilitācijas darbs iesniedzams četros eksemplāros, no kuriem viens paliek fakultātes bibliotēkā (pārējiem trim nonākot pie recenzentiem), un tam jābūt pieejamam fakultātes kancelejā 14 dienas pirms fakultātes padomes lēmuma [12; 37.–43. lp.].

No pareizrakstības viedokļa vairākkārt valodnieku vidē pārspriests jautājums, kā pareizi saīsināt garo vārdu «privātdocents» presē vai enciklopēdiskos izdevumos. Profesors Jānis Endzelīns norādīja, ka izplatītais saīsinājums *priv. doc.* ir maldinošs no valodas viedokļa, jo liek domāt, ka pilnajā formā ir divi vārdi, nevis saliktenis [16]. Kaut gan viņa ieteikums bija *privdoc.* vai *priv.-doc.*, tomēr no mūsdienu valodas prakses viedokļa šāda tipa defissavienojums nav vēlams, tādēļ vajadzētu lietot *privdoc.* vai pat *privātdoc.*

3. attēls. Latvijas
Universitātes padomes
308. sēdes protokola
titullapa un 42. punkts
(1939).

Privātdocentu skaita dinamika un grupas

Kaut gan titulējums personām, kas bija ieguvušas *venia legendi* tiesības, bija vienāds, tomēr šī grupa bija visai neviendabīga gan pēc reālās akadēmiskās noslodzes un atalgojuma, gan pēc tiesiskajām saiknēm ar augstskolu. Pēc to darbības veida jau agrāk tika piedāvāts iedalīt privātdocentus divās grupās [13]:

- 1) klasiskie privātdocenti (tos varētu uzskatīt par reāliem ārštata mācībspēkiem, bet šāds apzīmējums būtu neprecīzs, jo ārstatā bez šiem privātdocentiem darbojās gan daži profesori un docenti, gan arī lektori, asistenti un instruktori), kuri pamatdarbā strādāja citās, nereti labi atalgotās vietās. Viņu vienīgā saikne ar augstskolu bija noteiktu (biežāk neobligātu) lekciju kursu lasīšana, tādēļ tie pēc savas darbības rakstura vistuvāk atbilda Vācijas vai Krievijas impērijas privātdocentiem;
- 2) privātdocenti, kas habilitācijas brīdī vienlaikus bija arī štata asistenti un līdztekus citiem pienākumiem bija ieguvuši tiesības lasīt kādu neobligātu lekciju kursu savā specialitātē. Šīm personām ar klasiskajiem privātdocentiem kopīga bija tikai habilitācijas procedūra, jo viņu pamatdarba vieta bija augstskola. Lai tos nesajauktu ar pirmo grupu, viņu akadēmiskā statusa aprakstā noteikti jāmin abi komponenti, piemēram, privātdocents un vecākais asistents Eduards Rencis (1898–1962). Ja pavērās kāda vecākā mācībspēka vakance, tieši šīs personas visbiežāk bija galvenie pretendenti uz docenta vai profesora amatu.

Reizumis privātdocenta statuss varēja mainīties, visbiežāk tad, ja persona atteicās no asistenta amata, saglabājot privātdocenta tiesības, tādēļ piederība vienai vai otrai grupai precīzāk nosakāma pēc attiecībām ar augstskolu habilitācijas brīdī. Relatīvi visvairāk klasisko privātdocentu bija fakultātēs (Filoloģijas un filozofijas, Teoloģijas), kurās štatu sarakstā bija paredzēts pavisam neliels asistentu skaits. Savukārt Medicīnas fakultātē prāva daļa no klasiskajiem privātdocentiem bija tās kādreizējie asistenti, kas pēc doktora grāda iegūšanas uz laiku bija pārtraukuši darbu augstskolā. Tehniskajās fakultātēs privātdocentu, kas ilgstoši iesaistījās tikai atsevišķu studiju kursu docēšanā, bija relatīvi maz. Pie tādiem Inženierzinātņu fakultātē piederēja dzelzceļu būves speciālists Jānis Leimanis (1881–1967), kurš privātdocenta statusā darbojās no 1925. līdz 1944. gadam (1940./1941. akadēmiskajā gadā – kā stundu docents), Ķīmijas fakultātē – gumijas ražošanas tehnologs Arturs Dinbergs (1887–1969, docēja no 1939. līdz 1944. gadam), Mehānikas fakultātē – kokapstrādes tehnologs Ādolfs Vickopfs (1878–1967, docēja no 1935. līdz 1944. gadam).

Visu LU privātdocentu iedalījums atbilstoši piederībai fakultātei un atbilstībai kādai no grupām apkopots 2. tabulā (24.–26. lpp), kurā atrodamas ziņas par 259 personām. Tajā norādītas ziņas par personām, kuras šo statusu ieguvušas pēc 1939. gada pavasara un par kurām tādēļ nav atrodama informācija LU divdesmitgades jubilejas izdevumā. Redzams, ka šis skaits būtiski lielāks par L. Adamoviča norādīto *venia legendi* ieguvušo personu skaitu (177) līdz 1939. gada pavasarim [17].

2. tabula

Privātdocenti Latvijas Universitātē

Fakultāte	Klasiski privātdocenti	Asistenti ar privātdocenta tiesībām	Titulārie privātdocenti	Kopā
Arhitektūras	-	3 (t. sk. 1943./1944. akad. g. par privātdocentu kļuvašais Jānis Rutmanis)	1 (domāts mākslas vēsturnieks Boriss Vipers, kurš no 1924. līdz 1930. gadam bija piesaistīts šai fakultātei, bet pēc tam – Filoloģijas un filozofijas fakultātei)	4
Filoloģijas un filozofijas	23 (t. sk. 1941./1942. akad. g. par privātdocentiem kļuvašie Valdis Ģinters, Edīte Hauzenberga-Šturma un Kārlis Plukšs, kā arī 1943./1944. akad. g. – Lūcija Bērziņa)	1		25
Inženierzinātņu	5 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvašie Jānis Ķurzens un Pēteris Stakle)	14 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvašie Jānis Ārens, Jūlijs Baumanis un Viktors Freijs, kā arī 1941./1942. akad. g. – Alfrēds Jumiķis)	-	19
Ķīmijas	3	18 (t. sk. 1942./1943. akad. g. par privātdocentiem kļuvašie Valdemārs Štāls un 1943./1944. akad. g. – Laimonis Bajārs)	1	22

Lauksaimniecības (līdz JLA izveidei)	3	23	-	26 ¹
Matemātikas un dabas zinātņu	10 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentu kļuvušie Kārlis Princis un 1941./1942. akad. g. – Jānis Vītiņš)	29 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvušie Arvīds Apinis un Nikolajs Brāzma, kā arī 1941./1942. akad. g. – Aleksis Dreimanis un Valdemārs Murevskis un 1942./1943. akad. g. – Ludvīgs Jansons, Anna Krōge un Jānis Rutkis)	1	40
Medicīnas	18 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvušie Jānis Alfrēds Skuja, Nikolajs Vētra un Teodors Vītols, kā arī 1941./1942. akad. g. – Osvalds Mačs, 1942./1943. akad. g. – Viktors Kalniņš un Raimunds Pavasars, 1943./1944. akad. g. – Jēkabs Nīmanis)	27 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvušie Jānis Āboliņš, Arveds Alksnis un Marta Vīgante, kā arī 1941./1942. akad. g. – Jānis Arnolds Eglītis, Teodors Upners un Pēteris Vegers)	6	51
Mehānikas	5	21 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentiem kļuvušie Jānis Bubenko un Jānis Inveiss, kā arī 1942./1943. akad. g. – Jānis Muižnieks)	1	27

¹ Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijā (JLA) no 1939. gada rudens līdz 1944. gada vasarai habilitējušies vēl vismaz deviņi mācībspēki.

Daži agrāk aktuāli
akadēmiskās
dzīves aspekti:
venia legendi un
privātdocenta
statuss Latvijas
Universitātē
(1919–1944)

Tautsaimniecības un tiesību zinātņu	7 (t. sk. 1942./1943. akad. g. par privātdocentu kļuvisais Hugo Vītols)	12 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentu kļuvisais Jānis Pagasts, kā arī 1943./1944. akad. g. – Kārlis Zīverts)	3	22
Veterinārmedicīnas	1	8 (t. sk. 1942./1943. akad. g., iespējams, par privātdocentu kļuvisais Aleksejs Iljukēvičs)	-	9
Teoloģijas	10 (t. sk. 1939./1940. akad. g. par privātdocentu kļuvisais Haralds Biezais, kā arī 1943./1944. akad. g. – Edmunds Šmits)	2	1	13
Romas katoļu teoloģijas	1	-	-	1
	87	157	15	259

Daudzos gadījumos privātdocentūra un ar to saistītā habilitācija tika aplūkota kā loģisks nākamais posms pēc tam, kad stipendiāts ticis atstāts fakultātē gatavoties zinātniskam darbam [18]. Ne visās fakultātēs stipendiātu izvēle tika uzskatīta par veiksmīgāko modeli, tādēļ Inženierzinātņu un Lauksaimniecības fakultātē pirmais solis uz akadēmisku darbu jau studiju laikā bija subasistenta statuss noteiktā katedrā. Kā 20. gadsimta 30. gadu otrās puses diskusijās uzsvēra profesors Gustavs Klaustiņš (1880–1937), tehniskajās nozarēs nav vērojams perspektīvu docētāju trūkums, tajās ir tipiska mācībspēka izaugsme no subasistenta, asistenta, tad vecākā asistenta un privātdocenta līdz docentam vai profesoram [19].

Turpretim fakultātēs (tostarp Tautsaimniecības un tiesību zinātņu un Filoloģijas un filozofijas), kurās asistentu vietu jau pēc štatu sarakstiem nebija daudz, plašāk tika izmantota stipendiātu piesaiste. Viņu stāvokļa un karjeras nenoteiktība, atsaucoties uz minēto Makša Vēbera aprakstīto, raksturota 1940./1941. akadēmiskā gada studentu presē, kurā atstāstīta kāda katedras vadītāja saruna ar savu audzēkni [20]: «Tagad Jūs saņemat Morberga fonda stipendiju .., bet ko Jūs darīsat tad, kad būsiet ieguvis privātdocentūru un zaudēsiet tiesību saņemt stipendiju». Šo epizodi kā paša piedzīvotu nedaudz citiem vārdiem atstāstīja ekonomists Benjamiņš Treijs (1914–2002) [21].

Tādējādi var visai droši apgalvot, ka LU iedibinātais modelis, kas balstījās uz asistentu pakāpenisku izvirzīšanos par privātdocentiem, diezgan būtiski atšķīrās no Vācijas vai Krievijas augstskolās dominējošās kārtības, kurā vairums šīs grupas mācībspēku patiesi darbojās tikai ārstatā (resp., klasiskie privātdocenti). Šādas atšķirības var skaidrot gan ar sabiedrības materiālajām grūtībām pēc Pirmā pasaules kara, kas neļāva veidoties plašai klasisko privātdocentu grupai (izņēmums bija ģimnāzijas skolotāji, kas varēja tikt saistīti atsevišķu kursu docēšanai Filoloģijas un filozofijas un Matemātikas un dabas zinātņu fakultātē, un neliela daļa pieredzējušu ārstu ar doktora grādu), gan arī ar ierobežotām karjeras iespējām nelielā valstī ar vienu augstskolu.

Līdztekus divām jau aplūkotajām privātdocentu grupām 2. tabulā (24.–26. lpp.) atsevišķi izcelta vēl trešā, ko autors piedāvā nosaukt par «titulārajiem (jeb īpašajiem) privātdocentiem». To veidoja pēc vecuma, akadēmiskās pieredzes un iesaistes LU mācību darbā visai dažādas personas, kurām kopīgs bija privātdocenta nosaukums un kuras vienoja īpašs (ar noteiktām privilēģijām saistīts) statuss, kā arī atšķirīga ievēlēšanas un atalgojuma saņemšanas kārtība. Lielākā daļa šādu statusu bija ieguvuši universitātes veidošanās posmā, taču atsevišķi gadījumi vērojami arī vēlāk, visbiežāk tad, kad bija jāveido jauna nodaļa vai jāpastiprina studiju virziens ar kādu līdz tam plašāk neaplūkotu zinātņu nozari. Pavisam šai grupā var ieskaitīt 15 personu, no kurām

vairums saistīts ar Medicīnas un Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti. Šī grupa pelnījusi, lai pie tās pakavētos sīkāk, tādēļ tās izvērstis raksturojums atrodams 1. tabulā (18.–20. lpp.).

Analizējot privātdocentu skaitu, skaidri jānošķir divi problēmas aspekti, proti, cik aktuālu privātdocentu katrā mācību gadā darbojas augstskolā (pie tam – nošķirot privātdocentus, kas vienlaikus ir arī štata asistenti, no pārējiem) un cik personu konkrētajā akadēmiskajā gadā ieguvušas šo statusu. Atbildot uz pirmo, varam pievērsties ziņām LU jubilejas izdevumos, kuros norādīts, ka vienlaikus strādājošo privātdocentu skaits audzis: no 10 (1920./1921. akadēmiskajā gadā) līdz 37 (1938./1939. akadēmiskajā gadā), stabili pārsniedzot 30 visu 30. gadu laikā [17]. Savukārt ik gadus privātdocenta statusu 20. gados vidēji ieguva ap 10 personu, bet 30. gados tas pieauga līdz 15, sasniedzot lielāko skaitu (23) 1938./1939. akadēmiskajā gadā. Liela aktivitāte bija vērojama arī 1939./1940. akadēmiskajā gadā, kad pēc vācbaltu izceļošanas vairākām fakultātēm nācās būtiski pārkārtot mācību plānus un piesaistīt jaunus docētājus.

Interesants ir jautājums par personām, kas pretendējušas uz privātdocenta statusu, bet nav to ieguvušas. Ņemot vērā to, ka fakultāšu padomju protokoli saglabājušies ierobežotā apjomā (vislabāk par Filoloģijas un filozofijas, Medicīnas, Tautsaimniecības un tiesību zinātņu, kā arī par Mehānikas fakultāti), grūti iegūt vispusīgu priekšstatu par šajā procesa fāzē recenzentu noraidītajiem habilitācijas darbiem. Šķiet, ka visbargākā bijusi Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāte, jo tās protokolos no 1928. gada 16. februāra līdz 1939. gada 23. februārim [22] atrodamas ziņas par trim habilitācijas prasībām neatbilstošiem darbiem tautsaimniecībā un deviņiem – tiesību zinātnē. Ja ņem vērā, ka šajā laikā par privātdocentiem kļuvušas 13 personas (sešas – Tautsaimniecības; septiņas – Tiesību zinātņu nodaļā), kā arī akceptēti vēl deviņi *pro venia legendi* darbi, bet pretendentu habilitācijas process vēl nav noslēdzies, tad noraidīto darbu īpatsvars uzskatāms par ļoti augstu. Salīdzinājumam līdzīgā posmā Filoloģijas un filozofijas fakultātē privātdocentūru ieguvušas 10 personas un noraidīta viena habilitācija [23], savukārt Mehānikas fakultātē attiecīgi 18 un četras [24].

Atsevišķos gadījumos, kad habilitācijas darbs bija akceptēts, pozitīvi vērtētas parauglekcijas un fakultātes padomē notikušas vēlēšanas, privātdocenta statusa kandidāts tomēr netika apstiprināts Universitātes padomē. Šādā veidā 1921. gadā netika ievēlēts Inženierzinātņu fakultātes pieteiktais kandidāts satiksmes politikas kursam Teodors Hermanovskis (1883–1964), 1926. gadā – Jānis Straubergs (1886–1952) Mehānikas fakultātē, kuram bija paredzēts uzticēt neobligāto kursu «Gaisa kuģniecība». Par inženiermatemātiķa Nikolaja Bomovska (1880–1942) privātdocentūru Universitātes padomē gan 1929. gada pavasarī,

gan rudenī bija negatīvs balsojums, un viņš šo statusu ieguva tikai trešajā reizē 1932. gada rudenī.

LU privātdocenti pēc valsts neatkarības zaudēšanas

1940. gada rudenī, kad augstskolā tika veikti pārkārtojumi, lai to pielāgotu padomju sistēmai, visiem darbā palikušajiem privātdocentiem tika mainīts statuss. Nepastāvēt iespējām reizē būt par asistentu un vecāko docentu, vairums šāda statusa mācībspēku no 1940. gada 1. oktobra tika iecelti par docentiem vai docenta p. i. Savukārt jautājums par habilitācijas darbu atbilstību un varbūtēju individuālu pielīdzināšanu Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) zinātnisko grādu sistēmai šajā laikā netika aktualizēts.

Pēc okupācijas varu nomaiņas 1941. gada vasarā tika atceltas visas iepriekšējā akadēmiskajā gadā veiktās pārceļšanas amatos un atjaunots stāvoklis, kāds bija 1940. gada pavasarī. Lai paplašinātu mācībspēku loku, 1941. gada rudenī par privātdocentiem tika apstiprināti vairāki Filoloģijas un filozofijas fakultātes un Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes mācībspēki, kam 1942. gadā vēl pievienojās vairāki mediķi (sk. 2. tabulu, 24.–26. lpp.). Privātdocentūru 1942. gada pavasarī ieguva divi Inženierzinātņu fakultātes mācībspēki Viktors Freijs (1906–1998) un Alfrēds Jumiķis (1907–1989), 1943. gadā aviācijas motoru speciālists Jānis Muižnieks (1911–1990) Mehānikas fakultātē un Ķīmijas fakultātē Voldemārs Štāls (1889–1979), 1944. gadā – Laimonis Bajārs (1908–1996) un Arhitektūras fakultātē Jānis Rutmanis (1894–1978). Domājams, ka nelielais tehnisko fakultāšu pārstāvju skaits no visiem, kas kļuva par privātdocentiem vācu okupācijas laikā (pavisam seši no 27), saistīts ar intensīvo šo nozaru pārstāvju habilitēšanos 20. gadsimta 30. gadu beigās, tādēļ trūka sagatavotu kandidātu, bet kara laiks nebija labvēlīgs plašāku darbu izstrādāšanai.

Kara gados jauno privātdocentu skaits ik gadus samazinājās, un tam par cēloni bija gan kara laika grūtības un neskaidrības par vairāku nozaru (piemēram, Latvijas tiesību zinātnes vai vēstures) nākotni, gan arī okupācijas varas iebildumi pret dažiem konkrētiem kandidātiem. Kā atmiņās rakstīja tā laika LU prorektors (1940) Kārlis Straubergs (1890–1962), bija paredzēts habilitācijas tiesības augstskolai atņemt [25], tādēļ abos pēdējos šī posma akadēmiskajos gados katrs gadījums bija atsevišķi jāpārspriež Dekānu padomē. Lai būtiski neatšķirtos no Vācijas augstskolām, atkal tika pārrunāts jautājums par doktora grāda vai vismaz doktora eksāmenu prasīšanu no visiem pretendentiem, tomēr vairumā gadījumu tika izlemts pagaidām pieturēties pie agrākās kārtības.

Dzimtenē palikušo privātdocentu liktenis un viņu akadēmiskā darbība pēc otrreizējās padomju okupācijas ir īpaša pētījuma vērts temats. Vismaz dažos gadījumos (attiecībā, piemēram, uz fiziķi Ludvigu Jansonu (1909–1958) un matemātiķi Nikolaju Brāzmu (1913–1981)) viņu habilitācijas darbi bija par pamatu, lai PSRS Augstākā atestācijas komisija viņiem piešķirtu gan zinātņu kandidāta grādu, gan docenta zinātnisko nosaukumu.

LU privātdocentūras vērtējums

Publikācijās par LU pagātni privātdocentūras jautājums lielākoties plašāk aplūkots saistībā ar jauno mācībspēku sagatavošanu. Jānis Hugo Inveiss (1896–1981) atzina, ka LU iedibinātā docētāju sagatavošanas kārtība, kas paredzēja habilitāciju un privātdocenta tiesību iegūšanu, ir viena no lielākajām demokrātiski pārvaldītas (pašregulējošas) augstskolas priekšrocībām, salīdzinot ar ASV administratīvi birokrātiskajām universitātēm [26]. Var apgalvot, ka viņš LU pieredzētajā (J. H. Inveiss LU Mehānikas fakultātē habilitējās 1940. gada pavasarī jau pēc doktora grāda iegūšanas) saskatīja veiksmīgu M. Vēbera aprakstīto vācu un amerikāņu mācībspēku karjeras modeļu sintēzi. Arī Edgars Dunsdorfs (1904–2002) atzina, ka LU prasības jaunajiem mācībspēkiem visumā bija stingrākas nekā anglosakšu zemēs [27]. Par *venia legendi* iegūšanu kā būtisku elementu Eiropas augstskolu sistēmā rakstīja arī Nikolajs Balabkins, uzskatīdams tās neesamību par būtisku trūkumu ASV augstskolās [28]. Tāpat mūža nogalē privātdocentūru kā loģisku posmu ceļā uz akadēmisku karjeru augstu novērtēja arī Benjamiņš Treijs (1914–2002), kuram savukārt bija iespējas salīdzināt LU un padomju sistēmas priekšrocības un trūkumus [29]. Līdz ar to var pieņemt, ka Latvijā starpkaru periodā esošais privātdocentūras modelis bija savam laikam atbilstošs un pietiekami efektīvs mācībspēku paaudžu nomaiņas nodrošināšanai.

Nobeigums

Starpkaru periodā LU tika attīstīts savdabīgs privātdocentūras modelis, kas daudzās fakultātēs tika veidots kā jaunāko mācībspēku izaugsmes ceļš.

Vairums LU privātdocentu bija tās jaunākie mācībspēki atšķirā no Vācijas un Krievijas augstskolās valdošajiem privātdocentu nodarbināšanas principiem, kas bija orientētas uz ārpus augstskolas strādājošu personu piesaisti akadēmiskajam darbam.

Turpmāko pētījumu gaitā nepieciešams apkopot informāciju par visu LU privātdocentu (un šī statusa pretendentu) habilitācijas darbiem un to pieejamību bibliotēkās.

ATSAUCES

- [1] **Baltiņš, M.** Daži agrāk aktuāli akadēmiskās dzīves aspekti: *venia legendi* un privātdocenta statuss pasaulē un Rīgas Politehnikumā (1862–1896). *Inženierzinātņu un augstskolu vēsture*, 2021/5, 9.–29. lpp.
- [2] Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LNA LVVA) 7427. f., 6. apr., 1. l., 10.–11. lp.
- [3] **Dāle, P.** *Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un tās darbību pirmajā (1919./1920.) mācību gadā*. Rīga: Latvijas Augstskola, 1921, 76 lpp.
- [4] Latvijas augstskolas organizācijas padomes 5. maija sēdē. *Valdības Vēstnesis*, 1920. gada 7. maijs, Nr. 104, 1. lpp.
- [5] Latvijas Augstskolas Dekānu Padomes sēžu protokoli, 1920. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 7. l., 85.–89. lp.
- [6] Latvijas Universitātes satversme. *Valdības Vēstnesis*, 1923. gada 28. marts, Nr. 66, 1.–3. lpp.
- [7] Latvijas Universitātes Dekānu padomes sēžu protokoli, 1923., 1925., 1927. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 8. l., 118.–119., 231.–239., 279.–280. lp.
- [8] Latvijas Universitātes Padomes sēžu protokoli, 1922., 1924. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 2. l., 23.–27., 179.–184. lp.
- [9] Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats. 1919.–1924. Rīga: Latvijas Universitātes izdevums, 1925, 83.–119., 176.–209., 221.–261. lpp.
- [10] Latvijas Universitātes Padomes sēžu protokoli, 1928., 1929. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 3. l., 125.–131., 196.–201. lp.
- [11] Latvijas Universitātes Padomes sēžu protokoli, 1936., 1938. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 5. l., 33.–39., 208.–217. lp.
- [12] Latvijas Universitātes Padomes sēžu protokoli, 1939. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 6. l., 37.–43., 134.–141. lp.
- [13] **Baltiņš, M.** Par privātdocenta statusu Latvijas Universitātē. *Latvijas Universitātes raksti*. 653. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Zinātne, 2003, 63.–79. lpp.
- [14] **Rūsis, A.** Latvijas Universitātes Tiesību zinātņu nodaļa. *Universitas*, 1965, Nr. 16, 15.–24. lpp.
- [15] **Baltiņš, M.** Doktora grāda iegūšana Latvijas Universitātē (1923–1944): normatīvie dokumenti, iegūšanas kārtība, tradīcijas, vērtējums. *Latvijā aizstāvētās doktora disertācijas (1923–1944)*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004, 9.–46. lpp.
- [16] Profesora J. Endzelīna atbildes. Rīgas Latviešu biedrības valodniecības nodaļas sēžu protokoli 1933–1942. Pētera Kļaviņa priekšvārdi un rādītāji. ASV: Ramave, 2001, 257 lpp.

- [17] **Adamovičs, L.** Latvijas Universitāte. 1919.–1939. *Latvijas Universitāte divdesmit gados. I daļa: Vēsturiskas un statistiskas ziņas par universitāti un viņas fakultātēm. 1919.–1939.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1939, 1.–99. lpp.
- [18] *Studentu kalendārs 1938./1939. mācību gadam.* Rīgā: LU Studentu padomes grāmatnīcas izdevums, 1938, 148 lpp.
- [19] **Klaustiņš, G.** Inženieru-zinātnieku netrūkst. *Brīvā Zeme*, 1937. gada 8. maijs, Nr. 102, 15. lpp.
- [20] Atbrīvotā zinātne. *Studentu Avīze*, 1941. gada 21. marts, Nr. 10, 1. lpp.
- [21] **Treijs, B.** Aug jauna zinātnieku paaudze. *Cīņa*, 1949. gada 15. maijs, Nr. 113, 4. lpp.
- [22] Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes protokoli, 1928.- 1939 LVVA 7427. f., 6. apr., 461. l., 599 lp.
- [23] Latvijas Universitātes Filoloģijas un filosofijas fakultātes protokolu grāmata, 1922.–1938. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 363. l., 301 lp.
- [24] Latvijas Universitātes Mehānikas fakultātes protokolu grāmatas, 1920.–1939. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 442.–446. l., 599 lp.
- [25] **Straubergs, K.** Latvijas Universitāte 2. pasaules kara laikā. *Universitas*, 1963, Nr. 12, 12.–14. lpp.
- [26] **Inveiss, J. H.** Demokrātiskas autonomijas un akadēmiskās brīvības svētība inženieru izglītošanā. *Technikas Apskats*, 1959, Nr. 22, 4. –5. lpp.; Nr. 23. 13.–17. lpp.
- [27] **Dunsdorfs, E.** Patiesība un mīti par Latvijas Universitāti. *Akadēmiskā Dzīve*, 1959, Nr. 2, 15.–20. lpp.
- [28] **Balabkins, N.** Studentu nemieri. *Universitas*, 1972, Nr. 29, 23.–30. lpp.
- [29] **Treijs, R.** Ar godīgumu dzīvē un zinātnē. Tolaik un tagad. *Prof. emeritus Benjamiņš Treijs [Intervija]. Latvijas Vēstnesis*, 1999. gada, 30. aprīlis, Nr. 133.–135, 11. lpp.

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. Latvijas Augstskolas Organizācijas padomes sēdes protokola fragments. 02.09.1919. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 1. l., 10. lp.
2. attēls. Latvijas Universitātes padomes sēžu protokoli, 1938. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 5. l., 208. lp.
3. attēls. Latvijas Universitātes padomes sēžu protokoli, 1939. g. LNA LVVA 7427. f., 6. apr., 6. l., 37. lp.

MĀRIS BALTIŅŠ, *Dr. habil. med.* (1995), is the Director of the State Language Centre of Latvia, Head of the Terminology Commission of the Latvian Academy of Science and Research Associate of the University of Latvia. His academic interests are related to the history and practice of terminology in Latvian as well as the history of higher education in Latvia. He is the author of many publications, incl. 6 books.

Adress: 12 *Purva* Street, *Suži*, LV-1024,
Ropažu novads
E-mail: *maris.baltins@vvc.gov.lv*

Daži agrāk aktuāli akadēmiskās dzīves aspekti: *venia legendi* un privātdocenta statuss Latvijas Universitātē (1919–1944)

Māris Baltiņš

Some Previously Relevant Aspects of Academic Life: *Venia Legendi* and the Status of a *Private Docent* at the University of Latvia (1919–1944)

The article presents the results of the research on *venia legendi* (the right to deliver lectures at the university) and the status of *private docent* at the University of Latvia (UL) until 1944. The term «*private docent*» was used worldwide in the 18th century; it is still in use in Germany, Austria and Switzerland. In Latvia, it was introduced in the 1860s at the first higher education institution established in the current territory of Latvia – Riga Polytechnicum. The terms «*private docent*» and «*venia legendi*» were used in Latvia until the end of World War II. In the present study, the author explains how these terms were used at the UL during the interwar period and during World War II considering the empirical data obtained in the course of research of archival documents and library collections. The article provides an overview of the *private docents* working at the UL from 1919 to 1944 and their activities in this period.

Keywords: *venia legendi*, status of *private docent*, habilitation, University of Latvia.

EIŽENS HABERMANIS (1884–1944) UN HERBERTS JOHANSONS (1884–1964) – NO STUDIJĀM RĪGAS POLITEHNISKAJĀ INSTITŪTĀ LĪDZ IGAUNIJAS ARHITEKTŪRAS VIRSOTNĒM

KARIN HALLAS-MURULA*

Arhit Ltd., Igaunija

Kopsavilkums. Rīgas Politehniskā institūta absolventi Eižens Habermanis (*Eugen Habermann*; 1884–1944) un Herberts Johansons (*Herbert Johanson*; 1884–1964) kļuva par 20. gadsimta 20. un 30. gadu Igaunijas pazīstamākajiem un ietekmīgākajiem arhitektiem. E. Habermanis bija Tallinas pilsētplānošanas arhitekts (1914–1923) un Iekšlietu ministrijas Būvvaldes vadītājs (1919–1923). H. Johansons vadīja Tallinas pilsētas arhitekta projektu biroju (1924–1944), savukārt jau no 1935. gada – pašvaldības arhitektūras biroju. Abi arhitekti bija Igaunijas Arhitektu savienības dibinātāji (1921) un tās priekšsēdētāji – E. Habermanis no 1921. līdz 1936. gadam, H. Johansons – 20. gadsimta 30. gados. E. Habermana un H. Johansona darbu sarakstā ir ap 200 projektu, kas aptver gandrīz visas ēku tipoloģijas. Rakstā, izmantojot laikabiedru atmiņas, raksturotas E. Habermana un H. Johansona personības un izceltas viņu veidotās arhitektūras galvenās iezīmes un stilistiskā attīstība.

Atslēgas vārdi: RPI, igauņu arhitekti, 20. gadsimta 20. un 30. gadi, Eižens Habermanis, Herberts Johansons.

Ievads

Rīgas Politehnikumam (RP) / Rīgas Politehniskajam institūtam (RPI), ko Igaunijā dzimušais arhitekts, RP absolvents (1892) un savas *alma mater* mācībspēks Oto Konrāds Ernests Hofmanis (*Otto Conrad Ernst Hoffmann*; 1866–1919) ir nodēvējis par Baltijas institūtu [1], bija

* Korespondējošais autors.

E-pasts: karin.hallasmurula@gmail.com

© 2022 Karin Hallas-Murula. Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

milzīga ietekme uz Igaunijas arhitektūru. No 1862. līdz 1915. gadam no mūsdienu Igaunijas teritorijas šajā izglītības iestādē mācījās vairāk nekā 1250 studentu, no kuriem aptuveni 460 bija igauņu tautības, pārējie – vācbaltieši vai krievi [2; 453. lpp.]. Arhitektūras studentu vidū bija E. Habermanis, H. Johansons, Ērihs Jakobī (*Erich Jacoby*; 1885–1941), Antons Soans (*Anton Soans*; 1885–1966), Ernsts Gustavs Kīnerts (*Ernst Gustav Kühnert*; 1885–1961), Valdemārs Lemms (*Waldemar Lemm*; 1881–1965), Arturs Perna (*Artur Perna*; 1881–1940), Antons Uesons (*Anton Uesson*; 1879–1942), Francs de Frīss (*Franz de Vries*; 1890–1938), Edgars Johans Kūziks (*Edgar Johan Kuusik*; 1888–1974), Hanno Kompuss (*Hanno Kompus*; 1890–1974) un daudzi citi [3]. Arī vēlākais Vācijas okupēto Austrumu apgabalu ministrs (1941–1945) Alfrēds Ernsts Rozenbergs (*Alfred Ernst Rosenberg*; 1893–1946) no Tallinas studēja arhitektūru RPI.

E. J. Kūziks par studiju gadiem RPI savā dienasgrāmatā uzrakstīja nodaļu, raksturojot arhitektus, profesorus Vilhelmu fon Striku (*Wilhelm von Stryk*; 1864–1928), Eduardu Kupferu (*Eduard Kupffer*; 1873–1919), Eiženu Laubi (1880–1967) un citus [4; 318.–330. lpp.]. E. Kupfers RPI absolvēja 1901. gadā. Pēc tam strādāja Vīnē, 1904. gadā kļuva par RPI lektoru, 1907. gadā – adjunktprofesoru. 1914. gadā E. Kupfers krievu valodā Krievijā publicēja grāmatu «Mūsdienu mājokļu projektēšanas un būvniecības vadlīnijas» (*Купфер, Э. Жилой дом: Руководство для проектирования и возведения современных жилищ. СПб., Москва: изд. М. О. Вольф, 1914. 345 стр.*). E. Laube bija pazīstams latviešu jūgendstila arhitekts, RPI asociētais profesors, starpkaru periodā LU Arhitektūras fakultātes profesors, arī viens no Latvijas Arhitektu biedrības dibinātājiem un tās priekšsēdētājs (1924–1926). 1944. gadā viņš emigrēja uz Vāciju, 1950. gadā – uz ASV [5; 452. lpp.].

«Visvairāk man patīk Kupfers, Meders, Laube un Rozens,» tā privātā vēstulē 1909. gadā RPI mācībspēkus raksturoja jaunais arhitektūras students H. Kompuss [6; 14. lpp.]. Alfrēds Mēders (*Alfred Meder*; 1873–1944) bija RPI matemātikas docētājs (1897–1918) [4; 717. lpp.]. Gerhards Rozens (*Gerhard Rosen*; 1856–1927) cēlies no Rakveres, Igaunijā. Viņš bija RPI zīmēšanas skolotājs, no 1911. gada – adjunktprofesors [4; 717. lpp.].

RPI absolventi tradicionāli kļuva par Rīgas Arhitektu biedrības (*Architektenverein zu Riga*, dibināta 1889. gadā) biedriem. No Igaunijas biedrībā iestājās Žaks Rozenbaums (*Jacques Rosenbaum*; 1878–1944), Arveds Eihorns (*Arved Eichhorn*; 1878–1922), Alfrēds Jungs (*Alfred Jung*; 1875–1945) un H. Johansons [7].

Jāmin, ka RPI ēkas Raiņa bulvārī 19 (arhitekts Gustavs Ferdinands Aleksandrs Hilbigis (*Gustav Ferdinand Alexander Hilbig*; 1822–1887) kāpnes (1866–1869) izgatavotas no Igaunijas Vasalemmas «marmora» (īpaša kaļķakmens), šis pats materiāls plaši izmantots arī Rīgas

pieminekļos. Dekoratīvie cilņi RPI ēkas aulā tika dublēti galvenajā zālē ēkā *Kohtu ielā 6* Tallinā (1865, tagad Igaunijas Zinātņu akadēmijas ēka), ko projektējis vācu arhitekts Martins Gropiuss (*Martin Gropius*; 1824–1880).

1. attēls. H. Johansons
(20. gadsimta sākums).

2. attēls. E. Habermanis
(20. gadsimta sākums).

RPI absolventi H. Johansons (1. attēls) un E. Habermanis (2. attēls) kļuva par redzamākajiem arhitektiem 20. gadsimta 20. un 30. gados Igaunijā. Ir grūti atrast līdzvērtīgus arhitektus gan radošās produktivitātes ziņā, gan arī pilsētplānošanā.

E. Habermanis bija Tallinas pilsētplānošanas arhitekts (1914–1923) un vadīja arī Iekšlietu ministrijas Būvvaldi (1919–1923). H. Johansons vadīja Tallinas pilsētas arhitekta projektu biroju (1924–1944), savukārt jau no 1935. gada – pašvaldības arhitektūras biroju. E. Habermanis un H. Johansons bija Igaunijas Arhitektu savienības dibinātāji (1921) un tās priekšsēdētāji – E. Habermanis no 1921. līdz 1932. gadam, H. Johansons – 20. gadsimta 30. gados. Viņi izstrādāja arhitektu honorāru nolikumu, pārstāvēja savienību vairākās komitejās, organizācijās un arhitektūras konkursu žūrijās, tādējādi ietekmējot konkursu rezultātu kvalitāti.

Līdzīgās biogrāfijas

Eižens Reinholds Habermanis un Herberts Voldemārs Johansons dzimuši vienā gadā – 1884. E. Habermanis – 19. oktobrī Tallinā Lutera fabrikas atslēdznieka ģimenē, H. Johansons – 10. septembrī Haljala rajonā, Virumā apgabalā, mācītāja ģimenē. Abi mācījušies Pētera

reālskolā Tallinā (*Revaler Petri-Realschule*, tagad Tallinas Zinātņu vidusskola). E. Habermanis minēto skolu absolvēja 1902. gadā, H. Johansons – 1904. gadā. 1904. gadā šo skolu absolvēja arī A. Soans, Ē. Jakobī un Karls Tarvass (*Karl Tarvas*; tolaik Treimanis (*Treumann*); 1885–1975). Visi vēlāk studēja RPI un kļuva par arhitektiem [8, 9].

E. Habermanis vispirms studēja RPI Mehānikas nodaļā (1902–1905), pēc tam – Arhitektūras nodaļā (1905–1906). H. Johansons studēja arhitektūru RPI no 1904. līdz 1905. un no 1908. līdz 1910. gadam. 1902. gadā E. Habermanis iestājās igauņu studentu korporācijā «*Vironia*», kas Rīgā darbojās kopš 1900. gada, taču nezināmu iemeslu dēļ jau 1903. gadā korporāciju pameta. H. Johansons nebija korporelis, tā vietā dodot priekšroku profesionālajai savienībai – Rīgas Arhitektu biedrībai.

Pēc studijām RPI E. Habermanis turpināja studijas (1906–1912) Karaliskajā Saksijas Tehniskajā augstskolā (*Königlich Sächsische Technische Hochschule*) Drēzdenē, Vācijā. Savukārt H. Johansons pēc studijām Darmšates Tehniskajā augstskolā (*Technische Hochschule zu Darmstadt*), Vācijā (1905–1907), turpināja studijas RPI Arhitektūras nodaļā un 1910. gadā to ar izcilību absolvēja (3. attēls).

Eižens Habermanis (1884–1944) un Herberts Johansons (1884–1964) – no studijām Rīgas Politehniskajā institūtā līdz Igaunijas arhitektūras virsotnēm

3. attēls. H. Johansona RPI diploms (1910).

E. Habermanis 1909. gadā studiju laikā strādāja pazīstamā vācu arhitekta profesora Friča Šumahera (*Fritz Schumacher*; 1869–1947) birojā un bija iesaistīts Hamburgas pilsētas parka plānošanā (1909–1921). 1909./1910. gada ziemā viņš strādāja Vācijas betona celtniecības uzņēmuma «*Dyckerhoff & Widmann*» Drēzdenes filiālē. No 1910. līdz 1911. gadam E. Habermanis darbojās Paula Karla Augsta Demmes

(*Paul Carl August Demme*; 1857–1919) birojā Liepājā, pēc tam Rīgā asistēja arhitektam E. Laubem, vēlāk – Vilhelmam Resleram (*Wilhelm Roessler*; 1878–1949). P. K. A. Demme nāca no Jaunjelgavas. No 1874. līdz 1883. gadam viņš studēja arhitektūru RPI. No 1884. līdz 1885. gadam viņam bija sava arhitektūras privātprakse. No 1885. līdz 1889. gadam strādāja arhitekta Heinriha Karla Šēla (*Heinrich Karl Scheel*; 1829–1909) birojā Rīgā. No 1889. gada darbojās arhitekta Roberta Jūliusa Kleina (*Robert Julius Klein*; 1858–1924) birojā Maskavā, no 1896. gada – privātpraksē Liepājā [4; 573. lpp.]. V. Reslers dzimis Rīgā. No 1898. līdz 1904. gadam viņš studēja arhitektūru RPI. No 1904. līdz 1906. gadam strādāja RP absolventa (1882), latviešu arhitekta Augusta Reinberga (1860–1908) birojā, no 1907. gada vadīja savu biroju [4; 432. lpp.].

Arī H. Johansons tolaik dzīvoja Latvijā. No 1910. līdz 1911. gadam viņš atradās militārajā dienestā Liepājā, pēc tam strādāja P. K. A. Demmes birojā. Kopā ar P. K. A. Demmi 1911. gadā H. Johansons piedalījās divu kiosku Vērmaņdārzā projektu konkursā. Projekts publicēts gadagrāmātā «*Jahrbuch der bildenden Kunst in den Ostseeprovinzen*» (Austrumu provinču tēlotājmākslas gadagrāmata) [10; 91. lpp.]. Tad kādu laiku H. Johansons strādāja E. Laubes birojā, savukārt no 1911. līdz 1913. gadam – V. Reslera birojā. V. Reslera vadībā kopā ar Eiženu Cereru (*Eugen Zörrer*; 1884–pēc 1926) H. Johansons 1912. gadā ieguva pirmo vietu kredītbankas Valgā, Kesk ielā 12 projektu konkursā (konkursa darbs «*Plejaden*») [11; 138. lpp.] un arī pirmo vietu dzīvojamā kvartāla «*Forburga*» Rīgā projektu konkursā [9; 86.–89. lpp.]. Šis kvartāls uzcelts no 1912. līdz 1914. gadam starp Vašingtona laukumu, Ausekļa, Sakaru un Eksporta ielu. Roberta Fegesaka villu Cēsīs (1912, Palasta ielā 11, tagad Cēsu pilsētas mākslas skola) projektējis V. Reslers, piedaloties H. Johansonam [9; 140. lpp.]. 1913. gadā H. Johansons bija Edgara Hartmaņa (*Edgar Hartmann*; 1869–1925) un Viktora Unferhaua (*Viktor Unverhau*; 1874–1936) līdzstrādnieks, piedaloties Rīgas Pārdaugavas krājaizdevu sabiedrības bankas nama Kaļķu ielā 15 projektu konkursā, kurā viņu iesniegtie projekti ieguva pirmo un trešo vietu, un izstrādājot Roberta Brēderiha (*Robert Broederich*) villas Labragā (Ventspils novadā, Kurzemē, Latvijā) projektu [12; 128., 131. lpp.].

E. Habermanis arhitekta diplomu ieguva Drēzdenē 1912. gadā. Eksaminācijas komisijai viņš prezentēja divus pētniecības darbus – «*Senpilsētas plānojums*» («*Die Grundrissgestaltung der Antiken Stadt*») un «*Satiksmes problēmas mūsdienu pilsētā*» («*Die Verkehrsanstalten in ihren Beziehungen zu den Aufgaben des modernen Städtebaues*»). No 1910. līdz 1912. gadam Drēzdenes Pieminekļu arhīvs (*Denkmalsarchiv*) pasūtīja E. Habermanim Piritas klostera (Tallinā) rekonstrukcijas projektu. 1913. gadā, atgriezies Tallinā, E. Habermanis strādāja par būvdarbu vadītāju Igaunijas teātra un koncertzāles celtniecībā. Pēc tam

tika pieņemts darbā jaunizveidotajā pilsētplānošanas arhitekta amatā Tallinas pašvaldībā un sāka īstenot Eliela Sārinenā (*Eliel Saarinen*; 1873–1950) «Lielās Tallinas» (1913) plānu.

H. Johansons 1913. gadā Rīgā apprecējās ar Paulīnu Klāru (Klāru Karolu) Frīdrihu (*Pauline Klare (Clare-Carola) Fridrichs*; 1888–?). Pirmais bērns Lorencs Herberts Johansons (*Lorenz Herbert Johanson*; 1914–1984), kurš vēlāk arī kļuva par arhitektu, dzimis 1914. gadā Rīgā. E. Habermanis 1923. gadā Tallinā apprecējās ar Dženiju Mārgareti Fernandu fon Raktešellu (*Jenny Margarethe Fernanda von Ruckteschell*; 1895–?).

Savās atmiņās par E. Habermani E. J. Kūziks rakstīja: «Kādā jaukā dienā pie galda sēdēja gaiši blonds vīrietis ar iespaidīgu augumu un draudzīgu attieksmi, viņa sejas vaibsti pauda pašapziņu un varbūt arī ironiju. Tobrīd viņš bija ģērbies melnā ballīšu uzvalkā. Ap kaklu viņam bija smalka zelta ķēde, pie kuras vajadzēja būt lornetei, taču es to tur nekad nebiju redzējis. Cigaretēs tika izvilktas no dziļas uzvalka iekškabatas, kustības bija vieglas, ātras un elegantas. Viņam bija izteiksmīga piere un skaistas formas deguns. Es biju iemācījies atšķirt atsevišķas publiskās uzvedības nianšes, tāpēc drīz vien pamanīju, cik prasmīgs sarunu biedrs viņš ir [4; 525.–526. lpp.]»

«Tallinā ir maz cilvēku, kuri nepazīst šo viegli pamanāmo cilvēku, kurš jau agrā pavasarī un vēlā rudenī bez cepures, tikai jakā steidzas pa Tallinas šaurajām ieliņām. Tikai stipra lietus laikā vai ļoti lielā aukstumā viņam ir vecmodīgs lietussargs vai gaišs mētelis. Cilvēks, kurš tik maz rūpējas par sevi un savu veselību, ir Tallinas un Tallinas iedzīvotāju aprūpētājs. Pēdējā laika nozīmīgākās Tallinas ēkas, sākot ar parlamenta ēku, ir celtas vai nu Habermaņa vadībā, vai ar viņa palīdzību,» – tā rakstīja laikraksts «*Vaba Maa*» 1934. gadā, atzīmējot E. Habermaņa 50. jubileju [13].

E. Habermanis mira 1944. gada 22. septembrī uz kuģa «*Moero*», ar kuru viņš mēģināja emigrēt uz Vāciju, taču kuģis nogrima Gdaņskas līcī. Viņa arhīvs nav saglabājies.

4. attēls. No kreisās E. Habermanis, nezināma persona un H. Johansons (20. gadsimta 30. gadi).

Atšķirībā no E. Habermaņa, «gaišā blondīņa ar iespaidīgu augumu un draudzīgu attieksmi», H. Johansons bija pilnīgs pretstats – «īss, drukns, pat – resns, ar ne pārāk izteiksmīgu seju, izņemot augsto pieri, un ne pārāk daiļrunīgs,» tā rakstīja E. J. Kūziks [4; 527. lpp.] (4. attēls, 39. lpp.). «Viņa apģērbs bija oriģināls, izvēlēts ar zināmu rūpību, viņš kustējās lēni un cienīgi. Viņa seju vienmēr rotāja nedaudz ironisks smīns, kas lika distancēties no viņa. Viņš bija ģimenes cilvēks, kuram bija svarīgs komforts, patika labi paēst un iedzert, uzpīpēt un neko nedarīt. [4; 527. lpp.]» Neskatoties uz šo raksturojumu, E. J. Kūziks viņu atzina par vienu no ievērojamākajiem arhitektiem Igaunijā un apbrīvoja viņa radošās domāšanas ātrumu.

Divu radošu arhitektu sadarbība

E. Habermaņa un H. Johansona profesionālā darbība ir daudz pētīta, un igauņu valodā ir vairākas publikācijas par šo tēmu [14–23]. Igaunijas Arhitektūras muzejā 2010. gadā bija apskatāma vērienīga E. Habermaņa un H. Johansona izstāde. Tika izdots arī izstādes buklets [19]. Pamatojoties uz iepriekšējiem pētījumiem, autore turpmāk sniedz pārskatu par svarīgākajiem projektiem abu arhitektu stila līnijas attīstībā.

Pirmais E. Habermaņa un H. Johansona vērienīgākais darbs bija parlamenta ēka Tallinā (1922) [24, 25] (5. attēls). Uzcelta bijušās klostera ēkas vietā *Tompea* pils pagalmā, tā bija nozīmīgākā ēka Igaunijā, valsts varas simbols. Daudzus izbrīnīja, kā tik jauniem arhitektiem tika uzticēts projektēt parlamenta ēku, taču Iekšlietu ministrijas būvvaldes vadītājam E. Habermanim tas bija tiešais darba uzdevums. Galvenais ēkas projektētājs bija H. Johansons.

5. attēls. Igaunijas parlamenta ēka Tallinā (*Riigikogu*; 1922).

Parlamenta ēkas projekts veidots periodā, kurā dominēja ekspresionisms, ko plaši izmantoja Vācijas pēckara arhitektūrā. Ekspresionisms arhitektūrā iedvesmojās no garīguma un simboliskām nozīmēm. Parlamenta ēkā interjeri ir pārsātināti ar krāsu gammu, un tajos ir īpaši griesti, kas atklāj ekspresionisma ietekmi. Ekspresionisma stila elementi – tumši logu rāmji un dzega – ir redzami arī uz ēkas fasādes.

Pēckara dzīvokļu krīze prasīja ātrus un lētus mājokļu risinājumus. 20. gadsimta 20. gados dzīvojamo māju celtniecībā iesaistījās gan E. Habermanis, gan H. Johansons. Kopā viņi projektēja būvfirmas «*Oma Kolle*» celtās mājas *Kolde* bulvārī 3–25 un 6–32 (6. attēls). *Pelgulinna* mājās lietotos paņēmienus var atrast Vācijā. Diezgan tiešā vācu piemēru izmantošana šķita gluži dabiska, jo arhitekti Vācijā bija mācījušies. No 1924. līdz 1925. gadam E. Habermanis projektēja divas dzīvojamo māju grupas *Veerenni* ielā 45 un 47 un *Õilme* ielā 1, 2, 4, un lielāku māju grupu *Vaikne* ielā. Tās bija vienkārša koka mājas ar augstiem jumtiem un maziem dzīvokļiem. Lutera mēbeļu fabrikas meistari savas mājas ieguva *Vana-Lõuna* ielā (visas – laikā no 1923. līdz 1924. gadam). *Raua* ielā 4 tika uzcelta liela, skolotājiem paredzēta daudzdzīvokļu māja ar ekspresionistiski tumšu fasādes dekoru.

6. attēls. «*Oma Kolle*»
celtās mājas (1922–1925)
Kolde bulvārī Tallinā.

20. gadsimta 20. gados abi arhitekti iesaistījās arī vecpilsētas ēku pārbūvē. E. Habermanis un H. Johansons kopā projektēja mājas *Harju* ielā 11 (1920, nav saglabājusies), *Lühike Jalg* ielā 4 (1921), *Suur-Karja* ielā 4 (1923), *Väike-Karja* ielā 3 (1925) un daudzas citas. 20. gadsimta 20. gadu sākumā igauņi vecpilsētu vēl neuzskatīja par vērtīgu

arhitektūras mantojumu, vēsturiski tā bija vācbaltiešu dzīvesvide. E. Habermanis un H. Johansons vecpilsētas mājām papildus uzbūvēja vairākus stāvus. Nams *Suur-Karja* ielā 4 tika paaugstināts par trim stāviem, kas šobrīd no kultūras mantojuma aizsardzības viedokļa būtu pilnīgi nepieņemami. Arī E. Habermaņa drosmīgā iejaukšanās Tallinas vecpilsētas plānā (1921) atklāja respekta trūkumu pret vecpilsētas mantojumu, un galu galā projekts netika realizēts. Attieksme sāka mainīties pēc 1925. gada, kad Igaunijā tika pieņemts Kultūras Mantojuma aizsardzības likums. E. Habermaņa un Ernsta Gustava Kīnerta (*Ernst Gustav Kühnert*; 1885–1961) projektētā māja *Lai* ielā 38 (1928) un E. Habermaņa projektētais Kopfa nams *Pikk* ielā 27, kā arī nama pārbūve *Hobusepea* ielā 2 (1928) jau atspoguļo pietāti pret viduslaiku Tallinu.

1923. gadā E. Habermanis diezgan pēkšņi nolēma pamest abas darbavietas, ministriju un pašvaldību, un kļuva par pašnodarbinātu arhitektu. Viņš projektēja vairākas industriālās ēkas – rūpnīcu «*Rauaniit*» *Põhja* bulvārī 7 (1928, tagad ēka pārbūvēta Igaunijas Mākslas akadēmijas vajadzībām) un turbīnu rūpnīcu, sadales ēku un katlumāju *Põhja* bulvārī 27. Šis celtnes arī nepārprotami ietekmējusi tā laika vācu arhitektūra, par kuru informācija bija viegli pieejama arhitektūras žurnālos «*Moderne Bauformen*» (Modernās būvformas), «*The Bauwelt*» (Būvniecības pasaule) u. c. 20. gadsimta 20. gadu otrajā pusē H. Johansons projektēja lielākās daudzdzīvokļu ēkas, ko cēla namu būves sabiedrības – *R. Faehlmanni* ielā 2 un 4 / *F. R. Kreutzwaldi* ielā 17 un 19 (1925, 1932, 7. attēls) un *E. Viiralti* ielā 3, 5, 7 un 9 (1924, 1930).

7. attēls.
Daudzdzīvokļu
nami *Faehlmanni*
ielā 2 un 4 un
F. R. Kreutzwaldi
ielā 17 un 19
abu minēto ielu
krustojumā Tallinā
(celti – 1925).

Līdz 20. gadu beigām H. Johansona privātmāju arhitektūrā dominēja vācu tradicionālisms. Tā veidota viņa paša māja *Wismari* ielā 9 (1924), kā arī villas *J. Poska* ielā 47 (1925) un *Väike-Amerika* ielā 18 (1929). Šajā laikā H. Johansons pabeidza savu pirmo skolas ēkas projektu – *Pelgulinnas* pamatskolu (1929, 8. attēls), kā arī bērnudārzus *Kopli* ielā 104 (1928) un *J. Pärna* a ielā 2 (1930). Vēlāk viņš projektēja visas lielākās Tallinas skolu ēkas.

Eižens Habermanis (1884–1944) un Herberts Johansons (1884–1964) – no studijām Rīgas Politehniskajā institūtā līdz Igaunijas arhitektūras virsotnēm

8. attēls. *Pelgulinnas* pamatskola Tallinā (celta – 1929).

Funkcionālisms arhitektūrā 20. gadsimta 30. gados

H. Johansona nelielā māja ar plakanu jumtu *Toompuiestee* bulvārī 6 (1929, 9. attēls, 44. lpp.) tiek uzskatīta par funkcionālisma arhitektūras sākumu Igaunijā. Tā Igaunijas presē izraisīja diskusijas par plakanajiem jumtiem, kā tas bija Vācijā [26; 134.–138. lpp.]. Terminu «funkcionālā arhitektūra» H. Kompuss pirmo reizi lietoja publikācijā «Ar jumtu vai bez tā», runājot par H. Johansona villu.

Funkcionālismam raksturīgais formu lakonisms parādījās jau H. Johansona projektētajā *Lasnamäe* skolā *Majaka* ielā 2 (1934), taču pirmā pilnīgi funkcionālisma stilā celtā skola bija *Elfriede Lender's* ģimnāzija *Fr. R. Kreutzwaldi* ielā 25 Tallinā (1935, 10. attēls, 44. lpp.). Tai ir efektīgs stikla tornis ar vītņu kāpnēm, kas faktiski ir avārijas izeja. Šāds modernisma elements, kas atgādina mašīnu estētiku, ir unikāls Igaunijas skolu vidū. Funkcionālisms manāms arī logu rindās ar tumši krāsotām ailstarpām, imitējot lentveida logus.

9. attēls.
H. Johansona
māja
Toompuiestee
bulvārī 6, Tallinā
(celta 1929).

10. attēls.
Elfriede Lender's
ģimnāzija
F. R. Kreutzwaldi
ielā 25, Tallinā
(celta 1935).

Funkcionālisma iezīmes redzamas arī H. Johansona projektētās Franču liceja ēkas, *Hariduse* ielā 3 (1937) apjomu kārtojumā ar cilindrisko rizalītu un logu atturīgo dekoru. Vienīgi virs zāles lielajiem logiem ir nelielas bumbas uz trīsstūrainām konsolēm.

Tradicionālās vācu arhitektūras ietekme vairāk redzama E. Habermaņa projektos, īpaši – pārbūvētajos vecpilsētas namos. Taču pamazām viņa projektos parādījās arī funkcionālisma iezīmes. Tas izpaudās viņa projektētajā leģendārā kinoteātra *BiBaBo* arhitektūrā, kas celts Tallinas vecpilsētā, *Viru* ielā, pēdējā viduslaiku tirgotāja nama vietā (projekts 1931, pabeigts 1932. gadā, nav saglabājies, 11. attēls, 45. lpp.). Taisnstūrveida simetriskajā fasādē kārtotas trīs logu rindas ar kontrastējošām, tumšām apmalēm. Kinoteātra galvenās ieejas

abās pusēs atradās moderni, izliekti vitrīnlogi. Kinoteātra telpās bija modernas metāla cauruļu karkasa mēbeles, vestibilā skatu saistīja stikla griesti.

11. attēls. Kinoteātris *BiBaBo* Viru ielā 11, Tallinā (1932).

Pēc *BibaBo* sekoja viens no pazīstamākajiem Igaunijas funkcionālisma paraugiem – *Jaan Urla* māja *Pärnu* ceļš 6 (1933, 12. attēls). E. Habermanis sniedza intervijas par šo projektu jau pirms būvniecības sākšanas. Presē septiņu stāvu ēka lepnī nodēvēta par debesskrāpi. Divlīmeņu iekšpagalma un jauno būvniecības tehnoloģiju ziņā projekts bija līdzīgs E. Sārinena kvartālam *Pärnu* ceļš 10 (1912). Arī tajā apkārt daudzlīmeņu pagalmam ir komercietelpas.

12. attēls. *Jaan Urla* daudzdzīvokļu māja *Pärnu* ceļš 6, Tallinā (1933).

Pēdējā ēka, ko kopīgi projektēja E. Habermanis un H. Johansons (vēlāk abi strādāja atsevišķi), bija Igaunijas Bankas (*Eesti Pank*) ēka *Estonia* bulvārī 11. Projektā piedalījās arī inženieris, RPI absolvents (1918) Ferdinands Adofs (*Ferdinand Adoff*; 1890–1938, 13. attēls). 1933. gadā notika ēkas projektu konkurss, būvdarbi pabeigti 1935. gadā. Ēkas kastveida apjoms ar plakano jumtu jau būvniecības laikā ieguva ornamentālu ieejas portālu, reljefas logailu apmales, kas aptver logus visu trīs stāvu augstumā. Lielā zāle (20 x 33 x 7 m) aizņēma divus stāvus. Jaunā ēka tika reklamēta kā lielākā un racionālāk veidotā bankas ēka Baltijā [29, 30]. 1935. gadā, atverot banku, valsts vadītājs (vēlākais prezidents) Konstantīns Petss (*Konstantin Päts*; 1874–1956) paziņoja, ka tās arhitektūra ir pārāk moderna. Funkcionālisms neatbilda K. Petsa jaunajai arhitektūras politikai.

13. attēls.
Igaunijas
Bankas ēka
Estonia
bulvārī 11,
Tallinā (1934).

Valsts arhitektūras politika Igaunijā 20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē

1934. gadā notika apvērsums gan Igaunijas valsts politikā, gan arhitektūrā. Autoritāro varu pārņēmušais K. Petss ķērās pie Tallinas pārbūves par reprezentatīvu galvaspilsētu. Viņš aizrāvās ar arhitektūru un sāka tai diktēt savus noteikumus, tāpat kā Ādolfs Hitlers (*Adolf Hitler*; 1889–1945) Vācijā vai Benito Musolīni (*Benito Mussolini*; 1883–1945) Itālijā. Valsts «fasādes celtniecība» kļuva par biežu izteicienu K. Petsa retorikā [30].

1935. gadā K. Petss izdeva dekrētu, kas paredzēja valdībai tiesības sākt veidot Tallinas centra arhitektonisko izskatu (līdz šim ar to nodarbojās pašvaldība). Pamatojoties uz to, tika pasūtīti Tallinas ielu un laukumu telpiskās attīstības projekti. Tie noteica būvlaidas, ceļņu augstumu un stāvu skaitu, būvniecības veidu un fasāžu izskatu. Fasāžu rasējumus K. Petss sāka apstiprināt personīgi.

Telpiskās plānošanas jēdziens tika pārņemts no Vācijas, kur 1928. gadā vācu plānotājs Gustavs Langens (*Gustav Langen*; 1878–1959) ieviesa terminu *Raumplanung*. Tajā pašā gadā šis jēdziens parādījās arī Igaunijā, Brīvības laukuma plānošanas konkursa dokumentos. No 1935. līdz 1939. gadam tika izstrādāti ap 40 telpiskās attīstības projekti daudzām Tallinas centra ielām. To veica pilsētas Būvniecības pārvalde H. Johansona vadībā. Gandrīz visus projektus parakstījis H. Johansons [30].

Telpiskās attīstības projektu mērķis bija veidot arhitektoniski vienotu pilsētvidi. Visharmoniskāk izbūvētā ielas telpa bija pagrieziens *Pärnu* ceļā, kur starp citām celtnēm paceļas arī E. Habermaņa daudzdzīvokļu māja *Pärnu* ceļā 32 (1937, 14. attēls).

14. attēls.
Daudzdzīvokļu
māja *Pärnu*
ceļā 32, Tallinā
(pa kresi –
celta – 1937).

20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē E. Habermanis projektēja vairākas lielas daudzdzīvokļu ēkas – *Kopli* ielā 8 (1935), *Hariduse* ielā 11 (1937), *Koidula* ielā 13 (1937), *Roosikrantsi* ielā 8 (1939) u. c., kas veidotas funkcionālisma stilā ar tumšu fasāžu dekoratīvo apmetumu.

H. Johansona reprezentatīvās sabiedriskās ēkas

20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē Igaunijā notika aktīva būvniecība, kurā piedalījās arī privātie uzņēmumi. Presē parādījās raksti ar nosaukumiem «Tallina būvniecības drudzī», «Ārkārtējs būvniecības aktivitātes kāpums», «Mājas ceļas cauru nakti» u. tml. Tika uzceltas nozīmīgas sabiedriskās ēkas, skolas, medicīnas iestādes utt. Gan politikā, gan arhitektūrā šajā laikā dominēja konservatīvisms.

1938. gadā notika Igaunijas vēstniecības ēkas Rīgā projektu konkurss. Igaunijas vēstnieks Hanss Rebane (*Hans Rebane*; 1882–1961) izvēlējās zemesgabalu reprezentatīvajā Rīgas rajonā, Pumpura un Antonijas ielas stūrī. Konkursa programmā bija paredzētas reprezentācijas telpas, tajā skaitā plašs vestibils, 100 m² zāle un 80 m² ēdamzāle 36 personām. Rīgas pilsēta nebija noteikusi stingrus ierobežojumus attiecībā uz ēkas ārējo dizainu, izņemot to, ka fasādēm tika ieteikts dabīgais akmens, ierobežots ēkas augstums, tās apjoms nedrīkstēja pārsniegt 6500 m³. Tika iesniegti 27 projekti no Igaunijas, Latvijas, Somijas un Vācijas. Pirmo balvu saņēma Ē. Jakobi un Hermans Bergs (*Herman Berg*; 1894–1943?). Otro vietu ieguva H. Johansons un viņa dēls L. H. Johansons (vēlāk Haljaks). Trešo vietu ieguva Elmārs Loks (*Elmar Lohk*; 1901–1963). Visos projektos, arī H. Johansona projektā, bija piedāvāta cienīga arhitektūra, kas sliecās uz monumentālismu un klasiku. Žūrijas loceklis Konstantins Bēlau (*Konstantin Börlau*; 1899–1959) sacīja, ka projekti liecina par enerģisku pavērsienu no visa veida modernisma «-ismiem» un atklāj pāreju uz tā saukto «patētisko arhitektūru» [31; 13. lpp.]. Sarežģītās finansiālās situācijas dēļ vēstniecības ēku neuzcēla [32].

20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē H. Johansons ēku apdarē sāka izmantot vietējo kaļķakmeni, vispirms *Lasnamäe* skolā (1935), pēc tam kapličās *Liiva* kapos (1935, skat. 15. attēlu, 49. lpp.) un Meža kapos (1936). Šis materiāls parādījās arī skolas *Tõnismägi* ielas 12/14 fasādēs (1936–1937). Šo H. Johansona ēku stils nodēvēts par «kaļķakmens funkcionālismu». Jēdziens tomēr ir jāuztver ļoti piesardzīgi [33; 83.–84. lpp.].

Spēcīgākais H. Johansona kaļķakmens arhitektūras paraugs ir iespaidīgā ugunsdzēsēju depo ēka *Raua* ielā (projekts 1936, pabeigta 1939, 16. attēls, 49. lpp.). Ugunsdzēsēju ēkas monumentalitāte, zemāko spārnu fasāžu simetrija, vertikālie logi ar smagiem rāmjiem un plašā ar rokām kalto akmeņu izmantošana – tas viss ir tālu no funkcionālisma principiem. Drīzāk šeit redzam vācu monumentālās arhitektūras tiešu ietekmi. Kā zināms, Ā. Hitlers bija iecienījis monumentālas dabīgā akmens celtnes un akmeņu kalšanai izmantojis koncentrācijas nometnēs ieslodzīto lēto darbaspēku [34; 20. lpp.]. 1937. gadā arī Igaunijā,

Vasalemmas karjerā tika izveidots cietums. Ugunsdzēsēju depo ēkas fasādes akmeņus arī bija kaluši ieslodzītie.

Eižens Habermanis (1884–1944) un Herberts Johansons (1884–1964) – no studijām Rīgas Politehniskajā institūtā līdz Igaunijas arhitektūras virsotnēm

15. attēls. *Liiva* kapu kapliča Tallinā (celta 1935).

16. attēls. Ugunsdzēsēju depo ēka *Raua* ielā (celta 1939).

20. gadsimta 30. gadu otrās puses reprezentatīvā arhitektūra atteicās no funkcionālisma, arhitektoniskās formas kļuva masīvas, horizontalitāti nomainīja vertikālitate, fasādēs parādījās masīvi materiāli. Reprezentativitāte kļuva par programmatisku prasību, arhitektūrā parādījās tautas ornamentu, dzegas un klasiski profili.

Pēdējā H. Johansona ēka Igaunijā – pilsētas slimnīca *Ravi* ielā 18/20 – bija lielākā sabiedriskā celtnie Igaunijā pagājušā gadsimta 30. gadu beigās. Ēkas vēsture sākās ar arhitektūras konkursu 1937. gadā, kurā uzvarēja Ernsts Kesa (*Ernst Kesa*; 1910–1994), taču gala projektu veidoja H. Johansons. Vertikāli logi, uzsvērtas dzegas, kaļķakmens cokols un individuālas dekoratīvas detaļas liecina par pagrieziena uz reprezentativitāti. Centrālā ēka tika pabeigta 1939. gadā, savukārt viss slimnīcas komplekss jau pēc kara – 1947. gadā.

Pēc Igaunijas okupācijas 1940. gadā, kā arī Otrā pasaules kara gados H. Johansons turpināja strādāt Tallinas pašvaldībā. 1944. gadā viņš emigrēja uz Zviedriju. Viņa emigrācijas pasē ir norādīta Zviedrijas pilsonība. Zviedrijā H. Johansons strādāja Gustava Bēča-Lindgrēna (*Gustaf Birch-Lindgren*; 1892–1969) birojā Stokholmā un pie arhitekta E. Loka Gēteborgā. 1951. gadā E. Loks ar G. Bēču-Lindgrēnu ieguva trešo vietu Gēteborgas Medicīnas universitātes ēkas projektu konkursā, un H. Johansons tika minēts kā viņu līdzstrādnieks [35]. 1954. gadā birojs guva panākumus Sahlgrenska slimnīcas ēku metu konkursā. Sekoja 15 stāvu *Uddevalla* slimnīcas ēkas projekts Rietumzviedrijā. 1964. gadā H. Johansons apmeklēja Igauniju, nolēma atgriezties dzimtenē un jau sāka gatavot dokumentus, taču tā paša gada 24. novembrī Gēteborgā devās aizsaulē.

Nobeigums

Kad E. Habermanis un H. Johansons 1934. gada rudenī kopā atzīmēja 50. dzimšanas dienu, kolēģis arhitekts Romāns Kolmārs (*Roman Koolmar*; 1904–1971) rakstīja: «Viens no viņiem izstrādā būvniecības noteikumus, otrs tos ignorē; viens noliedz telpu, otrs to apgūst; viens nodrošina kalpiem plašu telpu, otrs liek kalpiem gulēt stāvus. Viens nepārtraukti nojauc, otrs nepārtraukti ceļ [5; 529. lpp.]»

R. Kolmārs E. Habermani nosauca par demolētāju, jo viņš bija iesaistījies plānošanā, savukārt H. Johansonu, kurš bija uzcēlis vairākas lielas mājas – par «mūžīgo celtnieku».

E. Habermanis un H. Johansons bija neticami produktīvi: viņu projektu sarakstā ir vairāk nekā divi simti projektu, neskaitot mazākas pārbūves. Visi šie projekti ir tapuši tikai 20 gados. Viņi projektēja gandrīz visu iespējamo tipoloģiju ēkas – administratīvās ēkas, skolas,

slimnīcas, daudzdzīvokļu mājas un viengimeņu mājas, ugunsdzēsēju depo, rūpnīcas un citas industriālās ēkas utt. Viņu arhitektūra atspoguļo sava laika stila tendences, sākot no 20. gadu tradicionālisma līdz 30. gadu sākuma funkcionālismam, beidzot ar 30. gadu otrās puses reprezentatīvo arhitektūru. Studijas gan RPI, gan Vācijā noteica abu vispārējo arhitektūras ievirzi: vācu ietekme dominēja abās desmitgadēs, iespējams, pat vairāk, nekā gribētos atzīt.

E. Habermanis kā arhitekts un plānotājs aktīvāk darbojās 20. gadsimta 20. gados, savukārt H. Johansona ziedu laiki bija 30. gados. Toreiz viņš projektēja reprezentatīvas sabiedriskās ēkas un izstrādāja Tallinas ielu un laukumu telpiskās attīstības projektus. Igaunijas būvniecības tempi 20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē bija nepieredzēti lieli, H. Johansons bija ļoti noslogots, un var tikai pabrīnīties, kā viņam tas viss izdevās. Tomēr jāteic, ka viņam bija palīgi, un projekti nebija tik detalizēti, kādi tie ir mūsdienās.

Drosmīgā pievēršanās funkcionālismam un pēc tam savdabīgā kaļķakmens arhitektūra liecina par to, ka H. Johansons bija dinamiskāks un radikālāks, salīdzinot ar E. Habermani. Nenovērtējams ir arī Edgara Johana Kūzika (*Edgar Johan Kuusik*; 1888–1974), Oleva Sīnmā (*Olev Siinmaa*; 1881–1948), Elmāra Loka (*Elmar Lohk*; 1901–1963), Eižena Sahariasa (*Eugen Sacharias*; 1906–2002), Ēriha Jakobī (*Erich Jacoby*; 1885–1941) un citu igauņu arhitektu ieguldījums. Runājot par tiem laikiem, var droši apgalvot, ka tieši E. Habermanis un H. Johansons 20. gadsimta 20. un 30. gados bija ietekmīgākie arhitekti, kā arī Igaunijas arhitektūras kultūras līderi gan radošā, gan administratīvā ziņā.

ATSAUCES

- [1] **Hoffmann, Otto.** *Das Baltische Polytechnikum zu Riga, 1862–1918.* Riga: P. Kerkovius, 1918.
- [2] **Martinson, Karl.** *Teadustegevuse institutsionaliseerumine Eestis XVII sajandist 1917. aastani (Institutionalization of Scientific Research in Estonia from the 17th century to 1917).* Tallinn: Eesti NSV TA Ajaloo Instituut, 1988.
- [3] **Mälk, Sandra.** Contribution of Estonian Architect Karl Tarvas (1885–1975), a graduate of Riga Polytechnic Institute, to Estonian Housing during the Interwar Period. *History of Engineering Sciences and Institutions of Higher Education.* 2021, No. 5, pp. 65–92.
- [4] **Kuusik, Edgar-Johan.** *Mälestusi ja mõtisklusi I–V (Memoirs and Thoughts I–V).* Tallinn: Eesti Päevaleht, Akadeemia, 2011, pp. 318–330.
- [5] *Album Academicum des Polytechnicums zu Riga 1862–1912.* Riga: Verlag Jonck & Poliewsky, 1912.

- [6] **Hallas-Murula, Karin.** Hanno Kompuse kirjad Edgar Johan Kuusikule (*Hanno Kompus' private letters to Edgar Johan Kuusik*). *Kümme. Eesti Arhitektuurimuuseumi aastaraamat*. Tallinn: Eesti Arhitektuurimuuseum, 2002, pp. 9–37, p. 14.
- [7] **Bock, B., Seuberlich K. R. H.** Gedenkschrift zum 25-jährigen Jubiläum des Architektenvereins zu Riga: 1889–1914. Riga: Buch- und Kunstdruckerei Karl Seuberlich, 1914, S. 25–27.
- [8] Estonian State Archive (ERA), f. 1354, 1, 2336 (E. Habermann).
- [9] Tallinn City Archive (TLA), f. 149, 1, 889 (H. Johanson).
- [10] *Jahrbuch der baltischen Kunst in den Ostseeprovinzen*. Riga: Architektenverein zu Riga 1911.
- [11] *Jahrbuch der baltischen Kunst in den Ostseeprovinzen*. Riga: Architektenverein zu Riga, 1912.
- [12] *Jahrbuch der baltischen Kunst in den Ostseeprovinzen*. Riga: Architektenverein zu Riga, 1913.
- [13] Arhitekt Eugen Habermann 50-aastane. *Vaba Maa*, 18. Oct. 1934, p. 4.
- [14] **Gens, Leo.** Eugen Habermann. *Sirp ja Vasar*, 7 Nov. 1984, p. 8.
- [15] **Gens, Leo.** Eugen Habermann 100. *Ehituskunst IV*. 1984. Tallinn, Kunst 1988, pp. 64–67.
- [16] **Kalm, Mart.** Herbert Johanson – 100. *Sirp ja Vasar*, 7 Nov. 1984, p. 8.
- [17] **Kalm, Mart.** Herbert Johanson'i paefunktsionalism (Herbert Johanson's limestone functionalism). *Ehituskunst IV*. 1984. Tallinn: Kunst, 1988, pp. 58–63.
- [18] **Kalm, Mart.** Architect Herbert Johanson. Avant-garde Estonian Style. ptah. 08. building, designing, thinking, 2009, lk 126–135.
- [19] *Eesti aja arhitektuur. Eugen Habermann 125. Herbert Johanson 125*. Eesti Arhitektuurimuuseumi näitus Rotermani soolalaoos. Tallinn: Eesti Arhitektuurimuuseum, 2010.
- [20] **Kalm, Mart.** Building Tallinn into a Capital City. The Contribution by Architect Herbert Johanson. *Architektúra & Urbanizmus. Journal of Architectural and Town-Planning Theory*, 2009, XLIII, 30–41.
- [21] **Kalm, Mart.** *Eesti 20. sajandi arhitektuur* (The History of Estonian 20th Century Architecture). Tallinn: Prisma Print, 2001.
- [22] *Eesti kunsti ajalugu V. 1900–1940*. (History Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus, 2010, pp. 33–40, 262–286, 347–366, 369–389.
- [23] **Kalm, Mart.** 1930. aastad: Funktsionalism ja selle ületamine / The 1930's: Functionalism and the Surmounting of it. – Eesti XX sajandi ruum / Space in 20th Century Estonia (parallel texts in Estonian and in English). Tallinn: Ehituskunst, 2000, pp. 104–128.
- [24] **Kalm, Mart; Maiste, Juhan; Zobel, Rein.** Toompea loss / Toompea Castle. Tallinn: Riigikogu Kantselei, 2008.
- [25] **Kalm, Mart.** Representation of a nation without a glorious past. The Riigikogu Building in Tallinn. In: Anna Minta & Bernd Nicolai (Ed.). *Parlamentärise Represäsentationen. Das Bundeshaus in Bern in Kontext internationaler Parlamentsbauten und nationalen Strategien*. Bern: Peter Lang Verlag (Neue Berner Schriften zur Kunst; 14), 2014, pp. 179–194.

- [26] **Miller-Lane, Barbara.** *Architecture and Politics in Germany 1918–1945.* Massachusetts: Harvard Univ. Press, 1968.
- [27] Eesti Panga uus hoone valmimas. *Vaba Maa*, 3 Nov. 1934, p. 5.
- [28] **Hallas-Murula, Karin; Kalm, Mart; Karmo, Märt.** *Eesti Panga ajaloolised hooned / Historic buildings of Eesti Pank* Tallinn: Eesti Pank, 2004. (Parallel text in Estonian and in English).
- [29] **Hallas-Murula, Karin.** Riik ja arhitektuur. Konstantin Pätsi ehituspoliitika 1934–1940 / State and Architecture. Konstantin Päts' Building Policy of 1934–1940 in Estonia. *Kunstiteaduslikke uurimusi / Studies on Art and Architecture / Studien für Kunstwissenschaft.* 2016, Bd. 25, No. 3/4, pp. 116–137, English summary: pp. 138–140.
- [30] **Hallas-Murula, Karin.** Konstantin Päts ja Tallinna väljaehitamise pealinnaks. Kesklinna ruumilise mõju projektid (Konstantin Päts and Recasting of Tallinn as Representative Capital, 1934 to 1940). *Vana Tallinn* 26 (30). Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2015, pp. 142–170; English summary: pp. 284–286.
- [31] **Böläu, Konstantin.** Riia Eesti saatkonna hoone eelprojektide võistlus (The Competition of Estonian Embassy building in Riga). *Tehnika Ajakiri* 1939, No. 1, pp. 10–13.
- [32] **Hallas-Murula, Karin.** Igaunijas Vestnieciba Riga. 1938. gada konkurss. *Latvijas Arhitektura*, 2008, pp. 100–103.
- [33] **Hallas-Murula, Karin.** *Funktsionalism Eestis / Functionalism in Estonia.* Tallinn: Eesti Arhitektuurimuuseum, 2002.
- [34] **Jascot, Paul.** *The Architecture of Oppression: The SS, Forced Labor and the Nazi Monumental Building Economy.* London, New York: Routledge, 2000, p. 20 ff.
- [35] Hiigelhoone arhitekt (The Architect of Magnificent Building). *Stockholms-Tidningen Eestlastele*, 16 Nov. 1951, p. 2.

Eižens Habermanis (1884–1944) un Herberts Johansons (1884–1964) – no studijām Rīgas Politehniskajā institūtā līdz Igaunijas arhitektūras virsotnēm

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. Estonian Museum of Architecture.
2. attēls. Estonian Museum of Architecture, photo donated by Merike Komendant Phillips and G. Jūri Komendant.
3. attēls. Estonian Museum of Architecture.
4. attēls. Estonian Museum of Architecture.
5. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.
6. attēls. Period photo, Estonian Museum of Architecture.
7. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.
8. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.
9. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.
10. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.
11. attēls. Period photo, Estonian Museum of Architecture.
12. attēls. Period photo, author's collection.
13. attēls. Period photo, author's collection.

14. attēls. Period photo, author's collection.

15. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.

16. attēls. Estonian Museum of Architecture, photographer Martin Siplane.

KARIN HALLAS-MURULA, Ph. D., worked as a Professor of architecture theory and history at Tallinn University of Technology (2012–2019). Before that, she was the Director of the Museum of Estonian Architecture (1991–2010) and of Tallinn Art Hall (2011–2014). She had written around 15 architecture monographs and published extensively in professional magazines on architecture and urban planning of the 19th–21st century, heritage studies, and museology. Currently, she is running the consultation company *Arhit Ltd.* and works as the Member of the Management Committee of European Union COST Project «Dynamics of placemaking and digitization in Europe's cities».

Address: *Roopa 7–16*, Tallinn 10136, Estonia

Phone: +372 5534860

E-mail: *karin.hallasmurula@gmail.com*

Karin Hallas-Murula

Eugen Habermann (1884–1944) and Herbert Johanson (1884–1964) – from the Studies at Riga Polytechnic Institute to the Top of Estonian Architecture

Graduates from Riga Polytechnic Institute Eugen Habermann (1884–1944) and Herbert Johanson (1884–1964) became the most active architects in Estonia of the 1920s and 1930s. E. Habermann was the city planning architect of Tallinn (1914–1923), the same time he headed the Construction Board of the Ministry of the Interior (1919–1923). H. Johanson lead the Tallinn city architect's project bureau (1924–1944). From 1935, he also run the Tallinn municipal architecture office. Both architects were the founders of the Estonian Association of Architects (1921) and its chairmen, E. Habermann from 1921 to 1936, H. Johanson in the 1930s.

The extensive list of E. Habermann's and H. Johanson's works consists around 200 projects, covering nearly all typologies of buildings. The article, using quotes from their fellows' memories, characterises E. Habermann and H. Johanson as persons, and brings out the main features and stylistic development of their architecture.

Keywords: RPI, Estonian architects, the 1920s and 1930s, Eugen Habermann, Herbert Johanson.

RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA ABSOLVENTA (1908) PĒTERA SAULESKALNA (1876–1975) PEDAGOĢISKĀ UN POLITISKĀ DARBĪBA

INDULIS ZVIRGZDIŅŠ*

Latvijas Zinātņu vēstures asociācija

Kopsavilkums. Pētījumā par Rīgas Politehniskā institūta (RPI) absolventu agronomu, pedagogu un skolotāju Pēteri Sauleskalnu (1876–1975) autors izmantojis arhīvu un bibliotēku materiālus, raksturojot Sauleskalnu dzimtu un tās dēla Pētera bērnību, studiju un darba dzīvi, pedagoģisko darbību Priekuļū (1912–1918) un Latgales (1921–1936) / Malnavas (1936–1940) Lauksaimniecības vidusskolās, izvērtējot viņa ieguldījumu Malnavas Lauksaimniecības vidusskolas izveidē un vadībā. Ilggadējais skolotājs P. Sauleskalns darbojies arī politikā – pārstāvējis Latviešu zemnieku savienību Latvijas Satversmes sapulcē (1920–1922). Par sekmīgu darbu lauksaimniecības izglītībā viņš ir divreiz apbalvots ar augstāko Latvijas valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni. Pēc Otrā pasaules kara dzīvoja emigrācijā, ASV.

Atslēgas vārdi: Pēteris Sauleskalns, Rīgas Politehniskais institūts, Latvijas Satversmes sapulce, lauksaimniecības skolas.

P. Sauleskalna skolas gadi

Pēteris Sauleskalns dzimis 1876. gada 17. decembrī [1] Vidzemes guberņas Odzianas pagasta «Aizjošnieku» mājas saimnieku Jāņa un Edes Sauleskalnu ģimenē kā trešais dēls. Cēsu apriņķī 19. gadsimta otrajā pusē bija divi Odzianas pagasti, tie attiecīgi veidojušies uz divu dažādu muižu *Odsen* (Ļaudonas draudzē) un *Odensee* (Vietalvas draudzē) zemes, tāpēc atšķiršanai parasti minēja attiecīgo draudzi. Latvijas Republikas laikā Ļaudonas-Odzianas pagastu, kurā dzimis P. Sauleskalns, pārdēvēja par Mētrienas pagastu. 34,93 ha lielo

* Korespondējošais autors.

E-pasts: zviindulis6@inbox.lv

© 2022 Indulis Zvirgzdiņš. Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

«Aizjošnieku» saimniecību mantoja Sauleskalnu vecākais dēls Andžs Sauleskalns (1866–1931) [2]. Jaunākais dēls Pēteris izvēlējās izglītošanās ceļu.

Pēc trīs ziemām Odzianas pagastskolā un divām Ļaudonas luterāņu draudzes skolā P. Sauleskalns 1891. gadā iestājās Gorku (Horku) lauksaimniecības skolā (*Горы-горецкая земледельческая школа*). Šī mācību iestāde Mogiļevas guberņā, Krievijā, tika atklāta 1840. gadā, vēlāk uz tās bāzes izveidoja arī lauksaimniecības augstskolu, kas 1864. gadā tika pārcelta uz Sanktpēterburgu. Gorkos pie lauksaimniecības vidusskolas pastāvēja arī mērnieku-taksatoru klase. Mācību iestādē mācījušies vairāki vēlākie RPI studenti, tostarp apmēram vienlaikus ar odzēnieti P. Sauleskalnu Hugo Celmiņš (1877–1941), Pēteris Delle (1877–1946), Augusts Kalniņš (1876–1940). Šī mācību iestāde bija paraugs vēlākajām Latvijas lauksaimniecības skolām. 1897. gada pavasarī Gorku skolu beidza divi latvieši – Pēteris Kanders (?-?) un P. Sauleskalns [3].

P. Sauleskalna pirmie darba gadi

Puisis no «Aizjošnieku» mājām – P. Sauleskalns – pēc lauksaimniecības skolas absolvēšanas strādāja muižās Tveras guberņā, Krievijā, vēlāk Mogiļevas guberņā, tagadējā Baltkrievijā, no 1900. gada 13. decembra līdz 1903. gada oktobrim bija skolotājs 1891. gadā atklātajā Mainovas lauksaimniecības skolā, Čerņigovas guberņā, Ukrainā [4]. Jau pirms odzienieša tur strādāja cits Gorku skolas absolvents – lubānietis skolotājs Ernests Celmiņš (1872–1937), ar ko vēlāk P. Sauleskalns kopā strādāja Priekuļos.

Pēc Gorku lauksaimniecības skolas beigšanas P. Sauleskalns strādājot iekrāja finanšu līdzekļus, lai 1903. gada rudenī varētu sākt studijas RPI Lauksaimniecības nodaļā [5].

RPI lielākoties studēja rūpniecisku, varētu teikt, pilsētniecisku nozaru speciālisti. Taču starp institūta pirmajām specializācijām līdzās Ķīmiķu, Inženieru un Fabrikantu (pastāvēja divus gadus) nodaļām bija arī Lauksaimniecības nodaļa, vēlāk tika izveidotas Mehānikas, Tirdzniecības, Arhitektūras un Mērniecības (darbojās 20 gadu) nodaļas. RPI pastāvēšanas laikā līdz 1919. gadam Lauksaimniecības nodaļas absolventi veidoja 12,4 % no kopējā absolventu skaita [6]. Viens no tiem bija agronoms P. Sauleskalns – sabiedriskais un politiskais darbinieks, kura lielākie nopelni saistīti ar Latvijas lauksaimniecisko izglītību.

Studiju laikā viņš iesaistījās sabiedriskajā dzīvē, īpaši ar lauksaimniecību saistītajā. 1903. gadā P. Sauleskalns iestājās latviešu studentu korporācijā «Talavija» [7]. 1905. gada 9. janvārī Ļaudonas

Lauksaimniecības biedrības gada sapulcē P. Sauleskalns runāja par lauksaimniecības skolas dibināšanas iespējām. Viņš atsaucās uz savu pieredzi Krievijas skolās, salīdzināja tās ar līdzīgām mācību iestādēm Francijā un Vācijā, rosināja tādu skolu organizēt arī Ļaudonā [8]. Taču turpmākā interese noplaka, jo valdības prasība toreiz bija obligātā krievu mācību valoda. Šajā sapulcē par lauksaimniecības biedrības priekšnieku ievēlēja Ļaudonas «Glāznieku» māju saimnieku Arvīdu Brēmeru (1871–1941), viņš šo amatu pildīja daudzus gadus, iesaistoties arī daudzos pasākumos ārpus Ļaudonas, tai skaitā arī kopā ar P. Sauleskalnu. Ar A. Brēmera līdzdarbošanos vēlāk, 1924. gadā, darbu sāka divgadīgā lauksaimniecības skola Ļaudonā.

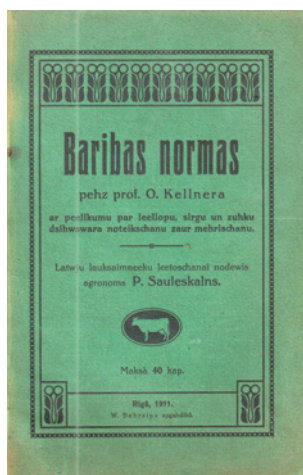
1. attēls. RPI Lauksaimniecības nodaļas studenti. No kreisās: otrs – J. Vārsbergs, trešais – P. Sauleskalns (1906).

Students P. Sauleskalns darbojās Ķeizarskās Krievijas Dārzkopības biedrības Rīgas nodaļā [9], 1906. gada septembrī tika ievēlēts jaundibinātās Rīgas piensaimnieku sabiedrības valdē rakstveža amatā [10], bija arī lektors piensaimniekuursos. Piensaimnieku sabiedrība savukārt pavisam drīz iekļāvās ap to pašu laiku izveidotajā Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrībā (RLCB). Pusotru gadu vēlāk viņš no rakstveža pienākumiem atteicās, lai vairāk varētu palīdzēt RLCB, kur viņu ievēlēja Revīzijas komisijā. Pēc Vecpiebalgas Lauksaimniecības biedrības aicinājuma 1906. gada 25. septembrī notika sanāksme par iespējām Vidzemē dibināt lauksaimniecības skolu [11]. P. Sauleskalnu kopā ar mācītāju un Vecpiebalgas Lauksaimniecības biedrības priekšnieku Paulu Gailīti (1869–1943), lauksaimnieku un biedrību darbinieku Hermani Enzeliņu (1867–1953), A. Brēmeru un kultūrtehniķi Jāni Laursonu (1870–1951) iekļāva skolas programmas izstrādātāju komitejā. Raksta autors secinājis, ka tieši P. Sauleskalnam

bija lielākā pieredze šajā jomā. Tobrīd tika runāts par trīsgadīgu skolu, kurā iestāties varētu pēc vismaz divu pagastskolas klašu beigšanas, kā arī par to, ka tās programmai būtu jābūt līdzīgai Krievijas skolu programmai (lai būtu vieglāk apstiprināt). Skolas programmas izstrādātāji uzskatīja, ka mācību valodai noteikti jābūt latviešu. Tika nolemts lūgt valdības atļauju arī speciālu ilgāku ziemas kursu rīkošanai, kuros varētu izglītoties jau strādājoši lauksaimnieki. P. Sauleskalnu izvirzīja arī komitejā, kam jāvāc līdzekļi jaundibināmajai skolai. Kā tās iespējamā vieta sākumā minēta Vainižu muiža netālu no Limbažiem, Valmieras apriņķī, vēlāk gan tika izvēlēta cita vieta – Priekuļos pie Cēsīm.

Pēc augstskolas beigšanas, 1908. gada pavasarī, P. Sauleskalns atkal sāka strādāt par muižu pārvaldnieku, šoreiz Podoļskas guberņā, tagadējās Ukrainas rietumdaļā. Nākamajā rudenī viņš tika pieņemts darbā par speciālo mācību priekšmetu skolotāju jaunatvērtajā Voronežas lauksaimniecības skolā. Tā atradās Viļņas guberņā (tagadējās Baltkrievijas Republikas ziemeļrietumos netālu no Lietuvas robežas). Šajā trīsgadīgajā mācību iestādē strādājis arī RPI Lauksaimniecības nodaļas absolvents (1915) Arvīds Valdmanis (1890–1942) [12].

Kopš studiju laikiem P. Sauleskalns vairāk pievērsās lopkopībai, ar to saistījās darbošanās Rīgas piensaimnieku sabiedrībā. 1911. gadā Rīgā tika izdota P. Sauleskalna sastādītā brošūra «Barības normas ar pielikumu par liellopu, zirgu un cūku dzīvsvara noteikšanu caur mērīšanu». Tajā izmantoti vācu profesora, lauksaimniecības ķīmiķa un dzīvnieku uztura speciālista Oskara Kellnera (*Oskar Kellner*; 1851–1911) darbi par lopu ēdināšanu, ūdens, proteīnu, olbaltumvielu sastāvu dažādos lopbarības veidos. Jaunais agronoms skaidroja, kā var paaugstināt mājlopu produktivitāti ar barības izmaiņām.

2. attēls. P. Sauleskalna sastādītās brošūras par lopu ēdināšanu vāks (1911).

Pedagoģiskā darbība Priekuļos

1912. gada rudenī P. Sauleskalns pārnāca strādāt uz Priekuļu lauksaimniecības skolu. Pirms tam viņš RLCB minēts starp iespējamiem tās pārziņiem, kā citi kandidāti nosaukti arī Rīgas Politehnikuma Lauksaimniecības nodaļas absolventi (1890) Jānis Mazvērsītis (1866–1943) un Edgars Zemels (1874–1941) [13]. Pēdējais tika apstiprināts amatā, savukārt J. Mazvērsītis vadīja lauksaimniecības skolu Jelgavā. Priekuļos par skolotājiem strādāja E. Zemels, P. Sauleskalns un RPI Lauksaimniecības nodaļas absolventi (1910) Jānis Bickis (1877–1933). Viņš vēl pirms E. Zemela direktora gaitu sākšanas 1911. gadā neilgi bija kursu (tie pastāvēja vēl pirms skolas) vadītājs. Kursos mācīja arī jau minētais E. Celmiņš, Ernests Gaujēns (1877–?) un citi. Turpat līdzās – Priekuļu saimniecībā un tās izmēģinājuma stacijā, kā arī lauksaimnieku ziemas kursos – ir darbojušies RPI Lauksaimniecības nodaļas bijušie studenti Jānis Blumbergs (1886–1941), Pāvils Kvelde (līdz 1940 – Kreišmanis; 1885–1963), Viļums Skubiņš (1876–1971) un absolventi: Hugo Celmiņš (absolv. 1903; 1877–1941), Jānis Lūke (absolv. 1905; 1876–1942), Jānis Vārsbergs (absolv. 1908; 1879–1961). Daļa šo vīru 1917. gadā bija arī Latviešu Zemnieku savienības dibinātāju vidū.

1913. gada augustā Priekuļu lauksaimniecības skolā notika pirmais izlaidums, kurā diplomu saņēma vēlākais selekcionārs Pēteris Upītis (1896–1976). Pāris nedēļas pirms skolas beigām publiski kļuva zināms par nesaprašanos starp skolēniem un skolotājiem [14]. Augstākās klases audzēkņi uzskatīja, ka mācību laikā pārāk maz uzmanības tiek pievērsts praksei, ka audzēkņus nepietiekami iepazīstina ar tehnikas izmantošanu zemkopja darbā. Pēdējais pārbaudījums notika 3. augustā, un audzēkņi cerēja, ka atlikušajās pāris nedēļās līdz izlaiduma aktam 17. augustā tiem vēl ko būtisku parādīs [15, 16]. 8. augustā skolotājs E. Zemels, ar kura darbu audzēkņi bija neapmierināti visvairāk, bijis Rīgā, savukārt skolotājs P. Sauleskalns solījis noorganizēt iepazīšanos ar Matīšu pienotavas darbu. Taču nākamajā dienā pedagogi paziņojuši, ka nekas tāds nenotikšot, jo neesot paredzēts skolas programmā. Jau ziemā skolēni rosinājuši organizēt kādus jautājumu un atbilžu vakarus (uzsvērts – ne par politiskām lietām, bet par zemkopību). Īpaša interese tiem bijusi par lauksaimnieciskās kooperācijas darbu. Taču skolotājs P. Sauleskalns teicis, ka nekur agrāk Krievijā ar tādām skolēnu vēlmēm viņš neesot sastapies. Laikraksts «Latviešu Avīzes» publicēja abu pušu – pedagoģiskās padomes un skolēnu – viedokļus [17]. Autors secinājis, ka konflikts lika agronomam P. Sauleskalnam mainīt uzskatus, jo vēlāk, Malnavas skolas laikā, viņa nostāja bija citāda.

Darbs Priekuļos turpinājās arī Pirmā pasaules kara laikā un pēc Latvijas Republikas proklamēšanas. P. Sauleskalns uzsvēra

nepieciešamību zemniekiem izglītoties, neaprobežoties ar tēvutēvu pieredzi, tāpēc tika organizēti lauksaimnieku kursi, un viņš bija to priekšnieks [18]. Par vēlmi saistīt savu dzīvi ar šo pusi liecināja 42,5 desetīnu (46,43 ha) lauku saimniecības – Jaunraunas «Lielrubeņu Jānis Nr. 16» pirkšana no Andreja Karniša (?-?) 1917. gada martā [19].

3. attēls. P. Sauleskalns (20. gadsimta 20. gadi).

Jāpieņem, ka agronoms nopirktajā īpašumā dzīvoja kopā ar dzīvesbiedri Luciju Johannu Ērgli-Sauleskalni (1884–1933). Jaunraunā 1920. gadā dzimusi abu meita Laima Sauleskalne (vēlāk – Vanaga-Bērziņa). Jādomā gan, ka nākamos 20 gadus tur darbojās rentnieki, līdz 1937. gadā pēc Valsts Latgales lauksaimniecības vidusskolas beigšanas turp pārnāca Pētera un Lucijas Sauleskalnu meita Laima. 1934. gada beigās gan mainīts mājas nosaukums, tā pārdēvēta par «Saulkalniem» [19].

1916. gada rudenī RLCB notika lielākas pārrunas par lauksaimniecības izglītību, jo Zemkopības ministrija plānoja lauksaimniecības skolu tīkla paplašināšanu. Galvenais referents bija J. Bickis, kas uzstāšanos gatavoja kopā ar P. Sauleskalnu. 1917. gada pavasarī nāca ar politiskām pārmaiņām Krievijā. 1917. gada 19. martā Priekuļu lauksaimniecības skolas zālē tika sarīkoti priekšlasījumi par pēdējā laika svarīgākajām norisēm. Agronoms P. Sauleskalns salīdzināja 1905. gada notikumus un izpausmes pēc Februāra revolūcijas [20]. Viņš piedalījās Cēsu apriņķa dzīves pārorganizēšanā pēc Februāra revolūcijas, darbojās apriņķa agrārvaldē. Kad sākās Latviešu zemnieku savienības (LZS) organizēšana, kā viens no cilvēkiem, pie kā interesēties par šiem jautājumiem, minēts P. Sauleskalns Priekuļos [21]. LZS dibināšanas sapulcē 1917. gada pavasarī Valkā viņu ievēlēja partijas padomē (LZS valdē bija pieci locekļi, padomē – 15) [22]. 1919. gada februārī Cēsu apriņķa Revolucionārais tribunāls sāka izmeklēšanu

pret apcietināto P. Sauleskalnu, kurš tika apvainots kontrrevolucionārā darbībā. Tribunāls mēneša pēdējā dienā gan atzina izvirzītos apvainojumus par nepietiekami dibinātiem un lietu izbeidza [23].

Politiskā darbība

Pārstāvot LZS, P. Sauleskalns darbojās Tautas Padomes Agrārreformas, Izglītības, Nacionālo lietu un Sabiedrisko darbu komisijās. Viņš gan bija Tautas Padomes substitūts, tātad pastāvīgā locekļa aizvietotājs tā prombūtnes laikā. Kopumā no LZS Tautas Padomē darbojušies 35 locekļi un 10 substitūti. 1919. gada vasarā pēc Pagaidu valdības atgriešanās Rīgā agronoms P. Sauleskalns piedalījās Zemkopības ministrijas sanāksmēs, kurās sprieda par lauksaimniecisko izglītību un Lauksaimniecības fakultātes izveidošanu Latvijas Augstskolā. 1919. gada augustā viņš kļuva par Cēsu apriņķa valsts zemju inspektoru [24]. P. Sauleskalns vadīja arī apriņķa Satversmes sapulces Vēlēšanu komisiju 1919. gadā [25], lai gan pats šajās vēlēšanās tika iekļauts Latgales zemnieku partijas (LZP) sarakstā [26]. Tajā no 21 kandidāta bija tikai trīs, kas nebija dzimuši Vitebskas guberņas Latvijas daļā – agronomi vidzemnieki H. Celmiņš un P. Sauleskalns no tās pierobežas, kā arī Kurzemē dzimušais skolotājs Pēteris Zvagulis (1886–1957), kurš tobrīd strādāja Rēzeknes apriņķa Varakļānos, visi arī tika ievēlēti. Satversmes sapulcē LZP ieguva 17 deputātu vietas, sadarbojās ar LZS, abi minētie agronomi bija LZS aktīvisti kopš dibināšanas un piederību šai partijai saglabāja. P. Sauleskalns darbojās Satversmes sapulces Izglītības komisijā, bija galvenais likuma par lauksaimniecības skolām izstrādātājs [27]. Likumu pieņēma 1920. gada 17. septembrī [28].

Darbība lauksaimniecības vidusskolā Malnavā

1921. gada sākumā tika nolemts organizēt valsts lauksaimniecības vidusskolu Latgalē. Šādas mācību iestādes tobrīd bija Cēsīs un Jelgavā, taču tās darbojās kā biedrību skolas. Organizētāji plānoja, ka šādu četrgadīgu skolu absolventi tiks gatavoti darbam savās saimniecībās, ar savām zināšanām palīdzēs citiem un ka iegūtā vidējā izglītība ļaus viņiem mācīties tālāk augstskolā. Pēc vairāku iespējamo skolas ierīkošanas vietu apskates tika izvēlēta Malnavas muiža Kārsavas pagastā netālu no Krievijas robežas, un Centrālā zemes ierīcības komiteja par to lēmumu pieņēma 2. februāra sēdē [29]. Tas daļēji saistāms ar tolaik Satversmes sapulcē izvirzīto rosinājumu par administratīvi teritoriālām izmaiņām, īpaši Latgalē. Tika plānots

mainīt esošo Daugavpils, Ludzas un Rēzeknes apriņķu robežas [30]. Domāts Daugavpils apriņķim pievienot vairākus pagastus no Ilūkstes apriņķa Daugavas kreisajā krastā, deviņus Ludzas apriņķa pagastus un pašu Ludzu pievienot Rēzeknes apriņķim, apriņķa iestādes pārcelt uz Kārsavu, tad skola būtu līdzās apriņķa centram. Šīs ieceres gan netika realizētas. 1921. gada 15. februārī par skolas organizētāju apstiprināja agronomu P. Sauleskalnu [31]. Līdz 1922. gadam viņš turpināja darboties Latvijas Satversmes sapulcē, 1921. gada 28. septembrī gan izstājās no Izglītības komisijas. Satversmes sapulces 7. oktobra sēdē viņam piešķirts atvaļinājums. Vēlāk skolas direktors pauda, ka Satversmes sapulcē piedzīvotais un Saeimas darbā novērotais tam licis šaubīties par parlamentārās demokrātijas principu ievērošanu, partijas pirmajā vietā liekot savas, savu cilvēku, ne valsts intereses. Tāpēc partiju savstarpējā pretstāve bieži traucējot dažādu jautājumu lietišķā risināšanā.

Malnavas muiža 1921. gada pavasarī nebija gatava darboties kā mācību iestāde. Ēkas nolaistas, tās lielā mērā aizņēma cilvēki, kas agrārreformas gaitā cerēja te ierīkot savas jaunsaimniecības. 930 ha zemes kopā ar būvēm tika nodotas plānotajai skolai, kas daļā vietējo cilvēku izraisīja neapmierinātību. Direktoram to nācās pārvarēt, organizēt ēku remontu un pārkārtošanu jaunām vajadzībām, kā arī rūpēties par zemes apsaimniekošanu [32]. 1921. gada jūnijā laikrakstā «Valdības Vēstnesis» publicēts Latgales lauksaimniecības skolas direktora, agronoma P. Sauleskalna aicinājums nākamajiem audzēkņiem pieteikties mācībām skolā. Vēlami tādi, «pie kuriem nomanāma tieksme un interese uz lauksaimniecību vispāri, vai atsevišķām viņas nozarēm: zemkopību, lopkopību, dārzkopību, mājsaimniecību u. t. t. un kuri mājās jau strādājuši saimniecības darbus [33].» Līdzīgs aicinājums minētajā laikrakstā atkārtots pusotru mēnesi vēlāk, tads publicēts arī «Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā», tomēr potenciālajiem skolēniem tiešāk adresēti bija raksti avīzēs «Latgalīts» un «Latgolas Lauksaimnieks». 1921. gada septembrī notika iestāšanās pārbaudījumi pamatskolas kursa apjomā, 10. oktobrī skola sāka darbu. Pirmajā klasē tobrīd bija 22 skolēni. Zīmīga bija zemkopības ministra vietnieka, RPI Lauksaimniecības nodaļas absolventa H. Celmiņa (pavasarī, kad amatā pieņēma P. Sauleskalnu, viņš bija ministrs) svinīgā uzruna atklāšanas ceremonijā. H. Celmiņš uzsvēra, ka Latvijas valstī nav daudz īpašu derīgo izrakteņu, tās galvenā vērtība ir aramzeme, no kuras jācenšas iegūt bagātību zemniekiem un visai valstij. Tieši lauksaimniecība ir Latvijas saimnieciskais un reizē arī politiskais pamats. Latgalē lauku ražība esot salīdzinoši zemāka. Viens veids, kā to celt, esot zināšanas, tās varētu sniegt lauksaimniecības skola [34].

4. attēls. Latgales lauksaimniecības vidusskolas orķestris (ap 1926). No kreisās 2. rindā: trešais – dziedāšanas skolotājs un orķestra vadītājs Nikolajs Zakrevskis (1881–?), ceturtais – skolas direktors P. Sauleskalns, 3. rindā trešais – vēlākais skolas orķestra vadītājs Jānis Ģeģeris.

Turpmāk jaunuzņemto audzēkņu skaits pieauga, palielinājās arī viņu kopskaits, atsevišķos gados pārsniedzot divus simtus. Audzēkņus uzņēma skolā no 14 gadu vecuma, kas atbilda sešklasīgas pamatskolas beigšanai, taču mācības sāka arī vecāki skolēni. Bija gadījumi, kad vidusskolā iestājās pēc divgadīgās lauksaimniecības skolas beigšanas. Bez vispārīzglītojošajiem mācību priekšmetiem Malnavā bija arī speciālie: zemkopība; lopkopība; dārzkopība; lauksaimniecības ekonomika ar kooperāciju un grāmatvedību; tautsaimniecība; lauksaimniecības mašīnas; meliorācija un mērniecība; būvniecība; mežkopība; saimnieciskā ģeogrāfija; higiēna; mājturība ar rokdarbiem un amatniecību [35]. 1925. gada augustā notika pirmais izlaidums, un skolu absolvēja 18 audzēkņi. P. Sauleskalna vadības laikā no 1925. gada līdz 1940. gada vasarai kopējais absolventu skaits bija 541. Lauksaimniecības vidusskola galvenokārt bija paredzēta Latgales jauniešiem, taču skolēni bija arī no Vidzemes, Zemgales, mazāk no Kurzemes. Piemēram, 1932./1932. mācību gadā bija audzēkņi no 13 apriņķiem: Bauskas – divi; Cēsu – seši; Daugavpils – 20; Ilūkstes – pieci; Jaunlatgales – 25; Jēkabpils – 10; Kuldīgas – viens; Ludzas – 25; Madonas – 31; Rēzeknes – 26; Rīgas – septiņi; Valkas – seši; Valmieras – četri; kopā – 108 zēni un 60 meitenes. 30. gados līdzīgas

skolas bija Kazdangā, Mežotnē (iepriekš Jelgavā) un Priekuļos, taču Malnavā skolēnu skaits bija lielākais. Jāpiebilst, ka 1935. gadā Latvijas vidusskolas, arī lauksaimnieciskās, pārgāja uz piecgadīgu apmācību. Absolventu turpmākās gaitas bija dažādas – praktiskā lauksaimniecība, skolotāja darbs, dažādi lauksaimniecības un mājturības instruktoru amati, agronomiski pienākumi pēc augstskolas beigšanas, arī lauksaimniecības zinātnē. Bija puīši, kas dzīvi saistīja ar armiju. Biežāk minēts piemērs – 1937. gada absolvents leitnants Roberts Rubenis (1917–1944), kas 1944. gadā iestājās ar Latvijas Centrālo Padomi saistītos Latvijas armijas ģenerāļa Jāņa Kureļa (1882–1954) vadītos spēkos un komandēja karavīru vienību Kurzemē cīņā pret vācu soda vienību.

Gandrīz visi skolēni dzīvoja internātā. Bez klašu mācību telpām skolā bija arī kopmītnes zēniem un meitenēm, ēdamistaba un virtuve, muižas kungu namā bija arī atsevišķu darbinieku dzīvokļi. Jau 20. gadu pirmajā pusē notika skolas telpu paplašināšana. Muižas divstāvu celtnei piebūvēja vienu, tad arī otru trīsstāvu spārnu. Vēlāk uzcēla atsevišķu māju skolotājiem, turp pārcēlās arī Sauleskalnu ģimene. Bija noteikts, ka lauksaimniecības skolas vadību veic un pārrauga tās priekšnieks, Pedagoģiskā padome un Skolas padome. Pedagoģiskajā padomē tika iekļauti visi skolotāji, sēdes notika ne retāk kā reizi mēnesī. Skolas padomē darbojās arī vecāku pārstāvji un Zemkopības ministrijas darbinieks, sēdes organizēja ne retāk kā reizi ceturksnī. Skolas priekšnieks (direktors) vadīja skolu un tās saimniecību, pārzināja grāmatvedību, pārraudzīja kopēdināšanu, pieņēma un atlaida personālu, sekoja tā darbībai, vadīja Pedagoģisko padomi un sasauca Skolas padomi [36].

Lauksaimniecības vidusskolas skolotājiem bija vēlama augstākā izglītība. Vairāki skolotāji ar agronoma augstskolas izglītību mācīja arī atsevišķus vispārīzglītojošos priekšmetus, piemēram, dabaszinības. P. Sauleskalns bez lopkopības mācības, lauksaimniecības ekonomikas un citiem mācību priekšmetiem mācīja arī ķīmiju. 1925. gada rudenī viņa lauksaimniecības skolas skolotāja darba stāžā gan ieskaitīja tikai darbu Malnavā no 1921. gada 15. februāra, darbs Priekuļos un skolās Krievijā netika ieskaitīts [37]. Darba stāžs ietekmēja atalgojumu – jo lielāks tas bija, jo lielāka bija alga, tāpēc ikviens bija ieinteresēts, lai tas būtu lielāks un lai tiktu ņemti vērā visi nostrādātie gadi. 20. gadu otrajā pusē dažus darbiniekus – Krievijas lauksaimniecības skolu absolventus – no Malnavas skolas pārcēla uz divgadīgajām lauksaimniecības skolām vai citur. Taču Latgales lauksaimniecības vidusskolas absolvents (1927) Jānis Ģeģeris (1909–1946?), kurš, būdams skolnieks, vadīja skolas kori un orķestri, 1929. gadā tika pieņemts par dārznieku, no 1931. līdz 1939. gadam mācīja dziedāšanu, zīmēšanu, vingrošanu (viņš zināšanas papildināja speciālosursos). J. Ģeģeris ir izteicies, ka viņa pievēršanos mūzikai ļoti atbalstījis direktors P. Sauleskalns [38].

Rīgas Politehniskā
institūta
absolventa (1908)
Pēteris Sauleskalns
(1876–1975)
pedagoģiskā un
politiskā darbība

5. attēls. Latgales lauksaimniecības vidusskolas ceturtais izlaidums (1928).

6. attēls. Latgales lauksaimniecības vidusskolas septītais izlaidums (1931).

Pēc direktora ieteikuma skolā noorganizēja kooperatīvu, kas galvenokārt darbojās mācību līdzekļu izplatīšanā un veicināja vispārderīgas darbošanās iemaņas [39]. Audzēkņiem organizēja arī ārpusstundu nodarbības. Skolā darbojās dažādas organizācijas

– Latvijas Vanagi, Latvijas Skautu centrālā organizācija, Latvijas Gaidu centrālā organizācija, Latvijas Mazpulki, Latvijas Aizsargu organizācija. P. Sauleskalns bija Latvijas Vanagu biedrības 16. Malnavas novada priekšnieks un viens no nedaudziem, kurš saņēma šīs organizācijas augstāko apbalvojumu – Goda krūšu nozīmīti 1930. gadā, I šķiras Vanagu ordeni 1934. gadā un Vanagu virsaiša nosaukumu 1938. gadā. Minētā organizācija ar nacionāli patriotisku ievirzi skolēniem rīkoja sporta pasākumus, arī teātra izrādes, koncertus. 1927. gadā sociāldemokrātu laikrakstā «Sociāldemokrāts» bija vairākas P. Sauleskalnu kritizējošas publikācijas par to, ka viņš lauksaimniecības skolas audzēkņus iesaistot dažādās organizācijās, bet kreisās idejas neatbalstot, laikrakstu lasīt neatļaujot. Viens no tekstiem pat bija ar virsrakstu «Malnavas lauksaimniecības skola – mūsmāju fašistu ligzda» [40]. Pēc divām nedēļām gan tika iespiesta šos pārmetumus noraidoša vēstule, ko bija parakstījuši 162 skolas audzēkņi [41]. Cits vērtējums bija 1927. gada novembrī Latgales lauksaimniecības vidusskolas direktoram piešķirtais IV šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, pēc četriem gadiem, 1931. gadā, – III šķiras ordenis [42]. Kārļa Ulmaņa (1877–1942) autoritārā režīma nodibināšanos agronomi pieņēma. 1936. gadā Latgales lauksaimniecības skolu pārdēvēja par Malnavas lauksaimniecības skolu, un to turpināja vadīt P. Sauleskalns. 1936. gadā skola atzīmēja 15 gadu jubileju [43]. 1937. gada 1. aprīlī Zemkopības ministrijai pakļauto skolu darbinieku sanāksmē Malnavas skolas direktors referēja par lauku māju saimniecības vadību. P. Sauleskalns sapulcējušos vārdā K. Ulmanim pasniedza albumu par visām Latvijas lauksaimniecības skolām [44]. Savulaik viņš kopā ar agronomu K. Ulmani bija darbojies ziemas kursos Priekuļos.

Nobeigums

Pēc Latvijas iekļaušanas Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā 1940. gada vasarā un rudenī mainījās daudzu skolu vadība. Daļa paši atteicās, nevēloties kalpot padomju varai, daļu atlaida no darba. Augustā no darba (oficiāli – pēc paša lūguma) atbrīvoja 16 lauksaimniecības skolu vadītājus [45]. P. Sauleskalns gan it kā devās pensijā un pārcēlās uz dzīvi Jaunraunas «Saulkalnos». 1944. gada rudenī viņš kopā ar meitu un viņas bērniem (znots tika iesaukts latviešu leģionā, kur viņš krita) devās bēgļu gaitās uz Kurzemi. No Liepājas ģimene vēlāk nonāca Meklenburgā, Vācijā, padomju okupācijas zonā. No turienes gan izdevās aizbraukt uz Berlīni un pāriet uz amerikāņu okupācijas zonu. Cēendorfas bēgļu noietnē, kur 1946. gada pavasarī mituši ap 250 latvieši, P. Sauleskalns strādāja latviešu skolā par skolotāju [46]. Vēlāk kopā ar meitu un

mazbērniem sirmais vīrs devās uz Bavāriju, Vācijā, un nonāca latviešu bēgļu Valkas nometnē (nometņu nosaukumiem latvieši izvēlējās Latvijas vietvārdus). Šajā laikā P. Sauleskalns sazinājās ar kādreizējiem Malnavas lauksaimniecības skolas audzēkņiem. Skolas 1937. gada absolventam Indulim Kažociņam (1917–2000) viņš aizsūtīja 1949. gadā tapušo 50 lappušu rokrakstu «Celsim cilvēcīgu dzīvi» – spriedumus, kā pēc P. Sauleskalna domām vajadzētu veidot Latviju [47]. Piemēram, ka tai jābūt prezidentālai, ne parlamentārai republikai. 1951. gada novembrī ģimene devās uz Misisipi štatu, ASV [48]. Ar mācītāja Pāvila Ķirsona (1913–1965) atbalstu ģimene sākumā dzīvoja latviešu draudzes namā Senatobijā, kādreizējais agronoms kļuva par vistkopi. Pēc pusgada visi pārcēlās uz Tenesijas štatu, meita Laima uzkopa kādas amerikāņu ģimenes māju un gatavoja viņiem ēdienu, tēvs rūpējās par mājas ārieni. 1952. gada vasarā un rudenī viņš bija skolotājs P. Ķirsona organizētos latviešu jauniešuursos un bērnu vasaras nometnē. 1961. gadā ģimene pārcēlās uz Pitsburgu, tur arī 98 gadu vecumā, 1975. gada 15. septembrī, noslēdzās Pētera Sauleskalna mūžs.

Lai gan agronomu P. Sauleskalnu parasti uzskata par politiķi, viņš darba mūža lielāko daļu bija skolotājs un jaunās paaudzes izglītošanai un audzināšanai veltījis vairāk nekā 30 gadu. Viņa vadībā starpkaru laikā Malnavā tika sagatavoti vairāki simti izglītotu lauksaimnieku, kuri deva savu artavu Latvijai kā lauksaimniecības zemei.

ATSAUCES

- [1] Ļaudonas latviešu draudzē 1876. gadā dzimušo reģistrs. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LNA LVVA) 235. f., 4. apr., 1360. l., 33. lp.
- [2] Cēsu- Madonas zemesgrāmatu nodaļa. LNA LVVA 2056. f., 1. apr., 17988. l., 4. lp.
- [3] Iekšzemes ziņas. *Tēvija*, 1897. gada 12. marts, Nr. 11, 5. lpp.
- [4] Mainovskaja selskohozaistvennaja shkola [tiešsaite]. <http://mybestbiketour.blogspot.com/2019/05/100.htm> [skatīts: 28.11.2021].
- [5] RPI studentu reģistrs. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1907. l., 117. lp.
- [6] Rīgas Politehnikums, 1862. g.–1919. g. Album Academicum (1912.–1919. g.). Rīga: LU Studentu grāmatnīcas izdevums, 1938, 311. lpp.
- [7] Korporācija «Tālāvija» 1900 – 1925 –1965 – 2000. Rīga, 2000, 80.–81., 182.–183. lpp.
- [8] Iz biedrību dzīves. *Zemkopis*, 1905. gada 19. janvāris, Nr. 3, 35.–36. lpp.
- [9] Iz biedrību dzīves. *Zemkopis*, 1905. gada 29. jūnijs, Nr. 26, 310. lpp.
- [10] Iz biedrību dzīves. *Zemkopis*, 1906. gada 4. oktobris, Nr. 39, 630. lpp.
- [11] Latviešu lauksaimniecības skola. *Balss*, 1906. gada 26. septembris, Nr. 204, 1. lpp.

- [12] *Поставы и окрестности* [tiešsaiste]. <http://postavyiokrestnosti.blogspot.com/2015/08/blog-post.html> [skatīts: 29.11.2021].
- [13] Rīgas Lauksaimniecības Centrālbiedrības sapulce. *Dzimtenes Vēstnesis*, 1911. gada 23. februāris, Nr. 44, 1. lpp.
- [14] Priekuļu lauksaimniecības skolas beidzamās klases atlaišanas lietā. *Latviešu Avīzes*, 1913. gada 9. septembris, Nr. 239, 2. lpp.
- [15] No Priekuļu lauksaimniecības skolas. *Latviešu Avīzes*, 1913. gada 11. septembris, Nr. 241, 1.–2. lpp.
- [16] No Priekuļu lauksaimniecības skolas. *Latviešu Avīzes*, 1913. gada 12. septembris, Nr. 241, 1.–2. lpp.
- [17] **Zarevičs, P.** Sagrozījumi un patiesība. *Latviešu Avīzes*, 1913. gada 24. septembris, Nr. 254, 3. lpp.
- [18] **Sauleskalns, P., Kreišmans, P.** Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrība. *Baltijas Lauksaimnieks*, 1914. gada 1. jūnijs, Nr. 11, 214.–217. lpp.
- [19] Cēsu-Madonas zemesgrāmatu nodaļa, Jaunrauna. LNA LVVA 2056. f., 1. apr., 14289. l., 100., 110. lp.
- [20] Politisks priekšlasījums. *Lidums*, 1917. gada 25. marts, Nr. 70, 6. lpp.
- [21] Latviešu zemniecība, organizējies! *Lidums*, 1917. gada 13. aprīlis, Nr. 83, 2. lpp.
- [22] Latviešu Zemnieku Savienības dibināšanas sapulcē. *Lidums*, 1917. gada 2. maijs, Nr. 98, 2. lpp.
- [23] Cēsu apriņķa Revolucionārais tribunāls. *Cēsu Apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Deputātu Padomes Ziņotājs*, 1919. gada 9. marts, Nr. 12, 4. lpp.
- [24] Zemkopības ministrijas orgāni apriņķos. *Valdības Vēstnesis*, 1919. gada 6. augusts, Nr. 5, 3. lpp.
- [25] Cēsu apriņķa Satversmes Sapulces vēlēšanu komisija. *Valdības Vēstnesis*, 1920. gada 3. marts, Nr. 51, 1. lpp.
- [26] Ku aizstoves mysu kandidāti Satversmes Sapulcē! *Latgalīts*, 1920. gada 22. marts, Nr. 6, 1. lpp.
- [27] Satversmes sapulces sēde 17. septembrī. *Latvijas Sargs*, 1920. gada 18. septembris, Nr. 212, 1. lpp.
- [28] Likums par lauksaimniecības mācības iestādēm. *Likumu un valdības rīkojumu krājums*, 1920. gada 5. oktobris, Nr. 9, 1. lpp.
- [29] Zemkopības skola Latgalē. *Latvijas Vēstnesis*, 1921. gada 18. februāris, Nr. 39, 1. lpp.
- [30] Satversmes Sapulces Pašvaldības komisijas Latvijas apriņķu sadalījumu projekts. *Valdības Vēstnesis*, 1921. gada 1. aprīlis, Nr. 70, 1. lpp.
- [31] Iz līdzšinējās skolas dzīves. *Censonis*, 1931. gada 1. janvāris, Nr. 1, 11. lpp.
- [32] **Pilāts, U.** Malnava senāk un tagad. *Censonis*, 1937. gada 1. marts, Nr. 8, 18. lpp.
- [33] Latgales lauksaimniecības skola. *Valdības Vēstnesis*, 1921. gada 6. jūnijs, Nr. 123, 1. lpp.
- [34] Pirmo lauksaimniecības skola Latgolā. *Latgolas Lauksaimnieks*, 1921. gada 1. oktobris, Nr. 5, 11. lpp.

- [35] Latgales lauksaimniecības skolas absolventa (1928) Jāņa Ozoliņa (1909–1989) atestāts (1928). Madonas novadpētniecības un mākslas muzejs, MNMPlg 6068.
- [36] Zemkopības ministrijas noteikumi lauksaimniecības skolu iekšējās pārvaldes iekārtai. *Zemkopis*, 1922. gada 4. oktobris, Nr. 40, 621. lpp.
- [37] Valsts Malnavas lauksaimniecības vidusskolas dokumenti. LNA LVVA 4933. f., 1. apr., 4. l., 21. lp.
- [38] Jānis Ģeģeris. *Censonis*, 1934. gada 1. novembris, Nr. 5, 22.–24. lpp.
- [39] J. Z. Pāris vārdus par skolas kooperāciju. *Censonis*, 1934. gada 1. janvāris, Nr. 1, 29.–30. lpp.
- [40] Malnavas lauksaimniecības skola – mūsmāju fašistu ligzda. *Sociāldemokrāts*, 1927. gada 20. marts, Nr. 64, 6. lpp.
- [41] 162 Malnavas lauks. skolas audzēkņu protests. *Latvijas Sargs*, 1927. gada 3. aprīlis, Nr. 76, 29.–30. lpp.
- [42] Ar Triju zvaigžņu ordeni apbalvoto 11. saraksts. *Valdības Vēstnesis*, 1931. gada 17. novembris, Nr. 259, 2. lpp.
- [43] 15 gados 378 mācīti lauksaimnieki. *Rīts*, 1938. gada 12. oktobris, Nr. 282, 2. lpp.
- [44] Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis un zemkopības ministris J. Birznieks zemkopības skolu darbinieku sanāksmē. *Valdības Vēstnesis*, 1937. gada 2. aprīlis, Nr. 72, 2. lpp.
- [45] Atbrīvoti lauksaimniecības skolu vadītāji. *Padomju Latvija*, 1940. gada 12. augusts, Nr. 2, 6. lpp.
- [46] Kā dzīvo latvieši Berlīnē. *Latviešu Vēstnesis*, 1946. gada 13. aprīlis, Nr. 29, 2. lpp.
- [47] Latvijas Nacionālā bibliotēka, Rokrakstu un reto grāmatu krājums, RX A 158 N 183.
- [48] **Bērziņa, L.** Bijušo atceroties. *Laiks*, 1998. gada 15. augusts, Nr. 33, 8. lpp.

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. Tāļa Pumpuriņa privātarhīvs.
2. attēls. Latvijas Lauksaimniecības muzejs.
3. attēls. Igora Pliča privātarhīvs. J. Alibera foto.
4. attēls. Madonas novadpētniecības un mākslas muzejs (turpmāk – MNM), inv. Nr. 33983:2.
5. attēls. MNM, inv. Nr. 28836. J. Alibera foto.
6. attēls. Igora Pliča privātarhīvs. J. Alibera foto.

INDULIS ZVIRGZDIŅŠ, *Mg. hist.* (1996, University of Latvia), was a senior researcher at the *Madona* Museum of Local History and Art, member of the Latvian Association of History of Science. His main academic interests include the history of *Madona* and *Madona* District. He is the author of many publications.

Address: 12 *Skolas* Street, *Madona*, LV-4801, Latvia
E-mail: zviindulis6@inbox.lv

Indulis Zvirgzdiņš

Pedagogical and Political Activity of *Pēteris Sauleskalns* (1876–1975), a Graduate (1908) of Riga Polytechnic Institute

In the study dedicated to *Pēteris Sauleskalns* (1876–1975), a graduate of Riga Polytechnic Institute (RPI), an agronomist, pedagogue, and teacher, the author used archival and library materials describing the family of *Sauleskalns* and the childhood of his son *Pēteris*, his study and work life, and pedagogical activities at *Priekulji* (1912–19) and *Latgale* (1921–1936) / *Malnava* (1936–1940) Agricultural Secondary Schools, evaluating his contribution to the establishment and management of the *Malnava* Agricultural Secondary School. The teacher with a long-term experience, *P. Sauleskalns* also participated in political life – he represented the Latvian Farmers' Union at the Latvian Constitutional Assembly (1920–1922). For his successful work in the area of agricultural education, he was twice awarded the highest Latvian state award – the Order of the Three Stars. After World War II, he lived in exile in the United States.

Keywords: *Pēteris Sauleskalns*, Riga Polytechnic Institute, Latvian Constitutional Assembly, agricultural schools.

ELEKTROTEHNIKAS SPECIĀLISTA NIKOLAJA OZMIDOVA (1850–1938) DZĪVESDARBĪBA UN DEVUMS INŽENIERZINĀTNĒS

SVETLANA KOVAĻČUKA*

Latvijas Universitāte

Kopsavilkums. Pētījumā atklāta elektrotehnikas speciālista, Rīgas Politehnikuma (RP) / Rīgas Politehniskā institūta (RPI) mācībspēka (1884–1918), profesora (1906) Nikolaja Ozmidova (*Nikolai Ozmidoff; Николай Озмидов; 1850–1938*) daudzpusīgā darbība dažādos amatos – uz dzelzceļa Šveicē un Vācijā, ģeodēzijā, mērniecībā, elektrotehnikā Rīgā, kā arī pedagoģiskā un zinātniskā darbība RP / RPI un Ivanovovozņesenskas Politehniskajā institūtā, Krievijā. Autore veidojusi rakstu, izmantojot arhīva dokumentus, zinātnisko literatūru un publikācijās presē.

Atslēgas vārdi: Rīgas Politehniskais institūts, Nikolajs Ozmidovs, elektrotehnika.

Ozmidovu ģimene, N. Ozmidova bērnība un jaunība

Elektrotehnikas speciālista Nikolaja Ozmidova dzimtai ir radniecīgas saites ar muižniekiem Ozmidoviem no Besarābijas, Mogiļevas, Jekaterinoslavļas un Hersonas guberņām Krievijas impērijā. Mūsdienu ukraiņu vēsturnieks Viktors Zaruba (*Виктор Заруба*) ir izpētījis, ka N. Ozmidova tēvs bija Jekaterinoslavļas guberņas muižnieks, kurš pārcēlās uz dzīvi Besarābijā [1]. Nikolaja tēvs, iespējams, nāca no ģermāņu zemēm, Šveices vai Polijas, jo vācu kolonistu pieplūdumu uz Melnās jūras un Kaukāza reģionu 19. gadsimta sākumā izraisīja Krievijas impērijas cara Aleksandra I Romanova (*Александр I Павлович Романов; 1777–1825*) 1804. gada 20. februāra manifests [2]. Besarābijas pilsētā Akermanā (patlaban – Bilhoroda-Dņistrovska;

* Korespondējošais autors.

E-pasts: sv.kovalchuk@gmail.com

© 2022 Svetlana Kovaļčuka. Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Білгород-Дністровський), Ukrainā, drīz vien tika izveidota vācu kolonija. Par Ozmidovu dzimtas radurakstiem maz informācijas ir arī N. Ozmidova radiniekiem Maskavā, Krievijā, ar kuriem sarakstījās inženieris elektrotehniķis, RPI / RTU profesors Kārlis Tabaks (1920–1997), kurš, atzīmējot profesora N. Ozmidova 140 gadu jubileju, publicēja rakstu par viņu Krievijā izdotajā žurnālā «*Электричество*» (Elektrība) [3]. Zināms, ka ar Ozmidova uzvārdu Krievijas impērijā dzīvojuši daudzi, piemēram, Mihails Ozmidovs (*Михаил Озмидов*; 1837–1897), laikraksta izdevējs un redaktors Odesā, kā arī kāds muitas darbinieks Liepājā un daudzi citi [4]. Vai tie ir N. Ozmidova radinieki, autorei nav izdevies izpētīt.

N. Ozmidovs dzimis 1850. gada 27. decembrī Akermanā, kristīts pilsētas Svētā Georgija baznīcā. Ir zināms, ka tēvam Maksimam Ozmidovam (*Максим Озмидов*; ?-?), pēc izcelsmes muižniekam, bija tehniskā izglītība, kas vēlāk ļāva viņam strādāt dzelzceļa departamentā [5]. Diemžēl precīzākas ziņas par Ozmidovu ģimeni nav atrodamas arī Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā, piemēram, RPI mācībspēka N. Ozmidova personas lietā, [6], kā arī dokumentos, kas tika iesniegti Latvijas pavalstniecības iegūšanai.

Meklējot darbu, kur varētu izmantot savas tehniskās zināšanas, Maksims Ozmidovs mainīja dzīvesvietu. 1862. gadā viņš ar ģimeni no Akermanes pārcēlās uz Vitebsku, savukārt 1863. gadā M. Ozmidovs, Nikolaja tēvs, tika pārcelts uz Dinaburgu (Daugavpils pilsētas nosaukums līdz 1893. gadam, no 1893. līdz 1920. gadam – Dvinska). 19. gadsimta 50. gadu beigās un 60. gadu sākumā Baltijas guberņās un Vitebskas guberņā strauji attīstījās dzelzceļa tīkls: caur Rēzekni un Dvinsku tika izbūvēts Sanktpēterburgas–Varšavas atzars, 1861. gadā tika atklāts Rīgas–Dvinskas atzars.

1868. gadā N. Ozmidovs Dinaburgā pabeidza ģimnāziju un sekmīgi iestājās Sanktpēterburgas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātē. 1869. gadā viņš mainīja savus plānus un devās uz Šveici, lai turpinātu studijas 1855. gadā dibinātajā Cīrihes Politehniskajā skolā (*Eidgenössische Polytechnische Schule Zuerich*), saukta arī par Politehnikumu, kas tagad pazīstama kā Cīrihes Federālā tehniskā augstskola (*Eidgenössische Technische Hochschule Zuerich*). N. Ozmidovs klausījās ievērojamu zinātnieku lekcijas: grafiskās statikas pamatlicēja, inženiera un matemātiķa, tiltu projektēšanas un būves speciālista Karla Kulmana (*Carl Culmann*; 1821–1881), mašīnbūves inženiera, kinētikas «tēva» Franča Relo (*Franz Reuleaux*; 1829–1906), arhitekta, mākslas kritiķa Gotfrīda Zempera (*Gottfried Semper*; 1803–1879) u. c. Augstskolas diplomu N. Ozmidovs ieguva 1874. gadā [7].

Dzelzceļu dienestā Šveicē un Vācijā

Saņēmis inženiera diplomu, N. Ozmidovs 1874. gadā sāka strādāt par inženiera asistentu Šveices Ziemeļaustrumu dzelzceļu sabiedrībā. Jaunais inženieris sameklēja darbu dzelzceļu dienestā, lai gūtu pieredzi un vēlāk varētu strādāt patstāvīgi. Tolaik, 1870. gadu sākumā, Šveicē tika iesākts dzelzceļa būvniecības projekts, kas bija nozīmīgs valsts ekonomikā. Grandiozais tehniskais projekts kļuva par Šveices nācijas vienotības un saliedētības simbolu. Dzelzceļš savienoja kaimiņvalstis, un tā būve bija visai sarežģīta, jo tika būvēts arī tunelis zem kalniem. Šveices dzelzceļa būvēšana kļuva par Eiropas mēroga projektu nolūkā savienot Vāciju ar Itāliju. 1875. gadā N. Ozmidovs kļuva par celtniecības vadītāju Bādenas–Niderglatas (*Baden–Niederglatt*) dzelzceļu līnijas būvē Šveicē. 1878. gadā viņš sāka strādāt par tiltu konstruktoru dzelzceļa līnijā Magdeburga–Halberštadta (*Magdeburg–Halberstadt*) Vācijā [6; 12., 13. lpp.].

Darbs ģeodēzijā, mērniecībā un elektrotehnikā Rīgā

Pēc pirmās praktiskās pieredzes iegūšanas jaunais inženieris atgriezās Krievijā, ņemot līdzi sievu un dēlu. Viņš izvēlējās dzīvot Rīgā, iespējams, tāpēc, ka vācu kultūra un valoda bija tuva viņa sievai un viņai bija vieglāk iejusties jaunajā dzīvē.

1879. gada 4. martā Rīgas pilsētas valde pieņēma lēmumu par pilsētas būvvaldes dibināšanu, tajā izveidoja arī Mērniecības biroju. Kā liecina dokumenti, inženieris N. Ozmidovs sāka strādāt birojā 17. martā, ieņemot pilsētas mērnieka amatu. Viņa uzdevums bija apkopot esošos uzmērīšanas materiālus, kontrolēt mērniecības darbus un plānu zīmēšanu. Pirmā triangulācijas tīkla izveidi (1880–1882) un teritorijas uzmērīšanas darbus vadīja RP profesori, šveicieši Aleksandrs *Beks* (*Alexander Beck*; 1847–1926) un Heinrihs Malhers (*Heinrich Malcher*; 1848–1927), kuri arī strādāja šajā komisijā [8]. N. Ozmidova praktiskais darbs pilsētas uzmērīšanā tika augstu novērtēts – 1882. gadā Viskrievijas rūpniecības un mākslas izstādē Maskavā viņš tika apbalvots ar Pirmās pakāpes diplomu.

Drīzumā viņu aizrāva jaunais zinātniskā un praktiskā darba virziens, sākās elektroiekārtu izvietošana Rīgas sabiedriskajās ēkās un lielākajos rūpniecības uzņēmumos. Jaunais inženieris izrādījās talantīgs jaunajā darba jomā. Šveicē, Vācijā un Rīgā iegūtās zināšanas un pieredze bija nozīmīgi faktori viņa karjerā – 1896. gada maijā Rīgas biržas komiteja viņu iecēla par elektrotehnikas ekspertu Viskrievijas rūpniecības un mākslas izstādē Nižņijnovgorodā.

N. Ozmidovs kļuva par vienu no pirmajiem elektrotehnikas speciālistiem, kam tika dota iespēja izmantot savas zināšanas rīdzinieku labā, pēc ugunsgrēka atjaunojot 1882.–1887. gadā Rīgas 1. pilsētas (vācu) teātri (patlaban – Latvijas Nacionālās operas un baleta teātra ēka). Pie teātra ēkas 1885. gadā [9], pēc citiem avotiem – 1887. gadā [10; 5. lpp.], atklāja pirmo elektrostaciju Rīgā, un tās ierīkošanu vadīja inženieris N. Ozmidovs. Ar minēto teātra ēku saistīts vēl viens projekts, kura realizēšanā piedalījās RP absolvents (1879) Eduards Lindvarts (*Eduard Lindwart*; 1856–1920). Viņš strādāja par Rīgas pilsētas inženieri mehāniķi, iepazinās ar elektrostacijām ārzemēs, un pēc viņa ieteikuma 1891. gadā elektrostacijā pie teātra ēkas tika uzstādīta akumulatoru baterija, elektroenerģijas atlikumu varēja iegādāties arī tuvākās apkārtnes iedzīvotāji [10; 5. lpp.]. N. Ozmidovs piedalījās arī elektroiekārtu izveidošanā lielākajos rūpniecības uzņēmumos Rīgā: A. Volfšmita spirta dedzinātāvā, K. fon Stricka alus un portera darītavā, iesala fabrikā, Krievijas-Francijas gumijas ražošanas fabrikā «Provodņik», Strazdumuižas kokvilnas manufaktūrā un citos. Pieaugot pieprasījumam pēc elektrības, 1900. gadā Rīgas pilsētas dome sāka interesēties par elektrostacijas būves iespējām un 1901. gada oktobrī pieņēma lēmumu, ka būvniecības un ekspluatācijas jautājumi būs tās pārziņā. Novembrī jaunajam projektam piešķīra pirmos līdzekļus. 1905. gada 14. maijā Rīgas pilsētas elektroapgādes sabiedrība atklāja pirmo lielo elektrostaciju Andrejostā [11]. Elektrostacijas iekārtu pieņemšanu no firmām pabeidza tikai 1905. gada novembrī, pilsēta norīkoja ekspertus – RPI profesorus N. Ozmidovu un Paulu Denferu (*Paul Denffer*; 1871–1959) [10, 11]. Inženieris N. Ozmidovs parūpējās arī par to, lai 1888. gada Ziemassvētkos Sv. Pētera baznīcas skolas skolēniem Ziemassvētku eglē būtu elektriskās spuldzes [12], kas toreiz bija liels notikums un sagādāja prieku gan bērniem, gan pieaugušajiem.

1. attēls. Pirmās elektrostacijas Baltijas provincēs skurstenis pie Latvijas Nacionālās operas un baleta teātra ēkas Rīgā (2022).

N. Ozmidovu aicināja piedalīties grandiozā Rīgas ostas modernizācijas un dzelzceļu tīkla paplašināšanas projektā [13]. Vēsturniece L. Malahovska izpētījusi, ka «Krievijas dzelzceļu tīkla krasa paplašināšanās 19. gadsimta 90. gadu strauja rūpniecības uzplaukuma apstākļos noteica pasaules lielāko ostu prasībām atbilstošu kuģošanas nosacījumu nodrošināšanu Rīgas ostā, tās ierindošanos Eiropas modernāko ostu skaitā» [14]. Visi 90. gados veiktie Rīgas ostas pārveidošanas, paplašināšanas, padziļināšanas pasākumi bija vērienīgi, lai šo mērķi sasniegtu. N. Ozmidovs piedalījās projektos, saistītos ar Rīgas–Orlas dzelzceļa atzarojuma būvdarbiem virzienā uz Andrejostu.

Mācībspēka karjera Rīgas Politehnikumā / Rīgas Politehniskajā institūtā (1884–1918)

Nikolaja Ozmidova pedagoģiskā karjera RP sākās 1884. gada rudenī. Pēc augstskolas Padomes ieteikuma viņš tika iecelts par inženierzinātņu enciklopēdijas kursa docentu. 1886./1887. mācību gadā RP docents Engelberts Arnolds (*Engelbert Arnold*; 1856–1911) pirmoreiz Latvijā sāka lasīt elektrotehnikas kursu. 1891. gadā E. Arnolds devās prom no Rīgas, viņa lasīto kursu pārņēma N. Ozmidovs. Elektrotehnikas kursu no 1892. gada sadalīja divās daļās, no kurām pirmo lasīja docents Ričards Hennigs (*Richard Hennig*; 1861–1922), otro – praktisko elektrotehniku – N. Ozmidovs [15].

19. gadsimta 80. gadu otrajā pusē Krievijas impērijā sāka mainīties valodas politika, sākās rusifikācija, un tā skāra arī Baltijas guberņas un to mācību iestādes. Ar 1892. gada 29. septembra rīkojumu valdība pieprasīja sākt mācības krievu valodā. Sākās sarunas starp Krievijas Tautas apgaismības ministrijas un RP pārstāvjiem. Mācībās daļēji pārgāja uz krievu valodu, mācībspēki vēl varēja turpināt docēt arī vācu valodā. RP piedzīvoja būtiskas pārmaiņas 1896. gadā, kad mainījās tās statuss – no privātas augstskolas RP kļuva par valsts augstāko mācību iestādi ar tiesībām un pienākumiem, kas bija līdzīgi tehniskās izglītības iestādēm Krievijā.

No 1898. gada 1. septembra N. Ozmidovs jau bija elektrotehnikas asociētais profesors, no 1906. gada 1. jūlija – Elektrotehnikas katedras profesors, no 1909. gada 1. septembra – emeritētais profesors [6]. Viņš vadīja E. Arnolda 1887. gadā izveidoto Elektrotehnisko laboratoriju, kas atradās RP ēkā, Troņmantnieka (patlaban – Raiņa) bulvārī 19, un sākumā aizņēma 78 m² lielu platību. 1911. gadā pēc N. Ozmidova iniciatīvas laboratoriju paplašināja, un tās platība bija 365 m² [16]. N. Ozmidova asistents (1911–1915) bija RPI Mehānikas nodaļas absolvents (1911) Aleksandrs Didebulidze (*Alexander Didebulidze*;

1882–1951) [17], vēlākais Gruzijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis. Kopā ar profesoru N. Ozmidovu strādāja arī palīgasistents (1905–1908) Ludvigs Hunhens (*Ludwig Hunchen*; 1880–1950), RPI Mehānikas nodaļas absolvents (1908). Pēc inženiera tehnologa diploma iegūšanas viņš strādāja par asistentu (1909–1913) un docentu (1913–1918) RPI un RPI Elektrotehnikas laboratorijā [18].

2. attēls. RPI studenta Konstantīna Mellupa (1891–1980) RPI Elektrotehnikas laboratorijā veiktā uzdevuma fragments (1914. gada 16. oktobris).

1914. gadā viņš aizgāja pensijā kā pilntiesīgs profesors, bet tā paša gada augustā tika atkal pieņemts darbā RPI uz pieciem gadiem. Tieši pēc gada, tuvojoties Pirmā pasaules kara fronteī, profesors N. Ozmidovs ar ģimeni un kolēģiem no RPI evakuējās uz Krieviju, Maskavu. Studijas turpinājās – RPI 1916. gada 1. janvārī bija 2559 studenti, 1917. gada 1. janvārī saistībā ar studentu iesaukšanu karadienestā – tikai 1538 [19; 39. lpp.]. N. Ozmidovs kopš 1909. gada 1. septembra bija nopelniem bagātais profesors, un Krievijas Tautas Apgaismības ministrija atļāva viņam kā pensijas vecumu sasniegušam strādāt vēl piecus gadus [6; 18], 1914. gadā šāda atļauja tika dota otrreiz. Viņš turpināja strādāt par ārštata profesoru [19; 5. lpp.] un līdzās algai saņēma Krievijas valdības pensiju 3000 zelta rubļu gadā no 1914. gada 1. septembra līdz 1918. gada 1. oktobrim [20; 2. lpp.].

3. attēls. Nikolajs Ozmidovs Maskavā (1915).

N. Ozmidova mācību grāmata elektrotehnikas kursā iznāca 20. gadsimta sākumā Rīgā [21]. 1890. gadā viņš publicēja rakstu par strāvas sadali elektrotīklā vienā no pirmajiem speciālajiem žurnāliem elektroenerģijā «*Электричество*», kas kopš 1880. gada iznāca Krievijā [22]. N. Ozmidovs uzstājās ar ziņojumu par dažiem faktiem no prakses darbā ar transformatoriem Krievijas Tehniskās biedrības sēdē 1889. gada 3. martā. Ziņojums tika publicēts atsevišķā brošūrā Sanktpēterburgā [23]. Profesora darbs tika novērtēts ar augstiem cariskās Krievijas apbalvojumiem: Svētās Annas 2. un 3. šķiras ordeņiem, Svētā Stanislava 2. šķiras ordeni, kņaza Svētā Vladimira 4. šķiras ordeni.

Mācībspēka pienākumi Ivanovovožnesenskas Politehniskajā institūtā, Krievijā

RPI darbība Maskavā turpinājās līdz 1918. gada aprīlim, pēc tam daļa mācībspēku un studentu atgriezās toreiz vāciešu okupētajā Rīgā. Tajā pat laikā radās ideja uz RPI bāzes nodibināt Ivanovovožnesenskā (patlaban – Ivanova) Politehnisko institūtu (IVPI). 1918. gada 6. augustā tika izdots dekrēts par IVPI dibināšanu [24]. Jaundibinātās augstskolas profesoru vidū bija arī RPI bijušie mācībspēki: N. Ozmidovs (Elektrotehnikas katedrā), Vsevolods Keldišs (*Всеволод Келдыш*; 1878–1965) (Būvmehānikas katedrā) un citi. RPI profesors Mihails Berlovs (*Михаил Берлов*; 1867–1935) tika ievēlēts par pirmo IVPI rektoru (1918–1921). N. Ozmidovs bija arī IVPI Padomes prezidija loceklis un Mašīnbūves fakultātes dekāna vietnieks.

4. attēls. Ivanovovožnesenskas Politehniskā institūta mācībspēki. No kreisās: 2. rindā Stepan Šimanskis (*Степан Шиманский*; 1868–1931); trešais N. Ozmidovs; ceturtais M. Berlovs; 3. rindā devītais – Vsevolods Ozmidovs (*Всеволод Озмидов*; 1881–1938?) (1921./1922. m. g.).

Tomēr dzīves un darba apstākļi Padomju Krievijā nebija viegli, tāpēc 1921. gadā Rīgā atgriezās N. Ozmidova kolēģis profesors M. Berlovs, 1922. gadā – profesori N. Ozmidovs [25] un S. Šimanskis.

Nikolaja Ozmidova ģimene

N. Ozmidovs apprecējās ar Šveices pilsoni, katolieti Armidu Paulinu Ozmidovu, dzimušu Doreru (*Armida Paulina Ozmidoff*, dz. *Dorer*; 1855–1923). Dzīvodami Rīgā, gan N. Ozmidova sieva, gan viņš pats bija sadraudzējušies ar šveicieti Akeksandru Beku, kurš bija RP / RPI mācībspēks (1873–1899), kā arī citiem šveiciešiem, kuri dzīvoja Rīgā [26]. Ozmidoviem nebija arī valodas barjeras sarunās ar šveiciešiem.

A. P. Ozmidova mūžībā devās 68 gadu vecumā un tika apglabāta pareizticīgo kapsētā – Pokrova kapos Rīgā [27].

Ozmidov ģimenē bija divi dēli un divas meitas. Vecākais dēls Maksims Ozmidovs (*Максим Озмидов*; 1879–1952) bija RPI absolvents (1908), arhitekts [28], pēc augstskolas absolvēšanas gadu strādāja privātā arhitektūras birojā Štūgartē, Vācijā. Pēc tam viņš atgriezās Rīgā un 1909. gadā nodibināja savu arhitektūras biroju. 1910. gadā Rīgā apprecējās, Pirmā pasaules kara laikā evakuējās un dzīvoja Voronežā, Krievijā. 20. gadsimta 20. un 30. gados dzīvoja Rīgā un projektēja dažādas ēkas, tostarp dzīvojamās mājas [29]. 1941. gadā M. Ozmidovs izceļoja uz Vāciju, kur 1952. gadā devās mūžībā.

5. attēls. RPI absolvents arhitekts Maksims Ozmidovs (ap 1919).

Otrs dēls Vsevolods Ozmidovs arī studēja RPI Inženieru nodaļā [30] no 1902. līdz 1914. gadam, taču studijas nebeidza [31], jo sākās Pirmais pasaules karš, jau tā sākumā nonāca vācu karaspēka gūstā un tika atbrīvots vien 1918. gada novembrī. V. Ozmidovs nolēma palikt Krievijā, 1922. gadā pabeidza studijas IVPI un strādāja tajā par asistentu tēlotājģeometrijā, vēlāk – tekstila rūpniecībā par inženieri. 20. gadsimta

30. gadu beigās viņu padomju iestādes represēja un domājams, ka viņš gājis bojā 1938. gadā. V. Ozmidova dēls Rostislavs Ozmidovs (*Ростислав Озмидов*; 1928–1998) bija slavens okeanologs, Krievijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis (1991) [32].

Elektrotehnikas
speciālista
Nikolaja Ozmidova
(1850–1938)
dzīvesdarbība
un devums
inženierzinātnēs

6. attēls. Nikolaja Ozmidova ģimene
(20. gadsimta sākums).

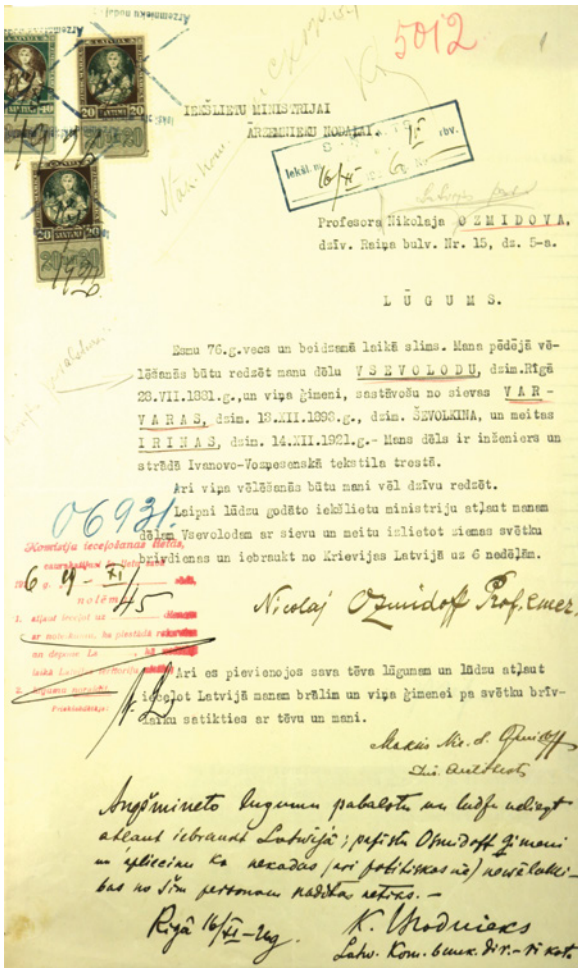

7. attēls. Rīgas pilsētas ģimnāzists Vsevolods Ozmidovs
(1902).

2022/6

Profesora meita Olga Ozmidova (*Ольга Озмидова*; ?-?), precējusies Pikarde (*Pikardt*), ar ģimeni dzīvoja Vīnē, Austrijā. Turp profesors N. Ozmidovs devās vairākkārt (1928, 1929, 1930) [33] ciemos ar meitu Jevģeniju Ozmidovu (*Евгения Озмидова*; 1880–pēc 1939), kura savu ģimeni neizveidoja un dzīvoja kopā ar tēvu. 1929. gadā Nikolajs un Jevģenija vairākus mēnešus pavadīja Besarābijā un Austrijā [34]. Profesors dzīvoja Rīgā, Raiņa bulvārī 15, 1936. gada novembrī pārcēlās uz Brīvības ielu 38, kur dzīvoja dēls Maksims [35].

N. Ozmidovs vēlējās tikties arī ar jaunāko dēlu Vsevolodu, kurš dzīvoja Krievijā. 1926. gadā tika nokārtoti dokumenti, lai dēls ar ģimeni – sievu un četrgadīgo meitu – varētu apciemot tēvu [36]. Ziņu par Vsevoloda tikšanos ar tēvu vēlākajos gados nav. Meita Jevģenija 1939. gadā izceļoja uz Vāciju [37].

8. attēls. Nikolaja Ozmidova lūgums Iekšlietu ministrijas Ārzemnieku nodaļai ļaut ieceļot Latvijā dēlam Vsevolodam Ozmidovam ar ģimeni (1926).

Ozmidovu ģimene iesaistījās labdarībā, piemēram, 1926. gada nogalē ziedoja naudu Literāri praktiskajai pilsoņu biedrībai. Minētās vācu organizācijas ziedotāju sarakstā atrodam gan emeritēto profesoru N. Ozmidovu, gan viņa dēlu arhitektu M. Ozmidovu, kā arī inženieri V. Ozmidovu no Ivanovovožnesenskas [38].

Elektrotehnikas
speciālista
Nikolaja Ozmidovu
(1850–1938)
dzīvesdarbība
un devums
inženierzinātnēs

Mūža nogale Latvijā (1922–1938)

1922. gadā N. Ozmidovs ar ģimeni no Ivanovovožnesenskas atgriezās Rīgā. 1922. gada 12. jūnijā viņš Iekšlietu ministrijas Administratīvajā departamentā iesniedza lūgumu uzņemt viņu ar ģimeni Latvijas pavalstniecībā [38]. Profesors nepārvaldīja latviešu valodu, bet, ņemot vērā to, ka viņš bija ilgi dzīvojis Rīgā un viņam bija nekustamais īpašums Latvijā, viņu ar Ministru kabineta 1922. gada 5. oktobra lēmumu uzņēma Latvijas pavalstniecībā. N. Ozmidovs pārvaldīja četras valodas – franču, krievu, poļu un vācu.

4/13 652

Iekšlietu ministrijas ziņas līdz ar atsaukumi

Krievijas pavalstnieku **Nikolaju Ozmidovu,**
kura iesniegto lūguma dēļ viņš līdz ar ģimeni:
Sveva Annida 07., meita Fevgenija 42 g. v.

uzņemšanas Latvijas pavalstniecībā.

Ziņas:

- 1) Uzvārds, vārds un uzvārds: Ozmidovs, Nikolaj, Maksima d.
- 2) Dabves vieta: Rīga, Aleksandra iela № 38, ap. 5.
- 3) Kad un kur dzimis: 27. 1850g. Besarabija.
- 4) Piederība: bij. Krievijas mīniznieks.
- 5) Tautība: rchivs.
- 6) Tīcība: pareizticīgs.
- 7) Iegūta: profesors, pārvalda franču, vācu, poļu, krievu, ukraiņu, vācu.
- 8) Kad un kur dzīvojis no dzimšanas dienai šeit: izņemts, no 1880. - 1910g. Latvijā no 1915g. - 1922g. Krievijā un no 1922g. atvērē Latvijā.
- 9) Atbilstošs kara klasifikācijai: Nav kategorijas.
- 10) Ģimenes stāvoklis: Sieva un piebūvdarīgi bērni.
- 11) Materiālais stāvoklis un darba spēja (ar nodarbošanās): pašlaik atrodas bez nodarbošanās, bet ir izredzes ieņemt profesora amatu Latvijas augstskolā, - mājas īpašnieks.

Nodaras vadītājs:

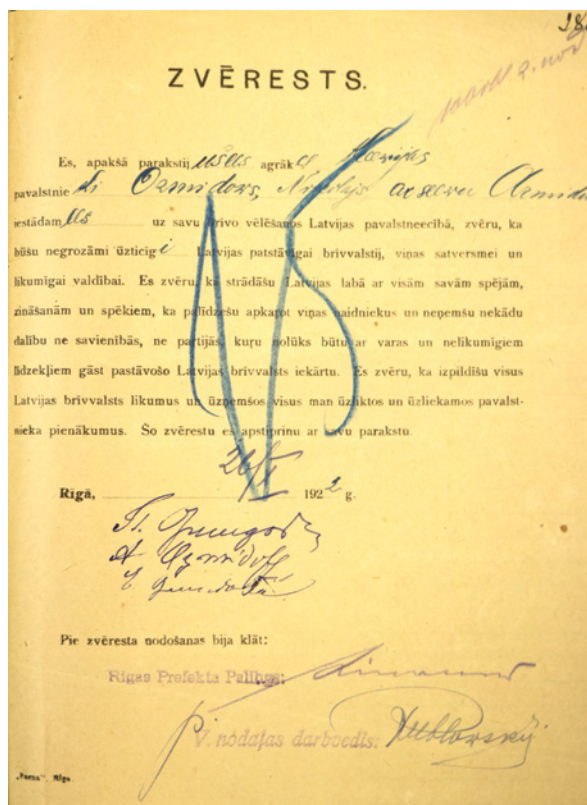
Atsauksme:

Šai gan būdams nepārvaldīja latviešu valodu, bet ņemot vērā ilgādaigo dzīvošanu Latvijā, ka arī to apstākli, ka būdams šeit ir nekustamais īpašnieks, Iekšlietu ministrija meceļ ierunus pret uzņemšanu Latvijas pavalstniecībā.

Iekšlietu ministra biedrs *[paraksts]*
Administratīvā departamenta vicedirektors *[paraksts]*

1007

9. attēls. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas ziņas par N. Ozmidovu un viņa ģimeni (1922).

10. attēls.
N. Ozmidova
zvērēsts pēc Latvijas
pavalstniecības
iegūšanas būt
uzticīgam Latvijas
valstij (26.10.1922).

1920. gada 29. maijā Latvijas Augstskolas (LA; no 1923 – Latvijas Universitātes (LU)) Mehānikas fakultāte nolēma, ka lūgs LA Organizācijas Padomi uzaicināt IVPI profesoru N. Ozmidovu kā elektrotehniskās nozares speciālistu, kurš bija izstrādājis minētās nozares plānu RPI. Pēc garām debatēm LA Organizācijas Padome 1920. gada 9. jūnijā nolēma vērsties pie Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas ar lūgumu aicināt N. Ozmidovu strādāt jaundibinātajā augstskolā Rīgā [39].

Laikraksts «Students» 1922. gada 29. novembrī ziņoja, ka Mehānikas fakultāte ievēlējusi N. Ozmidovu par privātdocentu neobligatoriskajā kursā «Teorētiskie elektrotehnikas pamati» [40], taču šāds kurss, acīmredzot, netika mācīts. Par to liecina Latvijas Universitātes 10 gadu jubilejai izdotā grāmatā, kurā N. Ozmidovs kā mācībspēks nav minēts [41]. Arī Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā nav atrodama viņa personas lieta Latvijas Universitātes fondā Nr. 7427. Arī kārtojot pensiju Latvijā, tika norādīts, ka viņš ir bez darba [20; 3. lpp.]. Iespējams, ka viņš rūpējās par slimo sievu un gatavoties lekcijām augstskolā nebija laika. N. Ozmidovam Latvijā oficiālu ienākumu nebija.

Elektrotehnikas
speciālista
Nikolaja Ozmidova
(1850–1938)
dzīvesdarbība
un devums
inženierzinātnēs

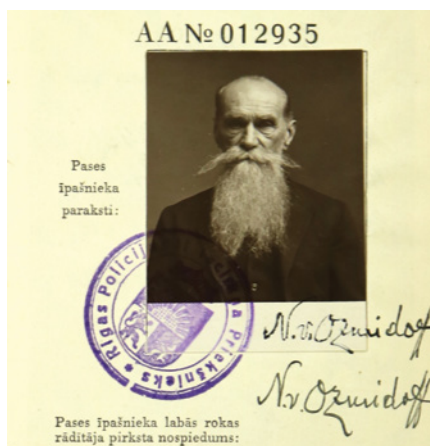
11. attēls. Darba nespējīgo zinātnisko darbinieku reģistrācijas lapa pabalsta saņemšanai (1923).

Darba ministrija.
Pensiju nodaļa.

REGISTRĀCIJAS LISTE
Latvijas
par darba nespējīgo skolotāju pabalstiem.

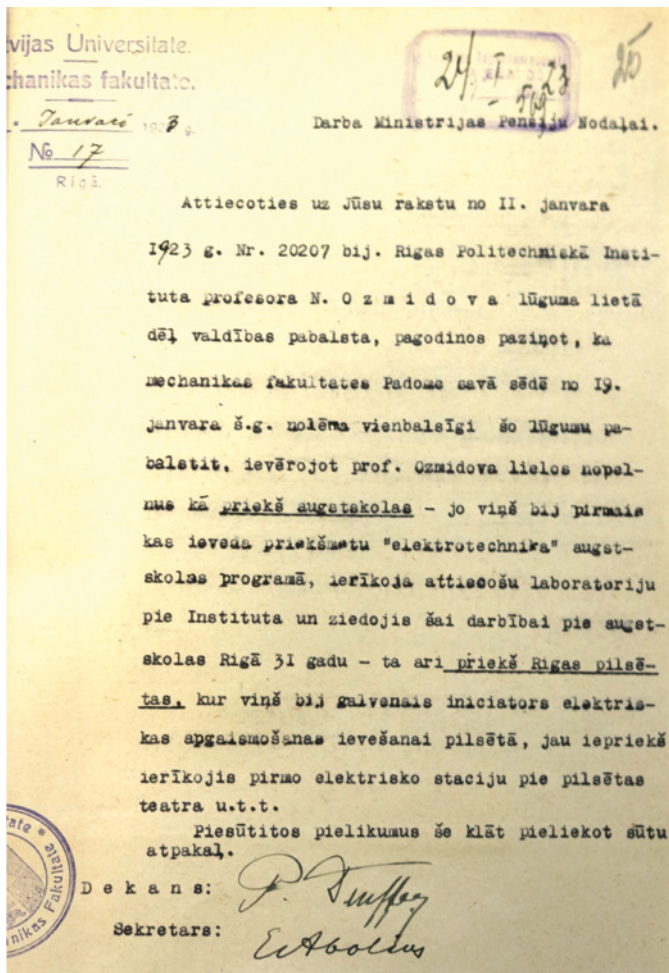
Jautājumi	Atbildes.
1. <i>Amatsvārds</i> Skolotāja ūvārds, vārds un tēva vārds.	Ozmidoff Nikolaj Maksimovičs d.
2. Kad un kur dzimis?	14 dec. 1850 g. Bezarabija, Aļģeriemā.
3. Tagadējā dzīves vieta.	Rīga, Brūninieku iela, №28 dz. 16.
4. a) Pavalstniecība.	Latvijas
b) no kādas iestādes, kad un zem kāda № izdota Latvijas pase?	no Rīgas prefektūras - 20. okt. 1922 g. № 220436
5. Tautība.	Krievs.
6. Irglītība.	Augstākā izglītība (Beicis Politehniskā skola (Beicis).
7. <i>Amatsvārds</i> Skolotāja darbība:	Rīgas Politehniskā skola un vēlāk katedrētā Rīgas Politehniskā institūtā, no 1. okt. 1914 līdz 1. sept. 1918 g. - docents, no 1. sept. 1918 līdz 1. jūlijam 1922 g. - asociētais profesors, no 1. jūlija 1922 g. līdz 1. jūlijam 1923 g. - profesors. No uzstāšanās laika Rīgā - no 1. okt. 1914 līdz jūnijam 1915 g.
8. b) ja darbībā ir bijis pārtraukums, uzrādīt iemeslus un nodarbošanās pārtraukuma laiku.	
9. Ja agrāk saņēmis pensiju:	
a) no kādas iestādes?	a) no Krievijas valdības.
b) no kura līdz kura laika?	no 1. okt. 1914 g. līdz 1. okt. 1918 g.
c) cik liels?	c) 3000 zelta rubļu gadā.
9. Vaj ir jau iesniegts lūgums vai reģistrēties uz sociālā departamenta rīkojuma no novembra 1918 g. dņj pensijas no valsts:	
kad un kādā iestādē?	
10. Tagadējā nodarbošanās un peļņa.	Nav bez darba

12. attēls. N. Ozmidova Latvijas pases fragments ar viņa fotogrāfiju un parakstu (20. gadsimta 20. gadu sākums).

2022/6

Pensiju Latvijā viņam piešķīra tikai 1925. gadā, un pirmajos pāris gados pēc ierašanās Latvijā viņa finansiālais stāvoklis bija grūts. 1923. gada janvārī LU Mehānikas fakultāte lūdza Darba ministrijas Pensiju nodaļu piešķirt bijušajam RPI profesoram N. Ozmidovam pabalstu par nopelniem augstskolas un Rīgas pilsētas labā [20; 25. lpp.].

13. attēls. LU Mehānikas fakultātes lūgums Darba ministrijas Pensiju nodaļai piešķirt N. Ozmidovam pabalstu (1923).

Profesors daudz lasīja un centās apmeklēt krievu studentu korporācijas «*Fraternitas Arctica*» pasākumus. Šajā korporācijā, kas RP tika nodibināta 1880. gadā, līdzās N. Ozmidovam darbojās arī RPI absolvents (1914), inženieris Mihails Krivošapkins (*Михаил Кривошапкин*; 1888–1943), absolvents (1894), inženieris un pedagogs Aleksandrs Momma (*Александр Момма*; 1869–1941), absolvents (1895) S. Šimanskis, bijušie RPI studenti – arhitekts Vladimirs Šervinskis

(Владимир Шервинский; 1894–1975), rakstnieks Mihails Prišvins (Михаил Пришвин; 1873–1954) un citi [42].

1930. gadā Rīgā tika atzīmēta profesora N. Ozmidova 85. dzimšanas diena. Viņš joprojām bija dzīvespriecīgs, ar labu atmiņu. Laikraksta «Сегодня» (Šodien) žurnālists Anatolijs Perovs (Анатолий Перов; 1907–1977) saistībā ar jubileju rakstīja, ka cienījamais profesors joprojām ir mundrs un izskatās jaunāks nekā cilvēks devītajā gadu desmitā, piedalās krievu studentu korporācijas «*Fraternitas Arctica*» dzīvē, joprojām ir informēts par jaunāko zinātnē [43].

N. Ozmidovu fascinēja austriešu inženiera Hansa Hērbigera (*Hans Hoerbiger*; 1860–1931) pasaules ledus doktrīna – pseidozinātniska kosmoloģiska doktrīna par mūžīgo ledu [44].

Nikolajs Ozmidovs mūžībā devās 1938. gada 30. jūlijā Bulduros, Jūrmalā [20; 70. lpp.]. Par to informēja arī Latvijas prese – latviešu, krievu [5] un vācu laikraksti. Profesors N. Ozmidovs apglabāts līdzās sievai Rīgas Pokrova kapos.

Nobeigums

Nikolajs Ozmidovs pieder elektrotehnikas speciālistu vecākajai paaudzei, kas šajā jomā Rīgā sāka strādāt 19. gadsimta 80. gados. Pateicoties labai izglītībai un kontaktiem ar slaveniem un pazīstamiem Rietumeiropas zinātniekiem, viņš kļuva par labu speciālistu un veicināja elektrotehnikas attīstību Latvijā, ir viens no ievērojamākajiem Latvijas elektriķiem, kura darbība RPI «saistīta ar augsti kvalificētu elektrotehniķu sagatavošanu un plašu zinātnisko un tehnisko darbību» [45]. Līdz šim mazāk zināms bija fakts par profesora N. Ozmidova darbību Rīgas Šveiciešu biedrībā un profesora draudzību ar citām šveiciešu ģimenēm Rīgā. Autore izsekojusi N. Ozmidova profesionālajai darbībai, akcentējot arī viņa ārpusdarba aktivitātes biedrībā un studentu korporācijā, kā arī Ozmidovu ģimenes gaitas.

Profesora N. Ozmidova skolnieki veicināja elektrotehnikas attīstību ne tikai Latvijā. Viņa audzēknis un kolēģis A. Didebulidze kļuva par ievērojamu zinātnieku un pedagogu – viņš ir viens no Odesas Politehniskā institūta Ukrainā dibinātajiem (1918), pēc tam darbojās Gruzijā, bija Gruzijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis (1944). Jāmin arī inženieru elektriķu izglītotājs LU / Latvijas Valsts universitātē (LVU), LVU Mehānikas fakultātes dekāns (1944–1946), Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Zinātņu akadēmijas Enerģētikas un mašīnbūves institūta direktors (1946–1947) L. Hunhens.

ATSAUCES

- [1] **Zaruba, V.** *Dvorjane Jekaterinoslavskoj gubernii*. Dnipro: Lira, 2016, s. 361.
- [2] Nemtsy na Rusi i v Rossii [tiešsaite]. <https://historicaldis.ru/blog/43999881678/Nemtsy-na-Rusi-i-v-Rossii> [citēts: 13.06.2022].
- [3] **Tabaks, K.** Pamjati prof. N. M. Ozmidova (1850–1938). *Eļektričestvo*, 1 fevralja 1991, № 2, s. 83., 84.
- [4] **Ozmidovi [tiešsaite]**. <https://foto-progulki.ru/ozmidovi> [citēts: 04.06.2022].
- [5] **Perov, A.** Umer prof. N. M. Ozmidov. *Segodnja*, 31 ijuļa 1938 goda, № 209, s. 5.
- [6] RPI mācībspēka Nikolaja Ozmidova personālieta. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LNA LVVA) 7175. f., 1. apr., 213. l., 11., 18., 36.–37. lpp.
- [7] Album Academicum des Polytechnikums zu Riga, 1862–1912. Riga: Jonck&Poliewsky, 1912, S. 713.
- [8] **Klētņieks, J.** Ģeodēzijas izglītība un zinātne Latvijā 1862–1990. Rīga: RTU Izdevniecība, 2012, 41. lpp.
- [9] *Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā*. 1. daļa. Rīga: RTU, 2002, 170. lpp.
- [10] *Rīgas pilsētas elektrības iestādes 30 darbības gadi*. Rīga: Rīgas pilsētas uzņēmumu valdes izdevums, 1935, 5., 11. lpp.
- [11] **Perov, A.** Komu Riga objazana pervymi elektrotehniceskimi sooruzhenijam. K 85-letiju N. M. Ozmidova. *Segodnja*, 14 dekabrja 1930 goda, № 345, s. 18.
- [12] Locales. *Rigasche Zeitung*, 29 Dezember 1888, Nr. 297, S. 3.
- [13] Kratkij istoricheskij ocherk objedinenija i ekspluatácii Rigo-Orlovskoj zheleznoj dorogi ko dnju 50-letija postrojki Rigo-Dvinskogo uchastka, kak samostojatel'noj v svoe vremja Rigo-Dinaburgskoj zheleznoj dorogi. Riga: tipografija i cinkografija, G. Gempel' i Ko., 1911, s. 114–117.
- [14] **Malahovska L.** *Latvijas transporta vēsture. XIX gs. otrā puse – XX gs. sākums*. Rīga: LV fonds, 1998. 123.–124. lpp.
- [15] **Bērziņš F. E.** Augstākā tehniskā izglītība Latvijā. *Akadēmiskā Dzīve*, 1994. gada 1. janvāris, Nr. 36, 28. lpp.
- [16] Festschrift zum hundertjährigen Jubilaum des Rigaschen Polytechnischen Instituts, 1862–1912. Riga: W. F. Haecker, 1912, S. VIII.
- [17] RPI mācībspēka Aleksandra Didebulidzes personālieta. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 107. l., 23. lp.
- [18] RPI mācībspēka Ludviga Hunhena personālieta. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 156. l., 18. lp.
- [19] Otchet o sostojanii i dejatelnosti Rizhskago politehnicheskago instituta za 1916 god. Moskva: tipografija K. A. Grosman, 1917, s. 5, 39.
- [20] Nikolaja Ozmidova pensijas lieta. LNA LVVA 5213. f., 3. apr., 1012. l., 2., 25., 70. lp.
- [21] **Ozmidov, N. M.** *Elektrotehnika. Kurs, chitannyj v 1901/1902 gg.* Ch. I. Riga: Rizhskaja litografija Matveeva, [1901], 164 s.

- [22] **Ozmidov, N. M.** Raspredelenie toka v seti jelektricheskikh provodov. Elektrichestvo, 1890, № 11/12.
- [23] **Ozmidov, N. M.** Nekotorye dannye iz praktiki transformatorov. S-Peterburg: T-vo par. skoropechatni Jablonskij i Perott, 1889, 48 s.
- [24] **Kovalcuka S.** Contribution of Woldemar von Knieriem to the Training and Experimental Farm «Peterhof» of Riga Polytechnicum and Riga Polytechnic Institute. *History of Engineering Sciences and Institutions of Higher Education*. 2019/3, p. 132.
- [25] Nikolaja Ozmidova Latvijas Republikas pase. LNA LVVA 2996. f., 14. apr., 5046. l., 1. lp.
- [26] **Mumenthaler, R.** Im Paradies der Gelehrten. Schweizer Wissenschaftler im Zarenreich (1725–1917). Zürich 1996, S. 545.
- [27] Armida Ozmidoff, geb. Dorer. *Rigasche Rundschau*, Nr. 42, 22. Februar 1923, S. 3.
- [28] RPI studentu saraksts. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1906. l., 131. lp.
- [29] **Krastiņš, J.** Ozmidovs (Osmidoff) Maksis, fon. *Māksla un arhitektūra biogrāfijās*. 2. sēj. Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1996, 153. lpp.
- [30] RPI studenta Vsevoloda Ozmidova lieta. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1267. l., 1.–5. lp.
- [31] RPI studentu saraksts. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1907. l., 98. lp.
- [32] Rostislav Vsevolodovich Ozmidoff [tiešsaite]. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1585167> [citēts: 25.05.2022].
- [33] Nikolaja Ozmidova ārzemju pase. LNA LVVA 3234. f., 33. apr., 2146., 12607., 22536. l.
- [34] Mājas grāmata, Raiņa bulvāris 15. LNA LVVA, 2942. f., 1. apr., 11408. l., 67.–68. lp.
- [35] Mājas grāmata, Brīvības iela 38. LVVA 2942. f., 1. apr., 11438. l., 36., 51., 55. lp.
- [36] Vsevoloda Ozmidova ieceļošanas Latvijā lieta. LVVA 3234. f., 5. apr., 11935. l., 1.–3. lp.
- [37] 18. personu saraksts, kuras 5. a repatriācijas iecirknī, saskaņā ar 1939. g. līgumu par vācu tautības Latvijas pilsoņu repatriāciju, 1939. g. 20. novembrī atlaistas no Latvijas pavalstniecības. *Valdības Vēstnesis*, 1939. gada 21. novembris, Nr. 264, 10. lpp.
- [38] Neujahrs-Visiten fuer das Jahr 1927. *Rigasche Rundschau*, Nr. 295, 31. Dezember 1926, S. 16.
- [39] Nikolaja Ozmidova pavalstniecības lieta. LNA LVVA 3234. f., 2. apr., 12 457. l., 1.–6. lp.
- [40] Mechanikas fak. *Students*, Nr. 11, 1922. gada 29. novembris, 6. lp.
- [41] Latvijas Universitāte, 1919–1929. Rīga: Latvijas Universitātes izdevums, 1929, 615. lpp.
- [42] Izvestnije arkti [tiešsaite]. https://www.arctica.lv/izvestnije_arkti [citēts: 28.06.2022].
- [43] Perov. A. Komu Riga objazana pervymi elektrotehnicheskimi sooruzhenijami. K 85-letiju N. M. Ozmidova. *Segodnja*, 1930, № 345, 14 dekabrij 1930 god, s. 18.

- [44] Hoerbiger, H., Fauth Ph. (Hans) Hörbigers Glacial-Kosmogonie. Kaiserlautern: Kayser, 1913, 772 S.
- [45] **Grosvalds, I.** Rīgas Politehnikuma un Rīgas Politehniskā institūta (1896–1918) mācībspēku un audzēkņu devums elektrotehnikā. *Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*, 2016, Nr. 16, 49. lpp.]

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. S. Kovaļčukas personīgais arhīvs.
2. attēls. RTU IVPC.
3. attēls. S. Kovaļčukas personīgais arhīvs.
4. attēls. RTU IVPC.
5. attēls. LNA LVVA 2996. f., 14. apr., 5045. l., 1. lp.
6. attēls. RTU IVPC.
7. attēls. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1267. l., 1. lp.
8. attēls. LNA LVVA 3234. f., 5. apr., 11935. l.
9. attēls. LNA LVVA 3234. f., 2. apr., 12457. l., 1., 27. lp.
10. attēls. LNA LVVA 3234. f., 2. apr., 12 457. l., 28. lp.
11. attēls. LNA LVVA 5213. f., 3. apr., 1012. l., 3. lp.
12. attēls. LNA LVVA 2996. f., 14. apr., 5046. l., 5. lp.
13. attēls. LNA LVVA 5213. f., 3. apr., 1012. l., 25. lp.

SVETLANA KOVAĻČUKA is currently a senior researcher with the Institute of Philosophy and Sociology of University of Latvia. She received the degree of cand. of science in Philosophy from the Moscow Institute of Philosophy of the Academy of Science of the USSR (1989) and her PhD from University of Latvia (1992). Her research areas include history of philosophy, Russian philosophy, Russian and Jewish emigrants in the Baltics (1920–1940), Russian and Jewish culture. She has published 3 monographies. Currently she is carrying out her research and is regularly taking part in international conferences in Latvia, Estonia, Russia, Israel as well as publishing her papers in Latvia, Russia, Germany.

20–32 *Cementa* Street, Riga, LV–1055, Latvia
E-mail: sv.kovalchuk@gmail.com
+371 29639358

Svetlana Kovaļčuka

Life and Contribution of Electrical Engineering Specialist Nikolai Ozmidoff (1850–1938) to the Field of Engineering

The research covers the multi-faceted activities of Nikolai Ozmidoff (*Николай Озмидов*; 1850–1938), a specialist in electrical engineering, member of academic staff (1884–1918) of Riga Polytechnicum (RP) / Riga Polytechnic Institute (RPI), professor (1906), in various positions – working on the railway in Switzerland and Germany, in geodesy, surveying, electrical engineering in Riga, as well as his pedagogical and scientific activities at RP / RPI and Ivanovo-Voznesensk Polytechnic Institute in Russia. Developing the article, the author used archival documents, scientific literature, and publications in the press.

Keywords: Riga Polytechnic Institute, Nikolai Ozmidoff, electrical engineering.

Elektrotehnikas
speciālista
Nikolaja Ozmidova
(1850–1938)
dzīvesdarbība
un devums
inženierzinātnēs

RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA ABSOLVENTA, INŽENIERA UN ORIENTIERISTA RODRIGO SLAVIŅA DZĪVESDARBĪBA UN IEGULDĪJUMS ORIENTĒŠANĀS SPORTĀ

ĒRIKA LANKA*

Latvijas Universitāte

ARNO LĪCIS

Latvijas Orientēšanās federācija

Kopsavilkums. Rakstā atspoguļots Rīgas Politehniskā institūta (RPI) Ķīmijas fakultātes absolventa (1963), inženiera, Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieka, trīskārtēja Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) čempiona, sporta meistara orientēšanās sportā Rodrigo Slaviņa veikums orientēšanās sporta tradīciju veidošanā, Latvijas Olimpiskajā komitejā (LOK), kā arī raksturota viņa darbība Latvijas Orientēšanās federācijas (LOF) vadītāja amatā, izvērtēti nopelni orientēšanās sporta popularizēšanā un sasniegumi dažāda mēroga sacensībās. Veidojot rakstu, autori intervējuši R. Slaviņu un izmantojuši viņa personīgo arhīvu, Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva un RTU arhīva dokumentus, Latvijas Nacionālās bibliotēkas krājumu, zinātnisko literatūru, publikācijās presē.

Atslēgas vārdi: Rīgas Politehniskais institūts, Rodrigo Slaviņš, orientēšanās sports.

Ievads

Sagaidot Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) 160. jubileju 2022. gada oktobrī un LOF 60. jubileju 2023. gada februārī, veikts pētījums par vienu no augstskolas absolventiem, orientieristu un orientēšanās sporta veicinātāju Latvijā Rodrigo Slaviņu. Orientēšanās sports

* Korespondējošais autors.

E-pasts: erika.lanka@lu.lv

© 2022 Ērika Lanka, Arno Līcis. Izdevējs RTU Izdevniecība.
Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Baltijā popularitāti ieguva pēc Otrā pasaules kara, kļūstot par galveno orientēšanās sporta attīstības centru PSRS. 20. gadsimta 50. gadu beigās un 60. gadu sākumā ar orientēšanos sāka nodarboties arī RPI (no 1990 – RTU) studenti un mācībspēki. 60. gadu vidū Latvijā ar orientēšanās sportu nodarbojās ap 5000 sportistu, galvenokārt RPI un Latvijas Valsts universitātes studenti un absolventi [1].

Ne visi toreizējie entuziasti ar orientēšanos turpināja nodarboties pēc augstskolas absolvēšanas, taču daļai šis sporta veids kļuva par mūža aizraušanos. Ilggadējo orientieristu vidū līdzās R. Slaviņam minami RPI absolventi: Līvija Blanka (dz. Nātra), Anna Slaviņa (dz. Znota), Arno Līcis, Gunārs Dukšte un daudzi citi vecmeistari. Orientēšanās sports kopš 20. gadsimta otrās puses ir viens no populārākajiem un masveidīgākajiem Latvijā, un tā popularitāti veicinājuši RPI absolventi, tostarp R. Slaviņš un viņa ģimene.

Pētījuma autori inženieri, sportistu R. Slaviņu iepazīnuši no dažādiem rakursiem, raksturojot viņa profesionalitāti, daudzpusību, uzņēmību.

Personības veidošanās bērnības un jaunības gados

Rodrigo Slaviņš, izziņā par dzimšanu – Rodrigo Kārlis Slaviņš, dzimis Ventspilī 1939. gada 2. aprīlī Martas Līnas Slaviņas (dzim. Veikmane; 1915–2006) un Kārļa Slaviņa (1907–1994) ģimenē. Pēc kāzām, 1935. gada vasarā, vecāki pārcēlās uz Ventspili, kur dzīvoja Pils (vēlāk J. Fabriciusa) ielā 31. Ģimenei bija dzīvoklis ar atsevišķu virtuvi un plašu pagalmu, kur varēja tikt ar kaimiņu bērniem. Rodrigo māte ilgus darba gadus bija sekretāre mašīnrakstītāja dažādās pašvaldības iestādēs Ventspilī, tēvs bija apguvis kurpnieka amata meistara arodu [2], vēlāk bija kurinātājs un pavārs uz dažādiem peldlīdzekļiem Ventspils ostas akvatorijā. Rodrigo mātes vecāki – zemnieki Emīlija Veikmane (1888–1965) un Jānis Veikmanis (1888–1954) – saimniekoja Ventspils apriņķa Ances pagasta Lonastes (Kārļmuižas) «Smildziņu» mājās. Par tēva vecākiem zināms vien tas, ka tēva tēvs Fricis bijis vērspējs [3]. Visas vasaras Rodrigo pavadīja pie vecvecākiem «Smildziņās». Turp varēja nokļūt ar šaursliežu bānīti Ventspils–Pope–Dundaga–Talsi, izkāpjot Lonastes stacijā. Vectēvs nopirka šo īpašumu 1924. gadā, vēlāk – pēc daudziem gadiem – to mantoja R. Slaviņš.

Pēc kara R. Slaviņš sāka mācības Ventspils 1. septiņgadīgajā skolā, Saules ielā. Pēckara grūtību dēļ sākuma klasēs Rodrigo staigāja ar tēva no dermantīna gatavotu skolas somu. Mācībās Rodrigo problēmu nebija – puikam vajadzēja tikai stundās paklausīties, ko stāsta skolotāji, un tas palika atmiņā.

1. attēls. Izziņa par Rodrigo Kārļa Slaviņa dzimšanu (05.08.1941).

2. attēls. Martas Līnas un Kārļa Slaviņu kāzas Ventspils novada Ances pagasta Lonastes (Kārļmuižas) «Smildziņu» mājās (10.06.1935).

3. attēls. R. Slaviņš 1944. gadā. Mēteliņš un cepure darināti no vecāsmātes Emīlijas Veikmanes pašastātās mēteļu drēbes.

Sākumklasēs viņš daudz slimoja. No 5. klases ventspilnieks R. Slaviņš sāka regulāri sportot – skriet, slēpot, braukt ar riteni, iet pārgājienos. Vēlāk viņš iestājās Ventspils Bērnu sporta skolas Basketbola nodaļā, ko absolvēja 1957. gadā.

4. attēls. No kreisās: Ventspils 1. septiņgadīgās skolas 6. b klases skolnieks R. Slaviņš saņem vasaras spartakiādes diplomu (1953).

5. attēls. J. Fabriciusa Ventspils 1. vidusskolas skolnieks R. Slaviņš (ap 1956./1957.).

6. attēls. J. Fabriciusa Ventspils 1. vidusskolas 8. klases skolnieks R. Slaviņš vieglatlētikas sacensībās (1955).

Rīgas Politehniskā institūta absolventa, inženiera un orientierista Rodrigo Slaviņa dzīvesdarbība un ieguldījums orientēšanas sportā

Vēlāk, 20. gadsimta 50. gadu otrajā pusē, J. Fabriciusa Ventspils 1. vidusskolā viņš mācījās klasē, kurā bija 13 puīši un 10 meitenes. Daļa puīšu bija vecāki par Rodrigo. Būtiska loma R. Slaviņa dzīvē bija pirmajam algotajam darbam – mācoties vidusskolā, viņš katru dienu strādāja par skolas ķīmijas kabineta (vēlāk – arī fizikas) laborantu ar 30 rubļu algu (1955–1958). Tas veicināja patstāvību. Rodrigo piepelnījās arī ar fotografēšanu dažādos pasākumos. Intereses brīvajā laikā bija dažādas – fotografēšana (no 5. klases un vēl tagad – tiesa, kā saka pats R. Slaviņš, amatiera līmenī). Viņa fotogrāfijas, dokumentējot RPI studentu sportiskās aktivitātes, 1961. gadā ir publicētas laikrakstā «Jaunais Inženieris» [4]. Savulaik aizrāvās ar makšķerēšanu un vēžošanu. 5. klasē viņš iestājās ģeogrāfijas pulciņā, vēlāk vidusskolā arī klases audzinātājs Alfrēds Ķepals (1926–2010) bija ģeogrāfijas skolotājs [5]. Skolas biedrs no 8. klases un studiju laiku draugs ir Juris Jansons, RPI absolvents, inženieris, aizrautīgs novadpētnieks un ceļotājs, ar kuru draudzība saglabāta dzīves garumā.

Vecāki audzināja Rodrigo tā, lai viņš prastu būt patstāvīgs un strādīgs, atbildīgs, spētu rūpēties par ģimeni. Tas viņiem izdevās.

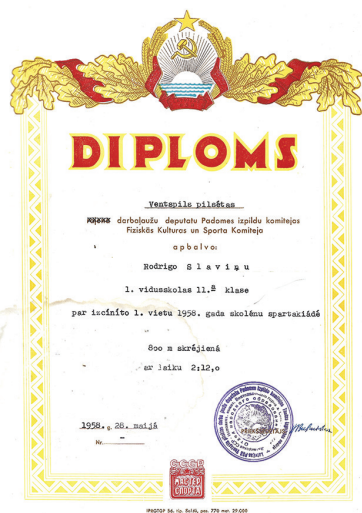
7. attēls. J. Fabriciusa Ventspils 1. vidusskolas skolēni Rīgā pie Brīvības pieminekļa LPSR skolēnu spartakiādes laikā. No kreisās: pirmais R. Slaviņš (ap 1957./1958.).

8. attēls. J. Fabriciusa Ventspils
1. vidusskolas skolnieks R. Slaviņš –
ķīmijas kabineta laborants (1956).

9. attēls. J. Fabriciusa Ventspils
1. vidusskolas izlaidums (1958). Pēdējā
rindā astotais no labās: R. Slaviņš.

10. attēls. J. Fabriciusa Ventspils
1. vidusskolas 11. a klases skolnieka
R. Slaviņa diploms par spartakiādē izcīnīto
1. vietu 800 m skrējienā (1958).

R. Slaviņa studijas un sportošana Rīgas Politehniskajā institūtā

Pēc vidusskolas absolvēšanas 1958. gadā R. Slaviņš iestājās atjaunotajā RPI, lai studētu ķīmiju. Konkurss Ķīmijas fakultātē togad bija liels – 12 cilvēku uz vienu studiju vietu. R. Slaviņš uz RPI devās ar darba pieredzi vidusskolas ķīmijas kabinetā un iestājeksāmenus RPI nokārtoja ļoti sekmīgi [5]. Viņš iestājās RPI Ķīmijas fakultātes dienas nodaļā [6]. Pirmajos kursos studenti rudenos devās talkā kolhoziem novākt ražu, un arī R. Slaviņš savas grupas biedrus vispirms iepazīna, strādājot fizisku darbu.

RPI Ķīmijas fakultāte atradās Kronvalda bulvārī 4. Interesantas bija ķīmiķu kursa divas prakses. 1962. gada septembrī dekāna (1962–1965)

11. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes grupas studenti pēc darba kolhozā (1958).

12. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes 1. un 2. grupas studenti kolhozā. No kreisās: otrais R. Slaviņš (ap 1959).

13. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes 1. grupas studenti Valmierā pirms darba kolhozā (ap 1958./1959.).

14. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes 1. un 2. grupas studenti kolhozā. R. Slaviņš ar dakšām (ap 1960).

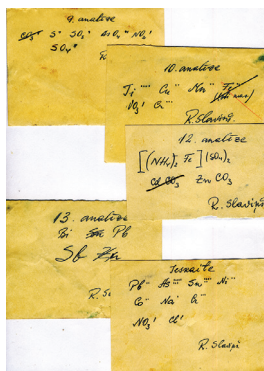
Vladimira Karlivāna (1928–2005) vadībā četri studenti no Ķīmijas un četri no Mehānikas fakultātes devās uz Vācijas Demokrātisko Republiku (VDR), kur pusotru mēnesi strādāja dažādās rūpnīcās. Otra – pirmsdiploma – prakse bija 1963. gada ziemā, students R. Slaviņš tika nosūtīts uz Maskavas 2. montāžas rūpnīcu Krievijā, kur interesantākais iespaids viņam bija vienu mēnesi dzīvot vienā kopmītnes istabiņā ar diviem ķīniešu studentiem. Studiju laikā R. Slaviņš bija centīgs un sekmīgs students [6], izņemot pirmo sesiju – viņš pirmajā reizē nenokārtoja eksāmenu fizikā. Pēdējā – 1962./1963. – studiju gadā viņš vienu semestri pat saņēma paaugstinātu stipendiju. R. Slaviņš ieviesa kopmītnēs dzīvojošo ķīmiķu pašpalīdzības kasi, vēlāk ķīmijas studenti izveidoja biedrību «Hula-Hup», tai bija pat savs karogs. Obligātās fizikultūras nodarbībās viņš neapmeklēja, jo piedalījās RPI dažādu sporta veidu sekciju treniņos [5]. Dažkārt spēlēja basketbolu kopā ar fakultātes laboranti Gunu Karlsoni, TTT komandas spēlētāju. R. Slaviņu ievēlēja par atbildīgo par sporta aktivitātēm fakultātē. 1961. gada 26. martā daudzi studenti piedalījās RPI un LVU draudzības sacensībās orientēšanās sportā Langstiņos.

15. attēls. RPI studentu komanda Babītē pirms slēgtā maršruta distances. No kreisās: R. Slaviņš, Dzintars Gērics, Vanda Nagliņa, Juris Jansons (1958).

16. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes students R. Slaviņš nodarbībās (ap 1960).

17. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes studenta R. Slaviņa pieraksti analītiskajā ķīmijā, kursā saukti par «kopotiem rakstiem» (ap 1960).

18. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes students R. Slaviņš «Daugavas» stadionā 800 m skrējiena distancē (1962).

19. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes students R. Slaviņš strādā Laimdotas ielas 2a, Rīgā, kopmītņu būvlaukumā (ap 1961).

Studiju gados R. Slaviņš dzīvoja studentu kopmītnē. Viņš piedalījās arī kopmītnes ēkas Rīgā, Laimdotas ielā 2a celtniecībā. Eksploatācijā ēka tika nodota 1961. gada nogalē [7].

Sākot studijas RPI, vispirms R. Slaviņš iestājās slēpošanas sekcijā. Tās bāze bija velotreks Ļeņina (tagad – Brīvības) ielā pie rūpnīcas «VEF». No turienes RPI studenti skrēja pa smilšainajām Teikas apkaimes ielām uz Biķernieku mežu. Treneris Laimonis Kvēps (1928–1975) brauca līdzi ar velosipēdu. Kad uzsniga sniegs, sākās nodarbības slēpošanā (vadīja RPI treneri Jānis Lodītis un Gunārs Krastiņš (1936–2003)). Tad sekoja 1958. gada oktobris ar startu Rīgas tūristu un alpīnistu kluba slēgtajā maršrutā, no kura sākās orientēšanās sporta ceļš R. Slaviņa dzīvē. Viņš ar domubiedriem nodibināja RPI orientieristu pulciņu, ko vadīja

20. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes komanda pirms starta tūrisma tehnikas šķēršļu joslā. No kreisās: Visvaldis Švinka, Aivars Teikmanis, Juris Vilnītis, R. Slaviņš (1962).

21. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes students R. Slaviņš savā kopmītnī iestabā Laimdotas ielā 2a (ap 1961/1962).

Rīgas Politehniskā institūta absolventa, inženiera un orientierista Rodrigo Slaviņa dzīvesdarbība un ieguldījums orientēšanas sportā

RPI Celtniecības fakultātes students Juris Jansons. Studenti piedalījās dažādās sacensībās, gūstot vērā ņemamus rezultātus. Piemēram, RPI studenti piedalījās PSRS tūristu IX (1960) un X (1961) salidojumā, kura laikā notika arī sacensības, Sverdlovskas apgabalā, Krievijā. RPI tūrisma un orientēšanās sporta sekcijas dalībnieki devās ne tikai pārgājienos, bet piedalījās arī atšķirīgajos orientēšanās sporta veidos (sākumā – ziemas orientēšanās un klasiskā orientēšanās) un bija labāko tūrisma un orientieristu sportistu vidū Latvijā. Šos panākumus kaldināja arī R. Slaviņš [8]. 1962. gada sākumā PSRS XI tūristu salidojumā ziemas orientēšanās sacensībās (slēpošanas sacensības ar karti un kompasu) RPI komanda kopvērtējumā ieguva 1. vietu. Sacenšoties vairāk nekā 600 sportistiem, RTU vīriešu komanda izcīnīja 1., sieviešu – 8. vietu [9]. Toreizējais RPI direktors (1958–1960) Kristaps Neilands (1899–1960) un RPI Fiziskās audzināšanas un sporta katedras vadītāja (1959–1978) Vera Molčanova (1918–2005) sportiskos studentus ļoti atbalstīja.

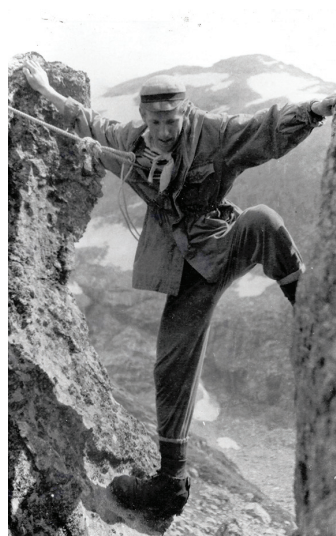
22. attēls. RPI studentu komanda salidojumā Urālos pirms starta orientēšanās komandu sacensībās. No kreisās: Andrejs Vasilis, Juris Jansons, Viktors Zālītis, R. Slaviņš (1960).

23. attēls. RPI studentu komanda pirms starta orientēšanās komandu sacensībās pie Eiropas un Āzijas robežas Urālos. Vidū: R. Slaviņš (1961).

24. attēls. R. Slaviņa diploms par izcīnīto 1. vietu slēgtā maršruta sacensībās (1961).

25. attēls. RPI students R. Slaviņš kalnos (1960).

R. Slaviņš intensīvi piedalījās koptreniņos un iespēju robežās piedalījās visās sacensībās, kurās ir orientēšanās disciplīna. Gaisotne RPI sportistu un orientieristu vidē bija ļoti draudzīga. 1962. gada 11. novembrī, atzīmējot RPI 100 gadu jubileju, viņi piedalījās tai veltītajās sacensībās [10]. RPI orientieristi kļuva pazīstami Latvijā daudzu gadu garumā, izcīnot godalgotas vietas arī Latvijas izlases sastāvā. Piemēram, R. Slaviņa cīņubiedrs, RPI Mehānikas fakultātes absolvents (1964) Arno Līcis studiju laikā 1. Vissavienības sacensībās Užgorodā 1963. gadā ieguva sudraba medaļu [11]. Ar orientēšanos toreiz aktīvi nodarbojās arī R. Slaviņa studiju biedri Helmutš Guļevskis (1937–2019), Anna Znota, Imants Pelns (1939–1965), Māris Bļodons, Aivars Teikmanis, Jānis Klētņieks (1940–2014), Felikss Apinis un citi.

26. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes studenti. 1. rindā trešais no kreisās: R. Slaviņš (ap 1959).

Līdzās Ķīmijas fakultātes studentiem R. Slaviņam, Annai Znotai (prec. Slaviņa) sportoja arī Rūdolfis Ābols (Elektroenerģētikas fakultāte), Lilija Barisa (prec. Metuma; Mehānikas un mašīnbūvniecības fakultāte), Māra Bieziņa (prec. Ābola), Līvija Nātra (prec. Blanka) un Māris Blanks (Mehānikas fakultāte), Ināra Čipsle un Gunārs Dukšte (Celtniecības fakultāte), kuri komandu vērtējumos sporta biedrības «Daugava» un Latvijas izlasēs daudzus gadus bijuši uzvarētāju godā PSRS. Panākumu ķīla – savstarpēja draudzība, patiess prieks par otra panākumiem un atbalsts it visā. Studiju laikā viņi kļuva par ģimeni, kur uzticēšanās un atsaucība, vārda turēšana un gods bija un joprojām ir galvenās vērtības [5].

R. Slaviņš dziedāja arī RPI vīru korī «*Gaudeamus*», taču vēlāk sports guva virsroku.

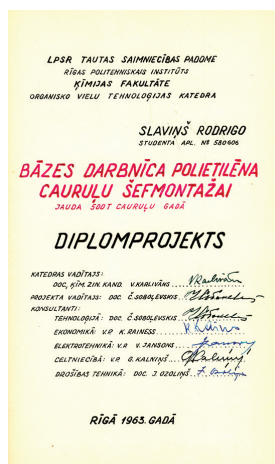

27. attēls. RPI ķīmiķi Kaukāzā, Mestijā. No kreisās: Fēliks Grunbergs, Aldis Zeibots, Uldis Mīkstais, Visvaldis Švinka, Romualds Lavrinovičs, Jānis Meškova, Juris Vilnītis (1962).

28. attēls. RPI vīru kora «*Gaudeamus*» dziedātāji izbraukumā. No kreisās: R. Slaviņš, Aldis Zeibots, Valdis Tolmanis (ap 1960).

29. attēls. R. Slaviņa diplomprojekta titullapa (1963).

R. Slaviņš izstrādāja diplomprojektu «Bāzes darbnīca polietilēna cauruļu šefmontāžai. Jauda 500 t cauruļu gadā» (projekta vadītājs docents Česlavs Soboļevskis (1907-?)) un, to sekmīgi aizstāvot, 1963. gada 28. jūnijā absolvēja RPI Ķīmijas fakultāti, iegūstot inženiera tehnologa kvalifikāciju specialitātē «Plastmasas tehnoloģija» [6]. Studiju biedri satiekas un draudzējas joprojām.

30. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes studenti un mācībspēki izlaidumā (1963).

31. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes absolventa R. Slaviņa diploms (28.06.1963).

32. attēls. RPI Ķīmijas fakultātes grupas 1963. gada absolventi salidojumā (ap 2015).

Tolaik dienas nodaļas absolventiem bija obligāta Vissavienības jauno speciālistu sadale. Sadalē nākamās darba vietas pirmie varēja izvēlēties sekmēs labākie. R. Slaviņš pēdējā semestrī bija teicamnieks, viņam bija paaugstinātā stipendija, un viņš palika strādāt Rīgā.

Darba gaitas, ģimene

Pēc inženiera diploma iegūšanas R. Slaviņš tika norīkots darbā par galvaniskā ceha maiņas meistarū kādā valsts uzņēmumā, ko

dēvēja par «p/k 211». Tas atradās Rīgā un vēlāk pārtapa par rūpnīcu «Komutators». Te viņš drīz ieņēma nodaļas inženiera tehnologa amatu. 1966. gadā R. Slaviņš mainīja darba vietu un līdz 1990. gadam veidoja karjeru no instruktora līdz Pašdarbīgā tūrisma daļas vadītājam Latvijas Republikāniskā tūrisma un ekskursiju padomē [12]. 1990. gadā par viņa darbavietu kļuva LR Ministru Padomes Ārējo ekonomisko sakaru departaments, kur R. Slaviņš sāka strādāt par Tūrisma daļas galveno speciālistu. Pēc diviem gadiem, 1992. gadā, R. Slaviņš sāka strādāt par galveno speciālistu Satiksmes ministrijas Tūrisma departamentā, pēc tam Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Latvijas Tūrisma padomē.

Vēl pēc diviem gadiem, 1994. gadā, R. Slaviņš iestājās darbā Apdrošināšanas akciju sabiedrībā «Balta», kur pildīja personāla menedžera, pēc tam Personāla daļas vadītāja pienākumus. Tā bija viņa pēdējā darba vieta, un tajā viņš strādāja līdz 2009. gadam [5].

1965. gada 22. maijā pēc RPI studiju laiku draudzības un daudziem kopā veiktajiem pārgājieniem, R. Slaviņš nodibināja ģimeni ar Ķīmijas fakultātes absolventi (1964) Annu Znotu, kura arī sportoja un, piemēram, bija piecu labāko RPI sportistu vidū 1961. gadā vieglatlētikā (100 m, 200 m un 400 m skrīšanās) [13]. Ģimenē piedzima dēls Ģirts, kurš šobrīd ir sekmīgs uzņēmējs. Arī mazbērni – Krišs, Zīle un Māra – nodarbojas ar orientēšanās sportu.

33. attēls. R. Slaviņš ar dēlu Ģirtu Monblānā (1999).

34. attēls. R. Slaviņš ar sievu Annu Cēsīs (2015).

35. attēls. R. Slaviņš ar ģimeni zelta kāzu dienā Vidrižu pagastā (2015). No kreisās: R. Slaviņš, vedekla Laura Slaviņa, rokās Māra Slaviņa, stāv Zile Slaviņa, Anna Slaviņa.

Darbs Latvijas Orientēšanās federācijā un sportiskās aktivitātes

Studiju gadu aizraušanās ar orientēšanās sportu saglabājās arī turpmāk. Sporta klases Latvijas orientēšanās sportā sāka piešķirt 1962. gadā, no 1966. gada sportisti varēja izcīnīt PSRS sporta meistara nosaukumu. Nozīmīga orientēšanās sportā bija 1966. gada vasara, kad Krievijas Padomju Federatīvajā Sociālistiskajā Republikā notika orientēšanās sacensības, kurās pirmo reizi šā sporta vēsturē 10 sportisti izcīnīja PSRS sporta meistara nosaukumu. Seši no tiem bija Latvijas sportisti, tostarp trīs RPI absolventi – Lilija Barisa, Līvija Nātra, Jānis Klētnieks [14]. R. Slaviņš par PSRS sporta mestaru orientēšanās sportā kļuva 1967. gadā.

R. Slaviņš ir ieguvis daudz un dažādas medaļas gan PSRS čempionātos, gan starptautiskajās sacensībās no 1965. līdz 1975. gadam. Starptautiskajās sacensībās viņš piedalījās PSRS izlases sastāvā. Dažādu iemeslu dēļ ne vienmēr izlases sastāvu apstiprināja. Piemēram, 1973. gadā PSRS izlases sastāvs jau sen bija apstiprināts, bet pēkšņi tās atbildīgo sekretāru Jevgēniju Ivanovu (*Евгений Иванов; 1937–2020*) pie sevis izsauca kāds funkcionārs un kategoriski aizliedza startēt ar šo spēcīgo komandu, jo tajā no sešiem dalībniekiem pieci bija... latvieši. Bija jānomaina daļa komandas dalībnieku, lai komanda varētu startēt [15; 129.–130. lpp.]. PSRS laikā arī latviešiem izdevās startēt un uzvarēt liela mēroga sacensībās. Tā ceturtajās Vissavienības sacensībās Brjanskas apgabalā Krievijā 1969. gadā vīriešu komanda ieguva pirmo vietu, sievietes – trešo. Pirmo reizi par PSRS čempionu kļuva Latvijas pārstāvis – R. Slaviņš [16].

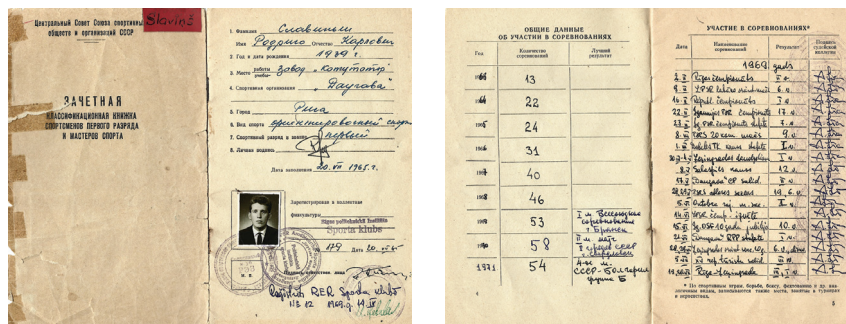
Latvijas Orientēšanās federācija dibināta 1963. gada 7. februārī [17]. Par trešo tās prezidentu 1965. gadā kļuva R. Slaviņš. LOF prezidenta amatā viņš ir darbojies visilgāk (1965–1982; 1986–1999) un neviens no

deviņiem prezidentiem līdz šim tik ilgi federāciju nav vadījis. R. Slaviņš piedalījās sacensībās orientēšanās sportā Latvijā, PSRS un ārzemēs. Šajā sporta veidā, kā 1967. gadā intervijā žurnālistam un literātam Jurim Brežģim (1935–2002) atzina R. Slaviņš, jābūt prasmei precīzi lasīt karti, orientēties apkārtnē gan dienā, gan naktī visos gadalaikos jebkuros laika apstākļos. Sportistam jābūt apveltītam ar spēku, izturību un veiklību [18].

Rīgas Politehniskā institūta absolventa, inženiera un orientierista Rodrigo Slaviņa dzīvesdarbība un ieguldījums orientēšanās sportā

36. attēls. PSRS izlases komanda orientēšanās sporta sacensību laikā VDR. No kreisās 1. rindā: pirmā Lilija Barisa, trešā Līvija Blanka; 2. rindā: otrais R. Slaviņš (1969).

37. attēls. R. Slaviņa orientierista ieskašu grāmatiņa (1969).

LOF prezidents R. Slaviņš uzdeva inženierim un orientieristam, Brīvprātīgās arodbiedrību sporta biedrības «Daugava» Rīgas pilsētas padomes Orientēšanās sekcijas vadītājam A. Līcim izveidot sacensību formu aktīvai atpūtai un treniņiem. Izanalizējot orientēšanās sporta pieredzi pasaulē, tostarp orientierisma masveidību Zviedrijā, A. Līcis ierosināja un noorganizēja orientēšanās sacensības «Magnēts-69» [19], kas bija paredzētas desmit trešdienu vakaros no plkst. 16 līdz 19. Dalībnieki varēja izvēlēties savai meistarībai un vecumam atbilstošu distanci. Sacensībās pieauga dalībnieku skaits, un tās kļuva populāras un masveidīgas. Turpmākajos gados apmēram 20 pilsētās, rajonos

tika rīkotas līdzīgas sacensības. 1980. gadā Rīgā vienā no trešdienām dalībnieku skaits «Magnētā» sasniedza pat 2400. 1987. gadā vienā kārtā bija reģistrējušies 2484 dalībnieki [20]. Uz Latviju atbrauca Starptautiskās orientēšanās federācijas pārstāvji, lai iepazītos ar sasniegumiem, un viņi izteica atzinību, ka nekur pasaulē tāda masveidība darba dienas vakaros kā Latvijas orientēšanās sacensībās nav redzēta. Arī pasaules vadošie sportisti no Skandināvijas bija vairākkārt atbraukuši un sajūsminājušies par Latvijas orientieristu sasniegumiem. 2019. gadā «Magnēts» atzīmēja 50 gadu jubileju.

PSRS SPORTA MEISTARA KANDIDĀTS
KALNU TŪRISMĀ

RODRIGO SLAVIŅŠ

38. attēls. R. Slaviņš (ap 1970).

R. Slaviņa dzīves moto: «Sasniedz mērķi ar savu darbību!» [21] pavada viņu visu mūžu un izpaužas orientēšanās sporta organizēšanā un vadīšanā. Bez tam viņš ir trenējis orientieristus un sniedzis padomus iesācējiem orientēšanās sportā. Viena no viņiem – LU profesore Sarmīte Tūbele (dzim. Lūse) – atceras: «Ar Rodrigo Slaviņu (viņu gan visi sauca par Rodžu) pirmo reizi satikos 1973. gada rudenī, kad Olainē (vienā no ķīmijas rūpnīcām) līdzās dzīves iepazīšanai pēc vidusskolas sāku nedaudz nodarboties ar orientēšanās sportu. Mūs trenēt uzņēmās Rodža sieva Anna Slaviņa (saukta par Aņķi), un tad gan skriešana, gan kartes lasīšana kļuva par ikdienu. Patika viss – mežā, sporta zālē, arī ziemā uz slēpēm. Jau 1973. gada decembrī bija pirmās sacensības, kas piemeta azarta dzirksti (pirmais nopelnītais diploms par trešo vietu). Tad arī pēc citām sacensībām tika analizētas situācijas, meža taku izvēle, punktu atzīmēšanas tehnika un viss pārējais. Reizēm mēs uzklausījām Rodža ieteikumus; un viens no viņa spilgtākajiem teicieniem, kas palicis prātā, bija: «Orientēšanās ir sporta veids, kurā tu līdz sirmam

vecumam nebeidz brīnīties par savu muļķību!». Likās dīvaini, īpaši jau pēc pirmajiem panākumiem meža takās, bet tad gadījās reizes, kad distanci nemaz neizdodas pabeigt. Un tad atceries viedos vārdus par orientēšanās sportu. Tad viss nostājas savās vietās un nākamās reizes atkal ir panākumiem bagātas, nav zudis prieks un spars, jo arī lieliem vīriem ne vienmēr viss izdodas. Tomēr ar tādu apbrīnotāja skatu – jo Rodžam lielākoties viss izdevās, vismaz man tā šķita» [22].

PSRS R. Slaviņa vārds bija labi pazīstams, viņš bija ne tikai sportists un trīskārtējs PSRS čempions. Viņš ir darbojies arī PSRS Centrālās orientēšanās sekcijas birojā [15; 261. lpp.], bijis Vissavienības kategorijas tiesnesis [15; 262. lpp.].

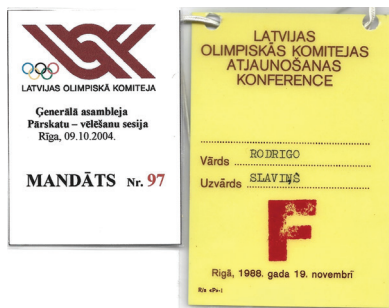
R. Slaviņš joprojām piedalās arī LOF Vēstures komisijas darbā. Viņš ir darbojies arī Latvijas Olimpiskajā komitejā (LOK) – bijis tās loceklis daudzus gadus kopš tās atjaunošanas 1988. gadā [23], piedalījies Starptautiskās Olimpiskās komitejas (SOK) darbā.

Atskatoties uz R. Slaviņa darbību vairāk nekā 50 gados orientēšanās sportā, jāteic, ka viņš krustu šķērsu izbraukājis kādreizējo PSRS teritoriju, pabijis Eiropā, Āzijā, Amerikā, virzījies orientēšanās sportu Latvijā pasaules līmeņa panākumiem. Viņš piedalījies arī daudzos pārgājienu kalnos un ir arī sporta meistars kalnu tūrismā.

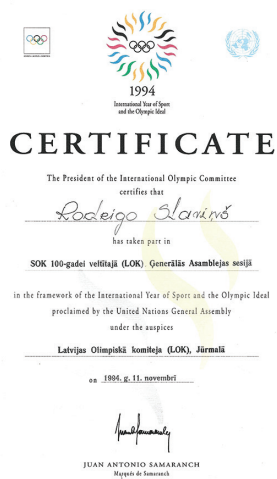
2008. gadā Portugālē senioru sacensībās viņš ieguva bronzas medaļu. 2009. gadā pasaules veterānu orientēšanās čempionātā Sidnejā, Austrālijā, R. Slaviņš kļuva par pasaules čempionu M 70 vecuma grupā un ieguva zelta medaļu. 2015. gadā pasaules veterānu čempionātā Gēteborgā – bronzas medaļu [24], piedalījies Grandkanārijas rogaininga mačā Spānijā.

39. attēls. Komanda, kas ieguva 3. vietu PSRS čempionātā kalnu tūrismā pārgājienu grupā Pamirā. No kreisās: trešais R. Slaviņš (1981).

40.–41. attēli. R. Slaviņa mandāts dalībai LOK Ģenerālās asamblejas sesijā (2004) un dalībnieka karte LOK atjaunošanas konferencē (1988).

42. attēls. R. Slaviņa sertifikāts par dalību SOK asamblejas darbā par godu tās simtgadei (1994)

43. attēls. R. Slaviņš pasaules veterānu orientēšanās čempionātā Austrālijā ar iegūto zelta medaļu 70 gadu vecuma grupā (2009).

44. attēls. R. Slaviņš – 3. vietas ieguvējs Gēteborgā Pasaules veterānu orientēšanās čempionātā (2015).

Orientēšanās sacensības, sporta veterānu mači, fotografēšana, braukšana ar automašīnu pa lauku ceļiem, kopbūšana ar ģimeni, tikšanās ar draugiem un studiju biedriem ir R. Slaviņa ikdiena, kas sniedz gandarījumu un prieku pašam un citiem.

Rīgas Politehniskā
institūta
absolventa,
inženiera un
orientierista
Rodrigo Slaviņa
dzīvesdarbība
un ieguldījums
orientēšanas
sportā

45. attēls. R. Slaviņš Grandkanarijas rogaininga mačā (ap 2015).

Nobeigums

2006. gadā par pašreizējā un panākumiem, strādājot Latvijas valsts labā, R. Slaviņš apbalvots ar LR Ministru kabineta Atzinības rakstu, 2011. gadā par ieguldījumu Latvijas orientēšanās sporta vadībā un attīstībā – ar V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni [25]. Rīgas Tehniskā universitāte (RTU), RPI tradīciju un darba pārmantotāja, var patiesi lepoties ar absolventiem, kuri veicinājuši Latvijas attīstību, popularizējuši orientēšanās sportu. RPI absolvents, orientierists, orientēšanās sporta vadītājs un organizators veicinājis minētā sporta veida popularitāti Latvijā. 20. gadsimta otrajā pusē orientēšanās sports kļuva par populāru masu sportu, un 21. gadsimtā tas joprojām piesaista daudzus cilvēkus. Par to liecina arī fakts, ka 2005. gadā orientēšanās sports tika atzīts par populārāko sporta veidu Latvijā. Arī 2006. gadā tas bija populārākais sporta veids [26], un te nopelni ne vienam vien RPI / RTU absolventam, tostarp R. Slaviņam. Arī masu orientēšanās sacensības «Magnēts» turpinās. Iespējams, kā 1983. gadā rakstīja žurnāliste Vija Paikena (dzim. Romanovska, prec. Vāvere; 1951–2020), tas piesaista tāpēc, ka ir intīmāks par visiem citiem sporta veidiem, jo «tu atbrauc uz mežu, uzvelc treniņtērpu un skrien» [27].

Godīgi un apzinīgi pildot uzticētos pienākumus, R. Slaviņš ar orientēšanās sportu ir aizrāvis ne tikai savus pēcnācējus. Šis sporta veids joprojām ir masveidīgs, aizraujošs, pieejams ikvienam, kas to vēlas.

46. attēls. No kreisās: R. Slaviņš ar Latvijas Valsts prezidentu (2007–2011) Valdi Zatleru Rīgas pilī, saņemot Triju Zvaigžņu ordeni (2011).

Orientēšanās sports ir atzīts par vienu no populārākajiem sporta veidiem, tāpēc būtu jāapzina ne tikai tā vēsture, papildinot LOF Vēstures komisijas pētījumus, bet arī vēl citi RPI studenti un absolventi, kuri veicinājuši tā attīstību un popularizējuši to. Orientēšanās sporta vecmeistaru privātajos arhīvos ir daudz fotogrāfiju, kurās sportiskie studenti redzami studijās, darbā un atpūtas brīžos, un tā ir nozīmīga vēsturiskā liecība par RPI / RTU sagatavoto inženieru dzīves gaitām un sasniegumiem sportā.

ATSAUCES

- [1] «Nepārtraukta jaunrade...». *Padomju Jaunatne*, 1967. gada 22. februāris, Nr. 38, 3. lpp.
- [2] *Kārļa Slaviņa Latvijas Republikas pase, 1919. g.* Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs 2996. f., 17. apr., 25350. l., 1. lp.
- [3] **Junkara, L.** *Ugāles pagasta stāsti: .. fakti .. vietvārdi .. teikas .. atmiņas ..* [Latvija]: [Vizual Studio], [2010], 128. lpp.
- [4] **Jansons, J.** Kur kontinenti satiekas. *Jaunais Inženieris*, 1961. gada 27. aprīlis, Nr. 7, 4. lpp.
- [5] Ē. Lankas intervija ar Rodrigo Slaviņu 2022. gada 11. jūlijā. Ē. Lankas privātais arhīvs.
- [6] Rodrigo Slaviņa studenta personāllieta. RTU arhīvs.
- [7] **Jansons, J.** Kur kontinenti satiekas. *Jaunais Inženieris*, 1961. gada 15. aprīlis, Nr. 6, 4. lpp.

- [8] Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā. 3. daļa. Rīgas Politehniskais institūts, 1958–1990. Rīga: RTU, 2007, 613. lpp.
- [9] **Jansons, J.** Mūsu tūristi – Vissavienības sacensību uzvarētāji. *Jaunais Inženieris*, 1962. gada 20. februāris, Nr. 3, 4. lpp.
- [10] **Pelns, I.** Atjautīgo un izturīgo sports. *Jaunais Inženieris*, 1963. gada 9. decembris, Nr. 19, 4. lpp.
- [11] Tuvojas LVU orientēšanās sacensības. *Padomju Students*, 1962. gada 16. novembris, Nr. 29, 2. lpp.
- [12] Tūrisms Latvijā cauri gadsimtiem: vēsture, attīstība, perspektīva. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2021, 49. lpp.
- [13] Pieci labākie RPI vieglatlēti 1961. g. *Jaunais Inženieris*, 1962. gada 20. februāris, Nr. 3, 4. lpp.
- [14] **Augulis, J.** Latviešu nacionālais sporta veids. *Sports*, 1994. gada 8. decembris, Nr. 289–290, 6. lpp.
- [15] **Ivanov, J.** Distanciya dlinnoyu v zhiznj. Moskva: FSO Rossii, 2013, s. 129–130, 261–262 [tiešsaite]. https://rufso.ru/wp-content/uploads/2017/07/distanciya_dlinnoyu_v_zhizn.pdf. [citēts 06.08.2022].
- [16] Žilko, J. Orientierista ABC. Rīga: 2005, Avots, 161. lpp.
- [17] *Latvijas sporta lepnums 100: personības, notikumi, procesi*. Rīga: Latvijas Sporta muzejs, 2018, 340. lpp.
- [18] **Brežģis, J.** «Nepārtraukta jaunrade...». *Padomju Jaunatne*, 1967. gada 22. februāris, Nr. 38, 3. lpp.
- [19] **Lanka, Ē., Zigmunde, A.** Graduate of Riga Polytechnic Institute, Engineer, Inventor and Athlete Arno Līcis. *History of Engineering Sciences and Institutions of Higher Education*, 2019, vol. 3, p. 91, 101.
- [20] **Jaunzemis, J.** Magnēts bija un būs. *Diena*, 1993. gada 6. decembrī, Nr. 263, 7. lpp.
- [21] Ē. Lankas intervija ar Arno Līci 2022. gada 12. jūlijā. Ē. Lankas privātais arhīvs.
- [22] Ē. Lankas intervija ar LU profesori Sarmīti Tūbeli 2022. gada 7. jūlijā. Ē. Lankas privātais arhīvs.
- [23] *Latvijas olimpiskā vēsture: no Stokholmas līdz Soltleiksitijai*. Rīga: LOK, 2003, 358.–359. lpp.
- [24] Latvijas sports. Personālijas. Rodrigo Slaviņš [tiešsaite]. <http://www.latvijassports.lv/lv/personalijas/30-personalijas/s/433-rodrigo-slavins> [citēts 06.08.2022].
- [25] Par Triju Zvaigžņu ordeņa piešķiršanu un apbalvošanu ar goda zīmi. *Latvijas Vēstnesis*, 2011. gada 12. aprīlis, Nr. 57.
- [26] **Keisels, G.** Gada balvas sportiskās rokās. *Latvija Amerikā*, 2007. gada 20. janvāris, Nr. 3, 17. lpp.
- [27] **Paikena, V.** «Magnēta» bums. *Liesma*, 1983. gada 1. septembris, Nr. 9, 6. lpp.

Rīgas Politehniskā institūta absolventa, inženiera un orientierista Rodrigo Slaviņa dzīvesdarbība un ieguldījums orientēšanās sportā

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1.–35, 37.–46. attēls. R. Slaviņa privātais arhīvs.

36. attēls. A. Līča privātais arhīvs.

ĒRIKA LANKA, Mg. paed., Mg. phil., graduated from University of Latvia. From 1984 she is lecturer at the Faculty of Education at University of Latvia, from 2008 to current time she works as Director of one of the Programms at the Centre of Adult Pedagogical Education at the Faculty of Education, Psychology and Art. She partisipeted as an expert in a lot of Latvian and foreign research projects, at the same time worked as a teacher at the schools. Her main academic interests include the philosophy of education, ethics, axiology, values and codex of teacher, history of pedagogy in Latvia and in Europe. She is the co-author of the two monographies and the author of more than 42 publications.

Address: 1 *Imantas 7. līnija*, Riga, LV-1083, Latvia

Phone: +371 29264829

E-mail: *erika.lanka@lu.lv, erikalanka@inbox.lv*

ARNO LĪCIS graduated from Riga Polytechnic Institute. From 1964, he was an engineer, an inventor, an athlete (the Master of Sports of the USSR in orienteering), the coordinator and organizer of the Latvian sports life, and one of the founders of the mass sports event «*Magnēts*» (which has been running already for 50 years), as well the patriot of Riga Technical University.

Address: 18 *Kalētu Street*, Riga LV-1004, Latvia

Phone: +371 29217472

E-mail: *lienite.lice@gmail.com*

Ērika Lanka, Arno Līcis.

Life of a Graduate of Riga Polytechnic Institute *Rodrigo Slaviņš*, an Engineer and Orienteer, and his Contribution to the Orienteering Sport

The authors of the article have gathered information on the achievements and characterized the work of a former student of Riga Polytechnic Institute – *Rodrigo Slaviņš*. In response to the forthcoming 85th anniversary of the famous Latvian persona – *Rodrigo Slaviņš* – an engineer, an athlete (the Master of Sports of the USSR in orienteering), one of the coordinators and organizers of the Latvian sports life, one of the founders of the mass sports event «*Magnēts*» (which has been organised already for 50 years), as well as a grandfather and husband, the authors of the article aim to contribute to and celebrate the history of Riga Technical University.

Keywords: Riga Polytechnic Institute, *Rodrigo Slaviņš*, orienteering sports.

Rīgas Politehniskā
institūta
absolventa,
inženiera un
orientierista
Rodrigo Slaviņa
dzīvesdarbība
un ieguldījums
orientēšanas
sportā

TRADICIONĀLO KOKAPSTRĀDES ROKAS INSTRUMENTU LIETOJUMA PIEMĒRS PRODUKTU DIZAINA STUDIJĀS RĪGAS TEHNISKĀS UNIVERSITĀTES MATERIĀLZINĀTNES UN LIETIŠKĀS ĶĪMIJAS FAKULTĀTES DIZAINA TEHNOLOĢIJU INSTITŪTĀ

ILZE GŪTMANE*, SILVIJA KUKLE, JĀNIS KALNIŅŠ,
INGA ZOTOVA, ARTŪRS ĶĪSIS

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Sākotnēji rokas instrumenti radīti, lai cilvēki spētu apstrādāt dažādus materiālus, iegūstot izdzīvošanai nepieciešamos priekšmetus. Laika gaitā, attīstoties cilvēku prasmei apstrādāt jaunus materiālus, tika attīstīta instrumentu konstrukcija, tehnoloģija un ergonomika. To klāsts paplašināts, pielāgojot daudzveidīgākām kokapstrādes vajadzībām – gan universālam lietojumam, gan konkrētai funkcijai.

Kokapstrādes rokas instrumenti ir būtiski materiāla apstrādes procesa un veicamo apstrādes operāciju secības ievērošanai, kā arī apstrādājamā kokmateriāla īpašību iepazīšanai, praktiski darbojoties. To nodrošina darba veicēju, instrumentu un apstrādājamā materiāla mijiedarbība. Būtisks aspekts izpratnes veicināšanai ir salīdzinoši zemais materiāla apstrādes ātrums un cilvēka vadītais apstrādes process.

Koka apstrādāšana ar amatniecības metodēm un darbarīkiem atklāj materiāla raksturīgās īpašības. To skaitā koksnes šķiedru virziena specifiku, agrinās un vēlinās koksnes blīvuma atšķirības, apstrādes atšķirības šķiedru garenvirzienā un šķērsvirzienā, kā arī ļauj iepazīt raksturīgākās koksnes vainas.

Lai apstrādājamā materiāla apgūšana būtu jēgpilna, studiju procesā tā integrēta produkta – koka puzzles – izgatavošanā, ietverot secīgu izgatavošanas gaitu no priedes masīvkoka dēļa līdz apdarītam un funkcionālam produktam – puzzlei.

* Korespondējošais autors.

E-pasts: Ilze.Gutmane_2@rtu.lv

© 2022 Ilze Gūtmane, Silvija Kukle, Jānis Kalniņš, Inga Zotova, Artūrs Ķīsis. Izdevējs RTU Izdevniecība. Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Studentiem tā jāizgatavo pēc vienota parauga, pamatojoties uz zīmējumu, kurā norādītas detaļu un savienojumu vietu proporcijas.

Koka puzzles izgatavošanas laikā studenti izvēlas atbilstošākos instrumentus katra etapa izpildei. Procesā nepieciešams veikt sagatavju un detaļu pārbaudi, mērīšanu, aizzīmēšanu, griešanu, rezultātā iegūstot trīsdimensionālu produktu, kas ir izjaucams un saliekams. Salikšanas un izjaukšanas process dod iespēju novērtēt apstrādes precizitātes nozīmību darba gaitā un rezultātā.

Atslēgas vārdi: tradicionālie kokapstrādes rokas instrumenti, amatniecība, koka apstrāde, produktu dizains, izglītība.

Tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma piemērs produktu dizaina studijās Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes Dizaina tehnoloģiju institūtā

Ievads

Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU), sagatavojot topošos inženierus, jau kopš pirmsākumiem ir bijis svarīgi apvienot zināšanas par materiāliem, tehnoloģijām, konstrukcijām. RTU Dizaina tehnoloģiju institūta studiju procesā līdz ar dažādām mūsdienu tehnoloģiskajām produktu izgatavošanas iespējām studenti apgūst arī amatniecības produktu izgatavošanas prasmes. Produktu izstrāde ir kompleks process, kas ietver plašu vērā ņemamu aspektu klāstu. Viens no būtiskākajiem aspektiem taustāmu prototipu un produktu izstrādē ir praktisks darbs ar materiālu, kas ļauj vispilnvērtīgāk apzināt tam piemītošās īpašības, kā arī apstrādes iespējas, ierobežojumus un specifiku.

Nozīmīgu materiāla apstrādes un produktu izgatavošanas iespēju daļu veido pieejamais aprīkojums darba veikšanai. Tas, balstoties uz izstrādājamā prototipa vai produkta specifiku, nosaka apstrādes operāciju daudzumu, secību un izgatavošanai patērējamo laiku.

Šo aspektu savstarpējā kārtība un mijiedarbība veido pamatizpratni par prototipēšanu un produktu izgatavošanu no materiāla. Tādēļ iepriekš minētos aspektus nepieciešams apgūt gan teorētiski, gan praktiski. Materiāla un instrumenta apgūšana darot ļauj tos sajust un iepazīt, gūstot pieredzi. Darīšana uzskatāmi sasaista teorētiski apgūtās zināšanas par materiālu un to īpašībām ar kokapstrādes rokas instrumentu atbilstošu izvēli un laika patēriņu, kā arī darba izpildes precizitāti gan izgatavošanas procesā, gan arī rezultātā.

Izstrādātā uzdevuma mērķis ir tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma un masīvkoka apstrādes sasaiste zināšanu un prasmju apguvē, praktiski izgatavojot produktu.

Rezultātā ir izstrādāts un aprobēts prakses uzdevums, un tā izpildes gaitā tiek apgūts materiāls, darbarīki, veidota izpratne par apstrādes procesiem, to secību, produkta izgatavošanu. Iegūtā pieredze ļauj analogiski pārnest mācīšanos no viena konteksta uz citu, kur lietotais rīks vai apstrādes process var tikt izmantots citam materiālam vai darbībai citā kontekstā.

Kokapstrādes rokas instrumenti

Sākotnēji vajadzība pēc kokapstrādes rokas instrumentiem radās līdz ar nepieciešamību apstrādāt kokmateriālu, lai izgatavotu izdzīvošanai nepieciešamos priekšmetus, to skaitā mājokļus, žogus, ieročus, sadzīves priekšmetus, dažādus palīgriekus u. c., kuru izgatavošanas kvalitāte pieauga līdz ar prasmju un instrumentu attīstību [1, 2].

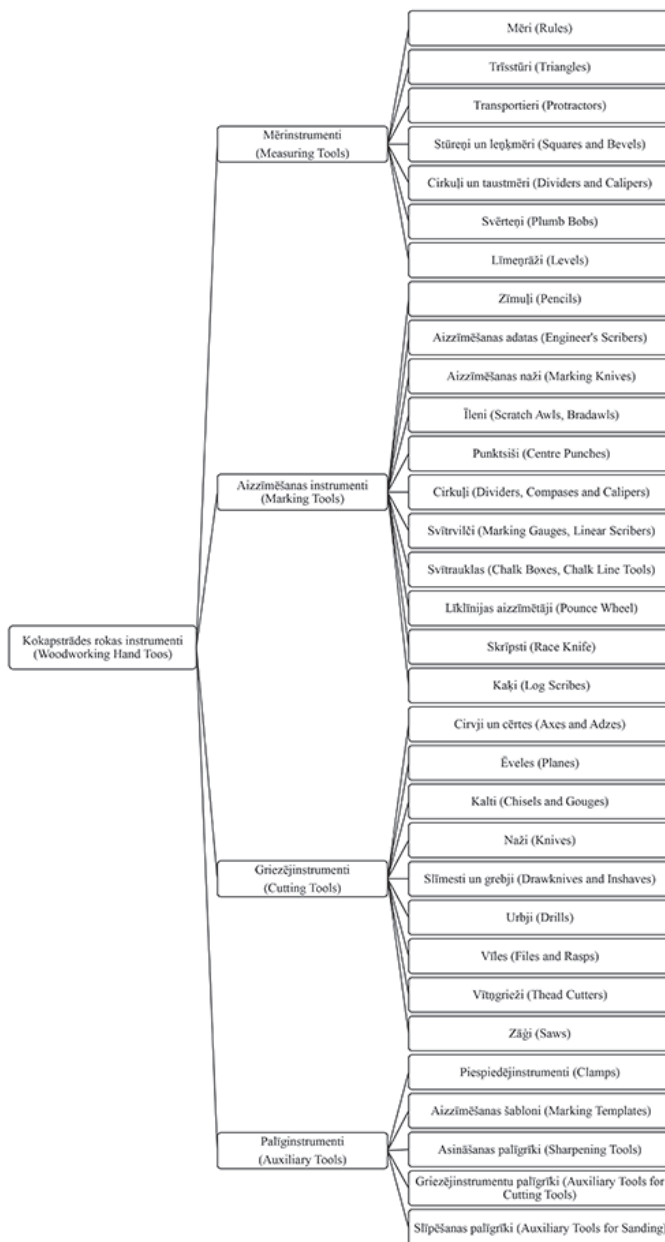
Pirmsākumos par instrumentiem koka apstrādei kalpojuši neapstrādātas formas, dabā esošie materiāli, piemēram, akmens un koks. Laika gaitā, attīstoties cilvēku prasmei apstrādāt esošos materiālus, kā arī iegūt jaunus materiālus, tika pilnveidota instrumentu forma, kas veicināja ērtāku instrumenta satveršanu un efektīvāku izmantošanu, to konstrukcija, nodrošinot ilgāku kalpošanas laiku un piemērotību konkrētam apstrādes veidam, kā arī izgatavošanas paņēmieni, vēlāk arī izgatavošanā lietotās tehnoloģijas [2, 3, 4].

Paplašinot instrumentu klāstu, tie pielāgoti dažādākām un specifiskākām kokapstrādes vajadzībām, saglabājot gan universāla lietojuma instrumentus, gan izstrādājot konkrētai funkcijai paredzētus darbarīkus, iegūstot mūsdienās pazīstamo kokapstrādes rokas instrumentu daudzveidību, ko piedāvā instrumentu ražotāji un izplatītāji.

Nemot vērā kokapstrādes rokas instrumentu plašo daudzveidību un informāciju par tiem dažādos avotos, tos nepieciešams apkopot un grupēt pēc līdzības. Sakārtota informācija atvieglo tās uztveršanu, iegaumēšanu un salīdzināšanu. Instrumentus iespējams grupēt, nosakot dažādus atlases kritērijus, gan balstoties uz veicamo funkciju, gan instrumenta izgatavošanai lietotajiem materiāliem, gan pēc piederības kokapstrādes arodiem, piemēram, galdniecībā lietotie rīki, mucinieku rīki, namdaru rīki u. c., gan pēc instrumentu konstrukcijas veidiem [5].

Darbarīku dažādību visaptverošākais grupēšanas paņēmiens ir balstīts instrumenta funkcijās, izšķirot mērīšanas, aizzīmēšanas, griešanas un palīgfunkcijas kā grupēšanas pirmā līmeņa apakšgrupas. Uzskaitītās funkcijas atbilst masīvkoka sagatavošanai tehnoloģiskai apstrādei vai tā tehnoloģiskās apstrādes veikšanai ar rokas instrumentiem. Savukārt nākamo līmeņu apakšgrupas atklāj darbu izpildes specifikas un secīguma kopīgās pazīmes atbilstoši galdnieka, būvgaldnieka, namdara un kokgriezēja profesiju pamatuzdevumiem un pamatprasībām. Šajā gadījumā izvēlētās profesijas pamatojamas ar to starpdisciplināro sasaisti ar produktu dizaina profesijas pārstāvjiem, kuri projektētos masīvkoka produktus visbiežāk izgatavošanai vai ražošanai uztic iepriekš minēto profesiju pārstāvjiem. Instrumenti, sākot no otrā līmeņa apakšgrupas, atlasīti atbilstoši minētajās profesijās lietotajiem kokapstrādes darbarīkiem, kā arī to

veicamajām pamatfunkcijām un instrumentu uzbūvei. Tā rezultātā iegūtas septiņas mērinstrumentu, 11 aizzīmēšanas instrumentu, deviņas griezējinstrumentu un četras palģininstrumentu otrā līmeņa apakšgrupas (skat. 1. attēlu) [6, 7, 8].

1. attēls.
Kokapstrādes
rokas
instrumentu
dalģjums
pirmā
un otrā
apakšgrupas
lģmeņos.

Tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma piemērs produktu dizaina studijā Rģgas Tehniskā universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķģmģjas fakultātes Dizaina tehnolģģju institūtā

Jāņem vērā, ka rokas instrumenti ir kalpojuši par pamatu tālākai tehnoloģisko kokapstrādes procesu attīstībai, kā rezultātā izstrādāti rokas elektriskie instrumenti, pozīcijtipa darbmašīnas un industriālas darbmašīnas, ar tām veic masīvkokā mehanizēto apstrādi, attiecīgi samazinot roku darba apjomu izgatavošanas procesos.

Lai arī mūsdienās produktu ražošanai pārsvarā lieto darbmašīnas, kas nodrošina zemāku laika patēriņu un ātrāku materiāla apstrādi, tomēr individuālu produktu, jaunu vai uzlabojamu produktu, prototipu vai specifisku produktu izstrādes posmos izmanto kokapstrādes rokas darbarīkus. Visbiežāk tos lieto gadījumos, kur būtiska nozīme domāšanai darot (*thinking through making*) vai produkta specifikas dēļ tos nav iespējams apstrādāt vai pielāgot apstrādei ar darbmašīnām, kā arī amatniecības tradīciju un kultūras saglabāšanas nolūkos un mācību procesā [7].

Kokapstrādes rokas instrumentiem ir būtiska nozīme materiāla apstrādes procesu izpratnē un apstrādājamā kokmateriāla īpašību iepazīšanā. Tas iespējams, pateicoties mijiedarbībai, ko veido darba veicējs, instruments un apstrādājamais materiāls. Būtisks aspekts izpratnes veicināšanai ir salīdzinoši zemais materiāla apstrādes ātrums un cilvēka vadītais materiāla apstrādes process.

Materiāla apstrāde

No dabā augoša apaļā koka stumbra līdz cilvēka vajadzībām piemērotiem koka izstrādājumiem nepieciešams veikt materiāla apstrādes procesus. Mežā augošos kokus pārveido, vispirms apstrādājot līdz lietas kokiem (dēļiem, latām, finieriem u. c.), tam seko attiecīgo lietas koku tālākā apstrāde līdz koka priekšmetiem. Šādā daudzpusīgā materiāla apstrādāšanas ciklā būtiska loma ir namdara un galdnieka darbiem, radot koka materiālā vislielākās pārvērtības un rezultātā nonākot līdz produktam. Namdarim un galdniekam nepieciešama amata prasme un visdažādākie darbarīki – tie jāpazīst, jāzina to darbības veids, kā arī jāprot tos atbilstoši lietot materiāla apstrādē, lai nodrošinātu kvalitatīvu rezultātu [9].

Koksnes plašo lietojumu nosaka tās izskats, vieglums un vienlaikus salīdzinoši augstā stiprība, kā arī citas īpašības, kas ir būtiskas mēbeļu ražošanā, būvniecībā un kokizstrādājumu izgatavošanā. Būtiski ir apzināties arī koksnes trūkumus, piemēram, uzbriešana vai rukšana, plaisāšana un samešanās, mainoties koksnes mitrumam, kā arī bioloģiskas izcelsmes trūkumi, piemēram, zari, griezšķiedrainība, skujkokiem – sveķu ailes u. c. Šos trūkumus var novērst, galvenokārt izvēloties optimālas izstrādājumu izgatavošanas tehnoloģijas, kas

ietver koksnes žāvēšanu, tās mehānisko apstrādi, līmēšanu, dažādu savienojumu veidošanu un citas operācijas [4].

Produktu projektēšanas procesos materiālu izvēle mēdz būt sarežģīta, jo tā ir atkarīga no vairākiem, savstarpēji saistītiem un vērā ņemamiem faktoriem, piemēram, funkcionālajām prasībām, ražošanas ierobežojumiem, dzīves cikla aspektiem, estētiskām materiāla īpašībām, kā arī kultūras un reprezentatīvām nozīmēm [10]. Tādējādi materiālu izvēle ietekmē to, kā produkts tiks izgatavots, kā tas darbosies un kā lietotāji ar to mijiedarbosies – uztvers un lietos. Savukārt saistībā ar lietotāja pieredzi galvenā nozīme ir izmantoto materiālu vizuālajām un taustes īpašībām [11]. Objektīvās sensorās īpašības ietver, piemēram, krāsu un tekstūru, kas pastāv fiziski un ir izmērāmas. Subjektīvās sensorās īpašības attiecas uz faktu, ka materiāla uztvertās īpašības ir atkarīgas arī no individuālajiem cilvēka faktoriem, piemēram, indivīda iepriekšējās pieredzes, atmiņas, asociācijām, emocijām, kultūras izcelsmes u. c. Tāpēc materiāla nozīme tiek veidota, pamatojoties uz materiāla īpašībām, produktu, kurā materiāls ir iemiesots, lietotāja un produkta mijiedarbību un kontekstu, kurā notiek mijiedarbība [10, 12, 13].

Savukārt no zināšanu un prasmju apguves virziena nozīmīgi ir mijiedarboties ar fiziskiem materiāliem un to paraugiem, lai studenti iegūtu tiešu pieredzi darbā ar tiem. Materiālu paraugi sekmē dizaineru izpratni par materiāla īpašībām, izmantojot tiešu sensoro iedarbību. Šāda tieša pieredze ir svarīga arī tāpēc, ka tā ļauj vizuāli iepazīt un novērtēt materiālus dažādos apgaismojuma apstākļos un no dažādiem skata leņķiem, sajust materiālu smaržu, sajust virsmas īpašības un faktūras, izjust materiāla svaru un citas īpašības [14].

Materiālu zinātība (*know-how*) ietver izpratni par materiālu apstrādi, tās secību, ar kādiem instrumentiem un paņēmieniem tā veicama. Praktisks roku darbs ar materiālu sniedz nozīmīgu prasmī un pieredzi, kur, apstrādājot materiālu, ir iespējams noskaidrot, ko sniedz kokmateriāls. Zināšanas par materiāliem sniedz iespēju paredzēt materiāla uzvedību dažādos kontekstos, nevis paļauties tikai uz izmēģinājumu un kļūdu pieeju. Izprotot visu attiecīgo faktoru ietekmi, dizainers spēj izvēlēties apstākļiem atbilstošākos materiālus, to šķērsgrizumus un konstrukciju, lai attiecīgajā kontekstā tā būtu piemērota [11].

Masīvkoka apstrāde ar amatniecības metodēm un instrumentiem atklāj apstrādājamā materiāla raksturīgās īpašības un specifiku. Materiāla apstrādes procesā iepazīst koksnes fizikālās, mehāniskās un tehnoloģiskās īpašības, kā arī gūst ieskatu raksturīgākajās koksnes vainās. Materiāla apstrāde ir būtiska ne tikai kokmateriāla īpašību iepazīšanā, praktiski darbojoties, bet arī koka apstrādes procesu

apgūšanā, masīvkoka apstrādes secīguma un apstrādē patērētā laika izpratnes veicināšanā produktu izstrādē.

Izgatavošanas nozīme produktu dizaina studiju procesā

Domāšana ietver vākšanu, dokumentēšanu, kartēšanu, analīzi, atspoguļošanu, tulkošanu, sintezēšanu un secināšanu. Tā izpaužas ne tikai ar tekstu, bet arī ar visu, ko radām – izgatavojam. Tā ietver priekšmetu izstrādi, aktivitāšu organizēšanu, stāstu stāstīšanu, sistēmu un pieredzes projektēšanu. Tie visi var būt zināšanu lauki, kas izteikti ne tikai vārdos [15].

Domāšana darot (*thinking-through-making*) ir process, kurā izgatavošana un domāšana visu laiku mijiedarbojas un savstarpēji pilnveidojas. Pārdomas par paveikto rada zināšanas un atziņas. Radīšana un refleksija iet roku rokā – attiecības starp izgatavošanu un domāšanu paver iespēju paust zināšanas caur izgatavoto produktu. Tā ir saistīta ar tādiem jēdzieniem kā domāšana ar rokām (*thinking with hands*) un mācīšanās darot. Apvienojot domāšanu un izgatavošanu, parādās jauni loģikas veidi un jauni risinājumi [15].

Roku darbs nozīmē mijiedarbību ar priekšmetu, un šo mijiedarbību veido daudzas emocijas un pieredze. Produktu izgatavošana ar rokām bagātina sociālo un materiālo pasauli ar daudzveidību un sarežģītību, kas nav sasniedzama ar rūpnieciskām ražošanas metodēm [16].

Izgatavošana liek apvienot kognitīvās un fiziskās spējas jutekliskā mijiedarbībā ar apkārtējo pasauli. Katras mijiedarbības rezultāts ir pārmaiņas, un šajās pārmaiņās ir ietverta mācīšanās. Tā ir emocionālā un intelektuālā transformācija, kas notiek izgatavošanas procesa rezultātā. Cilvēka vajadzība pārveidot un radīt darbojas kā kanāls starp mācīšanos, ko veicam ar rokām, un mūsu kognitīvo attīstību. Spēja izdomāt un izveidot objektu no sākuma līdz beigām, veikt analīzi un pielāgošanos veidošanas procesā padara izgatavošanu par transformējošu mācību procesu [16, 17].

Lai materiāla apstrādes apguve ar rokas instrumentiem būtu jēgpilna, tā integrēta produkta – koka puzles – izgatavošanā, ietverot instrumentu un materiāla apguvi, kā arī produkta izgatavošanas procesu no priedes masīvkoka neapmalota dēļa līdz funkcionālai koka puzlei. To izgatavo, pamatojoties uz proporciju zīmējumu, kurā redzamas visu detaļu un savienojumu vietu savstarpējās proporcijas.

Koka puzle

Koka puzles jeb prāta mežģi mūsdienās ir viens no visizplatītākajiem koka pužļu veidiem. Tās ir vairākkārt saliekamas un izjaucamas trīsdimensiju mīklas, kas sastāv no koka detaļām, kurās izveidotas savienojumu vietas. Vispazīstamākā no visām koka puzlēm ir koka puzle no sešām daļām (*six-piece burr puzzle*) (skat. 2. attēlu). Šo koka pužļu detaļu centrālajā daļā veidotas savienojuma vietas, kas salikšanas procesā veido izjaucamus krusteniskos savienojumus, ko nostiprina ar noslēdzošo detaļu bez savienojumu vietām [18].

2. attēls. Koka puzle no sešām daļām.

Pirmās rakstiskās liecības par koka puzlēm datētas ar 1803. gadu Vācijā, kur tā ir atrodama Georga Hironīma Bestelmeiera (*Georg Hieronimus Bestelmeier*; 1764–1829) katalogā, taču tiek pieņemts, ka Eiropā un Āzijā tās bija zināmas jau agrāk [18]. Piemēram, Sebastjēna Leklera I (*Sébastien Leclerc I*; 1637–1714) zīmējumā (1698), kas atrodas Britu muzejā un attēlo Zinātņu un tēlotājmākslas akadēmiju (*The Academy of Sciences and Fine Arts*), kreisajā apakšējajā zīmējuma daļā redzams līdzīgas formas priekšmets [18].

Šāda veida puzles mēdz dēvēt arī par ķīniešu puzlēm, jo 20. gadsimta sākumā Ķīnā sāka to masveida ražošanu un importēšanu uz Eiropu un Ameriku. Nav precīzi zināms un pierādāms, kur un kad tika izveidotas pirmās šāda veida mīklas, taču pastāv liela šo pužļu dizaina un tradicionālajā ķīniešu galdniecībā lietoto izjaucamo koka savienojumu mēbelēs un sadzīves priekšmetos līdzība (skat. 3. attēlu, 120. lpp.) [19, 20].

3. attēls. Irbuļu turētājs ar izjaucamiem savienojumiem (19./20. gadsimts).

Kopumā ražotas vairākas koka pužļu versijas, taču senākais sešu daļu koka puzzles patents ir ASV Oskara V. Brauna (*Oscar W. Brown*; ?-?) patents Nr. 1 225 760, kas iesniegts 1916. gada 27. jūnijā. Tam seko vairāki citi patenti, kur sastopamas arī neparastākas puzzles, kurās modificēta forma, piešķirot dekorativitāti, modificētas detaļas, detaļu savienojumu vietas, kas rezultējas salikšanas/izjaukšanas procesa izmaiņās, piemēram, pievienojot slēptas tapas, pagriežamas detaļas, ķīlējamas detaļas u. c. modifikācijas [19, 21, 22].

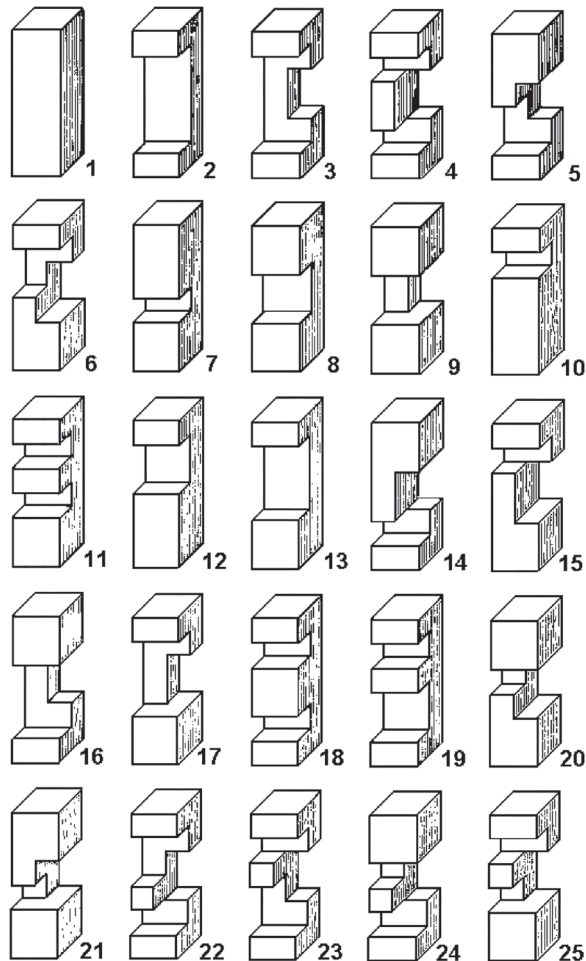
Sešu daļu puzzles var ietvert trīs veidu detaļas: bez iestrādātām savienojumu/dobumu vietām, ar salīdzinoši vienkāršām savienojumu vietām trijās detaļas sānu plaknēs un ar sarežģītām savienojumu vietām visās detaļas sānu plaknēs. Detaļas visbiežāk ir vienāda garuma ar kvadrātveida šķērsriezumu, kur detaļu garums ir vienāds vai vismaz trīs reizes lielāks par to platumu. Tās ir simetriski izvietotas trīs savstarpēji perpendikulāri krustojošos pāros. Detaļu kvadrātveida šķērsriezuma izmērs ir uz pusi lielāks par visu savienojumu dobumu dziļumu. Visas savienojumu vietas ir iestrādātas detaļu krustošanās zonā – puzzles iekšējā centrā. Sešu daļu koka puzzle saliktā stāvoklī iegūst ārēji simetrisku veidolu. Papildus var būt dažādas formu variācijas detaļu daļās, kurās nav iestrādātas savienojumu vietas, piemēram, 3D ģeometriskās formas (skat. 4. attēlu) [19, 20].

4. attēls. Puzzles detaļu forma ar ģeometriskiem elementiem (19./20. gadsimts).

Sešu daļu puzzles variācijas veido plašu dizaina saimi, izgatavotājam ir izvēle, kā veidot dobumus katrā detaļā. Puzļu analītiķi Bila Katlera (*Bill Cutler*; ?-?) vadībā definējuši 59 detaļu (ieskaitot detaļu bez savienojumu vietām) veidus, no kurām 25 detaļas izmantojamas puzzle, kurās salikšanas rezultātā nerodas iekšējie tukšumi (skat. 5. attēlu). Detaļas komplektējamas pa sešiem gabaliem un kopumā saliekamas 314 dažādos veidos, kā arī komplektējamas vairākās sarežģītības pakāpēs [22].

Tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma piemērs produktu dizaina studijās Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes Dizaina tehnoloģiju institūtā

5. attēls. Puzzle detaļu veidi.

Sešu daļu puzzle radīšana balstāma plašā prasmju klāstā. To var apgūt un izmantot, sākot no teorētiskā līdz praktiskajam un no matemātiskā līdz mākslinieciskajam līmenim. Praktiskā līmenī sarežģīta, precīzi izgatavota puzzle no koka var būt izaicinošs projekts

gan studentam, gan prasmīgam kokapstrādes profesionālim. Cilvēkus interesē arī ģeometriskās formas un dekoratīvais dizains, kas saistīts ar daudzskaldņiem, kā arī mīklu dizaina psihoestētika [22].

Instrumentu lietojums produktu dizaina studiju praksē

Uzdevums izstrādāts, ņemot vērā studentu pieredzi, izvēlēto apstrādājamo materiālu darba izpildei un izgatavojamā produkta specifiku, galvenokārt detaļu daudzumu, formas sarežģītību un izmēru, kā arī pieejamo laika resursu studiju procesā.

Praktiskā uzdevuma gaitā notiek mijiedarbība starp studentu jeb darba veicēju, darbarīku un materiālu, kas rezultējas izgatavotā produktā.

Uzdevumu veic pirmā kursa studenti pārsvarā bez iepriekšējām zināšanām kokapstrādē. Pirms izpildes procesa sākšanas studenti ir apguvuši teorētiskās zināšanas, kas cieši saistītas ar uzdevumu, tostarp kokapstrādes instrumentu dažādību un lietojuma iespējas, darba paņēmienus un darba drošību, kā arī svarīgāko informāciju par masīvkoku, tā īpašībām un apstrādes specifiku.

Koka puzzles izgatavošana ir viens no vairākiem semestra laikā veicamajiem uzdevumiem. Tas vērsts uz kinētisko un vizuālo uztveri, praktiski iepazīstot materiālu, to apstrādājot ar kokapstrādes rokas instrumentiem.

Puzles detaļu šķērsriezums ir salīdzinoši neliels, šajā gadījumā tas nepārsniedz 24 mm (ņemot vērā materiāla – priedes masīvkoka dēļa – 26 mm biezumu). Līdz ar to produkta izgatavošanai nepieciešami kokapstrādes instrumenti, kas piemēroti precīzam darbam ar nelielām sagatavēm.

Jāņem vērā, ka, sākot darbu, masīvkoka sagatave ir lielāka nekā darba rezultātā iegūtās detaļas. Līdz ar to instrumentu izvēle dažādos produkta gatavības posmos var atšķirties ne tikai pēc veida, bet arī izmēra. Tas ietekmē darba darītāja kontroli pār instrumentu. Pārāk liels instruments būs grūti kontrolējams, savukārt pārāk mazs nespēs nodrošināt sagataves apstrādi pilnā garumā, platumā vai dziļumā. Abos variantos zūd apstrādes precizitāte un apstrādātās virsmas kvalitāte.

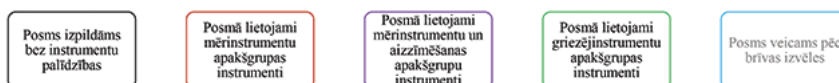
Puzles izgatavošanā veicamo materiāla apstrādes darbu secību ietekmē puzles detaļu izmēri, tāpēc pirms apstrādes sagatavota puzles izgatavošanas secība pa etapiem (skat. 6. attēlu, 123. lpp.), lai nodrošinātu iespēju apstrādāt sagataves un iegūt precīzu rezultātu atbilstoši studentu prasmēm.

Puzles izgatavošanas process galvenokārt ietver: sagatavju un detaļu pārbaudi; mērīšanu; aizzīmēšanu; griešanu, rezultātā iegūstot

trīsdimensionālu produktu, kas ir izjaucams un atkārtoti saliekams. Salikšanas un izjaukšanas procesā iespējams novērtēt apstrādes precizitātes nozīmību darba gaitā un rezultātā, to attiecinot gan uz katru detaļu, gan saliktu produktu.

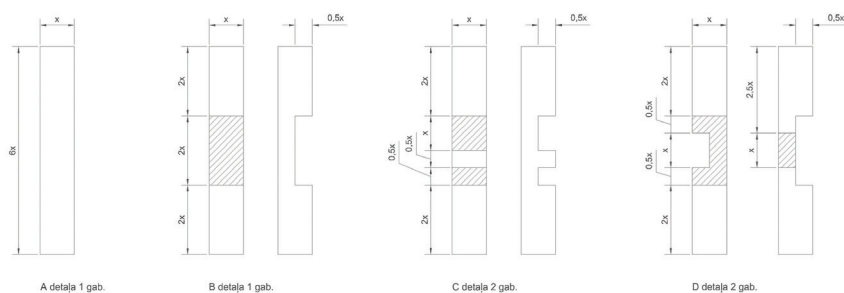
Skaidrojums:

6. attēls. Puzzles izgatavošanas etapi.

Studentiem sniegtais uzdevuma saturs

Lai studenti pilnvērtīgi spētu izstrādāt koka puzzle, tika definēts uzdevuma mērķis – izgatavot koka puzzle ar rokas instrumentiem, lietojot dažādas kokapstrādes metodes. Studentiem tiek piedāvāts arī veicamā darba apraksts: koka puzzle sastāv no sešām detaļām. Tās izgatavo ar dažādiem kokapstrādes instrumentiem, mērot, aizzīmējot, zāģējot, ēvelējot, kaļot, vilējot un slīpējot. Izmantojot šos kokapstrādes paņēmienus, detaļās izstrādā savienojuma vietas, kā norādīts proporciju zīmējumā (skat. 7. attēlu), tā, lai puzzle gala rezultātā būtu iespējams salikt. Savienojumi jāizstrādā pietiekami cieši un precīzi, lai puzzle turētos kopā, kā arī tiem jābūt tādiem, lai to varētu izjaukt. Detaļām materiāla apstrādes procesā jābūt kvalitatīvi izgatavotām.

7. attēls. Puzzle detaļu proporciju zīmējums.

Puzles izgatavošanas tehnoloģija:

- 1) iepazīšanās ar uzdevumu, rasējumu;
- 2) materiāla izvēle;
- 3) sagatavju aizzīmēšana;
- 4) sagatavju garināšana (šķērszāģēšana) un platumošana (garenzāģēšana) ar virsmēru;
- 5) skaldņu (plakņu) ēvelēšana taisnā leņķī vienai pret otru;
- 6) detaļas izmēru atlikšana;
- 7) atlikušo divu malu ēvelēšana taisnā leņķī attiecībā pret pārējām malām un pēc izmēriem;
- 8) detaļu garuma izmēru atlikšana;
- 9) detaļu garināšana, šķērszāģēšana pēc atliktajiem izmēriem;
- 10) savienojumu aizzīmēšana;
- 11) savienojumu izzāģēšana;
- 12) savienojumu izkalšana;
- 13) savienojumu piegriešana vai pievilēšana, detaļu galu piegriešana vai pievilēšana;

- 14) dizaina izstrāde griežot, ēvelējot, vīlējot u. c. apstrādes veidi (ja paredzēts);
- 15) detaļu slīpēšana;
- 16) detaļu apdare, dizaina izstrāde, lakojojot, krāsojot, apgleznojot u. c. apstrādes veidi (ja paredzēts).

Apgūstamās prasmes:

- materiāla izvēle un novērtēšana;
- izmēru atlikšana un aizzīmēšana;
- garenzāģēšana;
- šķērszāģēšana;
- ēvelēšana;
- kalšana;
- vīlēšana;
- slīpēšana;
- apdares materiāla uzklāšana vai dizaina izveide.

Vērtēšanas kritēriji:

- 1) katras izgatavotās detaļas atbilstība proporciju zīmējumam;
- 2) izgatavoto detaļu un savienojumu vietu precizitāte un kvalitāte, kas iegūta materiāla apstrādes procesā ar rokas instrumentiem;
- 3) detaļu un savienojumu vietu savstarpējā saderība – ciešums un precizitāte, lai puzzle būtu saliekama, turētos kopā, kā arī to varētu izjaukt un atkārtoti salikt;
- 4) pievienotā vērtība – dizaina izstrāde, apdare (ja paredzēts).

Uzdevuma izpildes process

Pirms izpildes procesa sākšanas studentiem tiek izskaidrots uzdevums, tā saturs un mērķis, kā arī demonstrētas un skaidrotas secīgi veicamās materiāla apstrādes operācijas un sniegtas konsultācijas darba gaitā.

Uzdevuma izpilde notiek klātienē – kokapstrādes laboratorijā pie darba galdiem – ēvelsoliem. To veic atbilstoši sniegtajam uzdevuma saturam, ievērojot noteikto darbu secību un zinot vērtēšanas kritērijus.

1. Iepazīšanās ar uzdevumu, rasējumu. Pēc mutiska skaidrojuma studentiem tiek izsniegts uzdevuma saturs ar puzzles izgatavošanas tehnoloģisko apstrādes secību un puzzles detaļu proporciju zīmējums.

2. Materiāla izvēle. Vispirms jāveic izvēlēta kokmateriāla vizuāls novērtējums, identificējot koksnes vainas, kas varētu negatīvi ietekmēt turpmāko materiāla apstrādi un gatavo produktu. Būtiski ir pamanīt koksnes plaisas, zarus un sveķu ailes. Pēc tam jāizvēlas, kurā kokmateriāla vietā izvietot paredzamās sagataves ar virsmēru tā, lai materiāls tiktu racionāli izmantots, tam izmanto mērinstrumentu no

mēru apakšgrupas rullveida mēriem – ruleti. Ja izmanto neapmalotus dēļus, jāņem vērā arī lokmalas forma un platums.

3. Sagatavju aizzīmēšana. Tam seko sagatavju izmēra aprēķins ar virsmēru, balstoties uz puzles detaļu proporciju zīmējumu un izvēlēto kokmateriāla šķērsriezumu tās izgatavošanai. Turpinājumā jāveic sagatavju izmēru atlikšana – mērīšana un aizzīmēšana uz apstrādājamā kokmateriāla. Šajā posmā tiek sākta kokapstrādes rokas instrumentu lietošana darba izpildes procesā. Ņemot vērā to, ka šajā posmā mērīšana vēl nav jāveic ar ļoti augstu precizitāti, tai piemērojami vairāki instrumenti – no lineālu apakšgrupas lineāli griešanai, kā arī no trīsstūru apakšgrupas taisnleņķa trīsstūris, no stūreņu un leņķmēru apakšgrupas – leņķa lineāli. Sagatavju aizzīmēšanai piemēroti zīmuļi un mehāniskie zīmuļi. No aizzīmēšanas adatu apakšgrupas – vienpusējā aizzīmēšanas adata, divpusējā aizzīmēšanas adata. No aizzīmēšanas nažiem – no īlenu apakšgrupas – apaļā veida īleni, kas paredzēti aizzīmēšanai. Uz apstrādājamā kokmateriāla atliek un aizzīmē divas taisnstūrveida sagataves, katrā ietverot trīs detaļu izmērus ar virsmēru.

4. Sagatavju garināšana (šķērszāgēšana) un platumošana (garenzāgēšana) ar virsmēru. Sekojoši veic aizzīmēto sagatavju izzāgēšanu. Pirms zāgēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt tā, lai zāgēšanu varētu veikt atbilstošā darba pozīcijā. Nostiprināšanai izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem vai arī lieto C veida, F veida vai ātrās fiksācijas spiles. Vispirms veic kokmateriāla šķērszāgēšanu, iegūstot nepieciešamā garuma sagataves ar virsmēru. Kad tas izpildīts, veic sagatavju garenzāgēšanu jeb platumošanu ar virsmēru. Piemērotākie instrumenti apstrādes operācijas izpildei ir zāģu apakšgrupas platais vienrocis un cietmuguras zāģis, lokzāģis ar universālo asmeni vai attiecīgi katram no minētajiem zāģiem zāģēšanas virzienam piemēroto asmeni.

5. Skaldņu (plakņu) ēvelēšana taisnā leņķī vienai pret otru. Pirms ēvelēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, kas nav izvirzīti augstāk par apstrādājamo detaļu. Viens no sarežģītākajiem apstrādes procesiem šajā uzdevumā ir ēvelēšana. Vispirms ēvelē vienu sagataves plakni, līdz tā ir līdzena un taisna, ēvelējumu pārbauda gan garenvirzienā, gan šķērsvirzienā, izmantojot griešanas lineālu, stūreni vai leņķa lineālu. Tad ēvelē blakus esošo plakni 90° leņķī pret noēvelēto plakni. Šeit būtiski ievērot gan taisno leņķi pret iepriekš ēvelēto plakni, gan plaknes virsmas līdzenumu un taisnumu. Iegūto leņķi ar blakus plakni pārbauda, izmantojot stūreni vai leņķa lineālu. Sagatavju ēvelēšanai piemērotas ēveles taisnu plakņu iegūšanai. Ēveles izmērs izvēlēts atbilstoši apstrādājamo sagatavju izmēram tā, lai ēveles pēda stabili balstītos uz sagataves un tās garums būtu īsāks

par sagataves garumu. Šīs apstrādes operācijas veikšanai piemērotas gludēveles un tīrēveles. Pirms ēvelēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, kas izvirzīti zemāk par apstrādājamās sagataves ēvelējamo plakni.

6. Detaļas izmēru atlikšana. Balstoties uz ēvelēšanas procesā iegūto sagatavju divu plakņu biezumu un platumu, šajā posmā veic sagatavju izmēru pārrēķinus, ņemot vērā puzzles detaļu proporciju zīmējumam un ēvelēšanas procesā iegūto sagatavju šķērsriezumu. Pēc tam veic izmēru atlikšanu/mērīšanu un aizzīmēšanu uz apstrādājamajām sagatavēm, lai veiktu atlikušo divu plakņu ēvelēšanu. Šajā apstrādes posmā mērīšana jāveic ar augstu precizitāti, tai piemērojami vairāki instrumenti. No lineālu apakšgrupas – lineāli griešanai. No trīsstūru apakšgrupas – taisnleņķa trīsstūris. No stūreņu un leņķmēru apakšgrupas – leņķa lineāli. Sagatavju aizzīmēšanai piemēroti zīmuļi un mehāniskie zīmuļi. No aizzīmēšanas adatu apakšgrupas lietojami visi aizzīmēšanas adatu veidi. No aizzīmēšanas nažiem – no īlenu apakšgrupas – apaļā veida īleni, kas paredzēti aizzīmēšanai, kā arī svītrvilči. Aizzīmēšanu veic sagatavēm pa perimetru, atliekot plānotos detaļu šķērsriezumus bez virsmēra platumā un biezumā.

7. Atlikušo divu malu ēvelēšana taisnā leņķī attiecībā pret pārējām malām un pēc izmēriem. Pirms ēvelēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, kas nav izvirzīti augstāk par apstrādājamo detaļu. Ēvelēšanu veic, ņemot vērā atliktos sagatavju izmērus. Vispirms ēvelē vienu no vēl neapstrādātajām sagataves plaknēm, līdz tā ir līdzena un taisna, kā arī pa perimetru atbilst atliktajam izmēram un ar blakus plakni veido 90° leņķi. Ēvelējumu pārbauda gan garenvirzienā, gan šķērsvirzienā, izmantojot griešanas lineālu, stūreni vai leņķa lineālu, pārbauda arī iegūto leņķi ar blakus plakni, izmantojot stūreni vai leņķa lineālu. Tad ēvelē blakus esošo plakni 90° leņķī pret noēvelēto plakni. Šeit būtiski ievērot gan taisno leņķi pret iepriekš ēvelēto plakni, gan plaknes virsmas līdzenumu un taisnumu. Apstrādei piemērotas ēveles taisnu plakņu iegūšanai. Šīs apstrādes operācijas veikšanai piemērotas gludēveles un tīrēveles.

8. Detaļu garuma izmēru atlikšana. Balstoties uz ēvelēšanas procesa rezultātā iegūto sagatavju biezumu un platumu, šajā posmā veic sagatavju izmēru pārrēķinu atbilstoši detaļu proporciju zīmējumam. Pēc tam veic sagatavju izmēru atlikšanu – mērīšanu un aizzīmēšanu uz apstrādājamajām sagatavēm, lai veiktu sagatavju garināšanu. Šajā apstrādes posmā mērīšana jāveic ar augstu precizitāti, tai piemērojami vairāki instrumenti. No lineālu apakšgrupas – lineāli griešanai. No

stūreņu un leņķmēru apakšgrupas – stūreņi. Sagatavju aizzīmēšanai piemēroti zīmuļi un mehāniskie zīmuļi. No aizzīmēšanas adatu apakšgrupas lietojami visi aizzīmēšanas adatu veidi. No aizzīmēšanas nažiem – no īlenu apakšgrupas – apaļā veida īleni, kas paredzēti aizzīmēšanai. Aizzīmēšanu veic sagatavēm pa perimetru, atliekot plānotos detaļu garumus ar nelielu virsmēru (līdz 1 mm).

9. Detaļu garināšana, šķērszāgēšana pēc atliktajiem izmēriem. Sekojoši veic aizzīmēto sagatavju izzāgēšanu, izpildot kokmateriāla šķērszāgēšanu, iegūstot nepieciešamā garuma sagataves ar nelielu virsmēru. Piemērotākie instrumenti apstrādes operācijas izpildei ir zāģu apakšgrupas platais vienrocis vai cietmuguras zāģis ar universālo vai šķērszāgēšanai atbilstošo asmeni. Pirms zāgēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, var izmantot arī C veida vai F veida spīles.

10. Savienojumu aizzīmēšana. Savienojumu vietu mērus aprēķina atbilstoši sagataves izmēriem un detaļu proporciju zīmējumam, tos atliek no sagataves centra uz abām pusēm simetriski. Turpinājumā veic sagatavju izmēru atlikšanu/mērišanu un aizzīmēšanu uz apstrādājamā kokmateriāla. Šajā posmā tiek sākta kokapstrādes rokas instrumentu lietošana darba izpildes procesā, mērīšanai izmantojot lineālu apakšgrupas lineālu griešanai vai stūreņu un leņķmēru apakšgrupas leņķa lineālu. Sagatavju aizzīmēšanai piemēroti zīmuļi un mehāniskie zīmuļi. No aizzīmēšanas adatu apakšgrupas lietojami visi aizzīmēšanas adatu veidi. No aizzīmēšanas nažiem – no īlenu apakšgrupas – apaļā veida īleni, kas paredzēti aizzīmēšanai.

11. Savienojumu izzāgēšana. Savienojumu vietu iezāgēšanu veic pirms savienojumu vietu izkalšanas, lai atvieglotu kalšanas darbu un novērstu iespējamās kļūdas un neprecizitātes. To izpilda, veicot iezāgējumus aizzīmētajās savienojumu vietās katrā plaknē. Iezāgējumus nepieciešams veikt ļoti precīzi. Iezāgējumu realizēšanai var izmantot plato vienroci vai cietmuguras zāģi ar smalkiem zāģa zobiem šķērszāgēšanai, vai japāņu zāģus šķērszāgēšanai. Pirms zāgēšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, var izmantot arī C veida vai F veida spīles.

12. Savienojumu izkalšana. Pirms savienojumu kalšanas apstrādājamo sagatavi nepieciešams nekustīgi nostiprināt, tam izmanto ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, var izmantot arī C veida vai F veida spīles. Izkalšanu veic katrā sagataves plaknē, kur paredzēta savienojuma vieta vai tās daļa. Apstrādes operācijas izpildei piemēroti kalnu apakšgrupas galdnieku kalti, lietojami dažāda platuma kalti atkarībā no apstrādājamās sagataves izmēriem. Nepieciešamības

gadījumā izmantojams palīgrīks – koka vāle, lai atvieglotu darba procesu.

13. Savienojumu piegriešana vai pievilēšana, detaļu galu piegriešana vai pievilēšana. Nekustīgi nostiprinātām sagatavēm ar ēvelsola priekšējo vai gala skrūvi kopā ar ķīļiem, vai arī C veida vai F veida spīlēm veic savienojumu vietu apstrādi. Pēc zāgēšanas procesa gan savienojumu vietās, gan sagatavju galos nepieciešams veikt precīzu apstrādi, lai sagataves pilnībā atbilstu proporciju zīmējumā norādītajām izmēru attiecībām. To iespējams veikt ar kalnu apakšgrupas – tīrkaltiem vai galdnieku kaltiem vai arī vīļu apakšgrupas parastajām vīlēm, izvēloties tās pēc formas un izmēra atbilstoši apstrādājamās sagataves vietas formai. Šajā apstrādes posmā svarīgi izvēlēties vīli ar smalku uzcirtumu, lai iegūtu kvalitatīvu rezultātu.

14. Dizaina izstrāde griežot, ēvelējot, vilējot u. c. apstrādes veidi (ja paredzēts). Šis apstrādes posms veicams pēc brīvas izvēles, studentam ir iespēja individualizēt puzli, veikt formas modifikācijas ar koksnes atņemšanas paņēmieniem, saglabājot nemainīgu sagatavēs iestrādāto savienojumu daļu. Ņemot vērā, ka šajā posmā nav ierobežojumu apstrādes veidā un lietotajos instrumentos, students individuāli konsultējas ar mācībspēku par izvēlēto risinājumu un tā realizēšanas secību.

15. Detaļu slīpēšana. Sagatavēm veic slīpēšanu ar abrazīvo materiālu, tā izpildē var lietot slīpēšanas palīgrīkus atbilstoši apstrādājamajai sagataves formai un vēlamajam rezultātam.

16. Detaļu apdare, dizaina izstrāde, lakojošana, krāsošana, apgleznošana u. c. apstrādes veidi (ja paredzēts). Šis apstrādes posms veicams pēc brīvas izvēles. Ja vēlas, students var uzklāt apdari izveidotajām puzzles detaļām. Šajā posmā nav ierobežojumu apdares veidā un lietotajos uzklāšanas paņēmienos, tāpēc students individuāli konsultējas ar mācībspēku par izvēlēto risinājumu un tā realizēšanas iespējām.

Rezultāts

Rezultātā iegūtas sešas puzzles detaļas, no kurām četras ir savstarpēji atšķirīgas, savukārt divas – veido pārus. Līdz ar tiek realizēta gan dažādu, gan atkārtotu atsevišķu detaļu izgatavošana.

Izgatavotās detaļas, pirmkārt, vērtē individuāli, katru detaļu aplūkojot no visām pusēm un veicot kontrolmērījumus, lai pārlicinātos, vai detaļas un to izmēru proporcijas atbilst uzdevumā norādītajam. Būtiska ir izgatavoto detaļu un savienojumu vietu precizitāte un apstrādātās virsmas kvalitāte (skat. 8. (a) attēlu, 130. lpp.).

Tam seko detaļu un savienojumu vietu savstarpējās saderības pārbaude – ciešums un precizitāte, saliekot un izjaucot puzli, lai tā būtu saliekama, turētos kopā, kā arī to varētu izjaukt un atkārtoti salikt, ievērojot detaļu leņķiskos parametrus un neveidojot liekus tukšumus starp detaļu savienojumu vietām (skat. 8. (b) un 8. (c) attēlus).

Rezultātā tiek skatīts arī iegūto detaļu šķērsriezums, balstoties uz izejmateriāla biezumu. Tas liecina par apstrādes procesa laikā pieļautajām neprecizitātēm, kā rezultātā veikta atkārtota apstrāde un samazināts šķērsriezuma izmērs (skat. 8. (d) attēlu).

8. (a) attēls. Puzles detaļu individuāls vērtējums.

8. (b) attēls. Puzles detaļu savienojumu pārbaude.

8. (c) attēls. Puzles salikšanas pārbaude.

8. (d) attēls. Puzles izmēra un proporciju pārbaude.

Noslēdzošais aspekts ir produkta individualizācija jeb dizaina izstrāde ar koksnes atņemšanas paņēmieniem un/vai apdares uzklāšanu, kas izpildīts brīvprātīgi pēc studenta iniciatīvas.

Nobeigums

Rokas instrumentu nozīme laika gaitā ir mainījusies, tomēr mūsdienās tie ir aktuāli un ļauj saglabāt zināšanas par vēsturi un kultūru amatniecībā un kokapstrādē, kā arī apgūt zināšanas un prasmes ar mūsdienās lietotiem un ražotiem rokas instrumentiem, veikt to savstarpēju salīdzināšanu, gan teorētiski, gan praktiski lietojot tos produkta izgatavošanā. Tradicionālajiem kokapstrādes rokas instrumentiem ir nozīmīga vieta kokapstrādes pamatu apgūšanā darbā ar masīvkoku, apstrādes laikā iepazīstot materiāla īpašības un apstrādes specifiku.

Rezultātā izstrādāts un studiju procesā aprobēts uzdevums, kas veicina tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu apguvi, to sasaistot ar masīvkoka apstrādi un produkta izgatavošanu, atklājot aspektus, kas būtiski prototipu un produktu izgatavošanas procesā un materiālu izvēlē pirms izgatavošanas sākšanas, parāda apstrādes plānošanas secību un detaļu izmēru nozīmi tajā, kā arī praktisku produkta izgatavošanas darbu pēc detaļu proporciju zīmējuma.

Šādas zināšanas un prasmes ir būtiskas topošiem produktu dizaina speciālistiem, apgūstot dažādus materiālus, to īpašības un apstrādes iespējas, kas izmantojamas jaunu produktu projektēšanā, prototipēšanā un izgatavošanā. Tās vairo zināšanu dažādību, kas aktuālas šajā starpdisciplinārajā nozarē, kā arī vairo empātiju un izpratni par saistīto nozaru darbības specifiku, piemēram, galdniecību un amatniecību.

ATSAUCES

- [1] **Bīlenšteins, A.** Latviešu koka celtnes un iedzīves priekšmeti. Pirmā daļa Latviešu koka celtnes. Rīga: Jumava, 2001, 256 lpp.; 13.–15. lpp.
- [2] **Apals, J.** Senie mājokļi Latvijā. Rīga: Raka, 1996, 87. lpp.
- [3] **Noël, M.** Woodworking in the history of technology. Endeavour. Great Britain: Pergamon Press plc, 1988, Vol. 12 No. 3, p. 113–118.
- [4] **Grīnberga, M.** Kokapstrādes tehnoloģija. Rīga: Jumava, 2002, 293 lpp.; 9. lpp.
- [5] **Vidzickis, R., Kukle, S.** Interaction Organization between Material and Digital Data Basis in Timber Technology Museum. Material Science Textile and Clothing Technology. Riga: RTU, 2008, Vol. 3 No. 1, p. 150–157.
- [6] **Gūtmane, I., Vidzickis, R. and Zotova, I.** Woodworking Cutting Hand Tool Systematization and Structuring. *Green Buildings Technologies and Materials*. Sofia: STEF92 Technology Ltd, 2018, No. 18 (6.3), p. 469–477.
- [7] **Gūtmane, I., Kukle, S., Vidzickis, R. and Zotova, I.** Development of Manual Measuring Tools Classification for Woodwork. *Green Buildings Technologies and Materials*. Sofia: STEF92 Technology Ltd, 2019, 19 (6.2), p. 65–71.

- [8] **Gūtmane, I., Kukle, S., Zotova, I. and Ķīsis, A.** Woodworking marking tool structuration based on craft traditions. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. United Kingdom: Emerald Publishing Limited, 2021, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.
- [9] **Vitkopfs, A.** *Koks un tā apstrādāšana*, Rīga: Vaga, 1994, 415 lpp.; 81. lpp.
- [10] **Zuo, H.** The selection of materials to match human sensory adaptation and aesthetic expectation in industrial design. *METU Journal of the Faculty of Architecture*. Turkey: The Middle East Technical University, 2010, No. 27(2), p. 301–319.
- [11] **Haug, A.** Acquiring materials knowledge in design education. *International Journal of Technology and Design Education*. Netherland: Springer, 2019, No. 29, p. 405–420.
- [12] **Karana, E.** How do materials obtain their meanings. *METU Journal of the Faculty of Architecture*. Turkey: The Middle East Technical University, 2010, No. 27(2), p. 271–285.
- [13] **Pedgley, O., Rognoli, V., & Karana, E.** Materials experience as a foundation for materials and design education. *International Journal of Technology and Design Education*. Netherland: Springer, 2016, No. 26 (4), p. 613–630.
- [14] **Pedgley, O.** Invigorating industrial design materials and manufacturing education. *METU Journal of the Faculty of Architecture*. Turkey: The Middle East Technical University, 2010, No. 27(2), p. 339–360.
- [15] Thinking-through-making [online]. http://www.lexiconofdesignresearch.com/lexicon/texts/thinking_through_making [cited: 24.01.2022].
- [16] **Gibson, M.** Crafting communities of practice: the relationship between making and learning. *International Journal of Technology and Design Education*. Netherland: Springer, 2019, No. 29, p. 25–35.
- [17] **Bloom, B. S.** (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals (1st ed.). USA: Longmans, p. 207.
- [18] The British Museum [online]. https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1886-0111-18 [cited: 24.01.2022].
- [19] About the Burr Puzzles [online]. <https://www.craftsmanspace.com/free-projects/about-the-burr-puzzles.html> [cited: 22.01.2022].
- [20] Interlocking Burr Puzzles [online]. <https://chinesepuzzles.org/interlocking-burr-puzzles> [cited: 24.01.2022].
- [21] Burr [online]. <https://www.cs.brandeis.edu/~storer/JimPuzzles/ZPAGES/zzz000BURR.html> [cited: 22.01.2022].
- [22] The Puzzling World of Polyhedral Dissections [online]. <https://johnrausch.com/PuzzlingWorld/introduction.htm> [cited: 24.01.2022].

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. Autoru veidots attēls.
2. attēls. The Puzzling World of Polyhedral Dissections [online]. <https://johnrausch.com/PuzzlingWorld/introduction.htm> [cited: 24.01.2022].
3. attēls. Interlocking Burr Puzzles [online]. <https://chinesepuzzles.org/interlocking-burr-puzzles> [cited: 24.01.2022].

4. attēls. Interlocking Burr Puzzles [online]. <https://chinesepuzzles.org/interlocking-burr-puzzles> [cited: 24.01.2022].

5. attēls. The Puzzling World of Polyhedral Dissections [online]. <https://johnrausch.com/PuzzlingWorld/introduction.htm> [cited: 24.01.2022].

6. attēls. Autoru veidots attēls.

7. attēls. Autoru veidots attēls.

8. (a) attēls. Autoru veidots attēls.

8. (b) attēls. Autoru veidots attēls.

8. (c) attēls. Autoru veidots attēls.

8. (d) attēls. Autoru veidots attēls.

ILZE GŪTMANE, Mg. sc. ing., Assistant and Research Assistant at the Institute of Design Technology (ITD) of the Faculty of Materials Science and Applied Chemistry (FMSAC) of Riga Technical University (RTU). Professional activity is mostly related to product design, layout, product manufacturing, and design thinking process. Scientific activity and research are related to the study of woodworking hand tools, their systematization and compilation at the levels of basic groups and subgroups.

Address: 6 *Ķīpsalas* Street, Riga, LV-1048, Latvia

E-mail: *Ilze.Gutmane_2@rtu.lv*

+371 29695550

SILVIJA KUKLE, Dr. habil. sc. ing., Professor at RTU FMSAC IDT. Scientific research activity has been carried out since 1976, working in projects as an implementer, responsible implementer, guest researcher, and project manager, specializing in the development of software-controlled engineering systems, the creation of laboratory prototypes of new textile nanolevel modifications, functional nanofibers and composites based on natural fibres. Participated in international conferences both with reports and as a member and reviewer of the Scientific Committees of International Conferences. She is an expert of LATSERT (Latvian Certification Centre) and the Latvian Science Council.

Address: 6 *Ķīpsalas* Street, Riga, LV-1048, Latvia

E-mail: *Silvija.Kukle@rtu.lv*

+371 29411648

JĀNIS KALNIŅŠ, Mg. sc. ing., Lecturer at RTU FMSAC IDT and Research Assistant at DDMT (Department of Design and Material Technologies). Professional experience: academic work experience in a higher education institution (RTU), leading and teaching study courses. Scientific research activity is related to the architecture of wooden buildings, specializing in the architecture of wooden buildings in Riga. Professional activity is related to woodworking, woodcarving, wood carving, restoration of antique furniture and authentic shellac finishing of antique furniture.

Address: 6 *Ķīpsalas* Street, Riga, LV-1048, Latvia
E-mail: *Janis.Kalnins_6@rtu.lv*
+371 29117878

INGA ZOTOVA, Mg. sc. ing., Assistant and Research Assistant at RTU FMSAC IDT. Professional experience: integrating theory and practice in the study process, visiting companies, inviting industry representatives, integrating the latest research and technologies collected from international exhibitions in the lecture content. Her research focus is studying the possibilities of new materials in the production of bent-glued parts, as well as in the research and development of renewable resource boards.

Address: 6 *Ķīpsalas* Street, Riga, LV-1048, Latvia
E-mail: *Inga.Zotova@rtu.lv*
+371 26223581

ARTŪRS ĶĪSIS, Mg. sc. ing., Lecturer at RTU FMSAC IDT and Researcher in the field of materials science in the sub-field of wood materials and technologies. Scientific research activity has been carried out, specializing in 3D modelling of functional design prototypes, samples, simulations on CAD/CAM platforms, design and production of prototypes from wood, wood composite materials, acrylates, plastics, artificial minerals and «soft» metal base materials, accessories and adhesive/finishing materials, which is confirmed by participation in international exhibitions and reflected in scientific publications.

Address: 6 *Ķīpsalas* Street, Riga, LV-1048, Latvia
E-mail: *Arturs.Kisis@rtu.lv*
+371 25982547

Ilze Gūtmane, Silvija Kukle, Jānis Kalniņš, Inga Zotova, Artūrs Ķīsis

An Example of the Use of Traditional Woodworking Hand Tools in Product Design Studies at the Institute of Design Technologies of the Faculty of Materials Science and Applied Chemistry of Riga Technical University

Initially, hand tools were created to facilitate the processing of materials in manufacturing utility items. Tool design, technology, and ergonomics evolved along with the growing human ability to process new materials. The tool range has expanded to meet more diverse needs of the woodworking industry, adapting the tools for both universal use and specific functions.

Understanding of the functionalities of woodworking hand tools is essential for observing the sequence of material processing and practical processing operations, as well as in building awareness of the properties of the wood material. This is ensured by the interaction between the operator, the tool, and the workpiece. An important aspect in raising awareness is the relatively low processing speed and the processing of the material with human-controlled movements.

Treatment of wood with craft methods and tools reveals the characteristic properties of the material, including specifics of wood grain direction, the difference in the density of earlywood and latewood, and the difference in the longitudinal and transverse grain direction. It also allows understanding the most typical wood defects.

To make the process of learning a wood material meaningful in the study process, it is integrated with product manufacturing, making students create a wooden puzzle. This process implies running a sequential crafting process from a solid pine board to a finished and functional product – a puzzle. Students have to make it following a uniform design drawing showing the proportions of the pieces and joints.

While making a wooden puzzle, students choose the most appropriate tools for each processing stage. In the process, it is necessary to check, measure, mark, and cut the workpiece. The result is a three-dimensional product that may be assembled and disassembled. The assembly and disassembly process allows appreciating the role of processing accuracy in the course of work and its impact on the end result.

Keywords: traditional woodworking hand tools, craft, wood processing, product design, education.

Tradicionālo kokapstrādes rokas instrumentu lietojuma piemērs produktu dizaina studijās Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes Dizaina tehnoloģiju institūtā

STARPDISCIPLINĀRĀS AKADĒMISKĀS JOMAS DIGITĀLĀS HUMANITĀRĀS ZINĀTNES AIZSĀKUMI LATVIJĀ

SANITA REINSONE*,

Latvijas Universitāte

MARINA PLATONOVA, TATJANA SMIRNOVA, ZANE SEŅKO

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Galvenā informācijas multimedialitātes tendence un eksponenciālais datu apjoma pieaugums ir veicinājis būtiskas izmaiņas akadēmiskajā paradīgā, atbalstot pāreju uz starpdisciplināriem pētījumiem, kas ir ietekmējis jaunās digitālo humanitāro zinātņu (DHZ) jomas attīstību.

Raksta mērķis ir sniegt ieskatu par dažādām DHZ sabiedrības īstenotajām aktivitātēm Latvijā, kas veicinājušas nozares attīstību un stimulējušas ar digitālo pētniecību saistītu kursu iekļaušanu Latvijas augstākās izglītības studiju programmās, atspoguļojot RTU maģistra studiju programmas «Digitālās humanitārās zinātnes» izveidi un īstenošanu plašākā Latvijas, Eiropas un visas pasaules kontekstā.

Atslēgas vārdi: digitālās humanitārās zinātnes, digitālās zināšanas, humanitāro zinātņu mācību programma, starpdisciplinārās studijas, jauna zinātnes nozare.

Ievads

Lai gan humanitāro zinātņu skaitļošanas jomai ir samērā sena vēsture, kas aizsākās 20. gadsimta 40. gadu beigās, tā ir piedzīvojuši strauju izaugsmi, jo īpaši pēdējās desmitgadēs ir notikuši vairāki nozīmīgi pavērsieni. Straujā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) attīstība un to mērķtiecīga izmantošana humanitāro zinātņu pētniecībā ļāva izveidot patstāvīgu disciplīnu – digitālās humanitārās zinātnes (DHZ).

* Korespondējošais autors.

E-pasts: sanita.reinsone@ulfmi.lv

© 2022 Sanita Reinsone, Marina Platonova, Tatjana Smirnova, Zane Seņko. Izdevējs RTU Izdevniecība. Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Šobrīd digitālās humanitārās zinātnes ir virstermins, kas aptver plašu starpdisciplināru pētījumu un attīstības perspektīvu spektru multimodālo digitālo zināšanu humanitāro zinātņu jomā tās plašākā izpratnē [1; 144. lpp.]. Ir atzīts [2, 3, 4], ka DHZ ir paplašinājušas humanitāro zinātņu jomu un lietojamību, kā arī zinātniskās darbības definīcijas kopumā [5].

20. un 21. gadsimta mijā DHZ ir guvušas ievērojamu atpazīstamību un atzinību daudzās pasaules valstīs. Lai gan šī disciplīna joprojām tiek uzskatīta par relatīvi jaunu, salīdzinot ar nobriedušākām zinātnes nozarēm, tā ir uzkrājusi ievērojamu zinātnisko zināšanu apjomu, izmanto dažādas atzītas un inovatīvas pētniecības metodes, kā arī balstās daudzveidīgos empīriskos pierādījumos. Attiecīgās teorētiskās un metodoloģiskās bāzes attīstība ir veicinājusi digitālo humanitāro zinātņu arvien plašāku integrāciju akadēmiskajās studiju programmās [6]. Tādējādi šobrīd DHZ pētniecības disciplīna attīstās ne tikai kā inovatīva pētniecības joma, kas atrodas tādu nozaru krustpunktā kā humanitārās zinātnes, sociālās zinātnes, IKT, kultūras studijas un datorlingvistika, bet arī kā aktuāla augstākās izglītības joma, kas izveidota, lai reaģētu uz mainīgajām pētniecības sabiedrības un darba tirgus vajadzībām.

Pēdējā desmitgadē, sekojot globālajam digitālo zināšanu uzplaukumam humanitārajās zinātnēs, daudzas vadošās universitātes ir atzinušas nepieciešamību iekļaut šo starpdisciplināro jomu akadēmiskajās studiju programmās, risinot dažādus daudzšķautņainus izaicinājumus, kas saistīti ar digitālo humanitāro zinātņu teorētiskā un empīriskā ietvara izveidi. Tādas vadošās augstākās izglītības iestādes kā Oksfordas Universitāte, Kembridžas Universitāte, Londonas Karaliskā koledža Apvienotajā Karalistē, Masačūsetsas Tehnoloģiju institūts Amerikas Savienotajās Valstīs, Sorbonnas Universitāte Francijā un Helsinku Universitāte Somijā, minot tikai dažas no tām, ir izveidojušas dažādu līmeņu studiju programmas digitālo humanitāro zinātņu jomā.

Rīgas Tehniskā universitāte (RTU) ir pievienojusies to universitāšu pulkam, kas skaidri apzinās nepieciešamību mainīt izglītības paradigmas, pārejot uz starpdisciplināru, uz studentu orientētu augstākās izglītības modeli. RTU maģistra studiju programmas «Digitālās humanitārās zinātnes» izveide sakrīt ar 21. gadsimta otrajā desmitgadē aizsākušos digitālo humanitāro zinātņu jomas straujo globālo izaugsmi. Tā ir pirmā DHZ maģistra līmeņa studiju programma Baltijas valstīs. Salīdzinoši inertās humanitāro zinātņu disciplīnas attīstība uz tehnoloģiju virzītu jomu ir milzīgs solis ceļā uz mūsdienīgas un starptautiski konkurētspējīgas izglītības nodrošināšanu.

Raksta mērķis ir sniegt ieskatu par: a) dažādām aktivitātēm, ko Latvijā īsteno DHZ sabiedrība, t. i., pētnieki, akadēmiskās aprindas,

studenti un industrijas pārstāvji, kas veicinājušas nozares attīstību un stimulējušas ar digitālo pētniecību saistītu kursu iekļaušanu Latvijas augstākās izglītības studiju programmās; b) RTU maģistra studiju programmas «Digitālās humanitārās zinātnes» izveidi un attīstību, aplūkojot to plašākā Latvijas, Eiropas un pasaules kontekstā.

Raksta autore uzskata, ka šāds vēsturiski pamatots novērojums ir nepieciešams, lai veidotu stabilu pamatu gan zinātnisko, gan akadēmisko pētījumu tālākai attīstībai DHZ jomā, jo tas palīdz noteikt ieguldīto pūļu vērtību, apjaust DHZ jomas mērogu un apzināties tās jaunās robežas, kas tiks sasniegtas nākotnē.

Digitālo humanitāro zinātņu attīstība pētniecībā un akadēmiskajā vidē

Daudzās pasaules valstīs turpina veidoties DHZ pētniecības centri, laboratorijas un pētniecības grupas, kas apliecina šīs disciplīnas aktualitāti un nozīmīgumu, kas mērķtiecīgi attīstās par starpdisciplināru pētniecības un attīstības jomu. Sadarbība, kas veicina disciplīnas attīstību, notiek ne tikai starp akadēmiskajām iestādēm, bet arī kultūras mantojuma pārvaldības nozarē, t. i., bibliotēkās, arhīvos un muzejos.

Tiek dibinātas un attīstītas starptautiskas DHZ organizācijas, pētniecības tīkli un konsorcijs. Piemēram, 2012. gadā izveidotā «Vienota valodas resursu un tehnoloģiju infrastruktūra» jeb *CLARIN ERIC* ir pētniecības infrastruktūra, lai atbalstītu valodas datu un rīku koplietošanu, izmantošanu un ilgtspēju humanitāro un sociālo zinātņu pētniecībā (www.clarin.eu). Vēl viens nozīmīgs tīkls – *DARIAH* jeb Digitālā pētniecības infrastruktūra mākslas un humanitāro zinātņu jomā – tika izveidots 2014. gadā (www.dariah.eu). Literārās un lingvistiskās skaitļošanas asociācija tika pārdēvēta par Eiropas Digitālo humanitāro zinātņu asociāciju (<https://eadh.org/>), kas lielā mērā veicināja arī termina «digitālās humanitārās zinātnes» lietošanu. Tā ir kļuvusi par Eiropas digitālo humanitāro zinātņu vadošo organizāciju, kas ietver vairākas reģionālās nodaļas. Viena no tām ir Digitālās humanitārās zinātnes ziemeļu valstīs. Tā tika izveidota 2016. gadā un vēlāk pārdēvēta par Digitālās humanitārās zinātnes ziemeļu un Baltijas valstīs jeb *DHNB 2020*. gadā (<https://dhnb.eu/>).

Jāatzīmē, ka DHZ attīstība Latvijā noris diezgan netradicionālā veidā. No vienas puses, ņemot vērā to, ka šī nozare ir radusies un guvusi plašu pasaules atpazīstamību lielākajās Eiropas valstīs un ASV, Latvijai ir izdevies izmantot sniegtās iespējas – disciplīnu nebija nepieciešams attīstīt no pašiem pirmsākumiem. No otras puses, daudzi esošie DHZ

risinājumi bija jāpielāgo vietējās pētniecības sabiedrības un industrijas vajadzībām, bieži vien nepaļaujoties uz tādu tehnoloģiju gigantu kā *Google* un *Microsoft* iespējām. Tas savukārt deva impulsu iekšēju risinājumu izstrādei sadarbībā ar Latvijas IKT nozari un augstākās izglītības iestādēm.

Kopš 20. gadsimta 90. gadiem datorlingvistika ir bijusi redzamākā ar DHZ saistītā joma Latvijā, savukārt ap 2014. gadu digitālo zināšanu jomā arvien aktīvāk sāka iesaistīties arī citas humanitāro zinātņu disciplīnas. Liela nozīme Latvijas DHZ sabiedrības veidošanā ir bijusi iniciatīvai *www.digitalhumanities.lv*, kas sākās 2017. gadā. Tās iniciators bija Latvijas Universitātes (LU) Literatūras, folkloras un mākslas institūts, un tam ir veiksmīgi izdevies apvienot akadēmiskās un kultūras mantojuma institūcijas, kas interesējas par digitālajām zināšanām, lai veidotu ciešāku sadarbību un veicinātu DHZ attīstību Latvijā. Šī iniciatīva apkopo informāciju par Latvijas DHZ rīkiem un resursiem un organizē dažādus pasākumus. Kopš 2018. gada *www.digitalhumanities.lv* dalībinstiūcijas organizē ikgadējo Baltijas digitālo humanitāro zinātņu vasaras skolu. Šīs iniciatīvas rezultātā ir izveidots arī starpinstitūciju konsorcijs, kas uzvarējis Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstītā valsts pētījumu programmas projekta «Humanitāro zinātņu digitālie resursi» īstenošanas konkursā 2020.–2021. gadam.

Iniciatīva veicina ciešāku integrāciju un savstarpēju mijiedarbību starp pētniecību un akadēmiskajām aprindām DHZ jomā Latvijā. RTU un LU ir vadošās augstskolas šīs sinerģijas veicināšanā, sekmējot DHZ jomas attīstību dažādās akadēmiskās un pētniecības perspektīvās.

Pēdējās desmitgades DHZ un augstākās izglītības kontekstā var raksturot kā eksperimentēšanas un noderīgāko pieeju meklēšanas laiku. DHZ joma attīstās ļoti strauji, un mūsdienās tā ļoti atšķiras no DHZ pirms 15 gadiem pieņemto metodoloģiju, izstrādāto resursu un rīku, pieejamās infrastruktūras un pētniecības iespēju ziņā. Mainās arī izpratne par to, kas ir DHZ un par ko tās attīstās. Tā rezultātā joprojām nav vienas visaptverošas un vispārpieņemtas definīcijas par to, kas ir DHZ, kā arī notiek plašas zinātniskas diskusijas par to, vai tās būtu jāuzskata par atsevišķu zinātnes nozari vai par spēcīgu humanitāro zinātņu metodoloģisku papildinājumu [1, 7].

Dažādās pieejas DHZ augstākās izglītības studiju programmās ne tikai atspoguļo šo daudzveidību un vispārējas vienprātības trūkumu, bet arī piedāvā lielu potenciālu un iespējas apvienot DHZ ar citām disciplīnām, piemēram, mediju studijām, ekonomiku vai radošajām industrijām.

Apvienojot humanitāro zinātņu studiju praksi, kas ir attīstījusies gadsimtiem ilgi, un informācijas tehnoloģiju studijas, kas aktīvi attīstās pēdējās desmitgadēs, kopējā mācību metodoloģijā un mācību

programmu izstrādē, vienkārši pārnesot un ekstrapolējot to elementus, lai vienlīdz visaptveroši aptvertu datoriku un humanitārās zinātnes, nebūtu visveiksmīgākais DHZ modelis. Būtu jāpieņem niansētāka pieeja, kas atspoguļotu patiesi starpdisciplināro un sadarbības raksturu, kāds ir digitālajām zināšanām humanitārajās zinātnēs.

Laiks no 20. gadsimta 80. gadu beigām līdz 90. gadu vidum bija labvēlīgs jaunu akadēmisko programmu izveidei. Tajā laikā Eiropā un Ziemeļamerikā tika izveidoti daudzi DHZ pētniecības centri un iestādes, tādējādi nodrošinot auglīgu augsni turpmākai akadēmiskai attīstībai [6, 8]. Lai gan digitālo resursu attīstība humanitārajās zinātnēs latviešu valodā notika jau kopš 20. gadsimta 60. gadu beigām [5], 20. gadsimta 90. gadu sākums bija laiks, kad digitālā zināšanas humanitārajās zinātnēs, īpaši datorlingvistikā, Latvijā institucionalizējās.

LU Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorija (*AiLAB*) tika dibināta 1992. gadā, galveno uzmanību pievēršot digitālo rīku un resursu izstrādei latviešu valodai un kultūrai. Gadu ātrāk tika izveidots uzņēmums «Tilde», vēl viens ievērojams valodas tehnoloģiju pētniecības un attīstības centrs [5]. Tomēr, neraugoties uz to, ka kopš 90. gadu otrās puses un turpmāk pieauga personālo datoru pieejamība, kas izraisīja interesi par plašāku skaitļošanas metožu lietojumu pētniecībā kopumā un valodas tehnoloģiju izstrādē jo īpaši, Latvijas augstākās izglītības iestādes šajā laika posmā nav veikušas būtiskus centienus iekļaut DHZ savās mācību programmās, izņemot dažus studiju kursus, kas aptvēra fragmentārus digitālo zināšanu elementus. Piemēram, LU Humanitāro zinātņu fakultāte un Sociālo zinātņu fakultāte maģistra studiju programmās piedāvā kursus DHZ, korpusa lingvistikas un tekstu skaitļošanas analīzes jomā. Bakalaura līmenī datorlingvistikas kurss tiek piedāvāts Liepājas Universitātē un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā, «Ievads dabiskās valodas apstrādē» ir daļa no LU Datorikas fakultātes mācību programmas.

Tomēr visefektīvākie un ilgtspējīgākie akadēmiskie rezultāti DHZ jomā sasniegti līdz ar RTU E-studiju tehnoloģiju un humanitāro zinātņu fakultātes (ETHZF) īstenotās maģistra studiju programmas «Digitālās humanitārās zinātnes» izveidi un attīstību. Tā ir kļuvusi par pirmo augstākās izglītības programmu DHZ jomā Latvijā, kas piedāvā modernu un daudzpusīgu apmācību digitālo pētījumu jomā humanitāro zinātņu, kultūras, e-mārketinga risinājumu un e-pedagoģijas kontekstā.

Maģistra studiju programma «Digitālās humanitārās zinātnes». Jaunas starpdisciplināras akadēmiskās robežas

Mūsdienu tehnoloģiju straujā attīstība, informācijas multimodalitātes un multimedialitātes tendence un dažādu datu eksponenciālais pieaugums ir veicinājuši būtiskas izmaiņas akadēmiskajā paradigmā, atbalstot pāreju uz starpdisciplināriem pētījumiem, kas ir ietekmējis DHZ attīstību un izvirzījis to vadošajās pozīcijās akadēmiskajā vidē, zinātnē un pētniecībā.

Mūsdienās DHZ speciālists ir daudzpusīgi kompetents profesionālis, kurš organizē, administrē, īsteno un/vai vada visaptverošus pētījumus un starpdisciplināru datu izraces, digitalizācijas, reprezentācijas un arhivēšanas, apstrādes, vizualizācijas un analīzes stratēģiju un metožu piemērošanu, lai efektīvi risinātu starpdisciplinārus uzdevumus.

Arvien lielāks pasaules vadošo universitāšu skaits atver šādas studiju programmas, t. sk. Masačūsetsas Tehnoloģiju institūts, Oksfordas Universitāte, Londonas Karaliskā koledža, Vīnes Universitāte, par savu stratēģisko prioritāti izvēloties DHZ (<https://www.univie.ac.at/en/about-us/at-a-glance/strategic-priorities/>). Jāatzīmē, ka, lai gan studiju programmas atšķiras pēc struktūras, ilguma, akadēmiskās ievirzes un studiju satura, tās acīmredzami liecina par vispārējo pasaules tendenci īstenot starpdisciplināras studiju programmas.

Šādu studiju programmu īstenošana prasa pieņemt daudzveidīgas studiju procesa organizācijas stratēģijas un paredz ieviest dažādus mehānismus, kas sekmē izcilību akadēmiskajā vidē. Autore necenšas sniegt izsmelšu mehānismu un stratēģiju sarakstu, kas tiek piedāvātas visā pasaulē, īstenojot līdzīgas studiju programmas, bet koncentrējas uz RTU pieņemtajiem un veiksmīgi aprobētajiem mehānismiem un stratēģijām, kas redzami 1. attēlā (142. lpp.).

Interesanti atzīmēt, ka, lai gan mūsdienās maģistra studiju programma «Digitālās humanitārās zinātnes» ir ieguvusi atpazīstamību un atzinību, lēmums izveidot šo studiju programmu ETHZF nebija viegls un prasīja ievērojamas pūles, jo piedāvātais studiju programmas modelis paredzēja aktīvi līdzdarboties ne tikai dažādām RTU fakultātēm, bet arī dažādiem starptautiskiem partneriem, kas jau bija guvuši ievērojamu pieredzi DHZ docēšanā. Šodien studiju programmas kodolu nodrošina RTU ETHZF un Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes mācībspēki, kas kopā ar Arhitektūras fakultātes, Būvniecības inženierzinātņu fakultātes, Inženierekonomikas un vadības fakultātes, Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes pārstāvjiem sniedz savas zināšanas un plašo pieredzi, īstenojot studiju kursus, vadot, konsultējot un recenzējot maģistra darbus, nodrošinot studiju moduļus, seminārus

un konsultācijas. Studiju programmas īstenošanā iesaistīto fakultāšu skaita ziņā – šajā gadījumā sešas – maģistra studiju programma «Digitālās humanitārās zinātnes» ir unikāls piemērs veiksmīgai starpfakultāšu sinerģijai ne tikai valsts, bet arī starptautiskā mērogā. Efektīva un lietderīga dažādu RTU fakultāšu sadarbība ļauj sniegt kvalitatīvu starpdisciplināru izglītību maģistra studiju programmas studentiem.

nodibināt izcilu starpdisciplināro sadarbību starp vairākām inženierzinātņu, humanitāro un sociālo zinātņu fakultātēm

integrēt informācijas tehnoloģiju teorētisko bāzi, metodes, paradigmas katrā studiju programmas studiju kursā

pieāvāt vairākus specializācijas virzienus, kuros pielieto digitālo humanitāro zinātņu jomas iemaņas

starpdisciplinārajā studiju procesā ieviest kompetencēs balstītas izglītības principus

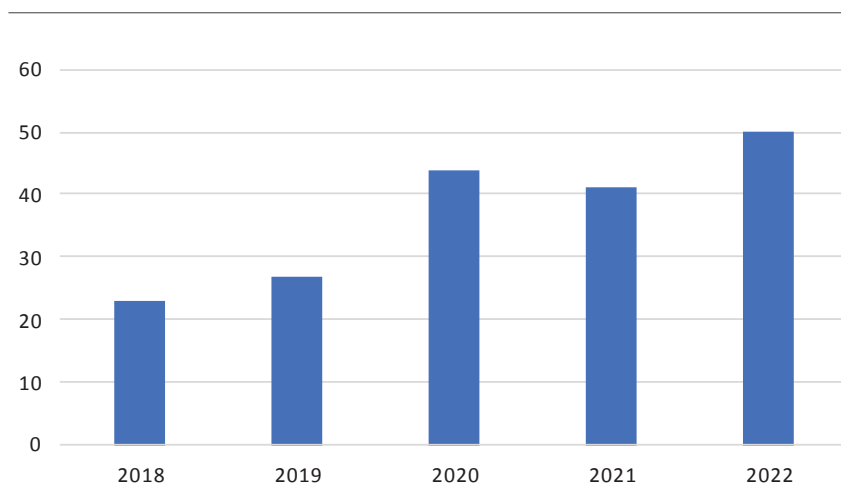
īstenot studentcentrētu pieeju

iesaistīt vadošos jomas speciālistus studiju satura izklāstīšanā

1. attēls. RTU pieņemto un aprobēto mehānismu un stratēģiju saraksts.

Izcili, starptautiski atzīti un panākumiem bagāti profesori no Londonas Universitātes Progresīvo studiju skolas (*University of London School of Advanced Study*), Londonas Karaliskās koledžas (*King's College London*), Briseles Brīvās universitātes (*Vrije Universitat Brussels*), Linneja Universitātes (*Linnaeus University*), Rietumu Ontario universitātes (*University of Western Ontario*), Tartu Universitātes (*University of Tartu*), kā arī profesori un vadošie pētnieki no vietējām augstākās izglītības iestādēm, piemēram, LU, kuri piedalās programmas īstenošanā, padara to par reģionā vadošu un pamatotu iniciatīvu.

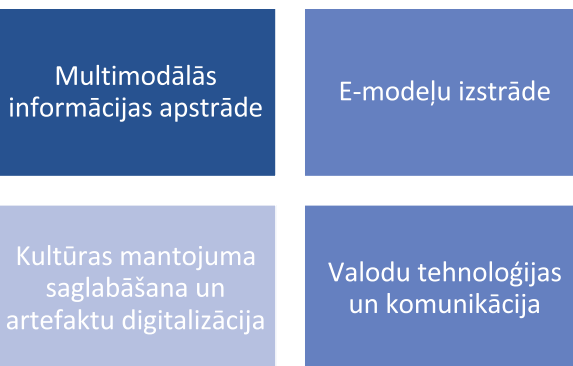
Studiju programmu augstu vērtē studenti ar dažādu humanitāro, mākslas, sociālo, kultūras un datorzinātņu izglītību. Projekts, kas sākās 2018. gadā ar vietējo studentu grupu un tikai vienu ārvalstu pārstāvi, šobrīd ir trīskāršojies un piesaistījis ārvalstu studentus no daudzām valstīm, ieskaitot Ķīnu, Pakistānu, Uzbekistānu, Ēģipti, Turciju, Irānu, Azerbaidžānu, Indonēziju, Peru, Ukrainu, Indiju, Krieviju, Kamerūnu, Dienvidkoreju, Šrilanku, Ganu, Butānu, Brazīliju u. c.

Starpdisciplinārās
akadēmiskās
jomas digitālās
humanitārās
zinātnes
aizsākumi Latvijā

2. attēls. Kopējais uzņemto studentu skaits RTU ETHZF maģistra studiju programmā «Digitālās humanitārās zinātnes».

Studiju programmas ietvaros galvenā uzmanība tiek pievērsta studentu vajadzībām. Studiju kursu saraksts tiek regulāri papildināts, lai operatīvi reaģētu uz mainīgajām tirgus un nozares vajadzībām, kā arī jaunajiem izaicinājumiem, ko rada jaunā DHZ joma. Jāatzīmē, ka obligāto un ierobežotās izvēles studiju kursu sarakstā ir vairāk nekā 50 vienību, tās ir sargrupētas vairākos studiju moduļos. Šobrīd ir četri atsevišķi studiju moduļi, kas ietver īpaši izstrādātus starpdisciplinārus studiju kursus, kas ļauj nodrošināt to, ka studentu ieguvumu saraksts pieaug eksponenciāli.

3. attēls. Studiju moduļi RTU ETHZF maģistra studiju programmā «Digitālās humanitārās zinātnes».

Piedāvāto specializācijas jomu mērķis ir attīstīt tādas prasmes kā radoša problēmu risināšana, individuālu starpdisciplināru risinājumu ieviešana un aprobācija, analītiskā un kritiskā domāšana, kognitīvā elastība un konceptuālā domāšana, zinātkāre un izcilas komunikācijas

prasmes. Šīs prasmes palīdz studentiem iziet ārpus vienas nozares rāmjiem un veiksmīgi lietot inženierzinātņu, humanitāro, sociālo zinātņu un citu zinātņu disciplīnu metodes un paradigmas, lai ātri un efektīvi risinātu aktuālus starpdisciplināro zinātnisko pētījumu, akadēmisko apmācību un profesionālos uzdevumus.

Nenoliedzami, akadēmiskā un zinātniskā pētniecība dod lielu ieguldījumu studiju procesā un veicina DHZ kā perspektīvas zinātniskās disciplīnas attīstību Latvijā un pasaulē. Viena no stratēģijām, kas pieņemta, lai veicinātu šīs maģistra studiju programmas starptautisko atpazīstamību, ir veidot ciešas saiknes ar akadēmiskās pētniecības un DHZ infrastruktūru Latvijā un ārpus tās. Mērķis ir mudināt programmas studentus jau studiju laikā kļūt par aktīviem DHZ pētnieku sabiedrības locekļiem, vēl vairāk nostiprinot ne tikai akadēmiskās zināšanas un prasmes, bet arī palīdzot attīstīt plaša spektra «horizontālās» prasmes un motivējot veikt starpdisciplinārus pētījumus, aplūkojot visas esošās un jaunās teorijas, metodes, parādības un paradigmas [10; 78. lpp.].

Spēja piesaistīt jaunas zinātniskās un akadēmiskās disciplīnas, lai sekmētu metodoloģiskās pamatbāzes izveidi, izpētītu vēl citus pētniecības un mācīšanās izaicinājumus un atklātu vēl vairāk ieguvumu, ko starpdisciplinārā joma var piedāvāt, nodrošina konkrētās studiju jomas [11; 10. lpp.] kopumā un konkrētās studiju programmas jo īpaši augstu valenci, kā arī sekmē labi izteiktu konkurences priekšrocību radīšanu katram studentam, akadēmiskajam personālam un pētniekam, kas darbojas DHZ jomā.

Nobeigums

Pētījumi DHZ jomā ir vērsti uz daudzu starpdisciplināru problēmu, ar ko saskaras nozare, akadēmiskās aprindas un sabiedrība kopumā, risināšanu. Ņemot vērā DHZ pētniecības apjomu un ietekmi, var prognozēt, ka šī joma kļūs arvien populārāka gan vietējā, gan pasaules mērogā.

Auglīgā un efektīvā RTU un LU sinerģija brūgē ceļu ilgtspējīgai DHZ nozares attīstībai, kļūstot par digitālo zināšanu celmlaužiem Latvijā. LU īstenotās pētniecības iniciatīvas atspoguļojas RTU īstenotajā izglītības procesā, savukārt jautājumi, ar kuriem saskaras RTU akadēmiskā saime veikto pētījumu gaitā, tālāk tiek risināti LU pētnieku virzītajos projektos un citās zinātniskajās aktivitātēs.

Mūsdienās var droši apgalvot, ka RTU patiešām ir šūpulis pirmajai augstākās izglītības līmeņa studiju programmai DHZ jomā. Nākotnē RTU iesāktajai tendencei noteikti sekos arī citas Latvijas augstskolas, bagātinot nozari, veicinot sadarbību un nostiprinot Latvijas pozīcijas tādās viedās specializācijas jomās kā digitalizācija, viedās pilsētas,

ilgtspējīga kultūras mantojuma pārvaldība un citās cilvēcei īpaši svarīgās jomās ģeopolitisko satricinājumu un nedrošības laikā.

Integrējot un īstenojot humanitāras idejas dažādās cilvēka dzīves jomās ar vismodernāko IKT risinājumu palīdzību, DHZ ir potenciāls kļūt gan par mērķi, gan par līdzekli, lai padarītu Latviju par modernu, inteliģentu, uz labklājību un cilvēciskām vērtībām orientētu valsti.

ATSAUCES

- [1] **Vanhoutte, Edward.** (2016) The Gates of Hell: History and Definition of Digital | Humanities | Computing. In: Terras, M. et al. (eds). Defining Digital Humanities. London, New York: Routledge. 156.
- [2] **Burdick, Anne, Drucker, Johanna, Lunenfeld, Peter, Presner, Todd, Schnapp, Jeffrey.** (2016) Digital Humanities. USA: MIT Press.
- [3] **Fiormonte, Domenico, Chaudhuri, Sukanta, Ricaurte, Paola.** (2022) Global Debates in the Digital Humanities. USA: U of Minnesota Press.
- [4] **Levenberg, Lewis, Neilson, Tai, Rheams, David.** (2018) Research Methods for the Digital Humanities. Springer.
- [5] **Thomas, William G.** (2016) The Promise of the Digital Humanities and the Contested Nature of Digital Scholarship. In: Schreibman, S. et al. (eds.). A New Companion to Digital Humanities. Wiley Blackwell, pp. 524–537.
- [6] **Hirsch, Brett D.** (2012) Digital Humanities and the Place of Pedagogy. In: Hirsch, BD, (ed.) Digital Humanities Pedagogy: Practices, Principles, and Politics. Open Book Publishers, pp. 3–30.
- [7] **Terras, M., Nyhan, J., Vanhoutte, E.** (eds). (2016) Defining Digital Humanities. London, New York: Routledge.
- [8] Skadiņa, Inguna. Datorlingvistika Latvijā. Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/skirklis/106524-datorlingvistika-Latvijā> [skatīts: 19.07.2022].
- [9] **Reinsone, Sanita, Laime, Sandis.** Latviešu folkloras krātuves digitālais arhīvs *garamantas.lv*: priekšvēsture un attīstība, Letonica Nr. 46, 2022.
- [10] **Repko, Allen and Rick Szostak** (2020) Interdisciplinary Research: Process and Theory. 4th ed. Thousand Oaks: Sage.
- [11] **Platonova, Marina, Smirnova, Tatjana, Senko, Zane** (2021) Academic Research Student Handbook. Master of Science in Digital Humanities. Riga: RTU Press.

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. Raksta autoru veidots attēls.
2. attēls. Raksta autoru veidots attēls.
3. attēls. **Platonova, Marina, Smirnova, Tatjana, Senko, Zane** (2021) Academic Research Student Handbook. Master of Science in Digital Humanities. Riga: RTU Press, p. 10.

SANITA REINSONE, Dr. philol. is a senior researcher at the Institute of Literature, Folklore and Art (ILFA) of the University of Latvia. She heads the Digital Humanities Group of ILFA and Digital Archives of Latvian Folklore (*garamantas.lv*). She is leading local and international research and development, and networking projects, as well as different outreach projects dealing with cultural heritage crowd-sourcing carried out by ILFA. *Sanita Reinsone* is also a lecturer at Riga Technical University and the University of Latvia.

Address: 3 *Mūkusalas* Street, Rīga, LV-1423, Latvija
Phone: +371 67228632
Email: sanita.reinsone@lulfmi.lv

MARINA PLATONOVA, Professor, RTU FETH. She is a Professor of Contrastive and Comparative Linguistics at RTU. She obtained a PhD from the University of Latvia in 2011. She is the author and co-author of more than 60 publications. Her research interests lie in the fields of translatology, contrastive linguistics, text linguistics, DE, pragmatics, and terminology.

Marina Platonova is the Dean of the (FETH) and the Head of the Department of Technical Translation at the Institute of Applied Linguistics (ILA). She is the author and the Head of the Master Study Programme «Digital Humanities», the first master degree programme in this field in the Baltic States. It is the only study programme in the respective field, which offers specialization in translatology and terminology studies. *Marina Platonova* has been the member of the Committee of Experts of the State Language since 2016, the European Society for Translation Studies since 2007, and the Association of Digital Humanities Organizations since 2018. She was also the Board Member of the EC DGT EMT Network and co-chair of the working group on Traineeship (2014–2019). She is the chair of Organizing Committee of the international scientific conference *Meaning in Translation: Illusion of Precision*, which has been successfully organized biennially since 2012.

Address: 1 *Kronvalda* Boulevard, Riga, LV-1010, Latvia
Phone: +371 67089135
Email: marina.platonova@rtu.lv

TATJANA SMIRNOVA, Associate Professor, RTU FETH. She is an Associate Professor at the Institute of Applied Linguistics. Her research interests cover linguistic iconicity, cross-disciplinary semiotics, axiological aspects of language use, and DE. She has authored and co-authored more than 40 publications on linguistic iconicity, functional approach to LSP translation, aspects of LSP teaching, and digital perspectives in linguistic research. Head of the Curriculum Design and testing Committee of the Institute of Applied Linguistics, member of the Organizing Committee of the international scientific conference *Meaning in Translation: Illusion of Precision*.

Address: 1 *Kronvalda* Boulevard, Riga, LV-1010,
Latvia
Phone: +371 67089501
Email: tatjana.smirnova@rtu.lv

ZANE SENKO, Lecturer, RTU FETH. She is lecturer and researcher at RTU. She has obtained a Professional Master Degree in Technical Translation from RTU in 2009. Currently she is a PhD candidate (ABD). The theme of her dissertation is «Employing Different Digital Andragogy Methods for Efficient Management of LSP Items: Developing Terminological Competence of Students at STEAM Field Study Programmes». Her research interests lie in the fields of digital andragogy, translatology, digital humanities, terminology, communication, LSP training. She is the member of Organizing Committee of the international scientific conference «*Meaning in Translation: Illusion of Precision*». She is the author of more than 15 publications. *Zane Senko* takes regular part in various scientific and academic conferences and forums of different scale.

Address: 1 *Kronvalda* Boulevard, Riga, LV-1010,
Latvia
Phone: +371 67089525
Email: zane.senko@rtu.lv

Pioneering Interdisciplinary Academic Field of Digital Humanities in Latvia

A mainstream tendency for multimediality of information and exponential growth of data have promoted major changes in the academic paradigm, supporting the transition towards interdisciplinary research-based studies, which has affected the development of the emerging field of Digital Humanities (DH).

The paper aims at providing insights into the different activities implemented by the DH community in Latvia, which have contributed to the advancement of the field and stimulated the inclusion of digital research-related courses in the Latvian higher education curricula, reflecting on the establishment and implementation of the Master study programme in Digital Humanities at RTU considering it in its wider Latvian, pan-European, and global context.

Keywords: Digital Humanities, digital scholarship, humanities curriculum, interdisciplinary studies, emerging scientific discipline.

IN MEMORIAM

MĀRA BALTVILKA
(23.12.1943–17.09.2021)

2021. gada 17. septembrī mūžībā aizsaukta ilggadējā RTU Intelektuālā īpašuma aizsardzības daļas vadītāja inženiere Māra Baltvilka.

M. Baltvilka dzimusi 1943. gada 23. decembrī Rīgā, un pilsētā pagājusi visa viņas dzīve. 1962. gadā iestājās Rīgas Politehniskajā institūtā (RPI) un 1967. gadā absolvēja tā Aparātu būvniecības un automatizācijas fakultāti (ABAF), iegūstot inženieres tehnoloģes diplomu. M. Baltvilka studēja šķiedru materiālu mehāniskās tehnoloģijas specialitātē un ražošanas prakses laikā no 1962. gada 1. oktobra līdz 1964. gada 1. februārim strādāja par audēju kombinātā «Parīzes Komūna». Pēc RPI absolvēšanas M. Baltvilku norīkoja strādāt Latvijas Republikas Rūpniecības un enerģētikas ministrijas Latvijas Viegļās rūpniecības zinātniskās pētniecības institūtā par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieci.

1971. gada februārī M. Baltvilka sāka strādāt RPI Zinātniskās pētniecības daļā par vecāko inženieri, 1980. gadā kļuva par Patentu informācijas grupas vadītāju. Pēc reorganizācijas Zinātniskās pētniecības daļā 1981. gadā tika izveidota Patentu nodaļa, kuras vadību uzticēja M. Baltvilcai. Viņa vairākkārt paaugstināja kvalifikāciju patentu un izgudrojumu jautājumos Maskavā, iegūtās zināšanas izmantoja arī pedagoģiskajā darbā ar studentiem – 1971. gada rudenī viņa uz pāris gadiem kļuva arī par patentzinību kursa stundu pasniedzēju.

Pēc Latvijas Republikas atjaunošanas un RPI pārdēvēšanas par RTU M. Baltvilka turpināja vadīt Patentu nodaļu (no 2000 – Intelektuālā īpašuma aizsardzības daļa), veicot mācībspēku un zinātnieku izgudrojumu noformēšanu un tiesisko aizsardzību. M. Baltvilka

2022/6

kopā ar RTU profesoru Jāni Greivuli (1938–2010) ir mācību līdzekļa «Intelektuālā īpašuma aizsardzība: patentzinību pamati» (2007) autori.

2011. gada 22. jūnijā M. Baltvilka pēc 40 augstskolā nostrādātiem gadiem devās pelnītā atpūtā. M. Baltvilkas mūžs noslēdzās 77 gadu vecumā Rīgā.

RTU profesore Alīda Zigmunde

LIENE ALEKSANDRA BATARE

(20.09.1981–22.09.2021)

2021. gada 22. septembrī 40 gadu vecumā mūžība devās RTU absolvente, bijusī RTU Studentu parlamenta prezidente (2005–2007) Liene Aleksandra Batare (dzim. Āboliņa).

L. A. Batare dzimusi Rīgā 1981. gada 20. septembrī un absolvējusi Āgenskalna ģimnāziju (tagad – Rīgas Valsts vācu ģimnāzija, 1999). Sekoja studijas RTU Transporta un mašīnzinību fakultatē (MTAF), un 2005. gadā viņa ieguva inženierzinātņu bakalaura grādu mašīnzinātnē, 2010. gadā – profesionālo maģistra grādu visaptverošā kvalitātes vadībā un kvalitātes vadības sistēmu speciālista kvalifikāciju. 2002./2003. mācību gadā L. A. Batare strādāja par matemātikas skolotāju Ziemeļvalstu ģimnāzijā, no 2005. gada februāra līdz 2006. gada maijam – RTU Studiju daļas Studiju organizācijas nodaļā par 1. kategorijas speciālisti. Mācību procesa kvalitātes nodrošināšanai pēc mācību prorektora Elmāra Beķera iniciatīvas 2004. gadā sāka studentu un darbinieku aptaujāšanu ar aptaujas rezultātu datorizētu apstrādi, tāpēc bija nepieciešams darbinieks aptauju sistēmas pārraudzībai. To, strādādama RTU, darīja L. A. Batare.

No 2003. līdz 2005. gadam L. A. Batare bija RTU MTAF studentu pašpārvaldes vadītāja. 2005. gada 29. augustā kļuva par RTU Studentu parlamenta Finanšu nodaļas vadītāju, 1. novembrī – par Studentu parlamenta vadītāju, jo iepriekšējais vadītājs Oskars Priede absolvēja RTU un pārgāja darbā ārpus augstskolas. L. A. Batare RTU Studentu parlamentu vadīja līdz 2007. gada 6. novembrim, pēc tam pārstāvēja Latvijas Studentu apvienību Studiju programmu akreditācijas komisijā. RTU studentei un vienlaikus darbiniecei bija daudz pienākumu, tāpēc uz brīdi viņa studijas bija pat pārtraukusi. Taču ne visi zināja, ka viņa vēl paralēli studēja arī Latvijas Universitātē un ieguva dabaszinātņu bakalaura grādu matemātikā (2003). Tur viņa darbojās Fizikas un matemātikas fakultātes Studentu padomē.

L. A. Batare interesējās arī par psiholoģiju, dizainu, tehniku un neformālo izglītību. Brīvajā laikā labprāt ceļoja un sportoja, mācoties skolā, nodarbojās ar orientēšanās sportu. Jaunietei piemita lielas darba

2022/6

spējas un optimisms, kas iedvesmoja citus un nezuda arī tad, kad nācās cīnīties ar smagu slimību. Viņas dzīvē nozīmīga vieta bija ģimenei, meitu audzināšanai.

Mūža nogalē viņa zīmēja, nākamībai paliks vāka zīmējums Alda Ķeviņa grāmatai «Ar uzticēšanos. 1. daļa. Svētība» (2021).

RTU mācībspēki, absolventi un darbinieki atceras L. A. Batari kā gaišām domām apveltītu, iedvesmojošu, vispusīgu un centīgu jauni, kurai bija vēl daudz mērķu un sapņu, ko diemžēl realizēt nebija lemts.

RTU profesore Alīda Zigmunde

PĒTERIS BROKS
(05.09.1938–10.12. 2021)

2021. gada 10. decembrī mūžībā devās Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultātes Elektrotehnikas un elektronikas katedras ilggadējais darbinieks un laboratorijas vadītājs, RTU Goda darbinieks (2012) Pēteris Broks.

Pēteris Broks dzimis 1938. gada 5. septembrī Varakļānos. 1963. gadā absolvējis Daugavpils pedagoģiskā institūta Fizikas-matemātikas fakultāti, tur arī sācis darba gaitas – vispirms bija vecākais laborants, pēc tam – Fizikas katedras mācībspēks. 1963. gadā P. Broks pievienojās Rīgas Politehniskā institūta (RPI; no 1990 – RTU) kolektīvam, strādāja par laborantu RPI Daugavpils Vispārtehniskās fakultātes Teorētiskās elektrotehnikas un vispārējās elektrotehnikas laboratorijā. 1965. gadā pārcēlās uz dzīvi Rīgā un sāka strādāt Elektroenerģētikas (no 1993 – Enerģētikas un elektrotehnikas, no 2020 – Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu) fakultātes Teorētiskās elektrotehnikas katedrā par asistentu, vecāko pasniedzēju (1974), docentu (1990–1994); Elektrotehnikas un elektronikas katedras ražošanas apmācības meistarū (1994–1995), vecāko laborantu (1995–1996), laboratorijas vadītāju (1996–1998; 2002–2017). No 1998. gada septembra līdz 2002. gada decembrim P. Broks bija Elektrotehnikas teorētisko pamatu profesora grupas laboratorijas vadītājs.

Trīs reizes pabeidzis kvalifikācijas celšanas fakultāti Maskavas Enerģētiskajā institūtā (1968, 1974, 1987), stāžējies Santpēterburgas Politehniskajā institūtā (1979) un Harkivas Politehniskajā institūtā (1984).

P. Broka zinātniskās darbības virzieni bija saistīti ar elektromagnētiskajiem procesiem elektrotehnikas iekārtās, augstskolu pedagoģiju un apmācības psiholoģiju.

Mūža laikā tapušas 15 zinātniskās un 38 metodiskās publikācijas, izstrādāti un ieviesti 11 jauni laboratorijas darbi. P. Broka veidotie metodiskie mācību materiāli Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) konkursā novērtēti ar Atzinības rakstu. Par darbu pie universālā laboratorijas stenda izstrādes saņemta IZM naudas prēmija.

2022/6

Vairāk nekā 10 gadu P. Broks bija RPI un Latvijas teorētiskās elektrotehnikas priekšmeta studentu olimpiādes konkursa organizators.

Par aktīvu darbību barikāžu laikā Pēteris Broks apbalvots ar «1991. gada barikāžu dalībnieka Piemiņas zīmi».

RTU Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultāte

VERA BRUNERE
(02.09.1931–17.01.2021)

2021. gada 17. janvārī mūžībā devās ilggadējā Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes (līdz 2000 – Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte, līdz 1986 – Ķīmijas fakultāte) docente, ķīmijas zinātņu kandidāte (1969), ķīmijas doktore (1992), valsts emeritētā zinātniece (2008) Vera Brunere.

V. Brunere dzimusi Rīgā 1931. gada 2. septembrī, absolvējusi Rīgas Industriālā politehnikuma Ķīmijas nodaļu (1953) un Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultāti (1958). RTU (1958–1990 – Rīgas Politehniskais institūts (RPI)) viņa strādāja 35 gadus. 1958. gadā V. Brunere sāka darba gaitas RPI Ķīmijas fakultātes Neorganiskās un analītiskās ķīmijas katedrā laborantes amatā, 1961. gadā pārgāja strādāt uz Vispārīgās ķīmijas katedru par asistenti, pēc tam strādāja par vecāko pasniedzēju (1968–1970), docenti (1970–1993), bija katedras vadītāja (1977–1987). V. Brunere docēja vispārīgās ķīmijas kursu, un viņas zinātniskā darba galvenais virziens bija sārnu metālu peroksīdu un superoksīdu izpēte. Publicējusi ap 100 zinātniskos un mācību metodiskos darbus, tajā skaitā četras mācību grāmatas.

Pēc aiziešanas pelnītā atpūtā, V. Brunere turpināja interesēties par mākslu un mūziku, apguva jaunās tehnoloģijas un ik dienu stundu vai divas pavadīja pie datora. Ar datora palīdzību tapa grāmatas par dzīvi un ceļojumiem: «Gatves deja» (2011), «Gaita» (2013). Bija ieceris uzrakstīt un izdot vēl kādu grāmatu, taču saistībā ar dzīvesvietas maiņu darbi neveicās tik raiti kā plānots un vēl vienas savas grāmatas izdošanu cienījamā kundze nepiedzīvoja.

V. Brunere bija inteliģenta, talantīga stāstniece un rakstītāja, kas, domājams, mantots no mātes – rakstnieces, tulkotājas, žurnālistes Veras Kacenas (1912–1999). V. Bruneres mūžs bija bagāts un darbīgs, viņa daudz ceļojusi gan pa Latviju, gan Eiropu un Āziju, pabūts arī Āfrikā, piedzīvoti, kā viņa pati atzina, gan daudzi laimes mirkļi un arī krenči, bet tāds jau ir cilvēka mūžs, kas nu ir pārtrūcis.

RTU profesore Alīda Zigmunde

JĀNIS BUBENKO
(03.02.1935–15.01.2022)

15. janvārī mūžībā devās emeritētais profesors un RTU Goda doktors (2004) Jānis Bubenko.

J. Bubenko dzimis 1935. gada 3. februārī Rīgā. Otrā Pasaules kara beigās viņa ģimene devās bēgļu gaitās uz Zviedriju.

1958. gadā J. Bubenko absolvēja Čalmeras Tehnoloģiju universitāti, iegūstot maģistra grādu. Studijas turpināja Karaliskajā Tehnoloģiju institūtā Stokholmā un 1973. gadā ieguva doktora grādu, gadu vēlāk – habilitētā doktora grādu.

Profesionālo karjeru Jānis Bubenko sāka 1961. gadā, strādājot par menedžeri uzņēmumā «Univac Skandinavia».

Akadēmiskā darba gaitu sākums meklējams 1965. gadā, kad J. Bubenko kļuva par Karaliskā Tehnoloģiju institūta asociēto profesoru. No 1977. līdz 1981. gadam viņš bija datorzinātņu un sistēmu zinātņu profesors Gēteborgas un Čalmeras Tehnoloģiju universitātēs, no 1981. līdz 2000. gadam – Karaliskā Tehnoloģiju institūta un Stokholmas Universitātes profesors.

J. Bubenko aktīvi darbojās dažādās starptautiskās datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas asociācijās: *Association for Computing Machinery (ACM)*, *the Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) Computer Society*, un *the International Federation for Information Processing (IFIP)* u. c.

Zinātniskās intereses bija saistītas ar informācijas sistēmu izstrādes metodēm, datu apstrādes sistēmām, operētājsistēmu un konceptuālās modelēšanas metožu veikspējas analīzi. J. Bubenko ir vairāk nekā 140 publikāciju un septiņu grāmatu autors un līdzautors.

2004. gadā par nozīmīgu ieguldījumu RTU studiju procesa pilnveidošanā informācijas tehnoloģijas nozarē un zinātniskās sadarbības veicināšanā ar Zviedrijas universitātēm J. Bubenko piešķirts RTU Goda doktora nosaukums.

RTU Sabiedrisko attiecību departaments

VLADIMIRS ČUVIČINS
(17.01.1941–08.05.2022)

2022. gada 8. maijā mūžībā devās *Dr. sc. ing.* (1992), *Dr. habil. sc. ing.* (1997), RTU profesors (2000), Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultātes (Elektroenerģētikas fakultātes (1958–1993; Enerģētikas un elektrotehnikas fakultātes (1993–2020)) Enerģētikas institūta profesors un vadošais pētnieks, bijušais fakultātes ilggadējais zinātņu prodekāns (2002–2011) un profesors, valsts emeritētais zinātnieks (2015) Vladimirs Čuvičins.

V. Čuvičins dzimis 1941. gada 17. janvārī Maskavas apgabalā, kopš 1946. gada dzīvoja Rīgā, kur beidzis 22. vidusskolu un 1964. gadā Rīgas Politehnisko institūtu (RPI), iegūstot inženiera elektriķa diplomu energosistēmu automatizācijas jomā. 1965. gada februārī viņš sāka strādāt RPI Elektroenerģētikas fakultātes Releju aizsardzības problēmu laboratorijā par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieku, taču saistībā ar iesaukšanu padomju armijā jau 1. novembrī no darba augstskolā tika atbrīvots. 1966. gada decembrī atgriezoties no dienesta, V. Čuvičins atkal iestājās darbā RPI. Pēc mācībām aspirantūrā 1975. gadā aizstāvēja zinātņu kandidāta disertāciju, 1982. gadā tika ievēlēts docenta amatā Teorētiskās elektrotehnikas katedrā.

Profesors līdz 2018. gada 30. jūnijam strādāja Energosistēmu vadības un automatizācijas katedrā, līdz 2018. gada 30. augustam pildīja arī vadošā pētnieka pienākumus Enerģētikas institūtā.

V. Čuvičina zinātniskā darbība bija saistīta ar pētījumiem enerģētikas automatizācijas un relejaizsardzības jomā. Viņa vadībā veikti zinātniski pētījumi izklaidēto ģeneratoru un viedo elektrisko tīklu jomā. Profesors ir vairāk nekā 100 zinātnisko publikāciju, vairāku mācību grāmatu, tostarp «Vadības sistēmas enerģētikā» (2004, 2006), metodisko līdzekļu un 10 patentu līdzautors. Vadījis vairākus desmitus studentu noslēguma darbu, viņa vadībā aizstāvēti divi zinātņu doktora promocijas darbi.

V. Čuvičins bija Latvijas Elektroenerģētiķu un energobūvnieku asociācijas, Latvijas Zinātnieku savienības biedrs, Latvijas Zinātnes padomes inženierzinātņu nozares eksperts, starptautisko profesionālo

apvienību (*IEEE* un *CIGRE*) biedrs un ASV enerģētikas virziena žurnāla redkolēģijas loceklis.

Profesora V. Čuvičina darbu augstu vērtēja gan kolēģi, gan vairāki tūkstoši studentu. Viņa paveiktais novērtēts arī ar Latvijas Zinātņu akadēmijas un AS «Latvenergo» balvu par pētījumiem enerģētikas automatizācijā. Profesora publikācijas par energosistēmu pretavārijas automātikas uzbūves inovatīviem risinājumiem tika atzītas par labākajām plaša mēroga starptautiskajās konferencēs (2013 – Polijā, 2014 – Slovākijā). Brīvajā laikā V. Čuvičins nodarbojās ar alpīnismu, piedalījies arī sacensībās.

Jau būdams smagi slim un formāli pensijā, profesors turpināja sadarboties ar fakultāti. Strādāja promocijas padomē, konsultēja doktorantus. Savā 63. darbības gadā RTU V. Čuvičins pabeidza zinātniskas monogrāfijas recenzēšanu. Sagaidīt grāmatas izdošanu recenzentam nebija lemts.

RTU Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultātes
Enerģētikas institūts

SANDRA DREIBERGA
(26.08.1968–23.09.2021)

2021. gada 23. septembrī 52 gadu vecumā aprāvās RTU Liepājas studiju un zinātnes centra lektores Sandras Dreibergeras mūžs.

S. Dreiberga dzimusi 1968. gada 26. augustā Liepājā, 1993. gadā absolvējusi Latvijas Universitāti, iegūstot filoloģes kvalifikāciju.

1996. gada jūlijā S. Dreiberga sāka strādāt RTU Liepājas Mācību zinātniski tehniskā kompleksā (LMZTK; 1989–2002, RTU Liepājas filiāle (2002–2020), RTU Liepājas studiju un zinātnes centrs (no 2020)) par Mācību biroja vadītāju. Vēlāk ieņēma lektores amatu, šajā amatā strādājot līdz mūža beigām.

Paralēli pamatdarbam RTU S. Dreiberga strādāja par skolotāju RTU LMZTK tehniskajā koledžā, no 2002. līdz 2003. gadam – RTU Liepājas filiāles profesionālajā vidusskolā.

S. Dreiberga bija RTU patriote, talantīga pedagoģe, un viņas audzēkņi un darba kolēģi viņas darbu augstu vērtēja un cienīja viņu. 21. gadsimta sākumā par viņas pamatdarba vietu kļuva apdrošināšanas akciju sabiedrība «*ERGO Life Insurance*» Latvijas filiāle, kur viņa bija Kurzemes reģionālās filiāles vadītāja.

RTU profesore Alīda Zigmunde

JURIS EMSIŅŠ
(31.10.1936–20.11.2021)

2021. gada 20. novembrī mūžībā devās RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes (MLĶF) Dizaina tehnoloģiju institūta mācībbspēks, kokapstrādes inženieris tehnologs Juris Emsiņš.

J. Emsiņš beidzis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Mež-technikas fakultāti. Strādājis vadošajos amatos mēbeļu ražošanas un projektēšanas uzņēmumos AS «Gaujas mēbeles», Speciālā cietkausējumu ražošanas tehnoloģiskā biroja Rīgas filiālē, mēbeļu firmā «Rīga». 2017. gadā par mūža ieguldījumu apbalvots ar nozares augstāko apbalvojumu «Zelta čiekurs».

Kopš 2002. gada dalījies pieredzē ar studentiem un kolēģiem MLĶF Dizaina tehnoloģiju institūtā, kur jauniejiem produktu dizaineriem mācījis koka izstrādājumu tehnoloģiju, projektēšanu un konstruēšanu.

J. Emsiņa sirdstēma bija kokapstrādes tehnoloģijas un mēbeļrūpniecības vēstures izpēte, tāpēc arī viens no viņa vadītajiem maģistra darbiem kļuvis par pamatu grāmatas «Latviešu koka krēsli» (2020) izveidei. J. Emsiņš ir arī monogrāfijas «Koks Latvijas valsts un tautas dzīvē» (2014) autors, kā arī vairāku enciklopēdiju par kokapstrādes attīstību Latvijā līdzautors.

Tur kur bija Juris, tur nebija garlaicīgi, jo viņš ar saviem pieredzes stāstiem aizrāva un iesaistīja diskusijā gan jaunus, gan vecus! Īpaši sirsnīgas sarunas raisīja dzeltenās kastītes klātbūtne, kas nu jau kļuvusi leģendāra, tāpat kā stāsts par divreiz noēvelēto kolēģa pēcpusi.

Studenti augsti vērtēja Jura spēju sarežģītas tehnoloģiskās operācijas izstāstīt saprotami ar vienkāršiem vārdiem. Nodarbībās aizrāva ar pieredzes stāstiem no mēbeļu ražošanas, apvienojot teorētiskās zināšanas ar amizantiem gadījumiem no reālās darba vides.

Juris lepojās ar katru studentu un, izmantojot katru iespēju, cildināja studentu sasniegumus gan studiju laikā, gan arī vēlāk – uzturēja kontaktus un vienmēr dalījās jaunumos ar kolēģiem.

Juris bija kā staigājoša kokapstrādes tehnoloģiju un mēbeļu rūpniecības vēstures enciklopēdija, jo viņš bija šos vēstures laikus piedzīvojis un *raka* vēl dziļāk.

Juris ir personība, un viņš turpinās dzīvot ikvienā no mums, arī nozarē un viņa iesāktajos darbos, ko vēl nepaguvām realizēt.

Vēlamies, lai ikviens dzird, redz un atceras Juri, tāpat kā viņš vienmēr atcerējās mūs visus.

Fragments no J. Emsiņa pateicības runas «Zelta čiekura» pasniegšanas ceremonijā 2017. gadā:

«Paldies nozarei, it sevišķi mēbeļniekiem, ar kuriem kopā esmu pavadījis vairāk nekā 60 gadu!

Paldies maniem studentiem, it sevišķi, protams, studentēm, kas ir ļāvuši uzturēt moža garu!

Paldies manai ģimenei, kas ir veiksmīgi pārcietusi visas tās neērtības, kas saistās ar manu darbu. It sevišķi padomju laika ražošanu!

Un tagad, turot šo svarīgo balvu, gribas atkal it kā atrotīt piedurknes, un ķerties pie darba..

Apsolu, ka savus Ķīpsalas *kociniekus* nepametīšu.»

Juri Emsiņu vienmēr atcerēsimies kā enerģisku, radošu, neatlaidīgu personību, kurš ar sirdi vienmēr bija un būs mēbeļnieks, kokapstrādes un mēbeļu vēstures faktu zinātājs.

Juri, dusi mierā!
Tavi Ķīpsalas *kocinieki*

VALDIS KAMPARS
(05.10.1944–23.02.2022)

2022. gada 23. februārī mūžībā devās RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes (MLĶF) profesors un ilggadējs dekāns (1993–2008), Lietišķās ķīmijas institūta direktors, RTU Goda darbinieks (2019), Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) akadēmiķis Valdis Kampars.

V. Kampars dzimis Priekulē, absolvējis Aizputes vidusskolu, kur, skolotājas A. Grundmanes ieinteresēts, pievērsies ķīmijai. 1970. gadā beidzis Rīgas Politehniskā institūta (no 1990 – RTU) Ķīmijas fakultāti, un viss viņa darba gājums ir pavadīts šajā fakultātē: no zinātniskā līdzstrādnieka līdz profesoram un akadēmiķim. No 1993. gada līdz 2008. gadam V. Kampars bija fakultātes dekāns, sekmīgi izvadot to cauri smagajiem pārmaiņu laikiem. Uz Ķīmijas katedras bāzes V. Kampars izveidoja Lietišķās ķīmijas institūtu.

Profesora zinātnisko pētījumu virzieni – specifiska starpmolekulāra un iekšmolekulāra sadarbība, organisko savienojumu izmantošana optiskās informācijas reģistrējošās sistēmās, fotonikā un optoelektronikā, organisko savienojumu tehnoloģija, degvielu ķīmija un tehnoloģija, atjaunojamās degvielas, vietējo izejvielu kompleksa izmantošana. V. Kampars izveidojis jaunu pētījumu virzienu «Biomasa konversija degvielās un ķīmiskos produktos, biodegvielu ķīmiskā un termokīmiskā sintēze, degvielu īpašības un to nodrošināšana», kurā tiek veikti sistemātiski pētījumi par pirmās paaudzes biodegvielas iegūšanas procesu optimizāciju un otrās paaudzes biodegvielu iegūvi katalītiskas hidrogenēšanas, hidrotermālās apstrādes un hidrodoksigenēšanas rezultātā, kā arī biomasas pārstrādes termokīmiskiem procesiem.

2019. gadā V. Kampars izveidoja jaunu MLĶF laboratoriju, kurā tiek pētīti un izstrādāti katalizatori, kas palīdzēs klimatam kaitīgo oglekļa dioksīdu (CO₂) pārvērst vērtīgos produktos, piemēram, degvielas izejvielās un ķīmikālijās. Jaunajā laboratorijā sākti arī ogļūdeņražu jeb sintētiskās naftas ieguves pētījumi degvielas ražošanai.

Akadēmiķis V. Kampars ilgus gadus bija LZA ģenerālsekretārs un aktīvi darbojies arī Latvijas Augstskolu profesoru asociācijas valdē.

Profesors publicējis 105 *SCOPUS* indeksētus zinātniskos rakstus, saņēmis 10 patentu, no tiem sešus – Latvijas patentus.

V. Kampars bija RTU Senāta priekšsēdētājs (2000–2003), 2009. gadā tika atzīts par RTU Gada zinātnieku, viņš ir Gustava Vanaga medaļas un Paula Valdena piemiņas medaļas laureāts. V. Kampara pētījumi vairākkārt iekļauti gada 10 labāko Latvijas zinātnes sasniegumu sarakstos.

Profesors aizrautīgi audzināja jauno ķīmiķu paaudzi, veidojot un vadot jaunas aktuālas studiju programmas un specializācijas (ķīmiskās rūpniecības organizēšana, koksnes kompleksā pārstrāde, vides un produktu ķīmiskā atbilstība, lietišķā ķīmija), lasot lekcijas un vadot studentu noslēguma un promocijas darbus.

V. Kampara zinātniskais un pedagoģiskais darbs 2019. gadā tika novērtēts ar Triju Zvaigžņu ordeni, par sevišķiem nopelniem Latvijas valsts labā viņš tika iecelts par ordeņa virsnieku.

RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultāte

AGRA LIPSBERGA
(22.12.1953–08.11.2021)

2021. gada 8. novembrī mūžībā devās RTU Inženierzinātņu vidusskolas (IZV) ģeogrāfijas skolotāja Agra Lipsberga.

Publicējam viņas skolnieka Džonatana Mika Melgalvja atvadu vārdus skolotājai.

Skolotāja gadu gaitā IZV skolēniem ir sniegusi daudz – no specifiskām tēmām kā minerālu iespēles iežos vai dažādi vietējo kultūru apraksti līdz visaptverošām sakarībām sistēmās, kas plešas planētas mērogā. Šie stāstījumi mums palīdzēja izprast ģeogrāfiju kā zinību par visu apkārt esošo, bijušo un topošo. Tāpat arī neizsīkstošie ceļojumu apraksti padarīja mācību stundas par ko vairāk nekā tikai teorētisku izklāstu. Viņu neapšaubāmi atcerēsies katrs, kas gatavojies jebkura līmeņa mācību olimpiādei ģeogrāfijā, un ne tikai.

Lai mierpilns pēdējais ceļojums un lai ar mums vienmēr paliek dāsni nodotās zināšanas un unikālais skats uz pasauli.

Sit tibi terra levis!

Džonatans Miks Melgalvis, RTU IZV 2021. gada absolvents

OLGA MAKSIMOVA
(02.06.1925–29.09.2021)

2021. gada 29. septembrī mūžībā devās silikātu tehnoloģijas inženiere, tehnisko zinātņu kandidāte (1953), ilggadējā Rīgas Politehniskā institūta (RPI; no 1990 – RTU) docētāja Olga Maksimova.

O. Maksimova dzimusi 1925. gada 2. jūnijā Pleskavā, Krievijā. 1942. gadā viņa iestājās Kazaņas Ķīmijas tehnoloģijas institūtā, taču uz laiku bija spiesta studijas pārtraukt. No 1942. gada decembra līdz 1943. gada augustam strādāja par pamatskolas skolotāju, bet augustā atsāka studēt. 1944. gada augustā O. Maksimova iestājās Ļeņingradas Tehnoloģiskajā institūtā (tagad – Sanktpēterburgas Valsts tehnoloģiju institūts), lai studētu stikla tehnoloģijas. Institūtu viņa absolvēja 1948. gada janvārī, iegūstot inženieres ķīmiķes tehnoloģes diplomu.

No 1948. gada aprīļa līdz 1949. gada decembrim O. Maksimova strādāja Berezinas stikla rūpnīcā, Kalugas apgabalā, Kozeļskā, par ķīmijas laboratorijas vadītāju, vēlāk – par ražošanas tehniskās nodaļas priekšnieci. 1950. gada janvārī iestājās Ļeņingradas Tehnoloģiskā institūta Silikātu vispārējās tehnoloģijas katedras aspirantūrā. 1953. gada aprīlī pēc tehnisko zinātņu kandidātes disertācijas aizstāvēšanas un grāda iegūšanas viņa tika nosūtīta darbā uz Latvijas Valsts universitāti, kur strādāja par Silikātu tehnoloģiju katedras asistenti, no 1955. gada – vecāko pasniedzēju.

1958. gadā O. Maksimova sāka strādāt par docenta vietas izpildītāju RPI Ķīmijas (no 1986 – Ķīmijas tehnoloģijas) fakultātes Neorganiskās ķīmijas tehnoloģijas katedrā, no 1959. gada – par docenti. No 1964. gada līdz aiziešanai pensijā 1984. gadā O. Maksimova strādāja Silikātu tehnoloģijas katedrā. Studentiem viņa mācīja stikla tehnoloģiju. Pēc pensionēšanās līdz 1989. gadam vēl katru gadu divus mēnešus strādāja.

O. Maksimova ir vairāk nekā 80 zinātnisko un metodisko darbu autore. O. Maksimova bija precējusies ar silikātu tehnoloģijas inženieri, RPI profesoru, LPSR Nopelniem bagāto zinātnes un tehnikas darbinieku (1966) Edgaru Freidenfeldu (1922–1988).

RTU profesore Alīda Zigmunde

VADIMS ŅIKITINS
(19.04.1939–18.12.2021)

2021. gada 18. decembrī mūžībā devās ilggadējais RTU Elektronikas un telekomunikāciju (līdz 2000 – Radiotehnikas un sakaru) fakultātes docētājs *Dr. sc. ing.* Vadims Ņikitins.

V. Ņikitins dzimis 1939. gada 19. aprīlī Kolomnā, Krievijā. 1964. gadā absolvēja Rīgas Politehniskā institūta (RPI, no 1990 – RTU) Automātikas un skaitļošanas tehnikas fakultāti. 1960. gadā V. Ņikitins sāka strādāt par laborantu RPI Elektroenerģētikas fakultātes Elektrosakaru un automātikas katedrā, no 1961. gada – Automātikas un skaitļošanas tehnikas fakultātes Radiotehnikas katedrā. Pēc inženiera diploma saņemšanas viņš sāka strādāt Radiotehnikas katedrā par asistentu (1964–1965), vecāko pasniedzēju (1965–1966). 1966. gadā tika nodibināta jauna fakultāte – Radiotehnikas un sakaru (no 2000 – Elektronikas un telekomunikāciju) fakultāte, un tās Teorētiskās radiotehnikas katedrā par vecāko pasniedzēju sāka strādāt V. Ņikitins. Veicot katedru reorganizāciju, 1969. gadā V. Ņikitins tika ieskaitīts par vecāko pasniedzēju Tehniskās elektrodinamikas katedrā, 1972. gadā – Radioiekārtu katedrā. 1990. gadā ievēlēts par asistentu, 1994. gadā – par docentu. V. Ņikitins 1993. gada decembrī aizstāvēja doktora disertāciju.

1999. gadā sāka strādāt par docentu Radiotehnikas institūta Apraides sistēmas profesora grupā un Radioelektroniskās aparatūras projektēšanas un ekspluatācijas profesora grupā un tajā pat gadā devās pensijā. 2006. gadā V. Ņikitins atgriezās darbā RTU, kļūstot par Radioelektroniskās aparatūras projektēšanas un ekspluatācijas profesora grupas laboratorijas vadītāju, 2007. gadā – par vadošo speciālistu, 2008. gadā – par vecāko laborantu, tad atkal laboratorijas vadītāju (2011). 2007. gadā viņš sāka pildīt arī Radiotehnikas katedras docenta pienākumus un šo amatu ieņēma līdz 2015. gada jūnijam. Viņa docētie kursi RPI / RTU bija radiotehnisko ķēžu sintēze; antenas un SAF iekārtas.

V. Ņikitins publicējis 14 zinātniskos un 15 mācību metodiskos darbus, saņēmis piecas autorapliecības.

RTU profesore Alīda Zigmunde

INTA PELČERE

(18.12.1933–13.09.2020)

2020. gada 13. septembrī mūžībā devās ķīmiķe, ilggadējā Rīgas Politehniskā institūta (RPI)/ Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) docētāja Inta Pelčere.

I. Pelčere, dzimusi Eglīte, bija rīdzeniece, dzimusi 1933. gada 18. decembrī agronoma Oskara Eglīša (1905–1971) ģimenē, studējusi Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultātes Organiskās un neorganiskās ķīmijas nodaļā, ko absolvēja 1957. gadā. Būdama studente, vadījusi fakultātes sieviešu ansambli.

Jaunā ķīmiķe I. Pelčere 1957. gada augustā sāka strādāt Zemkopības institūta Centrālajā ķīmiskajā laboratorijā par vecāko laboranti, 1958. gada septembrī – Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas Rīgas padomju partijas skolā par ķīmijas pasniedzēju, 1959./1960. mācību gadā vadīja arī skolas vokālo ansambli. Skolas direktores 1960. gada maijā parakstītajā raksturojumā, ko I. Pelčere iesniedza RPI, teikts, ka viņa ir ļoti satīcīga, atsaucīga, laba organizatore.

RPI Ķīmijas fakultātes Vispārējās ķīmijas katedrā I. Pelčere sāka strādāt par asistenti 1960. gada 1. septembrī. Pēc gada viņa iestājās aspirantūrā, ko absolvēja 1964. gadā. No 1964. gada viņa strādāja Neorganiskās un analītiskās ķīmijas (no 1985 – Neorganiskās, analītiskās un fizikālās ķīmijas) katedrā – vispirms par asistenti, tad vecāko pasniedzēju (1969–1971), docenta vietas izpildītāju (1971–1974) un docenti (1974–1991). Viņa docēja mācību priekšmetus «Vispārējā un neorganiskā ķīmija» un «Instrumentālās analīzes metodes». I. Pelčere aizstāvēja zinātņu kandidāta disertāciju un ieguva ķīmijas zinātņu kandidātes grādu (1970), kas 1992. gadā tika nostificēts par ķīmijas doktora grādu (*Dr. chem.*). I. Pelčeres zinātniskās pētniecības darba galvenais virziens bija cikliskie β -diketoni. Viņa publicējusi vairāk nekā 30 zinātniskos un mācību metodiskos darbus.

Augstskolas mācībspēka darba gaitas I. Pelčere beidza 1991. gada vasarā.

RTU profesore Alīda Zigmunde

MIHAILS PUDŽS
(15.01.1986–27.07.2022)

2022. gada 26. jūlijā 36 gadu vecumā mūžībā devās RTU Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes Radioelektronikas institūta lektors un pētnieks Mihails Pudžs.

M. Pudžs dzimis 1986. gada 15. janvārī, 2010. gadā absolvējis RTU, iegūstot inženierzinātņu maģistra grādu elektronikā.

2010. gadā M. Pudžs sāka augstskolas mācībspēka karjeru Rīgas Aeronavigācijas institūtā, kur līdz 2013. gadam strādāja par lektoru. 2016. gada viņš sāka strādāt RTU Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes Radioelektronikas institūtā, ieņēma lektora un pētnieka amatu. Bijis arī Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes Mākslīgā intelekta un sistēmu inženierijas katedras pētnieks. M. Pudžs ir vairāku zinātnisko publikāciju autors un līdzautors un savu dzīvi vēlējās saistīt ar zinātni, diemžēl daudzas ieceres un mērķi palika nerealizēti.

RTU IVPC

DMITRIJS PURIŠEVS
(19.05.1936–09.12.2021)

2021. gada 9. decembrī mūžībā devās ilggadējais Radiotehnikas un sakaru (no 2000 – Elektronikas un telekomunikāciju) fakultātes mācībspēks, radioinženieris, RTU Goda darbinieks (1996) Dmitrijs Puriševs.

D. Puriševs dzimis 1936. gada 19. maijā Rīgā. 1963. gadā viņš absolvēja Rīgas Politehniskā institūta (RPI) Automātikas un skaitļošanas tehnikas fakultāti (ASTF). Strādājis par laborantu Rīgas Elektromehāniskajā tehnikumā (1954–1959), par radiolokācijas staciju regulētāju armijas daļā Mežaparkā, Rīgā (1959–1963). Pēc inženiera diploma saņemšanas sāka strādāt RPI – par asistentu ASTF Radiotehnikas katedrā (1963–1964), pēc tam studēja aspirantūrā (1964–1967) un turpināja strādāt par vecāko pasniedzēju Radiotehnikas un sakaru fakultātes Teorētiskās radiotehnikas katedrā (1967–1969; 1972–1984; 1985–1994), Tehniskās elektrodinamikas katedrā (1969–1972), Daudzkanālu elektrosakaru katedrā (1984–1985). No 1994. gada bija lektors Teorētiskās radiotehnikas katedrā, no 1999. gada – Elektronikas institūta Radioelektronikas profesora grupā, no 2002. gada – Elektronikas pamatu katedrā, bija laboratorijas vadītājs (2012–2015) Elektronikas pamatu katedrā. Docējis studiju kursus: elektrisko ķēžu teorija; nelineāro elektrisko ķēžu teorija; tehniskā elektrodinamika; skaitļošanas tehnika inženieru aprēķinos un automatizētās projektēšanas pamati; elektronika medicīnā. Publicējis 24 zinātniskos un 10 mācību metodiskos darbus, saņēmis septiņas autorapliecības.

RTU profesore Alīda Zigmunde

EDGARS RAČEVSKIS
(11.07.1936–15.02.2022)

2022. gada 15. februārī mūžībā devās RTU vīru kora «*Gaudeamus*» dibinātājs un ilggadējais vadītājs, Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku Goda virsdiriģents, profesors un komponists Edgars Račevskis.

E. Račevskis dzimis 1936. gada 11. jūlijā, Skrundas pagastā. Mācījies Liepājās Mūzikas vidusskolas un Jāzepa Mediņa Rīgas mūzikas vidusskolas Kordiriģēšanas nodaļā. Studijas turpinājis Latvijas Valsts konservatorijas Kordiriģēšanas nodaļā, absolvējot Andreja Krūmiņa klasi kā kordiriģents un pedagogs.

E. Račevskis bijis ilggadējs Dziesmu svētku virsdiriģents (kopš 1967); gadskārtējo Gaujienas Jāzepa Vītola Dziesmu dienu mākslinieciskais vadītājs un virsdiriģents (kopš 1988), bijis ārzemju latviešu Dziesmu svētku virsdiriģents Kanādā (1991, 1996), ASV (1997). Darbojies starptautisko studentu dziesmu svētku «*Gaudeamus*» organizācijā un guvis izcilus sasniegumus Latvijas Radio kora mākslinieciskā vadītāja un galvenā diriģenta (1963–1987) un Latvijas Nacionālās operas galvenā kormeistara amatos (1994–1997).

«Dziesmu karu» uzvaras un starptautisko koncertturneju panākumus Maestro guvis ar paša vadīto RTU vīru kori «*Gaudeamus*» (1959–1997), jaukto kori «*Sonore*» (1987–1997) un vēl citiem amatierkoriem.

Nozīmīga vieta viņa koru programmās allaž bijusi latviešu mūzikai – ne tikai klasiķu darbiem, bet arī mūsdienu komponistu jaundarbiem. Būtisks ir arī maestro devums pedagogijas laukā – pie profesora E. Račevska Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā meistarību kaldinājuši daudzi jaunie kordiriģenti.

Sākot no pagājušā gadsimta 90. gadiem, E. Račevskis aktīvi darbojās kompozīcijas laukā, bija Latvijas Komponistu savienības Goda biedrs. Izdevniecība «*Musica Baltica*» laidusi klajā trīs E. Račevska kormūzikas krājumus – «*Grāmata vīru korim*» (2019), «*Grāmata jauktam korim*» (2019) un «*Grāmata sievu un bērnu korim*» (2020), kā arī «*Solo dziesmas*» (2021).

E. Račevskis ir Trīs Zvaigžņu ordeņa virsnieks, 1994. gadā saņēmis valsts augstāko apbalvojumu mūzikā – Lielo Mūzikas balvu par koru «*Gaudeamus*» un «*Sonore*» sniegumu XXI Vispārējo latviešu Dziesmu svētku koru sacensībās. 2016. gadā viņš saņēmis Lielo Mūzikas balvu par mūža ieguldījumu Latvijas mūzikā. E. Račevskis apbalvots ar Barikāžu piemiņas medaļu par patriotisku Latvijas aizstāvēšanu.

2021. gada nogalē Maestro tika godināts ar Ministru kabineta balvu par mūža ieguldījumu Latvijas kora mākslas un Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku tradīcijas stiprināšanā un attīstībā.

«Mūžu mūžos būs dziesma» un pozitīvas atmiņas par mūsu mīļo un cienājamo RTU vīru kora «*Gaudeamus*» dibinātāju un diriģentu Edgaru Račevski.

RTU Kultūras centrs

ROLANDS RIKARDS
(15.12.1942–03.02.2022)

2022. gada 3. februārī mūžībā aizsaukts RTU profesors, zinātnieks un politiķis *Dr. sc. ing.* Rolands Rikards.

R. Rikards dzimis 1942. gada 15. decembrī Rīgā. 1966. gadā absolvējis Rīgas Politehniskā institūta (RPI; no 1990 – RTU) Celtniecības fakultāti. No 1966. līdz 1981. gadam viņš strādāja Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Zinātņu akadēmijas Polimēru mehānikas institūtā par zinātnisko līdzstrādnieku, bija institūta neklātienes aspirants.

1970. gadā R. Rikards aizstāvēja tehnisko zinātņu kandidāta disertāciju. Strādāja par pusslodzes docentu RPI Aparātu būvniecības un automatizācijas fakultātes Materiālu pretestības katedrā (1974–1981). 1981. gadā pārnāca strādāt uz pilnu slodzi minētajā katedrā par docentu (1981–1986), profesoru (1986–1994).

Tehnisko zinātņu doktora grādu R. Rikards ieguva 1983. gadā Maskavas Elektronikas mašīnbūves institūtā. 1992. gadā grāds nostrificēts par *Dr. sc. ing.*

No 1994. gada R. Rikards bija RTU Būvniecības fakultātes profesors – strādāja Mehānikas institūtā, Konstruktiju aprēķina profilinstitūtā, Būvkonstruktiju automatizētās projektēšanas grupā. 2001. gadā viņam tika uzticēti RTU Materiālu un konstruktiju institūta direktora pienākumi. Tos viņš veica līdz 2008. gadam. Docētie mācību priekšmeti: materiālu sabrukuma teorija; modernie materiāli būvniecībā. Bija Būvniecības nozares profesoru padomes priekšsēdētājs.

Ar vieslekcijām (1992–2006) bijis Anglijā, ASV, Austrijā, Dānijā, Grieķijā, Holandē, Itālijā, Portugālē, Vācijā. R. Rikards ir vairāk nekā 400 zinātnisko un mācību metodisko darbu, tajā skaitā piecu monogrāfiju, autors.

R. Rikarda zinātniskās intereses bija saistītas ar kompozītu un polimēru materiālu mehāniku, materiālu īpašību optimizāciju un identifikāciju, kompozītu materiālu plīsuma mehāniku, čaulu teoriju, galīgo elementu metodi.

No 1990. līdz 1992. gadam R. Rikards bija Baltijas valstu sadarbības žurnāla «*Revue Baltique*» redaktors.

1992. gadā viņš kļuva par Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli, 1997. gadā – akadēmiķi. R. Rikards tika ievēlēts par Latvijas pārstāvi Starptautiskajā Skaitliskās mehānikas asociācijā *IACM* (no 1991), bija viens no Starptautiskās Konstruktīvu un starpdisciplīnu optimizācijas biedrības *ISSMO* dibinātājiem (1995).

R. Rikardam rūpēja Latvijas nākotne. 1988. gadā viņš bija viens no RPI Latvijas Tautas frontes atbalsta grupas dibinātājiem. No 1990. līdz 1993. gadam – Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāts. Būdams viens no četriem sākotnējiem 1990. gada 4. maija Neatkarības deklarācijas autoriem, viņš ir devis neatsveramu ieguldījumu Latvijas valsts atjaunošanā.

R. Rikards strādāja pie Latvijas Republikas pilsonības atjaunošanas likuma, Imigrācijas likuma, Konstitucionālā likuma par cilvēka un pilsoņu tiesībām un 5. Saeimas vēlēšanu likuma, aktīvi darbojās Eiropas Kustībā Latvijā. R. Rikards bija tieslietu ministra Egila Levita padomnieks (1993–1994) un Augstākās Padomes Latvijas Tautas frontes deputātu kluba valdes loceklis (no 2001).

R. Rikards apbalvots ar 1991. gada barikāžu dalībnieka piemiņas zīmi. 1996. gadā saņēmis Frīdriha Candra balvu par pētījumiem kompozītu materiālu mehānikā. Par nopelniem zinātniskajā darbā 1997. gadā viņam piešķirta Triju Zvaigžņu ordeņa Zelta Goda zīme. 2000. gadā Rolands Rikards saņēmis arī III šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

RTU Sabiedrisko attiecību departaments

FRANCIS SUDNIEKS
(22.09.1933–15.01.2022)

2021. gada 15. janvārī mūžībā devās satiksmes ceļu inženieris mehāniķis, asociētais profesors, RTU Goda darbinieks (1994) *Dr. sc. ing.* Francis Sudnieks.

F. Sudnieks dzimis 1933. gada 22. septembrī Daugavpilī. Bērniību un jaunības gadus aizvadīja Jasmuižas «Mūrlaužos», kur netālu no mājām gāja Sanktpēterburgas–Varšavas dzelzceļš. Kā pats F. Sudnieks norādījis autobiogrāfijā – tas pusaudža gados radījis zināmas emocijas, un, vectēva mudināts, absolvējot vidusskolu, izvēlējies dzelzceļa transporta inženiera specialitāti.

No 1951. līdz 1956. gadam F. Sudnieks studēja Maskavas Dzelzceļu transporta institūta Inženierpedagoģijas fakultātē, apgūstot dzelzceļu transporta ritošā sastāva inženiera un inženiera pedagoga specialitāti.

No 1957. līdz 1960. gadam studēja Leņingradas Dzelzceļu transporta institūta Mehānikas fakultātē, apgūstot dīzeļlokomotīves un dīzeļlokomotīvu saimniecības specialitāti. Līdztekus studijām F. Sudnieks strādāja Daugavpils dzelzceļnieku skolā par mācību meistarū (1956–1958), pēc tam – pedagogu, no 1959. līdz 1962. gadam bija skolas direktors. No 1962. gada viņa darba gaitas saistītas ar Rīgas Politehnisko institūtu (RPI; no 1990 – RTU). F. Sudnieks bija Daugavpils Vispārtehniskās vakara un neklātienas fakultātes asistents (1962–1963), vecākais pasniedzējs (1963–1967; 1971–1972), docenta vietas izpildītājs (1972–1974), docents (1974–1983) un vadīja Mašīnbūves katedru (1972–1983). No 1967. līdz 1971. gadam viņš mācījās RPI aspirantūrā un ieguva par tehnisko zinātņu kandidāta grādu (1971), kas 1992. gadā tika nostrificēts par *Dr. sc. ing.*

No 1983. līdz 1994. gadam gada F. Sudnieks strādāja par docentu RPI / RTU Aparātu būvniecības un automatizācijas fakultātē (ABAF), bija tās dekāna vietnieks (1992–1994).

1994. gadā, ABAF apvienot ar Mehānikas un mašīnbūvniecības fakultāti un izveidojot Mašīnzinību fakultāti (no 2000 – Transporta un mašīnzinību, no 2015 – Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultāte) F. Sudnieks turpināja strādāt par docentu un asociēto

profesoru (no 1997). Viņš pildījis arī fakultātes zinātniskā sekretāra (1994–2005) un dekāna vietnieka pienākumus (2002–2003), ir fakultātes Zelta zobrata laureāts (2008). F. Sudniekam piešķirts valsts emeritētā zinātnieka statuss (2017).

F. Sudnieks pedagoģiskajam darbam veltījis vairāk nekā 50 gadu. Vadījis studiju kursus, kas ietver mašīnu mehānismu un automātisko līniju teoriju, tehnoloģisko procesu automatizāciju, elastīgās ražošanas tehnoloģiju, mašīnu un aparātu elementus, pneimotehniku. Ir vairāku mācību grāmatu un mācību metodisko līdzekļu autors un līdzautors. Zinātniskās darbības pamatvirziens – salikšanas tehnoloģisko procesu automatizācija un optimizācija, apstrādes procesu automatizācija.

RTU Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes
Mašīnbūves un mehatronikas katedra

VIKTORS VALGUMS
(27.05.1948–02.09.2021)

2021. gada 2. septembrī mūžībā devās arhitekts un pedagogs, Rīgas Politehniskā institūta (RPI; no 1990 – RTU) Celtniecības fakultātes Arhitektūras nodaļas absolvents (1972) Viktors Valgums.

V. Valgums dzimis 1948. gada 27. maijā Aizputē. 1972. gadā RPI ieguva arhitekta kvalifikāciju. 1975. gadā uzņemts Latvijas Arhitektu savienībā. No 1972. līdz 1989. gadam V. Valgums strādāja institūtā «Pilsētprojekts». 1979. gadā viņš pārņēma 5. darbnīcas vadību no arhitekta Modra Ģelža, kurš bija V. Valguma diplomprojekta vadītājs. Pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas V. Valgums dibināja un vadīja arhitektu biroju «Zenico projekts».

Arhitekts V. Valgums piedalījies Rīgas Zemgales priekšpilsētas izpilddirekcijas ēkas, sanatorijas «Rīgas Jūrmala» (patlaban – «*Baltic Beach Hotel*»), poliklīnikas un slimnīcas Aizputē, slimnīcas Kuldīgā, Rīgas Motormuzeja, velotreka Ventspilī un citu objektu projektēšanā. Nozīmīgākie projekti Rīgā ir «*Swedbank*» centrālā ēka, saukta par Saules akmeni, pirmais augstākās kategorijas jeb A+++ klases biroju komplekss Latvijā – «Rietumu *Capital Centre*» darījumu ēka, VEF ražošanas korpusa pārbūve un citi. Arhitekta projektētās ēkas vairākkārt nominētas un saņēmušas dažādus prestižus arhitektūras apbalvojumus, piemēram, viņš ieguvis 1. vietas konkursos par stacijas laukuma apbūvi Rīgā (1999) un daudzfunkcionāla darījumu centra būvi Ķīpsalā (2001, kopā ar «*Tectum*»).

No 2001. gada novembra V. Valgums strādāja blakus darbā RTU Arhitektūras (2004–2017 – Arhitektūras un pilsētplānošanas) fakultātes Arhitektūras vēstures un kultūras pieminekļu restaurācijas profesora grupā. Pirmos sešus gadus viņš strādāja par lektoru, no 2007. gada – par docentu (praktisko). 2014. gadā V. Valgums sāka strādāt Arhitektūras vēstures un teorijas katedrā, pēc dažiem mēnešiem pārgāja darbā uz Arhitektūras un pilsēt būvniecības katedru. RTU viņš strādāja līdz 2016. gada 30. jūnijam.

RTU profesore Alīda Zigmunde

INTA VĪTIŅA
(16.07.1935–06.08.2022)

2022. gada 6. augustā mūžībā devās RTU Goda darbiniece (2017), Latvijas akmens restaurācijas un zinātniskās izpētes pamatlicēja Latvijā, viena no Latvijas Restauratoru biedrības dibinātājām, restauratore, silikātmateriālu restaurācijas ķīmijas specialitātes vecmeistare, ķīmiķe *Dr. sc. ing.* Inta Vītiņa.

I. Vītiņa dzimusi 1935. gada 16. jūlijā Rīgā. 1958. gadā absolvējusi Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultāti, iegūstot specialitāti – inženiere tehnoloģe silikātu tehnoloģijā. Pēc augstskolas beigšanas strādājusi par laboranti Rīgas Politehniskā institūta (RPI; no 1990 – RTU) Ķīmijas fakultātes Neorganiskās un analītiskās ķīmijas katedrā (1958–1962) un ķīmiķu konstruktoru birojā par inženieri (1962–1967). Atgriezoties RPI / RTU Ķīmijas fakultātē (no 1986 – Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte, no 2000 – Materiālzinatnes un lietišķās ķīmijas fakultāte), bijusi Silikātu tehnoloģijas katedras vecākā inženiere (1967–1975), Silikātu ķīmiskās analīzes grupas vadītāja, vecākā zinātniskā līdzstrādniece (1975–1991). No 1992. gada – Silikātu materiālu institūta vadošā pētniece. Strādājot RTU, piedalījies Akmens materiālu konservācijas un restaurācijas centra (dib. 1995) darbā un studentu apmācībā akmens restaurācijas specialitātē. Zinātniece I. Vītiņa savu darba mūžu ieguldīja Latvijas kultūras mantojuma saglabāšanā, veicot laboratoriskos pētījumus materiālu sastāviem, korozijas produktiem un konservācijas metodēm un pirmsrestaurācijas izpētes Latvijas kultūras pieminekļiem, izstrādājot konservācijas metodiku un restaurācijas sastāvus. Viņas pirmie pētījumi un praktiskie darbi restaurācijā aizsākās 1984. gadā, glābjot no sairšanas putekļos senos Rīgas Doma krustejas akmens dekorus un apturot Allažu šūnakmens sabrukšanu Rīgas Brāļu kapu ansamblī. Darbu veikšanai tika izstrādātas Latvijā pirmās zinātniski pamatotās akmens konservācijas metodes, un tās tika piemērotas praksē minētajos objektos. Jāmin, ka viņa pielikusi savu roku arī citu kultūras vērtību saglabāšanā, piemēram, Brīvības pieminekli, Rīgas pils, Vecrīgas vēsturiskās ķieģeļu celtnes un akmens portāli, Ventspils pils, Liepājas Sv. Trīsvienības baznīca, baznīcas Lielvircavā,

Mūrmuižā, Ādažos, pieminekļi «Tālavas taurētājs» Rūjienā, «Vienoti Latvijai» Rēzeknē u. c.

Valsts kultūras pieminekļu inspekcija vairākārt I. Vītiņai piešķīra vecmeistara kvalifikāciju silikātmateriālu restaurācijas specialitātē.

I. Vītiņa bija ķīmiķa, silikātu tehnoloģijas speciālista, tehnisko zinātņu doktora (1965), profesora un RPI Ķīmijas fakultātes Silikātu tehnoloģijas katedras vadītāja (1958–1980) Jūlija Eiduka (1904–1986) skolniece, viņa vadībā aizstāvēja tehnisko zinātņu kandidāta disertāciju «Piedevu ietekme uz $\text{LiPO}_3\text{-Al}_2\text{O}_3$ stikla īpašībām» (1974). Nodarbojusies ar jaunu stiklveida materiālu sintēzi, īpašību izpēti un ķīmiskā sastāva analīzi. Publicējusi vairāk nekā 100 zinātniskos rakstus, no tiem 18 kopā ar J. Eiduku.

1958. gadā, sākot darba gaitas RPI, I. Vītiņa kļuva par jaundibinātās Studentu zinātniski tehniskās biedrības pirmo priekšsēdētāju.

Pateicoties I. Vītiņai, kultūras mantojumā vēl ilgi dzīvos viņas mūža veikums.

RTU profesore Alīda Zigmunde

RĪGAS TEHNISKĀS UNIVERSITĀTES SVARĪGĀKO NOTIKUMU HRONOĻĢIJA

2021./2022. STUDIJU GADS

2021

1. septembrī

Ķīpsalas kolonādē notiek tradicionālā RTU vadības tikšanās ar pirmkursniekiem.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-krasni-iezvanits-jaunais-studiju-gads>

RTU Inženierzinātņu vidusskolas (IZV) šā gada absolvents Džonatans Miks Melgalvis saņem Rīgas mēra stipendiju.

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/cilvekstasti/dzonatans-miks-melgalvis--visvairak-tituletais-skolens-latvija.a419466/>

3. septembrī

Atklāj Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes (DITF) jauno ēku un auditoriju centru «*Domus Auditorialis*» Ķīpsalā, Zunda krastmalā 10. Svinīgajā pasākumā piedalās Ministru prezidents Krišjānis Kariņš, izglītības un zinātnes ministre Anita Muižniece, RTU vadība, studenti un nozares profesionāļi.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/svinigi-atklaj-rtu-datorzinatnes-un-informacijas-tehnologijas-fakultates-un-auditoriju-majas-jaunas-ekas>

8. septembrī

RTU IZV atzīta par labāko skolu Draudzīgā aicinājuma fonda skolu reitingā 2020. gadā pilsētu vidusskolu grupā, kā arī saņem apbalvojumus vairākās nominācijās. Svinīgā apbalvošanas ceremonija norisinās Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-inzenierzinatnu-vidusskolai-vislabakie-rezultati-centralizetajos-eksamenos-lielo-pilsetu-vidusskolu-grupa>

16. septembrī

RTU paraksta sadarbības memorandu ar vienu no vadošajām tehnoloģiju augstskolām pasaulē – Masačūsetsas Tehnoloģiju institūtu (*Massachusetts Institute of Technology*), ASV.

<https://www.tvnet.lv/7335305/rtu-sadarbosies-ar-masacusetas-tehnologiju-institutu?fbclid=IwAR2QII0INa2YkNuHHSKsxn4LbcYbTi8DEqJ4AD7bjF9mrNp7w2y59jJJD9g>

Rīgā, laukumā pie tirdzniecības centra «*Origo*», apskatāma brīvdabas lielformāta izstāde «Zinātne iedvesmo!», kas stāsta par 25 zinātniekiem un 25 zinātniecēm – radošām un iedvesmojošām personībām mūsdienu Latvijas zinātnē. Viņu vidū – 11 RTU zinātnieku.

<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/pie-tc-origo-atklata-izstade-zinatne-iedvesmo-par-50-latvijas-zinatniekiem-un-zinatniecēm>

Tiešsaistē notiek RTU Zinātnieku nakts.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-aicina-skolenus-uz-zinatnieku-nakts-pasakumiem-24-septembri>

20.–24. septembrī

Kiprā notiek pirmā oficiālā Eiropas tehnoloģiju universitāšu – *EUT+* (astoņu Eiropas partneru alianse) sanāksme, kuras laikā sadarbības memorandu paraksta RTU rektors akadēmiķis Leonīds Ribickis, Kartahenas Politehniskās universitātes (*Universidad Politécnica de Cartagena; UPCT*) rektore profesore Beatrise Migela Ernandesa (*Beatriz Miguel Hernández*) un Latvijas Universitātes (LU) rektors akadēmiķis Indriķis Muižnieks (memorandu parakstīja iepriekšējā nedēļā Rīgā). *EUT+* paredz veicināt jaunu studiju programmu izstrādi *EUT+* konsorciņā, t. i., vides biotehnoloģijas maģistra programmu.

<https://international.rtu.lv/2021/09/30/the-first-face-to-face-meeting-of-the-eut-consortium-takes-place-in-cyprus/>

21. septembrī

RTU apmeklē Eiropas Padomes Attīstības bankas (*The Council of Europe Development Bank – CEB*) prezidents Rolfs Venzels (*Rolf Wenzel*) ar vadības grupas pārstāvjiem, lai iepazītos ar RTU infrastruktūras projektiem, kas realizēti, izmantojot *CEB* finansējumu.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/eiropas-padomes-attistibas-bankas-prezidents-iepazisies-ar-rtu-studentu-pilsetinas-infrastrukturas-projektiem?fbclid=IwAR37R1XmpOXv6M5GtEL_SpsZJNlSkhK5Dp3UPRt8h26LlZqMN_LBZcPZxbw

24. septembrī

RTU zinātņu prorektors akadēmiķis Tālis Juhna iepazīšanās vizītē uzņem Taizemes Karalistes ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Latvijas Republikā *Kanchana Patarachoke*, lai informētu par RTU īstenotajām aktivitātēm studiju, zinātņu un inovācijas jomā un pārrunātu iespējamās sadarbības virzienus ar augstākās izglītības iestādēm Taizemē.

27. septembrī

Ar RTU Senāta lēmumu (sēdes protokols Nr. 653):

- par RTU Senāta priekšsēdētāju atkārtoti ievēlēja Elīna Gaile-Sarkane, par priekšsēdētājas vietnieku – Jānis Kaminskis;
- apvienojot Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes (MTAF) Aeronautikas institūta (AI) Transporta sistēmu un loģistikas katedru un Aeronautikas tehnoloģiju katedru, izveidota Aeronautikas sistēmu un lidaparātu ekspluatācijas katedra (ASLEK);
- apvienojot MTAF AI Lidaparātu teorijas un konstrukcijas katedru un Avionikas katedru, izveidota Lidaparātu tehniskās apkopes un projektēšanas katedra (LTAPK).

29. septembrī

Ķīpsalā, Laboratoriju mājā, P. Valdena ielā 1, atklāj mūsdienīgu virsmas un nanoobjektu spektroskopijas kompleksu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-atklaj-virsmas-un-nanoobjektu-spektroskopijas-kompleksu>

Septembrī

RTU starptautiskajā augstskolu reitingā «U-Multirank» jau otro gadu atzīta par vienu no 25 vadošajām pasaules universitātēm *Open Access Publications* jeb atvērtās piekļuves publikāciju īpatsvara ziņā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-uzlabo-sniegumu-un-saglaba-liderpozicijas-latvija-u-multirank-reitinga?fbclid=IwAR2a4xuRobEwjN7mIxHS2MbR03zL3t77kTfzrMCzDNQC78zODgYi3nB8FvQ>

RTU prestižās reitingu aģentūras «QS World University Rankings» veidotajā «QS Graduate Employability Rankings 2021» ierindojas 201.–250. vietā, labākos rezultātus sasniedzot indikatorā par darba devēju un studentu sadarbību.

<https://www.tvnet.lv/7345135/starptautiskie-darba-deveji-visaugstak-latvija-noverte-rtu-un-lu>

1. oktobrī

Izvērtējot iesniegtos 69 pieteikumus, Valsts emeritēto zinātnieku padome piešķir valsts emeritētā zinātnieka statusu 32 zinātniekiem, viņu vidū – sešiem RTU pētniekiem: Jurijam Dehtjaram, Jānim Grundspenķim, Valdim Kokaram, Andrejam Koliškinam, Gaļinai Merkurjevai un Andrim Ozolam.

<https://lza.lv/aktualitates/jaunumi/772-valsts-emeriteta-zinatnieka-statuss-pieskirts-32-zinatniekiem>

8. oktobrī

Notiek piektā RTU Vēstures diena.

<https://www.rtu.lv/lv/muzejs/muzejs-par-mums/muzeja-zinas/atvert/notiks-rtu-62-zinatniskas-konferences-sekcijas-inzenierzinatnu-un-augstskolu-vesture-sede>

9. oktobrī

Notiek RTU starpfakultāšu erudīcijas konkurss «Spice 2021».

<https://www.rtu.lv/lv/kultura/par-mums-kultura/jaunumi-kultura/atvert/rtu-starpfakultasu-erudicijas-konkurss-spice-2021-norisinasies-9-oktobri>

11. oktobrī

Ar RTU Senāta lēmumu (sēdes protokols Nr. 654):

- RTU Goda doktora nosaukums piešķirts Buffalo Universitātes profesoram Paulam E. Teslukam (*Paul E. Tesluk*);
- RTU Zinātņu prorektora dienesta sastāvā izveidots Zinātnes un inovāciju centrs, iekļaujot tajā reorganizēto RTU Dizaina fabriku;
- apstiprināts RTU padomes kandidātu izvirzīšanas nolikums.

12. oktobrī

Atceroties un godinot mūsu augstskolas dibinātājus un pirmos rektorus, RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centra komanda apmeklē viņu kapavietas Rīgas kapos. RTU vadību pārstāv studiju prorektors profesors Uldis Sukovskis, studentus – Studentu parlamenta Studiju nodaļas vadītāja Airita Olehnoviča.

Fotogalerija: <https://www.flickr.com/photos/rtu-lv/albums/72157720005597346>

14. oktobrī

Atzīmējot RTU 159. jubileju, notiek 62. RTU starptautiskās zinātniskās konferences plenārsēde un RTU Senāta svinīgā sēde, kurā tradicionāli sumina izcilākos RTU zinātniekus un mācībspēkus: apbalvojumu «RTU Gada zinātnieks 2021» saņem Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes (MLĶF) asociētais profesors Andris Šutka, «RTU Gada jaunā zinātniece 2021» – MLĶF pētniece Jana Vecstaudža, «RTU Gada jaunais zinātnieks 2021» – MLĶF pētnieks Kristaps Rubenis; apbalvojumu «RTU Gada balva valorizācijā» iegūst Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes (DITF) dekāns profesors Agris Ņikitenko, «RTU Gada studentu balva valorizācijā» – MLĶF doktorante Kristīne Irtiševa. «RTU Akadēmiskās izcilības balvu» saņem DITF profesors Jānis Grabis, «RTU Gada jaunā mācībspēka balvu» – Elektronikas un telekomunikāciju fakultātes (ETF) docente Ingrīda Lavrinoviča.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-159-dzimsanas-diena-apbalvo-izcilakos-zinatniekus-un-macibspokus>

16. oktobrī

RTU šahisti iegūst 1. vietu gan individuāli, gan kopvērtējumā Latvijas Studentu čempionātā šahā, kas notiek Latvijas XXXII Universiādes laikā.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-studenti-izcina-cempionu-titulu-latvijas-studentu-saha-cempionata?fbclid=IwAR1ekUKkoDAeJkd1i hXoZASTWx5r0e_UVNpfU6nECjn79ZdUfTIGRWxXdqI

19. oktobrī

Latvija paraksta saprašanās Memorandu ar Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūtu par ciešāku sadarbību inovāciju veicināšanā. Memoranda ieviešanu Latvijā Izglītības un zinātnes ministrija uztic RTU.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/veidojot-ciesakas-saites-ar-eiropas-inovaciju-un-tehnologiju-institutu-stiprinas-atbalstu-inovaciju-ekosistemai-latvija?fbclid=IwAR2X1FTR_uAXeR4xre2kG3EGmCjINYo0S3BTgw9FGew7EHW-06sU97gKyuE

20. oktobrī

RTU studentu pilsētiņā Ķīpsalā darba vizītē viesojas Mongolijas vēstnieks Latvijā *Barkhas Dorj*, lai iepazītos ar RTU infrastruktūras attīstību, tehnisko nodrošinājumu un pārrunātu līdzšinējo sadarbību starp RTU un augstākās izglītības iestādēm Mongolijā un nākotnes iespējas.

<https://www.flickr.com/photos/rtu-lv/albums/72157720031777648>

22. oktobrī

Paula Valdena piemiņas medaļu piešķir MLĶF Organiskās ķīmijas tehnoloģijas institūta (OĶTI) profesorei Mārai Jurei, MLĶF Tehniskās fizikas institūta (TFI) profesoram Mārim Knitem, kā arī Latvijas Organiskās sintēzes institūta (LOSI) Farmakomodulatoru sintēzes grupas vadītājam Pāvelam Arsenjanam.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/paula-valdena-pieminas-medalu-sanem-tris-izcili-latvijas-zinatnieki?fbclid=IwAR0DLcaH5R6pdg WzpzxeKPyzDoLhNY-DgblnGUEZblvi5te2dFBbAfrQE8>

Oktobrī

RTU ierindojas 251.–300. vietā jaunās ekonomikas valstu universitāšu reitingā «*THE Emerging Economies University Rankings 2022*», ko veido viena no pasaules prestižākajām reitingu aģentūrām «*Times Higher Education*» (*THE*). Visaugstāk RTU sniegums novērtēts divās darbības jomās: ienākumi no industrijas (zināšanu pārnese) un starptautiskā sadarbība (personāls, studenti, pētniecība).

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/starptautiskaja-jaunas-ekonomikas-valstu-reitinga-visaugstak-noverte-rtu-starptautisko-sadarbibu-un-ienakumus-no-industrijas>

2. novembrī

RTU vīru kora «*Gaudeamus*» dibinātājam (1959) un Goda diriģentam, Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku Goda virsdiriģentam, komponistam profesoram Edgaram Račevskim piešķir Ministru kabineta balvu par mūža ieguldījumu Latvijas kora mākslas un Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku tradīcijas stiprināšanā un attīstībā.

<https://www.lnkc.gov.lv/lv/jaunums/ar-ministru-kabineta-balvu-un-atzinibas-rakstu-novertetas-kulturas-nozares-izcilibas?fbclid=IwAR02aJHHZE9MgR9QZmQbNMnv1ZvyqYZWZeEgcRplRogb8uR67m3MaDPFLW0>

2.–6. novembrī

Darmštes Lietišķo zinātņu universitātē (Vācija) notiek Eiropas Tehnoloģiju universitātes konsorcijs (*EUT+*) trešā klātienes tikšanās, kuras laikā astoņu projektā iesaistīto universitāšu rektori, viņu vidū RTU rektors akadēmiķis Leonīds Ribickis, paraksta nodomu protokolu par pētniecības institūtu izveidi zinātnes attīstībai.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/eiropas-tehnologiju-universitates-konsorcijs-rektori-paraksta-nodomu-protokolu-par-petniecibas-institutu-izveidi-zinatnes-attistibai>

10. novembrī

Latvijas Valsts prezidents Egils Levits un Ordeņu kapituls nolemj: par sevišķiem nopelniem Latvijas labā piešķirt Triju Zvaigžņu ordeni MTAF profesoram Tomam Torimam, ieceļot profesoru par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku; piešķirt Atzinības krustu RTU Zinātniskās bibliotēkas direktorei Aijai Janbickai-Vībai, ieceļot viņu par Atzinības krusta virsnieci.

<https://www.delfi.lv/news/national/politics/pirms-lacplesa-dienas-60-personam-pieskir-augstakos-valsts-apbalvojumus.d?id=53764811>

15. novembrī

RTU Senāts (protokola Nr. 656), balstoties uz 2021. gada 11. oktobrī apstiprināto nolikumu «Par RTU padomes kandidātu izvirzīšanas un ievēlēšanas nolikuma apstiprināšanu», aizklātā balsojumā ievēlēja piecus RTU padomes locekļus: Jāni Braunfeldu, Jāni Grabi, Jāni Loču, Jurgī Poriņu un Anitu Straujumu. Šādas vēlēšanas notiek pirmo reizi ne tikai RTU, bet arī Latvijas vēsturē.

RTU padomi veidos 11 locekļi, piecām RTU Senāta ievēlētajām personām pievienosies vēl viens ar augstskolas darbību nesaistīts izcils akadēmiskās vides pārstāvis, ko izvirzījis Valsts prezidents, savukārt piecus sabiedrības pārstāvjus saskaņā ar Ministru kabineta noteikto kārtību izraudzīsies Izglītības un zinātnes ministrija.

23. novembrī

RTU Zinātnes un inovāciju centra direktora p. i. Liene Briede kā pirmā Latvijas pārstāve apstiprināta Eiropas Inovāciju padomes valdē.

<https://labsoflatvia.com/aktuali/rtu-eiropas-inovaciju-padomes-valde?fbclid=IwAR145knW9Vgy6cb3Dw-l3gFfXXeiLfvhpkEg7vXJgY3a4pmlejDyrFkAwOI>

RTU rektors akadēmiķis Leonīds Ribickis iepazīšanās vizītē uzņem V. E. Īrijas ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Latvijas Republikā Īmeru Frīlu (*H. E. Ms. Eimear Friel*). Sarunā ar Īrijas vēstnieci piedalās rektora vietnieks starptautiskajā akadēmiskajā sadarbībā un ārzemju studentu apmācībā Igors Tipāns, Starptautisko projektu nodaļas vadītājs un *EUt+* iniciatīvas koordinators Kārlis Valtiņš un Starptautiskās sadarbības nodaļas vadītāja Laura Štāle.

<https://www.flickr.com/photos/rtu-lv/albums/72157720188251839>

25. novembrī

Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Pilnsapulcē ievēlēti 22 jauni locekļi, viņu vidū pieci RTU zinātnieki. Par LZA īstenajiem locekļiem (akadēmiķiem) kļuvuši: Dagnija Loča un Andris Šutka (abi MLĶF); par korespondētājlocekļiem: Andra Blumberga (EVIF), Remo Merijs Meri un Kristīne Šalma-Ancāne (abi MLĶF).

<https://www.lza.lv/aktualitates/jaunumi/827-latvijas-zinatnu-akademijas-2021-gada-jauno-loceklu-vešanas-ieveleti-divdesmit-divi-zinatnieki-un-divi-goda-locekli>

MLĶF absolvente *Dr. chem.* Marija Skvorcova šajā Pilnsapulcē saņem LZA un nodibinājuma «Rīgas Tehniskās universitātes Attīstības fonds» šogad iedibināto Edvīna Vedēja vārdbalvu jaunajiem zinātņu doktoriem par izciliem sasniegumiem organiskajā ķīmijā.

<https://www.lza.lv/par-mums/pilnsapulces/829-lza-rudens-pilnsapulces-materiali-2021-gada-25-novembris>

2.–3. decembrī

RTU fakultāšu un Starptautiskās sadarbības un ārzemju studentu departamenta pārstāvji Ķīpsalā tiek ar Savoijas Monblāna Universitātes (*University Savoie Mont Blanc*; Francija) Anesijas-Šamberī Politehnikuma (*Polytech Annecy-Chambéry*) dekānu profesoru Filipu Bolonu (*Philippe Bolon*).

3. decembrī

RTU apmeklē Korejas Republikas vēstnieks Latvijā *Seong-Jin Han* un Busanas Nacionālās universitātes padomnieks starptautiskās sadarbības jautājumos *Sanggung Li* (*Sang Gum Li*).

Latvijas XXXII Universiādē peldēšanā RTU studentes sieviešu konkurencē kopvērtējumā izcīna 1. vietu, studenti – 2. vietu.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-peldetajiem-zelts-un-sudrabs-xxxii-universiade?fbclid=IwAR39cBdrZaVMfSH_qOA8T2Bcjc_n3EfcBd6vGeldMtl9_p1z1zqZx7A8KJ0

11. decembrī

Latvijas XXXII Universiādē badmintonā RTU studenti vīriešu konkurencē izcīna 1. vietu, sieviešu komanda ierindojas 2. vietā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/universiade-badmintona-rtu-studenti-izcina-godalgotas-vietas>

11.-12. decembrī

RTU komanda izcīna zelta un bronzas medaļas Latvijas ātrā šaha un šaha ātrspēles čempionātos.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-komanda-izcina-zeltu-un-bronzu-latvijas-atra-saha-un-saha-atrspeles-cempionatos>

13. decembrī

Svinīgā pasākumā noņemot granīta plāksni ar RTU nosaukumu no ēkas fasādes Kaļķu ielā 1, RTU atstāj vēsturisko ēku. Turpmāk universitātes administrācija atradīsies RTU studentu pilsētiņā Ķīpsalā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-svinigi-atvadas-no-vesturiskas-ekas-kalku-iela-1>

20. decembrī

RTU zinātnieki saņem AS «Latvenergo» un Latvijas Zinātņu akadēmijas Gada balvas par izcilību enerģētikas pētniecībā: A. Vītola vārdbalvu par izcilu devumu Latvijas enerģētikā 2021. gadā saņem RTU zinātņu prorektora vietnieks, EVIF Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta (VASSI) profesors Gatis Bažbauers; Gada balvu par nozīmīgu devumu enerģētikā – EVIF Enerģētikas institūta asociētā profesore Laila Zemīte un MTAF Siltumenerģētisko sistēmu katedras asociētais profesors Dmitrijs Rusovs; Gada balvu par panākumiem enerģētikā jaunajiem zinātniekiem – VASSI pētniece Edīte Biseniece; veicināšanas balvu par saviem promocijas darbiem iegūst divi jaunie zinātnieki – VASSI pētnieks Armands Grāvelsiņš un Toms Mols, kurš promocijas darbu izstrādājis VASSI.

<https://www.lza.lv/aktualitates/jaunumi/869-latvijas-zinatnieki-sanem-gada-balvas-energetika-2021>

30. decembrī

Latvijas Olimpiskā vienība (LOV) apstiprina sportistu sastāvus vasaras sporta veidos 2022. gadā, LOV Zelta, Sudraba un Bronzas sastāvos iekļaujot 131 atlētu; viņu vidū ir trīs RTU studenti: Sudraba sastāvā iekļauts Inženierekonomikas un vadības fakultātes (IEVF) 3. kursa students pludmales volejbolists Artūrs Rinkevičs, Bronzas sastāvā iekļauti EVIF 2. kursa students džudists Aleksejs Zarudņevs un IEVF 2. kursa maģistrants vieglatlēts Patriks Gailums.

<https://www lov.lv/apstiprinati-lov-sastavi-vasaras-sporta-veidos>

Decembrī

Par sabiedrības izglītošanu un aktīvu iestāšanos par klimata neitralitāti enerģētikas jomā RTU EVIF VASSI direktore profesore Dagnija Blumberga saņem pirmo Baltijas ilgtspējas un inovāciju balvu «*Rimi Baltic Sustainability Awards*» kategorijā «Pārmaiņu vēstnese».

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-vassi-direktore-sanem-pirmo-baltijas-ilgtspejas-un-inovaciju-balvu>

RTU starptautiskajā reitingā «*QS Emerging Europe and Central Asia (ECCA) 2022*» saglabā 57. vietu, salīdzinot ar pagājušo gadu, vairākos kritērijos, piemēram, darba devēju reputācija, piedzīvojot izaugsmi.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/reitinga-qs-ecca-2022-visaugstak-noverteta-rtu-sadarbiba-ar-darba-devejiem>

RTU kāpina savu pozīciju zaļās politikas un ilgtspējas reitingā «*GreenMetric World University Rankings*» un kļūst par 50. zaļāko universitāti pasaulē, visaugstākos rezultātus sasniedzot transporta infrastruktūras, vides izglītības un zinātnes, ūdens resursu efektīvas izmantošanas un atkritumu apsaimniekošanas kategorijās.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-greenmetric-reitinga-atzita-par-50-zalako-universitati-pasaule?fbclid=IwAR3dMV_ISJh9uKbo5_mEVfCeRxnSIIdWLeKUbNbvAJ1eWMVf6mjY4eSGDYM

LZA nosauc nozīmīgākos sasniegumus zinātnē 2021. gadā, to vidū arī vairākus RTU zinātnieku pētījumus lietišķajā zinātnē: Būvniecības inženierzinātņu fakultātes (BIF) un MLĶF kopīgi izstrādātais risinājums bitumena un asfaltbetona sastāva modificēšanai ar nolietotu automašīnu riepu granulām (izstrādātāji – Viktors Haritonovs, Jānis Zicāns, Remo Merijs-Meri sadarbībā ar Latvijas Riepu apsaimniekošanas asociācijas, SIA «*Eco Baltia* vide», SIA «Ceļu būvniecības sabiedrība «IGATE»» un VSIA «Latvijas Valsts ceļi» kolēģiem); MLĶF zinātnieku pētījums par biomasas atkritumu pārveidošanu ilgtspējīgas bioplastmasas produktos (izstrādātāji – Sergejs Gaidukovs, Oskars Platnieks, Anda Barkāne,

Sergejs Beļuns, Gerda Gaidukova sadarbibā ar Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūta (LVKĶI) un LU kolēģiem).

Par nozīmīgiem sasniegumiem zinātnē LZA Atzinības rakstus saņēmuši par starpdisciplināru pētījumu «Drošu tehnoloģiju integrācijas aizsardzībai pret Covid-19 veselības aprūpes un augsta riska zonās» – RTU, Latvijas Organiskās sintēzes institūta, LU, Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centra, Rīgas Stradiņa universitātes, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas, LVKĶI un Elektronikas un datorzinātņu institūta zinātnieki: Tālis Juhna, Linda Mežule, Ivars Kalviņš, Juris Purāns, Andris Šutka, Inga Dāboliņa, Inese Fiļipova, Ilze Irbe, Ivars Vanadzīņš, Atis Elsts, Andreta Slavinska, Anna Zajakina, Andris Martinovs, Atis Skudra, Gita Rēvalde, Agris Ņikitenko, Kārlis Pajuste, Aleksandrs Ļevinskis; par starpdisciplināru pētījumu, kā tradicionālo e-studiju tehnoloģiju transformēt digitālā laikmeta mācību ekosistēmā – E-studiju tehnoloģiju un humanitāro zinātņu fakultātes (ETHZF) Tālmācības studiju centra zinātnieki: Atis Kapenieks, Aleksandrs Gorbunovs, Mērija Jirgensons, Jānis Kapenieks, sen., Iveta Daugule, Žanis Timšāns, Jānis Kapenieks, jun., Viktors Zagorskis, Bruno Žuga, Ieva Vītoliņa, Ieva Grada, Guna Jākobsone-Šņepste, Loreta Juškaite, Evija Mirķe.

Ar LZA Atzinības rakstu novērtēta arī monogrāfija «Latvijas tautsaimniecība pandēmijas ēnā un pēckrīzes izrāviena iespējas = *Latvian Economy in the Shadow of Pandemic and Opportunities of the Post-Crisis Recovery*», kas tapusi valsts pētījumu programmā «Covid-19 seku mazināšanai» un kuras divu nodaļu autores ir IEFV zinātnieces Nataļja Lāce, Jūlija Bistrova un Ludmila Kasperoviča.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/par-nozimigakajiem-sasniegumiem-zinatne-2021-gada-atzist-vairakus-rtu-zinatnieku-petijumus?fbclid=IwAR3mviD5gG7xA D2n-9kizh5rzjvSlcovLe1BtcCQhZr6Llo831SfsoiF50>

2022

10. janvārī

Ar virtuālu izstādi atklāj RTU Zinātniskās bibliotēkas 160. jubilejas pasākumu ciklu.

https://www.rtu.lv/writable/public_files/RTU_mlf_gramatas_1990_2021.pdf

18. janvārī

LZA Senāts piešķir vārdbalvas diviem jaunajiem MLKĻ zinātniekiem:

Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Ieviņa vārdbalvu ķīmijā –

Dr. chem. Kristai Gulbei; Emīlijas Gudrinieces vārdbalvu ķīmija un

ķīmijas tehnoloģijā – *Mg. chem.* Andrim Jeminejam.

<https://www.lza.lv/aktualitates/jaunumi/900-latvijas-zinatnu-akademija-pieskir-ikgadejas-vardbalvas-un-balvas-jaunajiem-zinatniekiem>

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/jaunie-zinatnieki-sanem-latvijas-zinatnu-akademijas-vardbalvas-par-ieguldijumu-kimija-un-kimijas-tehnoloģija>

19. janvārī

IEVF absolvente kalnu slēpotāja Liene Bondare izcīna iespēju startēt

XXIV ziemas olimpiskajās spēlēs, kas notiks no 4. līdz 20. februārim

Pekīnā (Ķīnā).

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-sava-olimpiete-ziemas-olimpiskajas-speles-pekina?fbclid=IwAR05bn3avHV0CJVYjtUC35ht-oNEOWVPdTuDCuTXH2NsU5R7h8NIftQsxe4>

23. janvārī

Pasaules junioru čempionātā bobslejā, kas notiek Īglsas trasē Austrijā, uzvar IEVF studenta Dāvja Kaufmaņa pilotētais četrinieks. RTU students ir arī viens no stūmējiem – Lauris Kaufmanis, kurš studē BIF.

https://www.bobslejs.lv/raksts/kaufmana-cetrinieks-triumfe-pasaules-junioru-cempionata?fbclid=IwAR0GA526XVE-E5nFaVtfbPMtBrP77s3Ly-vYlorcmz6coKrzmslGi1_nOmw

27. janvārī

RTU rektors akadēmiķis Leonīds Ribickis tiekas ar Čerņigovas Valsts tehnoloģiskās universitātes (CNUT) Ukrainā rektoru Oļegu Novomļņecu (*Oleh Novomlynets*), lai iepazīstinātu ar RTU sasniegto studijās, zinātnē, valorizācijā un infrastruktūras attīstībā, kā arī pārrunātu līdzšinējo sadarbību, iezīmētu tālākos tās attīstības virzienus un parakstītu Saprašanās memorandu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-plano-attistit-sadarbibu-ar-cernigovas-valsts-tehnologisko-universitati-ukraina>

28. janvārī

Tiešsaistē notiek RTU Atvēro durvju diena.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-toposos-studentus-aicina-uz-atverto-durvju-dienu-tiessaiste-1>

31. janvārī

Saskaņā ar Augstskolu likumu, kurā noteikts, ka vienu valsts augstskolas padomes pārstāvi izvirza Valsts prezidents, E. Levits darbam RTU padomē izvirzījis Latvijas Universitātes profesoru Andri Ambaini.

<https://nra.lv/latvija/izglitiba-karjera/370756-valsts-prezidents-egils-levits-izvirza-parstavjus-darbam-valsts-augstskolu-padomes.htm>

Ar RTU Senāta lēmumu (sēdes protokola Nr. 659) AS «SAKRET Holdings» padomes priekšsēdētājam Andrim Vanagam piešķirts nosaukums «RTU Goda absolvents 2021».

Janvārī

MTAF Metroloģijas zinātniskā laboratorija saņem jaunu aprīkojumu no uzņēmuma «Mititoyo Polska Sp.o.o», kas ļauj paplašināt laboratorijā veicamo mērījumu klāstu un ko varēs izmantot studentu apmācībai un pētniecībai.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/mitutoyo-metrologijas-laboratorija-piegadats-jauns-aprikojums-jaunas-iespejas-studentiem-un-zinatniekiem>

MTAF profesors Viktors Mironovs saņem Pasaules Intelektuālā īpašumu organizācijas (WIPO) medaļu par izciliem un inovatīviem pētījumiem pulvermetallurģijas, materiālu impulsu apstrādes tehnoloģiju, kompozītmateriālu un citās jomās.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-profesors-viktors-mironovs-sanem-pasaules-intelektuala-ipasumu-organizacijas-medalu>

1.–4. februārī

RTU studenti prezentē biznesa idejas Eiropas Tehnoloģiju universitātes (EUT+) demo dienā Spānijā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-studenti-prezente-biznesa-idejas-eut-demo-diena-spanija>

2. februārī

Otro gadu pēc kārtas Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs RTU piešķir apbalvojumu «eParaksta čempions 2021» un Atzinības rakstu par iegūtu 3. vietu. Pirmajā vietā – portāls *Latvija.lv*, otrajā – Valsts ieņēmumu dienests.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-jau-otro-gadu-klust-par-eparaksta-cempioni>

5. februārī

RTU studenti izcīna uzvaru 32. Latvijas Universiādē spēka trīscīņā.

<https://studentusports.lv/2022/02/08/rtu-studenti-izcina-uzvaru-latvijas-universiade-speka-triscina/?fbclid=IwAR2iXFzZJXpTqeCRLwWWTN26nciyYnrrTXFgOguriQwq7zmDgEBs9o5ccmds>

5.–6. februārī

BIF 5. kursa students Reinis Krauklis izcīna divas pirmās vietas Latvijas čempionātā badmintonā: jauktajā dubultspēlē (ar Diānu Stogniju) un vīriešu dubultspēlē (ar Artūru Akmeni).

https://badminton.lv/aktualitates_a.php?lang=lv&id=215&k=1351&limit=0

15. februārī

Ministru kabinets apstiprina piecus RTU padomes locekļus, līdz ar to ir izveidota RTU padome šādā sastāvā: Andris Ambainis, Jānis Braunfelds, Riks de Donkers (*Rik De Doncker*), Jānis Grabis, Neils Kalniņš, Sanda Liepiņa, Jānis Ločs, Gerijs Markī (*Gary B. Marquis*), Jurģis Poriņš, Anita Straujuma, Andris Vanags. Pirmā RTU padomes sēde plānota marta sākumā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/marta-darbu-saks-jauna-rtu-padome>

20. februārī

Latvijas Junioru un jaunatnes meistarsacīkstēs kamaniņu sportā sudraba medaļu iegūst IEVF 2. kursa studente Anda Upīte, startējot duetā ar Zani Kalumu.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-studentei-sudrabs-latvijas-junioru-meistarsacikstes-kamaninu-sporta?fbclid=IwAR3g9Kf64SVEDBL-QjutzXhuFwOT1tnPuZyHhfs-1v_N-vkSNpTJNL_AiEU

21. februārī

Notiek RTU Satversmes sapulces sēde, kurā pieņem lēmumu (protokola Nr. 34) jaunā redakcijā apstiprināt RTU Satversmes sapulces nolikumu; noklausoties informatīvu ziņojumu par RTU padomi, Satversmes sapulce balsojumā izsaka pārliecinošu atbalstu RTU padomes sastāvam, līdz ar to jaunizveidotā RTU padome saņem RTU saimes uzticības apliecinājumu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/jauna-rtu-padome-sanem-satversmes-sapulces-atbalstu>

24. februārī

Solidarizējoties ar Ukrainas akadēmisko kopienu, RTU izsūta aicinājumu partneraugstskolām Ukrainā un Ukrainas vēstniecībai Latvijā, piedāvājot partneraugstskolu doktorantiem kara dēļ pārtraukto pētniecības darbu turpināt RTU.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-sniedzot-atbalstu-ukrainai-piedava-doktoranturas-studentiem-zinatnisko-darbu-turpinat-riga>

25.–27. februārī

RTU peldētāji izcīna godalgotas vietas Latvijas atklātajā peldēšanas čempionātā, kas notiek Ķīpsalas peldbaseinā: olimpietis MTAf 2. kursa maģistrants Daniils Bobrovs iegūst zelta medaļu 200 m distancē brasā un bronzas medaļu 50 m distancē brasā; IEVF absolvents (2018) Ģirts Feldbergs iegūst zelta medaļu divās disciplīnās – 50 m un 100 m peldējumā uz muguras; IEVF 1. kursa maģistrants Jevgenijs Boicovs izcīna zelta un sudraba medaļu attiecīgi 50 m un 100 m brasā; IEVF 1. kursa studente Marija Goberga – bronzas medaļu 200 m kompleksajā peldējumā.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-peldetaji-izcina-godalgas-latvijas-atklataja-cempionata?fbclid=IwAR1f0OFvVhr60_NUDYIBqsPcBv1HktLvL7DP4sVfSsyskyW_Tx9XZnZKKWZQ

Februārī

RTU pirmā Latvijā izsludina konkursu uz sešām garantētās nodarbinātības jeb tenūrprofesoru vakancēm.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-ka-pirma-universitate-latvija-izsludina-konkursu-tenurprofesoru-vakancem>

1. martā

Paužot atbalstu Ukrainas cīņā par savu zemi un brīvību, RTU piešķir stipendijas studentiem no Ukrainas, piedāvā Ukrainas bēgļiem apmesties RTU dienesta viesnīcās un Ķīpsalā paceļ Ukrainas karogu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-pieskir-stipendijas-ukrainu-studentiem-un-kipsala-pacel-ukrainas-karogu>

Pirmajā RTU padomes sēdē par padomes priekšsēdētāju ievēlēts AS «Sakret Holdings» padomes priekšsēdētājs Andris Vanags, par viņa vietnieci – IEVF asociētā profesore Anita Straujuma.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/par-rtu-padomes-priekssedetaju-ivelets-sakret-holdings-vaditajs-andris-vanags>

4. martā

Notiek RTU virtuālā Karjeras diena.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-aicina-jauniesus-piedalities-virtualaja-karjeras-diena-2>

11. martā

Konkursa «Latvijas Būvniecības Gada balva 2021» svinīgajā pasniegšanas ceremonijā, kas notiek Āgenskalna tirgus laukumā, DITF un «Domus Auditorialis» jaunās ēkas saņem balvu par iegūto 2. vietu nominācijā «Sabiedriskā ēka – jaunbūve».

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-datorzinatnes-un-informacijas-tehnologijas-fakultates-un-auditoriju-majas-jaunas-ekas-apbalvo-konkursa-latvijas-buvniecibas-gada-balva-2021>

12. martā

RTU komanda ceturto gadu pēc kārtas izcīna čempiona titulu Latvijas XXXII Universiādē šahā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-saglaba-latvijas-studentu-cempiona-godu-saha?fbclid=IwAR2GT604Yo2j-NpzH7-IWBbD88sAbgS0SeDJR8K190qRDhf-QNFBiqP81oI>

13. martā

IEVF maģistrants šķēpmetējs Patriks Gailums izcīna sudraba medaļu Eiropas kausa sacensībās mešanu disciplīnās (*European Throwing Cup*), kas notiek Portugāles pilsētā Leirijā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-skepmetejs-patriks-gailums-izcina-sudrabu-eiropas-meteju-kausasacensibas>

22. martā

MLĶF Dizaina tehnoloģiju institūtu apmeklē Itālijas Ārlietu un starptautiskās sadarbības ministrijas nominēts Itālijas dizaina vēstnieks Latvijā 2022. gadā Stefano Fontana.

23. martā

Auditoriju centrā «Domus Auditorialis» notiek Itālijas dizaina diena, ko organizē Itālijas vēstniecība Latvijā sadarbībā ar RTU.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-un-italijas-vestnieciba-aicina-interesentus-uz-lekciju-par-italu-dizainu>

2022/6

25.-26. martā

RTU peldētāji Baltijas valstu čempionātā, kas notiek Tartu, Igaunijā, izcīna sešas zelta medaļas: IEVF absolvents (2018) Ģirts Feldbergs – 50 m, 100 m un 200 m peldējumā uz muguras; MTAF 2. kursa maģistrants Daniils Bobrovs 100 m un 200 m brasā; IEVF 1. kursa students Jevgeņijs Boicovs – 50 m brasā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-sportisti-izcina-baltijas-čempionu-titulus-peldesana>

26.-27. martā

Latvijas čempionātā galda tenisā IEVF 1. kursa maģistrante Viktorija Majorova izcīna 3. vietu gan vienspēlēs, gan dubultspēlēs (pārī ar Diānu Afanasjevu).

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/viktorija-majorova-izcina-bronzu-latvijas-čempionata-galda-tenisa>

27. martā

RTU vīriešu volejbola komanda «RTU Robežsardze/Jūrmala» Latvijas čempionātā izcīna sudraba medaļu.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-robezsardze-jurmala-latvijas-čempionata-iegust-sudrabu>

29. martā

RTU padome apstiprina RTU Satversmes sapulces vēlēšanu komisijas un vēlēšanu norises nolikumu.

29. martā–29. aprīlī

Divas reizes nedēļā – otrdienās un trešdienās – notiek tiešsaistes pasākums «Pieslēdzies RTU!», kurā RTU studenti stāsta par studijām, studentu dzīvi un karjeras iespējām pēc RTU absolvēšanas.

<https://www.rtu.lv/lv/nac-studet/piesledzies-rtu>

Martā

Latvijas ratiņkērlinga izlase, kurā startē arī IEVF absolvente Poļina Rožkova, XIII paralimpiskajās spēlēs Pekinā ierindojas 9. vietā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-absolventes-parstaveta-latvijas-ratinkerlinga-izlase-paralimpiskajas-speles-pekina-izcina-9-vietu?fbclid=IwAR1yMCjCR2pK6kS-CIopVTvfcl2zt7on4t-78vWGC9mAXFqdYOWsVmPPLGHk>

RTU sporta bridža komanda izcīna sudraba medaļu Latvijas 2022. gada komandu čempionātā, kas notiek trīs nedēļas nogalēs februārī un martā, un iegūst tiesības startēt Baltijas kausā, kas paredzēts aprīlī Tallinā.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-komandai-sudraba-medalas-latvijas-komandu-čempionata-sporta-bridza>

RTU organizē ziedošanas kampaņu, lai finansiāli atbalstītu kara laikā Latvijā ieceļojušos ukraiņu studentus un mācībspēkus.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-riko-ziedosanas-kampanu-un-piedava-atbalstu-ukrainas-studentiem-un-macibspekiem>

Profesora Ivara Strautmaņa Latvijas reģionālās arhitektūras stipendiju iegūst AF absolvente Ieva Liepa.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/profesora-ivara-strautmana-latvijas-regionalas-arhitekturas-stipendiju-iegust-jauna-arhitekte-ieva-liepa>

7. aprīlī

Par Baltijā pirmā 3D betona drukas konkursa uzvarētājiem kļūst RTU un Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) studentu komanda «4 AM», kas izstrādājusi vides dizaina objekta ideju – ar koka dēļiņiem segtu multifunkcionālu 3D betona soliņu. 2. vietu konkursā iegūst RTU un LMA studentu komanda «*onlyonly*», 3. – RTU un biznesa, mākslas un tehnoloģiju augstskolas RISEBA studentu komanda «FRA».

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/pirmaja-3d-betona-drukasa-konkursa-triumfe-ideja-par-multifunkcionalu-solinu>

LZA pavasara pilnsapulcē sveic LZA vārdbalvu un jauno zinātnieku balvu laureātus, viņu vidū arī MLĶF docenti *Dr. chem.* Kristu Gulbi, kura saņem Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Ieviņa vārdbalvu ķīmijā. LZA Senāta Pateicības rakstu saņem pētījuma «Slīdamība pa ledu» autori – MLĶF un MTAf zinātnieki Kārlis Agris Gross, Jānis Lungevičs, Ernests Jansons, Ilze Jerāne, Jānis Vība un Mārtiņš Irbe.

<https://lza.lv/aktualitates/jaunumi/1034-lza-pavasara-pilnsapulce-sveic-lza-balvu-un-senata-pateicibas-rakstu-laureatus>

7.–8. aprīlī

RTU, Bergamo Universitāte, Itālijas vēstniecība un Latvijas vēstniecība Itālijā paraksta patronāžas līgumu vasaras skolai «*Nonlinear Life*».

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-bergamo-universitate-italijas-vestnieciba-un-latvijas-vestnieciba-italija-paraksta-patronazas-ligumu-vasaras-skolai-nonlinear-life>

2022/6

9. aprīlī

Latvijas Universiādes sacensībās galda tenisā RTU sportisti izcīna zelta medaļas gan sieviešu, gan vīriešu konkurencē, gan dubultspēlēs, gan sieviešu un vīriešu komandu kopvērtējumā. Sieviešu konkurencē 1. vietu vienspēlēs iegūst IEVF 1. kursa maģistrante Viktorija Majorova, dubultspēlēs – V. Majorova un DITF 4. kursa studente Liāna Zeltiņa. Vīriešu konkurencē 1. vietu vienspēlēs izcīna DITF 3. kursa students Eduards Spāģis, 2. vietu – DITF 1. kursa students Deniss Vasiļjevs, 3. vietu – IEVF 1. kursa students Dāvis Pavlovs; dubultspēlēs 1. vietu izcīna E. Spāģis un D. Vasiļjevs.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-sportistiem-izcilisasniegumi-latvijas-xxxii-universiade-galda-tenisa?fbclid=IwAR373DR8XfUq7PzDD99jGWLg_G3YaYdeugT-oHHpCxS_1Bi7LdiOgpFNtMI

19. aprīlī

Valdība pieņem lēmumu par Latvijas Republikas Ministru kabineta Atzinības raksta piešķiršanu RTU rektoram akadēmiķim Leonīdam Ribickim par nozīmīgu ieguldījumu universitātes ietekmes palielināšanā, sekmējot tautsaimniecības attīstību, kā arī RTU par nozīmīgu ieguldījumu Latvijas tautsaimniecības attīstībā.

https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/pieskir-ministru-kabineta-atzinibas-rakstu-par-izciljiem-sasniegumiem-izglitibas-zinatnes-un-sporta-joma?utm_source=http%3A%2F%2Fm.facebook.com%2F

22.-24. aprīlī

Pārstāvot Latviju Ziemeļvalstu-Baltijas valstu fizikas olimpiādē, kas notiek Tallinā (Igaunija), RTU IZV skolnieki Lukass Roberts Kellijs iegūst sudraba, Ralfs Šuba – bronzas godalgu.

<https://www.izv.lv/2022/04/sasniegumi-ziemelvalstu-baltijas-valstu-fizikas-olimpiade/>

XX Ziemeļvalstu veterānu čempionātā galda tenisā, kas notiek Liepājā, RTU Sporta centra direktora vietniece un galda tenisa trenere Sanita Sveile izcīna zelta (vienspēlēs WS 45+) un divas bronzas (sieviešu dubultspēlēs WD 40+ un jauktajās dubultspēlēs) medaļas.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/sanita-sveile-izcina-zeltu-un-divas-bronzas-xx-ziemelvalstu-veteranu-cempionata-galda-tenisa?fbclid=IwAR0zrQtZmUw3uC3z4U7vaQLzOR8jxwYWruQBCmI8oKa9Z5lfgT8pqpCYbFI>

28. aprīlī

RTU un uzņēmums «SmartLynx Airlines» noslēdz sadarbības līgumu, lai nodrošinātu plašākas prakses iespējas topošajiem avioinženieriem.

Līgumu paraksta RTU rektors akadēmiķis Leonīds Ribickis un «SmartLynx Airlines» Personāla daļas vadītāja Māra Šteinberga.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-paraksta-sadarbibas-ligumu-ar-smartlynx-airlains-par-studentu-prakses-organizesanu-uznemuma>

RTU kā viena no pirmajām dalībniecēm ir pievienojusies nacionāla mēroga sociālai iniciatīvai «Misija Nulle». Parakstot «Misija Nulle» hartu, RTU apliecina atbildīgu attieksmi pret saviem darbiniekiem un rūpes par viņu labsajūtu, veselību un drošību.

Aprīlī

RTU atzīta par Baltijas labāko augstskolu inženierzinātnēs un tehnoloģijās, prestižajā starptautiskajā reitingā «QS World University Rankings by Subject» kopumā ieņemot 340. vietu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-atzita-par-baltijas-labako-augstskolu-inzenierzinatnes-un-tehnologijas-prestizaja-qs-world-university-rankings-by-subject>

Izvērtējot RTU sniegumu, īstenojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības 17 mērķu (*Sustainable Development Goal (SDG) 17*) sadarbības programmu, RTU ierindota 201.–300. pasaules augstskolu vidū, kas visveiksmīgāk realizē ilgtspējas mērķus. Visaugstāk, 29. pozīcijā, novērtēts RTU darbs ilgtspējīgu inovāciju sekmēšanā un cīņā pret klimata pārmaiņām.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-reitinga-impact-rankings-2022-atzita-par-29-pasaule-labako-univeristati-kas-cinas-pret-klimata-parmainam?fbclid=IwAR13fk_RtYvuqzUgVRue2PkiZR-V7G08whbt1YEcdImJH0pBYmC5Xec2Y4

Starptautiskā ideju konkursā «Dragon's Den» uzvar un žūrijas balvu iegūst RTU IZV un Varmdo ģimnāzijas Zviedrijā skolēnu komanda «North Filters», izstrādājot pārvietojamu modulāru filtru sistēmu, lai aizsargātu jūru no tajā ielūstošā lietus ūdens atkritumiem.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-inzenierzinatnu-vidusskolas-skolenu-idejas-triumfe-starptautiska-projekta-changemakers-somija>

6. maijā

RTU komanda izcīna uzvaru 32. Latvijas Universiādes sacensībās vieglatlētikā vīriešu konkurencē.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-komandai-uzvara-latvijas-32-universiade-vieglatletika?fbclid=IwAR0J00prA3hqoRpUwilVM8knjQnA3f4ToHm_AMvLRGZpfSXHjXCxBEqdy7w

8.-14. maijā

RTU IZV 10. klases skolnieks Aleksandrs Vjaters iegūst bronzas medaļu Eiropas eksperimentālo zinātņu olimpiādē Hradeckrālovē (Čehija).

<https://www.tvnet.lv/7523792/latvijas-skolenu-komandas-izcina-medalas-eiropas-eksperimentalo-zinatnu-olimpiade>

10. maijā

Par augstvērtīgu jaunrades procesu un veiksmīgu multimedijālās deju izrādes «Latvju zīmēs rotāties» īstenošanu 2021. gadā RTU Tautas deju ansambļa «Vektors» mākslinieciskā vadītāja Dagmāra Bārbale saņem Rīgas domes balvu «Baltais zvirbulis» nominācijā «Amatiermākslas kolektīva vadītāja».

<https://www.riga.lv/lv/jaunums/riga-pasniegs-gada-balvu-kultura-baltais-zvirbulis>

NATO Parlamentārās asamblejas delegācija, viesojoties Rīgā, apmeklē RTU, tiek ar universitātes vadību un iepazīstas ar zinātnieku pētījumiem un inovācijām drošības jomā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/nato-parlamentaras-asamblejas-delegacija-iepazistas-ar-rtu-petijumiem-un-inovacijam>

12. maijā

Lai iepazītos ar zinātnisko darbu un studijām MTAF, fakultātē viesojas Korejas Mašīnērijas un materiālu institūta vadība un vadošie pētnieki.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/korejas-masinerijas-un-materialu-instituts-viesojas-rtu-masinzinibu-transporta-un-aeronautikas-fakultate?fbclid=IwAR2C1UbNbl7ROAQ_U4YRy9xkQrtuxzOppwggwMAP-3PBaEP4V0lfkA2DAq5A

17. maijā

Par nesavtīgu ieguldījumu Latvijas izglītības kvalitātes pilnveidē IEVF profesore Inga Lapiņa saņem Latvijas Valsts prezidenta Cildinājuma rakstu.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-profesore-inga-lapina-sanem-valsts-prezidenta-cildinajuma-rakstu?fbclid=IwAR0LqsZaJdkoA GEc3kzw-OHUmee_4zP7Ugk5MfmmuCUHLgYNHE6jPRRxCS

18. maijā

RTU viesojas Valsts kancelejas pārstāvis un Ministru prezidenta biroja vadītājs Jānis Patmalnieks, lai studējošos iepazīstinātu ar jauniešu iespējām Eiropas Savienībā, sniegtu plašāku redzējumu par procesiem, kas notiek Eiropā un pasaulē, un uzklausītu studentu viedokli.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/ministru-prezidenta-biroja-vaditajs-janis-patmalnieks-ar-rtu-studentiem-apspriez-latvijas-un-es-aktualitates-un-vertibas>

20. maijā

Eiropas Tehnoloģiju universitātes (EUT+) universitāšu rektori, viņu vidū arī RTU rektors Leonīds Ribickis, kopā ar Dublinas Tehnoloģiju universitātes prorektori ilgtspējas jautājumos Dženiferu Bojeru (*Jennifer Boyer*) tiek ar Īrijas vides, klimata un komunikāciju ministru Eamonu Raijenu (*Eamon Ryan T. D.*), lai pārrunātu dažādus ilgtspējīgas attīstības jautājumus, universitāšu lomu klimata problēmu mazināšanā un iezīmētu nepieciešamību arī EUT+ aktivitātēs rūpes par cilvēkiem un apkārtējo vidi izvirzīt kā vienu no galvenajām prioritātēm.

RTU basketbolistes izcīna «Olybet» entuziastu līgas čempiona titulu.

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-basketbolistes-izcina-cempionu-titulu-olybet-entuziastu-liga>

20.–24. maijā

Eiropas fizikas olimpiādē, kas norisinās Slovēnijā, Ļubļanā, RTU IZV 11. klases skolnieks Lukass Roberts Kellijs izcīna bronzas godalgu.

https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/skolens-no-latvijas-izcina-bronzas-medalu-eiropas-fizikas-olimpiade-eupho?fbclid=IwAR2zRBCI4ZudFx7gGPgyKl2T88_0CroCe0rKjILLguOqahwb59IMOy0TFzE&utm_source=https%3A%2F%2Ffacebook.com%2F

23. maijā

Uz pirmo sēdi sanāk jaunievēlētā RTU Satversmes sapulce. Sēdes gaitā Satversmes sapulce apstiprina jauno RTU Satversmi, kas stāties spēkā no 1. jūnija, kā arī ievēlē jauno Satversmes sapulces vadību: par priekšsēdētāju ievēlēts MLĶF profesors Valdis Kokars, par viņa vietnieci – IEVF profesore Inga Lapiņa, par RTU Satversmes sapulces sekretāri – Tiesiskā nodrošinājuma nekustamā īpašuma jautājumos nodaļas vadītāja Anita Pētersone.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-satversmes-sapulce-apstiprina-universitates-jauno-satversmi>

25. maijā

Akcentējot aktuālos augstākās izglītības un zinātnes jautājumus, AF notiek sešu Latvijas universitāšu rektoru un sešu populārāko politisko partiju pārstāvju diskusija «6 pret 6», ko organizē Latvijas Universitāšu asociācija.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/notiks-universitatu-rektoru-un-politiku-prieksvelesanu-diskusija-par-augstako-izglitiba-un-zinatni>

30. maijā

Lai pārrunātu iespējamās sadarbības virzienus dizaina un ķīmijas tehnoloģiju jomā un gūtu priekšstatu par RTU infrastruktūras attīstību un tehnisko nodrošinājumu, darba vizītē RTU ierodas Taškentas Tekstila un vieglās rūpniecības institūta (Uzbekistāna) delegācija – rektors profesors *Ilkhom Sabirov*, prorektors *Bakhtiyor Bobohodjayev*, Starptautiskās sadarbības departamenta vadītāja *Surayo Mamadzhanova* un Maģistrantūras studiju nodaļas vadītājs profesors *Khayrulla Usmanov*.

Maijā

Eiropas Komisija apstiprinājusi (EK) RTU Zinātnes un inovāciju centra (ZIC) dalību Reģionālās inovācijas partnerības (*Partnerships for Regional Innovation – PRI*) projekta izmēģinājuma darbības īstenošanā. EK šajā projektā kopumā atlasījusi 63 reģionus, septiņas pilsētas un četras dalībvalstis.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-izraudzita-par-regionalas-inovacijas-partneribas-izmeginajuma-darbibas-istenotaju>

1. jūnijā

Ņemot vērā RTU rektora Leonīda Ribicka 2022. gada 25. maija rīkojumu Nr. 01000-1.1-e/119, mainīta RTU juridiskā adrese. Turpmāk tā ir Ķīpsalas iela 6A, Rīga.

AF ēkā atklāj MLĶF Dizaina tehnoloģiju institūta diplomandu izstādi «Ķīpsalas dizaina kods», kas veltīta RTU 160. jubilejai. Izstāde apskatāma līdz jūnija beigām.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-jaunie-dizaineri-savus-darbus-prezente-izstade-kipsalas-dizaina-kods-2022>

3. jūnijā

RTU, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija un Masačūsetsas Tehnoloģiju institūts (ASV) paraksta oficiālu nodomu vēstuli par Izglītības laboratorijas izveidi Latvijā.

<https://labsoflatvia.com/aktuali/mit-izglitibas-inovaciju-laboratorija>

6. jūnijā

RTU apmeklēja Uzbekistānas vēstnieks Latvijā Kadambajevs Sultanovs un Karši Inženierekonomikas institūta delegācija rektora profesora Orifjana Bazarova vadībā, lai ar RTU rektoru akadēmiķi Leonīdu Ribicki un citiem RTU pārstāvjiem pārrunātu iespējamās sadarbības virzienus un parakstītu saprašanās memorandu.

Latvijas Olimpiskās vienības Zelta, Sudraba un Bronzas sastāvā iekļauti pieci RTU sportisti – ziemas sporta veidu pārstāvji: Zelta sastāvā – Lauris Kaufmanis (BIF 4. kurss); Sudraba sastāvā – Dāvis Kaufmanis (IEVF 2. kurss); Anda Upīte un Dārta Estere Zunte (abas IEVF 2. kurss); Bronzas sastāvā – Liene Bondare (IEVF absolvente 2021).

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-sportisti-ieklausti-latvijas-olimpiskas-vienibas-sastavos-ziemas-sporta-veidos?fbclid=IwAR0Cfyp537L0v2uAZ-9DDfvOKmt6ANIIMU3hxoYZs_Q27mkXiSU2uJETDyY

8. jūnijā

RTU starptautiskajā reitingā «*QS World University Rankings 2023*» iekļūst 751.–800. vietā, saglabājot augstāko rādītāju trīs šajā reitingā iekļauto Latvijas universitāšu vidū.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-latvija-saglaba-liderpozicijas-prestizaja-qs-world-university-rankings-2>

Divas RTU doktorantes – MLĶF doktorante Anda Barkāne un BIF doktorante Laura Vītola – saņēma «*L'ORÉAL-UNESCO*» balvu «Sievietēm zinātnē».

<https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/tris-izcilas-latvijas-zinatniecenes-sanem-balvu-sievietem-zinatne.d?id=54432330>

10. jūnijā

Notiek forums «Izglītības sistēmas mijiedarbība vidējās un augstākās izglītības posmā», kurā diskutē par to, kā skolēnus veiksmīgi sagatavot studijām augstskolās. Forumu organizē Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija, Izglītības un zinātnes ministrija un RTU.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/foruma-diskutes-ka-skolenus-veiksmigi-sagatavot-studijam-augstskolas>

14. jūnijā

RTU paraksta sadarbības līgumu ar Rīgas domi par RTU zinātkāres centra «*Futurimo Rīga*» izveidi Meža ielā 6.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-parakstis-sadarbibas-ligumu-ar-rigas-domi-par-rtu-zinatkares-centra-futurimo-riga-izveidi>

17.–19. jūnijā

Viļņā (Lietuvā) notiek Baltijas valstu studentu dziesmu un deju svētki «*Gaudeamus*», kuros piedalās arī RTU amatiermākslas kolektīvi: kori «*Vivere*» un «*Delta*», studentu pūtēju orķestris «*SPO*» un Tautas deju ansamblis «*Vektors*».

<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/sodien-vilna-sakas-baltijas-valstu-studentu-dziesmu-nu-deju-svetki-gaudeamus>

21. jūnijā

Lai izveidotu nacionālo metroloģiju centru un zinātnisko iestāžu sadarbības tīklu, kas nākotnē ļautu RTU pētniekiem aktīvāk iesaistīties starptautiskos pētījumos un sadarbības projektos, RTU viesojas Skandināvijas un Baltijas valstu nacionālo metroloģijas institūciju vadītāji.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-tiekas-skandinavijas-un-baltijas-valstu-nacionalo-metrologijas-instituciju-vaditaji>

Notiek MLĶF Dizaina tehnoloģiju institūta studentu radīto tērpu ikgadējā modes skate «*Restart*», kurā topošās tērpu dizaineres savus darbus piedāvā īsfilmas formātā.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-jaunas-modes-dizaineres-filma-demonstres-savas-terpu-kolekcijas>

28. jūnijā

Sākot RTU 160. jubilejas svinības, augstskolas vadība Ķīpsalā iestāda dižskabāržus, sarkanās kļavas un sakuras. Līdz RTU dzimšanas dienai – 14. oktobrim – RTU studentu pilsētiņā plānots iestādīt 160 koku.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/par-godu-rtu-jubilejai-studentu-pilsetina-kipsala-tiks-iestaditi-160-koki>

Jūnijā

Piekto gadu RTU iekļauta «Ilgtspējas indeksa» augstākajā jeb platīna kategorijā.

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-piekto-gadu-saglaba-pozicijas-ilgtspejas-indeksa-platina-kategorija?fbclid=IwAR22_AJ9w9R_RP-CxI90VD2v1v-OjG54-C0FUEZBfz98E3PZJF8scGpkvjQ

RTU starptautiskajā augstskolu reitingā «*U-Multirank 2022*» saņem Latvijā vislielāko augstākā (A līmeņa) novērtējumu skaitu – 15, vairākus gadus pēc kārtas šī reitinga kopvērtējumā iegūstot pārlicinoši labākos rezultātus, salīdzinot ar visām «*U-Multirank*» iekļautajām Latvijas augstskolām.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-saglaba-liderpozicijas-latvija-u-multirank-reitinga>

RTU Inženierzinātņu vidusskola Ata Kronvalda fonda veidotajā Latvijas skolu reitingā, kurā apkopots skolēnu sniegums valsts olimpiādēs un zinātniskās pētniecības darbu konkursos, mazo skolu grupā notur līderpozīcijas un saglabā 1. vietu arī 2021./2022. mācību gadā.

<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/rigas-valsts-1-gimnazija-atgust-gimnaziju-topa-liderpoziciju>

RTU pirmoreiz notiek Eiropas Tehnoloģiju universitātes (*EUt+*) partneru sanāksme, kurā tiekas jaunveidojamās *EUt+* partneri – astoņas universitātes, kas apvienojušās aliansē, lai Eiropā izveidotu starptautiski konkurētspējīgu tehnisko universitāti, kas piedāvās inovatīvu saturu un vienotu Eiropas grādu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-pirmoreiz-notiks-eiropas-tehnologiju-universitates-partneru-sanaksme?fbclid=IwAR3LnfAmfozBfXHH2Zml6i5owIFMXd0lNxEhekkL3CvxpmbrYGRxEQJ32Z4>

Aptaujā, ko rīko Latvijas Darba devēju konfederācija un karjeras portāls *prakse.lv*, RTU 11. gadu atzīta par darba devēju ieteiktāko augstskolu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/jau-vienpadsmto-gadu-darba-deveji-jauniesiem-iesaka-izveleties-studijas-rtu>

1. jūlijā

Atzīmējot RTU 160 gadu jubileju, notiek vairāki svinīgi pasākumi:

- rektora akadēmiķa Leonīda Ribicka svinīgā pieņemšana;

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/par-godu-rtu-160-jubilejai-studentu-pilsetina-kipsala-notiks-rektora-pienemsana>

- BIF ēkā atklāj Goda plāksni poļu profesoriem un studentiem, kuri būtiski ietekmējuši pasaules zinātnes un tehnoloģiju attīstību, kā arī sabiedrisko un politiska dzīvi; pasākumā piedalās Polijas vēstniece Latvijā Monika Mihališina (*Monika Michaliszyn*);

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-godina-polijas-profesorus-un-studentus-kas-studejusi-un-stradajusi-rigas-politehnikuma>

- jubilejas svinības Mežaparkā kopā ar tradicionālo RTU Lielo izlaidumu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/absolventu-cepuru-saluts-lielaja-izlaiduma-un-verienigs-koncerts-nosledz-rtu-160-jubilejas-svinibas>

2. jūlijā

RTU studentu pilsētiņā Ķīpsalā notiek RTU IZV piektais izlaidums.

<https://www.izv.lv/2022/07/rtu-inzenierzinatnu-vidusskolas-izlaidums-2022/>

4. jūlijā

Eiropas karsēju sporta čempionātā, kas notiek Atēnās (Grieķijā), RTU karsējkomanda «RTU cheer» izcīna Eiropas čempiona titulu un ceļazīmi uz pasaules čempionātu, kas notiks 2023. gada 19.–21. aprīlī Orlando (ASV).

<https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-karseju-komanda-klust-par-eiropas-cempioni>

5. jūlijā

Ministru kabinets nolemj, sākot no 31. oktobra, reorganizēt Latvijas Jūras akadēmiju, pievienojot to RTU kā autonomu struktūrvienību, kas saglabā savu nosaukumu, identitāti un tradīcijas.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/ministru-kabineks-nolemj-latvijas-juras-akademiju-pievienot-rtu>

9.–16. jūlijā

RTU IZV 11. klases skolnieks Alfrēds Saročinskis iegūst Atzinības diplomu Starptautiskajā matemātikas olimpiādē, kas notiek Norvēģijā, Oslo.

10.–17. jūlijā

RTU IZV 11. klases skolnieks Lukass Roberts Kellijs izcīna bronzas medaļu Starptautiskajā fizikas olimpiādē (*IPhO*), kas attālinātā režīma notiek Šveicē, Cīrihē.

https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/latvijas-skoleniem-starptautiskaja-fizikas-olimpiade-divas-bronzas-godalgas?fbclid=IwAR1AR_3Jhh10-FXxK7fmipkk16IHZVVIAHMZCO_f4WNA3qPnefHBfyaYRmQ

10.–18. jūlijā

RTU IZV 11. klases skolēns Daniils Soško izcīna bronzas medaļu 54. starptautiskajā ķīmijas olimpiādē, ko šogad organizē Ķīna.

<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/starptautiskaja-kimijas-olimpiade-latvijas-skoleniem-augsti-panakumi-iegutas-4-bronzas-medalas?fbclid=IwAR3sdbnYZK03Jt tW1aL-50kLBUKXGcfDv6U14QbvpEnOwblLC-TxeSB9J60>

11. jūlijā

RTU viesojas Latvijas Goda konsulu dzīvesbiedri, kuri tiekas ar RTU vadību, apmeklē laboratorijas, iepazīstas ar RTU, tehnisko izglītību Latvijā un RTU zinātnieku sasniegumiem.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/latvijas-goda-konsulu-dzivesbiedri-iepazistas-ar-rtu?fbclid=IwAR1FVfWcZIGi-dEjEwMR7bHKjqnY reW36XNalmEKuuj0tqI8NLHLYDsNfrg>

11.–18. jūlijs

RTU IZV 10. klases skolnieks Rūdis Freipičs izcīna sudraba medaļu Starptautiskajā ģeogrāfijas olimpiādē (*IGeo*), kas norisinās attālinātā režīmā un ko šogad organizē Francija.

<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/cetri-latvijas-skoleni-izcina-medalas-starptautiskaja-geografijas-olimpiade>

20. jūlijā

Vizītē RTU ierodas ANO Tirdzniecības un attīstības konferences (*United Nations Conference on Trade and Development; UNCTAD*) ģenerālsekretāre Rebeka Grīnspana (*Rebeca Grynspan*).

<https://www.facebook.com/rigastehniskauniversitate/photos/pcb.8129677033738964/8129676837072317>

21. jūlijā

RTU viesojas ANO Ģenerālās asamblejas 76. sesijas prezidents Abdulla Šahids (*Abdulla Shahid*). Viesis iepazīstas ar RTU paveikto, īstenojot ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus un apmeklē vairākas RTU laboratorijas, iepazīstoties ar zinātnieku darbu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/ano-generalas-asamblejas-prezidents-abdulla-sahids-viesojas-rtu?fbclid=IwAR00Hmb4WePKomgypeWx0fuQNxGQEZS7nvA60flnnpn7upKFtFB2Gtcf152U>

Jūlijā

Atzīmējot RTU 160. gadadienu, klajā laists RTU Kultūras centra kolektīvu ieskaņotais mūzikas albums «RTU dziesma 160».

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/klaja-laists-rtu-kulturas-kolektivu-ieskanotais-muzikas-albums-rtu-dziesma-160?fbclid=IwAR3xhhrDgTURk-7MnoIOnT3Kb-MU9uo6hPdhZSMlzyfteE1cpYM10PsQ17g>

Starptautiskā reitinga «*World's Universities with Real Impact*» (*WURI*) kategorijā «Uzņēmējdarbības gars» RTU ierindojas 36. vietā, kļūstot par vienīgo Baltijas augstskolu, kas ierindojas to 40 pasaules augstskolu vidū, kurās ir spēcīgs uzņēmējdarbības gars. Kopumā *WURI* reitingā RTU ieņem 101.–200. vietu.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-vieniga-no-baltijas-ieklust-starp-pasaules-40-augstskolam-kuras-ir-specigs-uznemejdarbibas-gars>

RTU IZV iegūst 2. vietu Ata Kronvalda fonda «Zvaigžņu reitingā», kurā vērtē Latvijas skolēnu panākumus 2021./2022. mācību gadā rīkotajās starptautiskajās olimpiādēs.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rtu-inzenierzinatnu-vidusskola-ierindojas-2-vieta-ata-kronvalda-fonda-zvaigznu-reitinga>

13.–21. augustā

Starptautiskajā izstāžu centrā Ķīpsalā 11 reizi notiek starptautiskais šaha festivāls «RTU Open 2022», kas pulcē ap 700 dalībnieku no vairāk nekā 30 pasaules valstīm. Festivālā uzvaras laurus plūc Lietuvas šaha lielmeistars Pauļus Pultinevičs (*Paulius Pultinevicius*).

https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/starptautiskaja-saha-festivala-rtu-open-2022-uzvar-lietuvas-lielmeistars-paulius-pultinevicius?fbclid=IwAR1ZGxh_ZKdVNRuKDrB_0LuKQrXbZl590v9-wGVoxZTQMiqxvRgWW7tk8eY

24. augustā

Latvijas Valsts prezidents Egils Levits Rīgas pilī RTU IZV pasniedz ceļojošo balvu «Lielā pūce» par iegūto pirmo vietu Ata Kronvalda fonda mazo skolu reitingā un «Mazo pūci» par otro vietu «Zvaigžņu reitingā», kurā vērtē Latvijas skolēnu panākumus 2021./2022. mācību gada starptautiskajās olimpiādēs.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/valsts-prezidents-pasniedz-balvas-rtu-inzenierzinatnu-vidusskolai-apliecinot-tas-izcilibu-talantigu-skolenu-izglitosa>

AF ātrijā atklāj radošās sadarbības darbnīcu «Think Un*Common», kuras mentori ir seši starptautiski atzīti mākslinieki. Atklāšanas pasākumā piedalās Francijas vēstniece Latvijā Aurēlija Ruajē-Gunēna (*Mme Aurélie Royet-Gounin*), Vācijas vēstnieks Latvijā Kristians Helts (*Christian Heldt*) un RTU zinātņu prorektors akadēmiķis Tālis Juhna.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/ar-vestnieku-lidzdalibu-darbu-uzsak-radosas-sadarbibas-darbnica-think-un-common>

24.–25. augustā

Atrodies vizītē Latvijā, Eiropas Kodolpētniecības centra (*CERN*) padomes prezidents Eliezers Rabinovičs (*Eliezer Rabinovici*) apmeklē arī RTU Ķīpsalas studentu pilsētiņu un iepazīstas ar mūsu augstskolas akadēmisko vidi un zinātnieku sasniegumiem.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/cern-padomes-prezidents-parliecinas-par-latvijas-sniegumu-dalinu-fizika-un-paarinataju-tehnologijas?fbclid=IwAR0anY7X0s-SfrNHCJNUUSdLTqQDK2svly0-lolBxI21sMFbAQRTWCjg2p50>

27. augustā

IEVF 2. kursa students Artūrs Rinkevičs duetā ar Rūdolfu Stankeviču izcīna 2. vietu «DEPO Open 2022» Latvijas čempionātā pludmales volejbolā.

https://www.rtu.lv/lv/sports/sporta-centra-jaunumi/atvert/rtu-students-arturs-rinkevics-dueta-ar-rudolfu-stankevicu-izcina-2-vietu-latvijas-cempionata-pludmales-volejbola?fbclid=IwAR3LwDe9hqZ9nCX2DM9X-pp3-jS_Jg-z8kfMHm00AsYoTlg3ogeBu-H3bno

31. augustā

Notiek RTU Talantu programmas atklāšanas pasākums, kurā piedalās šīs programmas patrons, Eiropas Komisijas priekšsēdētājas izpildvietnieks un RTU absolvents Valdis Dombrovskis. Par godu RTU 160. gadadienai V. Dombrovskis Ķīpsalas studentu pilsētiņā iestāda vienu no plānotajiem 160 kokiem.

<https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/treso-gadu-pec-kartas-rtu-talantu-programma-studijas-uzsak-izcilakie-latvijas-jauniesi>